

T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ARNAVUTLUK'TAN ALMANYA'YA BEYİN GÖÇÜ:
TİRAN'DAKİ ÖĞRENCİLER VE AKADEMİSYENLER
ÖRNEĞİ**

DOKTORA TEZİ

Xhentila TATAJ

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

ANKARA, 2024

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ARNAVUTLUK'TAN ALMANYA'YA BEYİN GÖÇÜ:
TİRAN'DAKİ ÖĞRENCİLER VE AKADEMİSYENLER
ÖRNEĞİ**

DOKTORA TEZİ

Xhentila TATAJ

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Emrah AKBAŞ

Ankara, 2024

ONAY SAYFASI

Xhentila TATAJ tarafından hazırlanan “Arnavutluk’tan Almanya’ya Beyin Göçü: Tiran’daki Öğrenciler ve Akademisyenler Örneği” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği/oy çokluğu ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı’nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi	Kabul / Red	Kurumu	İmza
Prof. Dr. Emrah AKBAŞ	Kabul	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	
Prof. Dr. Rıza GÖKLER	Kabul	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	
Doç. Dr. Esat İPEK	Kabul	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	
Doç. Dr. Aydın ASLAN	Kabul	Selçuk Üniversitesi	
Doç. Dr. Umut YANARDAĞ	Kabul	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	

Tez Savunma Tarihi: 07.05.2024

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı’nda Doktora Tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Doç. Dr. Muhammet Enes KALA
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü V.

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim. 07.05.2024

Xhentila TATAJ

TEŞEKKÜR

Bu tezi tamamlama yolculuğum boyunca gösterdiği paha biçilmez rehberlik, sarsılmaz destek ve sürekli teşvik için en içten Prof. Dr. Emrah AKBAŞ’a şükranlarımı sunarım. Uzmanlığı, anlayışlı geri bildirimi ve özverisi bu araştırmayı şekillendirmemde ve akademik gelişimimi beslememde etkili oldu.

Tez jürisinin değerli üyelerine de değerlendirme sürecinde ayırdıkları zaman, uzmanlıkları ve yapıcı geri bildirimleri için müteşekkirim. Onların değerli görüş ve önerileri bu çalışmanın kalitesini önemli ölçüde zenginleştirmiştir.

Sarsılmaz sevgileri, sonsuz destekleri ve sınırsız anlayışlarıyla bu yolculuğun zorlukları karşısında beni ayakta tutan sevgili aileme en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Son olarak, bu tezin tamamlanmasına şu ya da bu şekilde katkıda bulunan herkese teşekkür etmek istiyorum.

Desteyiniz paha biçilmezdi ve derinden takdir edildi.

Hepinize teşekkür ederim.

ÖZET

Arnavutluk'tan Almanya'ya Beyin Göçü: Tiran'daki Öğrenciler ve Akademisyenler Örneği

Arnavutluk, son on yılda dünyada en fazla göç veren ülkelerden biridir. Bu göç sürecinin bir parçası da bilimsel diasporadır. Bu grup, yurtdışında yaşayan ve çalışan profesyoneller, doktora sahipleri ve doktora öğrencilerini içermektedir. Bu çalışmanın odak noktasını akademisyen ve doktora öğrencilerinin Arnavutluk'tan ayrılmalarına sebep olan nedenleri araştırmak ve bilim adamları ve profesyonellerin Arnavutluğa geri dönmeleri için gerekli şartları ortaya koymaktadır. Bu amaca ilişkin veriler iki şekilde elde edilmektedir. Bunlar: Yurtdışında çalışan veya okuyan Arnavut öğrencilerle /akademisyenlerle yapılan görüşmeler ve Arnavutluk üniversitelerindeki insan kaynakları yöneticileriyle yapılan görüşmelerdir.

Arnavutluk bilim topluluğu, ağırlıklı olarak gelişmiş ülkelerde bulunan, çalışma alanları bakımından farklı olan, çoğunlukla üniversitelerde ve araştırma enstitülerinde çalışan öğrencileri kapsamaktadır. Bu topluluğun üyelerinin hala Arnavutluk ile ilişkileri olmasına rağmen, sadece küçük bir kısmı Arnavutluk'a dönmeyi düşünmektedir. Geri dönmeyi düşünmelerinin nedenleri ekonomik, sosyal veya politik olabilmektedir. Dolayısıyla bu çalışma, Arnavutluk'un son yıllarda neden beyin göçü yaşadığına dair genel bir bakış sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Beyin göçü, Öğrenciler, Meritokrasi, Akademisyenler, Tiran.

ABSTRACT

Brain Drain from Albania towards Germany: The Case of Students and Academics in Tirana

In the last decade, Albania has become one of the largest emigration countries in the world. Part of this migration process is the scientific diaspora. This group includes professionals, doctoral holders and doctoral students living and working abroad. The focus of this is to investigate the reasons why academics and PhD students leave Albania and to identify the conditions for the return of scientists and professionals to Albania. There are two ways in which information on these questions is obtained. These are interviews with Albanian students and academics working and studying abroad, and interviews with human resources managers in Albanian universities.

The Albanian scientific community includes students mainly based in developed countries, who differ in their fields of study and mostly work in universities and research institutes. Although members of this community still have ties with Albania, only a small proportion of them consider returning to Albania. The reasons for not returning can be economic, social or political. The study therefore provides an overview of the reasons why Albania has experienced brain drain in recent years.

Keywords: Brain drain, Students, Meritocracy, Academics, Tirana.

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI.....	i
BEYAN	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar DİZİNİ.....	ix
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problemi	5
1.2. Araştırmanın Amacı	7
1.3. Araştırmanın Önemi	7
2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	9
2.1. Kavramların Tanımlanması.....	9
2.1.1. Beyin Göçü Kavramı	9
2.1.2. Menşe Ülke ve Ev Sahibi Ülke Kavramları	10
2.1.3. Beyin Gücü Kavramı	10
2.1.4. Vasıflı İşçiler Kavramı	11
2.2. Kuramsal Çerçeve	11
2.2.1. Neoklasik Kuram	13
2.2.2. İtme ve Çekme Kuramı.....	16
2.2.3. Göçün Ağ Teorisi	18
2.2.4. Arnavutluk'ta Beyin Göçünü Açıklamada Beşeri Sermaye Teorisinin Önemi	19
2.2.5. Arnavutluk'ta Beyin Göçünü Anlamada Ulusötesicilik Perspektifi.....	25
2.2.6. Bourdieu'nun Sermaye, Alan ve Habitus Kavramlarıyla Beyin Göçünün Analizi.....	29
2.2.6.1. Kültürel ve Sosyal Sermaye	31

2.2.6.2. Habitus	35
2.2.6.3. Alan	38
3. ARNAVUTLUK'TA BEYİN GÖÇÜ OLGUSU	41
3.1. Farklı Tarihsel Dönemlere Göre Arnavutluk'tan Beyin Göçü	41
3.2. Arnavutluk'ta Beyin Göçünü Etkileyen Faktörler	43
3.3. Arnavutluk'ta Beyin Göçünün Ekonomik ve Sosyal Sonuçları	48
3.3.1. Beyin Göçünün bir Sonucu olarak Nüfus ve Beşeri Sermayenin Düşüşü	49
4. BEYİN GÖÇÜ OLGUSUNU YÖNETEN ULUSAL VE ULUSLARARASI POLİTİKALAR	52
4.1. AB Politikalarının Gelişmekte Olan Ülkelerden Beşeri Sermaye Çekmedeki Rolü	52
4.2. Arnavutluk'tan AB'ye İnsan Sermayesi Çekiciliği: Bir Menşe Ülke Olarak Arnavutluk	53
4.3. Beyin Göçünü Yöneten Arnavut Politikaları: Beyin Göçünden Beyin Gücüne	55
4.4. Nitelikli Arnavut Göçmenlerin Bir Ev Sahibi Ülkesi Olarak Almanya	59
5. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	62
5.1. Araştırmanın Yöntemi	62
5.2. Araştırmanın Çalışma Grubu	65
5.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	66
6. BULGULAR VE TARTIŞMA	67
6.1. Ekonomik ve Sosyal Faktörlerin Arnavut Öğrenci ve Akademisyenlerin Göç Kararı Üzerindeki Rolü	68
6.2. Beyin Göçünün Ekonomik Faktörleri: Almanya'daki Arnavut Öğrenciler ve Akademisyenler	69
6.3. Ulusötesi Bağlar: Göç Kararlarında Diasporanın Rolü	78
6.3.1. Arnavut Diasporası: Yeni Fırsatlara Açılan Bir Köprü	78
6.3.2. Akademik Göç: Arnavut Akademisyenlerin ve Doktora Öğrencilerinin Beyin Göçünün Sosyal Faktörleri	83
6.4. Akademik Fırsatlar ve Ötesi: Arnavutluk'un Entelektüelleri Neden Almanya'yı Seçiyor?	88

6.5. Beklentilerin Karşılanması: Doktora Öğrencileri ve Akademisyenlerin Arnavutluk ve Almanya'daki Yaşam ve Çalışma Koşullarının Karşılaştırılması.....	95
6.5.1. Göç Anlatıları: Uluslararası Öğrenci ve Akademisyen Göçünün Cinsiyetlendirilmiş Deneyimleri.....	100
6.6. Geri Dönüş İkilemi: Almanya - Bir Geçiş Ülkesi mi Yoksa Gelecekteki Bir Ev mi?	112
6.7. Sosyal Bir Norm Olarak Göç: Arnavutluk Toplumu Göçü Nasıl Yeniden Üretiyor?.....	119
6.7.1. Geri Dönüş Beklentileri: Arnavut Akademisyenlerin Umutları ve Davet Edici Bir Arnavutluk İçin Öneriler	127
6.8. Akademik Göç: Tiran Üniversitesi İnsan Kaynakları Personelinin Arnavutluk'taki Beyin Göçünün Etkisine İlişkin Perspektifleri.....	138
6.8.1. İnsan Kaynakları Personelinin Önerileri ve Arnavutluk'un Akademik Ortamının Şekillendirilmesinde Üniversitelerin Rolü	152
7. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	161
7.1. Arnavut Beyin Göçü: Ulusötesi Perspektifler	161
7.2. Arnavutluk'ta Beyin Göçü Sorunlarını Yönetme Stratejileri.....	172
8. KAYNAKLAR	177
9. EKLER.....	185
EK 1. Katılımcılara Yöneltilen Yarı Yapılandırılmış Soru Formu.....	185
EK 2. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Etik Kurulu Onay Belgesi	187

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Arnavutluk'tan Almanya'ya Beyin Göçüne Neden Olan Faktörleri	84
--	----

1. GİRİŞ

Göç, dünyadaki ülkelerin çoğunu etkileyen çok yönlü bir olgudur. Farklı ekonomik ve kültürel geçmişe sahip insanlar, farklı ülke, etnik köken ve yaştan insanlar kendi ülkelerini terk ederek başka bir yere göç etmektedirler. Göç, ülkelere, koşullara ve meydana gelme nedenlerine bağlı olarak farklı şekil ve renkler alan bir olgudur. Son yıllarda en yaygın göç biçimlerinden biri, en yetenekli ve yüksek eğitilmiş bireylerin göçüdür. Daha az gelişmiş ülkelerde en çok meydana gelen bu fenomene yaygın olarak ‘beyin göçü’ denir.

Beyin göçü kavramı sosyal bilimlerde çok tartışılan bir konu olmuştur. Çoğu araştırmacı, bunu menşe ülke için bir “beceri kaybı” olarak tanımlar (Tataj & Akbaş, 2021, s. 372). Beceri kaybına, profesyonellerin ve yetenekli insanların göç etmesi neden olur. Genellikle beyin göçü olarak adlandırılan bu yetenekli insan kaybı, hem menşe ülke hem de ev sahibi ülke için olumsuz ve olumlu sonuçlar getirir. Beyin göçü oranı ülkeden ülkeye değişir ve ülkedeki beyin göçü oranını etkileyen ekonomik, sosyal ve politik faktör vardır.

“1960’larda beyin göçü başladığında, menşe ülkeler için olumsuz bir fenomen olarak görülmüştür. Ancak, 1990’ların ortalarında yetenekli göçün faydalarının, maliyetlerden daha çok olduğunu belirten yeni beyin göçü teorileri geliştirilmiştir (Stark, Rethinking the Brain Drain, 2004). Gerçekte, bazı ülkeler küreselleşmenin faydalarını görürken, diğerleri, özellikle de gelişmekte olan ülkeler, beklediği gibi kazanmış görünmemektedir. Küreselleşme süreci nedeniyle birçok gelişmekte olan veya yoksul ülke beşeri sermayesini kaybetmiştir.

Beyin göçü konusunda farklı yaklaşımlara rağmen beyin göçünün en çok az gelişmiş ülkelerde görülen bir olgu olduğu ve işgücü piyasasını doğrudan etkilediği kabul edilmektedir. Ayrıca gençlerin yurt dışına göç etmesiyle birlikte toplam nüfus sayısında da bir düşüş görülmektedir. Bir yandan az gelişmiş ülkelerde ulusal göç stratejilerinin beyin göçünü kontrol etmedeki yetersizliği görülürken öte yandan uluslararası göç stratejilerinin işgücünü çekmeye yönelik çabaları bulunur. Bu ikisi de beyin göçünü az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde önemli bir sorun haline getirmiştir.

Dünya Bankası’nın yakın tarihli bir raporu, “Constructing Knowledge Societies: New Challenges for Tertiary Education”, gelişmekte olan ülkelere yetenekli işçi göçünün hızla artan oranlarıyla ilgili endişelerini ortaya koymuştur. Bu rapora göre gelişmekte olan ülkeler, ekonomik kalkınma eksikliği ile ilgili sorunlar yaşamaktadırlar. UNDP’nin İnsani Gelişme

Raporu benzer şekilde yüksek vasıflı göçün gelişmekte olan ülkeler üzerindeki çeşitli olumsuz etkilerini göstermiştir ve kötüleşen eğilimi durdurmak için güçlü politika önlemleri çağrısında bulunmuştur (Rizvi, 2005, s. 176).

Az gelişmiş ülkelerde artan beyin göçünün nedenleri iyi bilinmektedir. Dünya ekonomisinin küreselleşmesi, ekonomik açıdan en zengin ülkelerde emeğin yoğunlaşmasını en çok etkileyen faktörlerden biridir. Böylece yüksek vasıflı işçiler, daha az gelişmiş ülkelere taşınır. Ancak küresel olarak bütünleşmiş bir ekonomide, vasıflı işçilerin dolaşımı yalnızca ekonomik nedenlerden kaynaklanmaz. Bu nedenle beyin göçü olgusunun yeterli bir açıklaması için diğer boyutların da analiz edilmesi gerekir. Gelişmekte olan ülkelerdeki vasıflı işçiler çok çeşitli nedenlerle göç etmeye devam etmektedirler. Ekonomik nedenlerin yanı sıra göç etme motivasyonları; yüksek teknoloji girişimcilik fırsatları, araştırma ve yenilik yerlerine erişim, daha iyi istihdam fırsatları vb içermektedir.

Yukarıda tartışıldığı gibi, beyin göçünün nedenleri sadece ekonomik değildir. Aynı zamanda kültürel ve politiktir. Diaspora ağları, yüksek vasıflı insanların hareketinde çok önemli bir role sahiptir. Bu ağlar, insanlara göçü tamamen normal olarak görmeyi öğretir ve göçün karmaşık süreçlerini yönetmek için destekleyici bir ortam sağlar. Gelişmiş ülkelerin çoğunun benimsediği beceri yanlısı göçmenlik politikaları da göç etme kararında önemli bir role sahiptir. Bu politikalar, tıp veya teknoloji gibi belirli çalışma alanlarında beceri sahibi insanları çekmek için yapılır. Bu tür politikalar, uluslararası eğitim politikaları yoluyla da vasıflı göçmenleri işe almaktadır. Dolayısıyla, uluslararası eğitim artık yüksek vasıflı işçilerin hareketi için önemli bir kanal haline gelmiştir. Birçok öğrenci uluslararası eğitime yapılan yatırımı bir göç fırsatı olarak görmektedir (Rizvi, 2005, s. 177). Gelişmiş ülkelerin beyin göçü olgusunu ele alma biçimleri, gelişmekte olan ülkeler için de önemlidir. Gelişmiş ülkelerin benimsediği politikalar sayesinde, gelişmekte olan ülkelere beyin göçünü teşvik edip etmedikleri veya durdurup durdurmadıkları görülebilir.

Beyin göçü ile ilgili sosyal bilimlerde var olan tartışmalara rağmen araştırmacılar, beyin göçünün özellikle az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelere belirgin bir etkisi olduğu konusunda hemfikirler. Beyin göçü ile ilgili bugüne kadar yapılan tüm çalışmalar ve yukarıda yapılan analizler dikkate alındığında şu soru ortaya çıkıyor: Arnavutluk beyin göçü alanındaki bu gelişmelerin neresinde yer alıyor? Arnavutluk da gelişmekte olan bir ülke olarak bu olgudan etkilenen ülkelere biridir.

1990 yılında siyasi sistemin totaliter rejimden demokratik rejime geçmesiyle birlikte Arnavutluk, merkezi ekonomiden piyasa ekonomisine geçerek ekonomik sistemi de değiştirmiştir. Arnavutluk, istikrarsız bir ekonomi ve geçiş sürecindeki bir siyasi sistemle toparlanmaya ve vatandaşlarına çözümler sunmaya çalışmıştır. Ekonomik toparlanma ve geçiş dönemi, zaman zaman çeşitli ekonomik krizlerle karşılaşmıştır. Bu ekonomik zorluklar, birçok genç Arnavut'u göç etmeye itti. Dolayısıyla Arnavutluk, 1990 yılında ülkede ilk göç dalgalarının başladığı zamandan bu yana, beyin göçü sorunuyla karşılaşmaktadır. Bu durum, nüfusun azalmasını ve farklı sektörlerdeki genç iş gücünün azalmasını getirmiştir. Birçok çekici ve itici faktör ülkeyi terk etme kararını etkilemiştir. Arnavutluk, ekonomik sistemi küreselleştirmeyi amaçlayan uluslararası politikalarla ilgilenmektedir. Bu küreselleşen politikaların ekonomik sistemde benimsenmesi, ülke üzerinde beşeri sermaye kaybına neden olan olumsuz sonuçları ortaya çıkarmıştır. Ayrıca, Avrupa Birliği'nin geliştirmekte olan ülkelere işgücü elde etmeye yönelik izlediği göç politikaları, beyin göçü sürecini teşvik ederek Arnavutluk'ta etkili olmuştur.

Daha iyi bir yaşam arzusu, Arnavutluk'taki birçok gencin ülkeyi terk etmesine ve insan sermayesinin kısıtlılığına yol açmıştır. Yurtdışında yaşayan Arnavutların sayısının 1 milyon değerine ulaştığı düşünülmektedir. Avrupa Komisyonu'nun elde ettiği istatistiklere göre AB'de yasal olarak yaşayanların sayısı 780 bin civarındadır. 2005 yılında Arnavutluk'tan AB'ye göç yüksek rakamlara ulaşarak Arnavutluk'u vasıflı işgücü gönderen ülkelere biri haline getirmiştir (Geiger, 2010, s. 142).

Zamanla göç edenlerin kategorisi de vasıfsız insanlardan yüksek vasıflı ve yetenekli insanlara dönüşmüştür. Bu çalışmanın amacı, Arnavutluk'taki beyin göçünü ve böyle bir olgunun sonuçlarını analiz etmektir. Avrupa'nın en fakir ülkelerinden biri olan Arnavutluk, gençleri ve özellikle vasıflı işçileri işe almakta zorluklarla karşılaşmaktadır. Arnavutluk'tan beyin göçü, iç piyasada uygun çalışma koşullarının olmamasından kaynaklanmaktadır. Yüksek vasıflı insanlar, ekonomik nedenlerle kendilerine ve ailelerine gelir sağlamak amacıyla göç etmektedirler. Ancak yüksek vasıflı insanları göç etmeye iten tek faktör ekonomik faktör değildir. Meritokrasinin olmaması ve işgücü piyasasının eğitim kurumları ile koordinasyonunun olmaması da göç kararını etkilenmektedir.

Arnavutluk'un beyin göçü deneyiminin bir kısmı yeterince araştırılmamıştır. Bu kısım son yıllarda yurt dışına çıkan öğrenci ve akademisyenlerin göçüdür. Arnavutluk' un göç sürecinin bir parçası da bu bilimsel diasporadır. Bu grup, yurtdışında yaşayan ve çalışan

profesyoneller, doktora sahipleri ve doktora öğrencilerini içermektedir. Bu çalışma iki soruya cevap vermektedir: İlk olarak, bu akademisyen ve doktora öğrencilerinin Arnavutluk'tan ayrılmaya karar vermelerinin nedenleri nelerdir? İkincisi, bilim adamları ve profesyonellerin geri dönmesi için hangi koşullar gereklidir? Bu iki ana soru aracılığıyla yüksek vasıflı Arnavutları, ülkeyi terk etmeye iten bazı temel faktörler analiz edilmektedir. Çalışma özellikle öğrencilerin ve akademisyenlerin Arnavutluk'tan ayrılma kararlarını etkileyen ekonomik ve sosyal nedenleri analiz etmektedir. Çalışmada ayrıca öğrenci ve akademisyenlerin Arnavutluk'a ilişkin algıları da önemli bir yer tutmaktadır. Onların Arnavutluk'a yönelik algıları, beyin göçü fenomenini analiz etmeye yardımcı olabilir.

Beyin göçü hem gönderen hem de alan ülkeleri etkileyen bir olgu olduğundan, sorunun alıcı ülkelerin bakış açısıyla ele alınması da önemlidir. Ev sahibi ülkeler ve menşe ülkeler, vasıflı göçmenlerin gelişini yönetmede zorluklarla karşılaşmaktadır. Göçmenlerin menşe ülkelerine kısmi dönüşünü veya ev sahibi ve menşe ülkeler arasındaki işgücü piyasalarının koordinasyonunu amaçlayan politikalar oluşturur. Arnavutluk bir menşe ülke olarak beşeri sermayenin yönetim eksikliği nedeniyle zorlanmaktadır. Bir yandan çok sayıda doğal kaynak ve beşeri sermaye açısından zengin bir ülke olması, diğer yandan da bu doğal ve beşeri sermayenin yönetimi ile uğraşır. Bu durum, yüksek vasıflı insanları ülkeyi terk etmeye zorlar (Karma, 2020).

Arnavutluk, beyin göçü sorununu yönetmek için çabalamaktadır. Yüksek vasıflı gençlerin yurt dışına çıkışını engellemek ve beyin göçü olgusunu yönetmek için tasarlanmış bir ulusal göç stratejisi bulunmaktadır. Bu süreç iki farklı yönde yönetilmektedir. Bir yandan yüksek vasıflı gençleri geri kazandırmak amaçlanmaktadır. Öte yandan, Arnavutluk, ev sahibi ülkelerle işbirliği yaparak yüksek vasıflı Arnavut işçileri Avrupa Birliği'nin işgücü piyasalarına entegre etmeyi amaçlamaktadır. Bu anlaşmanın hem menşe ülkeler hem de ev sahibi ülkeler için karlı olduğu düşünülmektedir.

Ancak hükümetin aldığı önlemlere rağmen Arnavutluk'taki beyin göçü olgusunun ülkedeki en güncel sorun olduğu söylenebilir. Medyada ve farklı Arnavut vatandaşları arasında, ülkeyi terk eden öğrenciler ve profesyoneller konusu en çok tartışılan konudur. Ciddi bir sorun olmasına rağmen, bu konu akademisyenler arasında ve son Arnavut göç araştırmalarında daha az ele alınmaktadır. Bu nedenle Arnavutluk'ta beyin göçünün etkisinin analizleri, ülke ve özellikle göç politika yapıcıları için bir katma değer olacaktır.

1.1. Araştırmanın Problemi

Arnavutluk'un bugün yaşadığı en büyük sosyal ve ekonomik sorunlardan biri beyin göçüdür. Arnavutluk, göç çalışmaları için ideal bir laboratuvar olarak tanımlanmaktadır (Gedeshi & King, 2018, s. 13). Birincisi, 1990'larda Arnavutlar yoksulluk, çaresizlik ve protesto nedeniyle göç etmiştir. 1990'lardan beri Arnavut göçmen "stokunun" 1,6 milyonu yurtdışında yaşamaktadır. İkincisi, göç, seçkinlerden en fakir ve en marjinal gruplara kadar Arnavut toplumunun tüm gruplarını etkilemiştir. Üçüncüsü, otuz yıldan sonra göç hala devam etmekte ve karakteri değişmiştir. Günümüzde göç, nüfusun daha genç, daha eğitilmiş kesimleri arasında bir fenomendir ve beyin göçü fenomeni yayılmaya devam etmektedir (Iilir Gedeshi, 2020, s. 8)

Arnavutluk'ta göç konusunda yapılan farklı araştırmalara rağmen, Arnavutluk'un öğrenci ve akademisyenlerin göç deneyiminin daha az ilgi görmüştür. Son 20 yılda, yurtdışından mezun olan tüm üniversite profesörlerinin ve araştırmacıların, yaklaşık yarısı ülke dışında kalmıştır. Arnavutluk'taki 40 araştırma kurumu ve 10 devlet üniversitesi arasında yapılan bir anket, tüm öğretim görevlilerinin ve araştırmacıların yarısından fazlasının 1991–2005 döneminde göç ettiğini ve akademik çevrede önemli bir kayba neden olduğunu ortaya koymuştur. Her yıl yaklaşık 2.000 ila 4.000 Arnavut öğrencinin yurtdışında okumak için ülkeyi terk ettiği tahmin ediliyor (Bank, 2013, s. 12).

Araştırmacılar, ülkenin tüm büyük şehirlerinde devlet üniversitelerinin bulunmasına ve son dönemde özel üniversitelerin yaygınlaşmasına rağmen, Arnavutluk'un Avrupa'daki en yüksek öğrenci 'ihraç etme' oranlarından birine sahip olduğunu gösteriyor (Russell King 2020, s. 8). Ancak bu verilerden bağımsız olarak, Arnavutluk'tan öğrenci ve akademisyen kaçıışı olgusu bugüne kadar bilimsel araştırmalarda çok fazla yer almamıştır. Bunun nedeni, öğrencilerin ve akademisyenlerin kaçıışının şimdiye kadar gönüllü bir göç olarak görülmesi ve ekonomik ihtiyaçlar veya diğer sosyal ve siyasi koşullardan kaynaklanmamasıdır. Yüksek vasıflı göç literatürü genellikle öğrencileri ve akademisyenleri kapsamamaktadır.

Bununla birlikte, uluslararası öğrenci göçü ile yetenek, bilimsel bilgi ve akademik personelin daha geniş hareketliliği arasında daha yakın bir bağlantı kurulmuştur. Bu konuyla ilgili olarak Raghuram, yakın zamanda küresel bilgi teorisi kavramını ortaya atmıştır. Bu teoriye göre araştırmacılar uluslararası öğrencileri sadece fiziksel olarak hareket eden

bedenler olarak değil, aynı zamanda yeni küresel öğrenme alanlarının oluşturulmasında kilit aktörler olarak anlamalıdır (Raghuram G, 2020, s. 14).

Uluslararası Öğrenci Göçünün vasıflı, akademik ve bilimsel göçün bir parçası olarak çerçevelenmesi, iki zıt küresel ortama yol açmaktadır. Birincisi, gelişmiş ülkeler arasındaki ‘beyin değişimi’ ya da ‘beyin dolaşımı’ olgusudur. Bu zengin ülkeler arasındaki öğrenci göçü, küresel şirketler, uluslararası kuruluşlar, diplomatik hizmetler vb. alanlarda kariyer yapmayı hedefleyen geleceğin yöneticileri ve profesyonelleri için bir eğitim deneyimi olarak görülebilir. Bu sadece akademik ve bilimsel becerilerin değil aynı zamanda kültürlerarası farkındalığın da geliştirilmesine yardımcı olur. İkinci küresel senaryo ise, fakir ülkelere zengin ülkelere öğrenci ve mezun göçü olarak bilinen ‘beyin göçü’dür. Bu durum zararlı olarak görülmektedir çünkü öğrencinin ülkeden ayrılana kadar yetiştirilmesinin (beslenmesi, giydirilmesi, eğitilmesi ve sosyalleştirilmesi) maliyeti, fakir ülke tarafından karşılanmaktadır. Zengin ülke beyin gücü üretimine yapılan bu yatırımdan fayda sağlarken, fakir ülkeler öğrencilerin geri dönmemesi durumuyla karşı karşıya kalmaktadır (Gedeshi ve Rusell King 2020, s. 15).

Bu konuda, Arnavutluk’un öğrenci göçü büyük ölçüde Arnavutluk’tan ayrılmaya yönelik tek yönlü bir göçtür. Çok az sayıda öğrenci üniversite eğitimi için yurtdışından Arnavutluk’a gelmeyi tercih etmektedir. Diğer taraftan, yurtdışına göç etmeye karar veren Arnavut öğrenciler ve akademisyenler ülkeye geri dönmemektedir. Bu da ülkenin nitelikli insan kaybına neden olmaktadır. Bu çalışmanın öğrenci ve akademisyenlere odaklanması, bu iki kategoriyi nitelikli göçmenler grubuna dahil etmeyi mümkün kılmaktadır. Bu da ülke için bu önemli sosyal sorunu analiz edecek başka çalışmaların önünü açmaktadır. Nitelikli insanların Arnavutluk’tan kaçışı, eğitim ve sağlık gibi birçok kurumda profesyonel kişilerin eksikliğine neden olmuştur. Profesyonel doktorlar ve profesörler Avrupa’da, özellikle Almanya’da çalışmak için ülkeyi terk etmeleri sadece eğitim sistemi üzerinde değil, işgücü piyasası üzerinde de olumsuz etkiler ortaya çıkarmıştır. Ayrıca beyin göçü gelecekte emekli maaşlarını karşılayamama gibi başka sorunlara da neden olmaktadır. Bu çalışmanın amacı bu olguyu incelemek ve nitelikli insanları göçe iten nedenleri analiz etmektir. Çalışma, beyin göçü olgusunun Arnavutluk’ta bugüne kadar getirdiği bazı sonuçların anlaşılmasını sağlayacaktır. Ayrıca, böyle bir soruna neden olan koşulların analizi, gelecekte çözümlerin sağlanmasına yardımcı olabilir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Gelişmekte olan birçok ülke gibi Arnavutluk da beyin göçünden etkilenmektedir. Birçok Arnavut kökenli profesör, akademisyen ve öğrenci ülke dışına göç etmektedir. Bu çalışmanın amacı Arnavutluk'taki Arnavut kökenli insanların beyin göçünün nedenlerini analiz etmektir. Bu amaca dayanan araştırmanın iki önemli hedefi var:

Birincisi, Arnavutluk'taki beyin göçünün demografik, sosyal ve kültürel nedenlerini analiz etmek. İkincisi Arnavutluk'taki beyin göçünü nasıl engelleyebilecek ve beyin göçünü beyin gücünü nasıl dönüştürebileceği konusunda sosyolojik bir analiz yapmaktır. Çalışmayla Arnavut göçmenlik politikalarının detaylı bir analizini içerecek ve beyin göçüne neden olan iç veya dış faktörlerin olup olmadığını görebilecektir.

Arnavutluk'taki beyin göçünü analiz eden araştırmaların ortak noktası, beyin göçü olgusunun, menşe ülkede iş bulamamanın neden olduğu bir fenomen olmasıdır. Çalışmalardan çıkan bu sonuca dayanarak, bu çalışmanın ortaya attığı bazı sorular şöyledir:

- Arnavutluk'tan beyin göçünü etkileyen ana itici ve çekici faktörler nelerdir?
- Arnavutluk'tan nitelikli insanların ayrılmasında ekonomik faktörün etkisi nedir?
- Kültürel ortamın Arnavutluk'taki beyin göçü üzerindeki etkisi nedir?
- Arnavutluk kamuoyunda Almanya'nın meritokratik bir ülke olarak algılanması, Arnavut öğrencileri Almanya'ya göç etme noktasında motive ediyor mu?
- Nitelikli göçmenlerin Arnavutluk'a geri dönmelerini veya dönmemelerini etkileyen faktörler nelerdir?
- İşgücü piyasasındaki koşullar nitelikli göçmenlerin Arnavutluk'a dönme kararını nasıl etkilemektedir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Göç, toplumun tüm kesimlerini farklı yoğunluk seviyelerinde ilgilendiren ve meşgul eden bir süreçtir. Araştırmalar, Arnavutluk dışına göçün giderek artan bir şekilde beyin göçü şeklinde gerçekleştiğini ve bunun olumsuz etkilerinin gelecekte giderek daha fazla görüleceğini ortaya koymuştur. Beyin göçü sonucunda Arnavutluk, en değerli sermayesi olan insan sermayesini, özellikle de Arnavutluk'taki ve yurtdışındaki üniversitelerden mezun olan yetenekli ve iyi eğitilmiş genç nüfusunu kaybetmektedir.

Araştırmalar, Arnavutluk'un tüm sektörlerde nitelikli profesyonellerden oluşan kapsamlı bir beyin göçü yaşadığını göstermektedir. Buna ek olarak, çok sayıda Arnavut ğrenci, eğitim gördükleri ülkede kariyer yapma olasılıkları yüksek olduğu için yurtdışında eğitim görmeyi tercih etmekte ve ülkenin işgücünü potansiyellerinden mahrum bırakmaktadır. Yurt dışında bulunan kalifiye göçmenler, ülkenin kalkınmasında daha büyük bir rol oynama potansiyeline sahiptir. Ancak, hükümet tarafından yurtdışındaki Arnavut topluluklarına daha fazla ilgi gösterilmesine rağmen, nitelikli kişilere yönelik desteği kanalize etmek ve ülkenin kalkınmasına katılımlarını kolaylaştırmak için sistematik bir yaklaşım ortaya konmamıştır.

Beşeri sermaye açısından yetersiz olan Arnavutluk, uluslararası piyasalarda rekabet etmekte ve ortaya çıkan zorluklara cevap vermekte zorlanacaktır. Bu arada, Arnavut genç elitinin göçünden kaynaklanan ekonomik maliyet çok yüksektir. Beyin göçü süreci, ülkeyi fakirleştirmektedir. Bu olgu, ülkenin geleceği için analiz edilmesi gereken soru işaretleri doğurmaktadır. Bu alışma, Arnavutluk'ta beyin göçünü etkilerini analiz etmek isteyen akademisyenler için bir adım olacaktır. Çalışma, Arnavutluk'ta beyin göçü sorunuyla ilgilenen kurumlar için bir manual işlevi görebilir. Aynı zamanda beyin göçü sürecini ülke için bir avantaja dönüştürebilecek adımların atılmasına yardımcı olabilir.

2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kavramların Tanımlanması

2.1.1. Beyin Göçü Kavramı

Bu çalışmanın sınırlarını belirlemek için çalışmada kullanılan bazı anahtar kavramların kısa bir açıklamasını vermek gerekir. Araştırmanın ana ve en çok kullanılan kavramı beyin göçüdür. Beyin göçü, göç çalışmalarında çok tartışılan bir kavramdır. Farklı yaklaşımlara rağmen, araştırmacılar beyin göçü kavramından yüksek vasıflı insanların göçünü anlamamız gerektiği konusunda hemfikirlerdir.

Oxford Sözlüğü'nde "beyin göçü", "yüksek eğitilmiş veya nitelikli insanların belirli bir ülkeden göç etmesi" olarak tanımlanmaktadır (Goga & Ilie, 2017, s. 91). Uluslararası Göç Sözlüğünde beyin göçü kavramı “*Eğitim görmüş ve yetenekli kişilerin menşe ülkelerinden diğer bir ülkeye, menşe ülkenin beceri kaynaklarında azalmayla sonuçlanacak şekilde göç etmesi*” (Perruchoud & Jillyanne, s. 14) olarak tanımlanır.

Beyin göçü kavramının ilk kullanımı, İngilizler tarafından 1950 yılına dayanmaktadır. İngiliz Kraliyet Cemiyeti, 1950’lerde ve 1960’larda “beyin göçü” kullanımını başlatmıştır. Beyin göçü ile bilim insanlarının ve teknoloji uzmanlarının Büyük Britanya’dan Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada’ya göçüne atıfta bulunmuşlardır (Gibson & McKenzie, 2011, s. 3). 1969’da “Beyin göçü” UNESCO tarafından ülkeler arasındaki anormal bir bilimsel alışveriş biçimi olarak tanımlanmıştır. UNESCO’ya göre bu süreç, en gelişmiş ülkeler doğrultusunda tek yönlü bir süreçle karakterize edilmiştir” (UNESCO, 1969, s. 2).

Beine, Docquier ve Rapoport, “beyin göçünü” az gelişmiş ülkelere daha gelişmiş ülkelere göç eden yüksek vasıflı insanların uluslararası transferi olarak görmektedir (Beine, Docquier, & Rapoport, Brain Drain and Human Capital Formation in Developing Countries: Winners and losers, 1998).” Rapoport ve Docquier’a göre, New Palgrave Ekonomi Sözlüğü’nde “beyin göçünün” en sık “mühendislerin, fizikçilerin, bilim adamlarının, yüksek niteliklere ve üniversite eğitime sahip diğer profesyonellerin göçünü” tanımlamak için kullanılmaktadır (Docquier & Rapoport, 2007).

2.1.2. Menşe Ülke ve Ev Sahibi Ülke Kavramları

Beyin göçü olgusu, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında meydana gelen bir süreçtir. Literatürde bu ülkeler, aksi halde menşe ülkeler ve ev sahibi ülkeler olarak bilinir. Menşe ülkeler, nitelikli insan göçünün başladığı ülkeler anlamına gelir. Ev sahibi ülkeler, nitelikli insanlara ev sahipliği yapan devletler olarak etiketlenmektedir. Göç sözlüğünde daha kesin bir açıklama verilmektedir. Dolayısıyla bu sözlüğe göre menşe ülkeler şunlardır: ‘İlgili kişinin vatandaşı olduğu devletler’ ya da “gönderen ülkeler” (Perruchoud & Jillyanne, s. 63). Ev sahibi ülkeler ise sözlükte “hedef ülke”, “kabul eden ülke”, “istihdam devleti” olarak tanımlar (Perruchoud & Jillyanne, s. 30). Beyin göçü genellikle gelişmekte olan ülkelerde olmasına rağmen, araştırmalar gelişmiş ülkelerde de beyin göçü vakalarını göstermektedir. Menşe ülkeler ile ev sahibi ülkeler arasındaki bu ayrım, Arnavutluk gelişmekte olan bir ülke olarak menşe ülkeler arasında yer almaktadır. Sınırlı kariyer olanaklarına sahip bir ülke olan Arnavutluk, Avrupa’nın en gelişmiş ülkelerine yüksek vasıflı işgücü gönderen ülkelerden biri haline gelmiştir.

2.1.3. Beyin Gücü Kavramı

Beyin göçü çalışmalarının bir kısmı, bunu özellikle menşe ülkeler için olumsuz sonuçları olan bir fenomen olarak görmektedir. Ancak bu fenomenin analizi ile ilgilenen saha araştırmacıları, ev sahibi ülkelerin perspektifinden bakarak, "beyin kazanımı" ya da "beyin gücü" olarak adlandırılan başka bir kavramı daha kullanıma getirerek, fenomenin olumlu sonuçların ortaya koymuştur. Göç sözlüğünde bu terim şöyle ifade edilir: “Beyin gücü ya da “beyin kazanımı”. Eğitimli ve yetenekli kişilerin hedef ülkeye göçü. “Tersine beyin göçü” olarak da adlandırılır (Perruchoud & Jillyanne, s. 14). Dolayısıyla işgücü alan ülkeler için olguya “beyin kazanımı” denilmektedir. Bu devletler, belirli sektörleri geliştirmek için göçmenlerin niteliklerini kullanır. Bu kavram ne kadar ev sahibi ülkelerin bakış açısını tanımlamak için kullanılsa da beyin kazanımı kavramı, menşe ülkeler için de kullanılabilir. Menşe ülkelerin kazancı göçmenlerin insanlara gönderdiği havaleler ve muhtemelen bilgi aktarımı ve bilimsel ağların oluşturulmasından ibarettir (Goga & Ilie, 2017, s. 91). Bu tartışmalar bağlamında Arnavutluk’un, menşe ülkeler arasında yer aldığı için, bu olgudan yeterince yararlanamadığı söylenmektedir. Bununla birlikte, yukarıda belirtildiği gibi, menşe ülkelerin de beyin göçünden yararları vardır. İlerleyen bölümlerde

daha detaylı olarak inceleneceği üzere Arnavutluk, göç etmiş yüksek vasıflı Arnavut işçilerin gönderdiği havalelerden yararlanabilen ülkelerden biridir.

2.1.4. Vasıflı İşçiler Kavramı

Beyin göçü söz konusu olduğunda, araştırmacılar bu kategorinin parçası olması gereken göçmen gruplarını tartışmaktadırlar ve ortaya çıkan soru şudur: Yüksek vasıflı işçiler kimlerdir? Her mesleğin önemi olmasına karşın, toplumda etkisi daha fazla olan birkaç meslek vardır. Toplum üzerinde etkisi yüksek olan bu meslekler arasında ‘vasıflı işçiler’ bulunmaktadır. Enrico tarafından yapılan bir araştırmaya göre yüksek vasıflı göç kategorisi, şunları içermelidir: bilim adamları, araştırmacılar ve akademisyenler; uluslararası danışmanlar; uluslararası kuruluşlarda çalışanlar; çok uluslu yöneticiler; profesyoneller; din adamları; turizmde sanatçılar, aktörler, sporcu insanlar; askeri personel ve lisansüstü öğrenciler (Todisco, Brandi, & Tattolo, 2003, s. 118). Yüksek vasıflı işçi kategorisi çok çeşitli meslekleri içermesine rağmen, bu çalışmada bu kategorilerden sadece ikisi üzerine durulacaktır. Bunlar lisansüstü öğrenciler ve araştırmacılarıdır (akademisyenler). Arnavutluk’taki beyin göçü sürecinden bahsederken ülkeyi terk eden öğrenci ve akademisyen kategorileri önemli bir yer tutmaktadır ve bu kategorilerin analizini yapmak önemlidir.

2.2. Kuramsal Çerçeve

Göçün araştırma alanı çok yönlüdür ve çoklu analiz seviyeleri sunar. Göç alanında dört farklı yönü konu edilmiştir: göçün kökenleri, göçmen akışlarının yönlülüğü ve sürekliliği, göçmen emeğinin kullanımı ve göçmenlerin sosyo-kültürel adaptasyonudur. Ancak göç araştırmacılarının amacı, göçün bu dört yönünü açıklayabilecek bir teori geliştirmektir. Bununla birlikte, modern göç literatüründe, bu teorik yaklaşımların farklı hipotezler sunmasına rağmen, bunların dışlayıcı değil, tamamlayıcı olarak alınması gerektiği söylenmektedir (Douglas, 1999).

Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde bu göç ve beyin göçü teorileri anlatılacaktır ve Arnavutluk’taki beyin göçü olgusunu analiz etmek için neden uygun oldukları açıklanacaktır. Ana teorileri açıkladıktan sonra, çalışma beyin göçü sürecini ve insan sermayesinin hareketini analiz etmek için Bourdieu’nun teorisine ve terimlerine odaklanacaktır. Bu teorilerin ve Bourdieu’nün teorisine olan farklarının anlaşılmasına

yardımcı olacaktır. Bourdieu'nün teorisi Arnavutluk'taki beyin göçü olgusunu analiz etmek için çok önemlidir çünkü ekonomik faktörlerin ötesine geçen daha kapsamlı bir yaklaşım sunmaktadır. Öncelikle göçe neden olan maddi çıkarlara odaklanan geleneksel ekonomik teorilerin aksine, Bourdieu'nün teorisi insan sermayesi hareketini etkileyen sosyal ve kültürel yönleri incelemektedir. Arnavutluk toplumunda sosyal ağlar, eğitim sistemleri ve kültürel değerler gibi faktörler göç kalıplarının şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. Bourdieu'nün habitus, sermaye ve alan gibi kavramlarını kullanarak bu tez, göç kararlarını şekillendirmede ekonomik fırsatlar ve sosyal yapılar arasındaki etkileşimi vurgulayarak Arnavutluk bağlamında beyin göçünün nasıl ortaya çıktığına dair daha kapsamlı bir anlayış sunmayı hedeflemiştir.

Göç teorileri, göç olgusunun evrimini nedenler, etkiler, özellikler, faktörler gibi hususları içeren çeşitli perspektiflerden analiz etmektedir. İncelenen teoriler, analize dahil ettikleri unsurlar bakımından birbirlerinden farklılık göstermektedir. Her biri belirli bir çalışmada kullanılabilir. Beyin göçünün neden gerçekleştiğine dair farklı açıklamalar sunulmuştur. Çalışmada tartışılan göç ve beyin göçü teorileri şunlardır: neoklasik teori, itme ve çekme göç teorisi, ağ teorisi, beşeri sermaye teorisi ve sosyal sermaye teorisi. Farklı araştırmacılar göç teorileri için farklı sınıflandırmalar yapmışlardır. Bazıları göç teorilerini amaca, diğerleri itici veya çekici faktörlere ve analiz ettikleri bazı unsurlara göre sınıflandırmaktadır.

Göç alanında yapılan çalışmalar, göç sürecinin daha iyi anlaşılması için göç alanında disiplinler arası araştırmaların yapılmasını önermektedir. Ayrıca göç alanındaki araştırmaların genel sosyal teori göz önünde bulundurularak yapılması ve daha geniş sosyal süreçler ve değişimler bağlamında analiz edilmesi önerilmektedir. İlk olarak, araştırmacılar göçün nedenleri ve sonuçlarının analizi arasında disiplinler arası diyalog veya daha fazla bağlantı kurulmasını önermişlerdir (Haas, 2008).

Göç teorisinin en son gözden geçirmeleri ve yenilik önerileri arasında Oxford okulunun çalışmaları yer almaktadır. Bu çalışmaların ana fikri, göç çalışmalarının sadece kalkınma meseleleriyle değil, aynı zamanda daha geniş kapsamlı değişim, sosyal dönüşüm ve ekonomik entegrasyon meseleleriyle de daha yakından bütünleştirilmesi gerektiğidir. Göç araştırmaları ve göç-kalkınma ilişkilerine dair her türlü analiz, küreselleşme bağlamında sosyal yapı ve ilişkilere dair daha geniş disiplinler arası analizlere dayanmalıdır (Kurekova, 2011, s. 16-17).

Nitelikli insanların göçü söz konusu olduğunda, farklı kuramlar, nitelikli insanların göç etme kararını etkileyen faktörlerin neler olduğunu analiz eder. İlk kuramlar, ekonomik faktörleri göçün ana itici güçleri olarak vurgular. Bu kuramlar, sosyal veya kültürel faktörler gibi diğer faktörleri bir yana bırakır. Bu ilk kuramlardan biri neoklasik kuramdır.

2.2.1. Neoklasik Kuram

Neoklasik kurama göre göç, öncelikle ekonomik nedenlerle gerçekleşir. Neoklasik teori, göçün piyasalar veya ülkeler arasındaki ücret farklılıklarından kaynaklandığını vurgular. Ücret farklılıkları ve göç akışları arasında doğrusal bir ilişki öngörür. Bu teoriye göre göç, farklı ülkelerdeki işgücü arzı ve işgücü talebindeki farklılıklardan kaynaklanmaktadır (Kurekova, 2011, s. 5). Böylece bu kurama göre, insanların gerçek ücretleri bekledikleri gibi olmadığında göç etmeye karar verdikleri ifade edilebilir.

Bu hipotezin arkasındaki ana fikir, ücret farklılıklarının ortadan kaldırılmasının işgücü hareketlerini sona erdireceği ve işgücü göçünü durma noktasına getireceğidir. Neo-klasik açıklamanın altında yatan bir diğer önemli varsayım da uluslararası işgücü akışının yalnızca işgücü piyasalarında gerçekleştiği ve diğer piyasaların uluslararası göçte önemli bir rol oynamadığıdır. Ayrıca Constant ve Massey, göçmenin ev sahibi ülkede kazanç, eğitim ve itibardan faydalandığı sürece kendi ülkesine dönmeyeceği şeklindeki neo-klasik bakış açısını desteklemişlerdir (Wickramasinghe & Wimalaratana, 2016, s. 22).

Neoklasik Teori’de işgücü piyasası düzenlemeleri ve kontrollerinin hem göç veren hem de göç alan ülkelerin uluslararası göçünü düzenleyebileceği de öngörülmektedir (Massey, Durand, & Malone, 2005). Bu teoriyi açıklayan en iyi örneklerden biri Almanya ve Hollanda’dır. Bu iki ülkenin göçmenlere yönelik istihdam politikaları farklıdır ve göçmenler için farklı yasalar sunmaktadır. Almanya, Avrupa Birliği dışında yaşayan göçmenlerin istihdamını kolaylaştıran ülkelerden biridir. Örneğin, Almanya’da göçmenlerin istihdamına ilişkin “The Skilled Immigration Act” adı verilen yeni yasaya göre, AB bölgesi dışında yaşayan göçmenlerin yalnızca Alman hükümeti tarafından belirlenen kriterleri karşılamaları ve bir iş sözleşmesi ve Alman oturma iznine sahip olmaları gerekiyor. Nitekim yeni yasa Almanya Federasyonu’nun resmi internet sitesinde ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Nitelikli Göç Yasası, nitelikli profesyonellerin Almanya’da çalışma olanaklarını genişleten yeni bir yasadır. Artık AB üyesi olmayan ülkelere gelen vasıflı işçilerin Almanya’da çalışması daha kolaydır. Bu yeni yasa ile getirilen değişiklikler şunlardır:

1. Nitelikli işçi olarak değerlendirilen kişilerin kategorisi genişletildi.
2. Yeni yasaya göre, Alman işgücü piyasasına girmek artık daha kolaydır.

Nitelikli uzman, bir iş sözleşmesine veya belirli bir iş teklifine ve Almanya’da tanınan bir kalifikasyona sahip olması gerekmektedir. Federal İstihdam Ajansı (İA) tarafından herhangi bir öncelik kontrolü yapılmaz. Bu, belirli bir iş için Almanya’dan veya AB’den bir başvuru sahibinin uygun olup olmadığına dair bir doğrulama süreci olmadığı anlamına gelir. Federal İstihdam Ajansı yine de istihdam koşullarını doğrular (Government, 2023).

Bu yasada yapılan değişikliklerin bir sonucu olarak artan sayıda kalifiye Arnavut işçi ve öğrenci, Almanya’ya göç etmeyi tercih etmiştir. Yani bu durumda bir ülkenin istihdamı kolaylaştırıcı politikaları işçilere olan talebi arttırmıştır. Böylece Arnavutluk’tan Almanya’ya göç eden işgücü artmıştır. Hollanda örneğinde ise tam tersi bir durum söz konusudur. Hollanda devletinin resmi web sitesi, Hollandalı bir şirketin Avrupa Birliği dışındaki ülkelere yabancı işçi istihdam edebileceği koşulları belirtmektedir. Daha spesifik olarak, Hollanda devletinin resmi web sitesi şunları belirtmektedir:

AB ve İsviçre dışından gelen ve Hollanda’da çalışmak isteyen yabancı uyruklular, yalnızca işverenleri bu çalışanlar için bir istihdam izni vermişse Hollanda’da çalışabilirler. İş Sigortası Kurumu koşulları yerine getirilmedikçe istihdam izni vermeyecektir. Örneğin, bir işveren AB’de uygun bir aday bulamadığını gösterebilmelidir (Netherlands, 2023)

Bu belgede de yazıldığı üzere AB dışındaki ülkelere gelen işçilerin istihdam edilmesi ancak AB sınırları içerisinde işçi bulunmadığı durumlarda yapılabileceği belirtilmiştir. Bu şekilde Hollanda devleti, Avrupa Birliği dışındaki ülkelere Hollanda’ya göç eden işgücünü sınırlandırmıştır. Bu da Hollanda işgücü piyasasındaki iş talebi seviyelerini kontrol altında tutmayı mümkün kılmıştır. Dolayısıyla neoklasik teoriye göre devlet, iş arz-talebini düzenleyen politikalar aracılığıyla az gelişmiş ülkelere, gelişmiş ülkelere göç seviyelerini kontrol edebilir.

Ancak, göç etme arzusuna rağmen, gelişmekte olan ülkelerin çoğunda ilk göç her zaman gönüllü olmamaktadır. Yoksulluk, iç çatışmalar ve kısıtlayıcı devlet politikaları gibi birçok faktör önemli bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla, Neo-klasik yaklaşımın varsayımları tüm gelişmekte olan ülkeler için geçerli olmayabilir. Menşe ülkede koşullar çok elverişli olmasa da, insanlar bazen aile içindeki hiyerarşik güç ilişkileri, akrabalık sistemleri ve

toplumsal cinsiyet gibi sosyo-kültürel nedenlerle göç etmeyebilir. Göçü erkek işi olarak gören toplumsal cinsiyet normları nedeniyle kadınlar göç etmeyebilir veya erkeklerden daha az göç edebilir. Ayrıca, ebeveynler çocuklarının eğitimi, güvenliği, ruh sağlığı vb. nedenlerle göç etmemeye karar verebilirler (UNESCAP, 2007). Buna dayanarak, ekonomik faktörün gelişmekte olan ülkelerden zengin ülkelere göç etmek için yeterli bir itici faktör olmadığı söylenebilir. Nitelikli işçiler, göç kararı verirken sadece maaşlardan hareket etmezler. Göç etmeden önce kültürel, sosyal ve ailevi koşullar gibi bir seri başka faktörü de analiz etmektedirler.

Dolayısıyla, yukarıdaki paragraflarda açıklandığı gibi, neoklasik teori göç süreciyle ilgili ekonomik faktörleri açıklamakta, kültürel veya sosyal faktörlerin analiziyle ilgilenmemektedir. Ekonomik faktör, nitelikli insanların göç etme kararında önemli bir rol oynamaktadır. Ancak bu teorilerin göç alanındaki önemine rağmen neoklasik gibi ekonomik teoriler gelişmiş ülkelerdeki insanların neden göç etmeye karar verdiğini ya da ekonomik geliri iyi olan insanların neden göç etmeye karar verdiğini açıklayamamaktadır. Dolayısıyla, ekonomik göç teorilerine yönelik en büyük eleştirilerden biri, bu teorilerin göç kararını etkileyebilecek diğer sosyal unsurların önemini hafife almasıdır.

Neo-klasik teori literatürde birçok eleştiriye maruz kalmıştır. Van Naerssen, teorinin göçü doğrudan etkileyen sosyolojik ve kültürel faktörleri dikkate almadığını belirtmektedir. Bu teoriyi analiz eden Kurekova, teorinin göçün belirleyicilerini azalttığını, göçmenleri ve göçmen toplumları standartlaştırdığını belirtmektedir. Kurekova ayrıca neo-klasik teorinin genel olarak göçün göç veren ve göç alan ülkeler üzerindeki etkilerini görmezden geldiğine dikkat çekmektedir. Ona göre bu teori aynı zamanda göç sürecinde siyasetin önemini de ihmal etmektedir (Wickramasinghe & Wimalaratana, 2016, s. 25).

Yukarıdaki eleştiriler ve neoklasik teorinin göç sürecindeki ekonomik faktörlere odaklandığı gerçeği göz önünde bulundurulduğunda, bu teorinin diğer tamamlayıcı teorilerle birleştirilmesi gerekmektedir. Bu teori, ekonomik faktörlerin Arnavutluk'tan vasıflı öğrenci ve akademisyenlerin kaçışını nasıl etkilediğini anlamaya yardımcı olabilir. Ancak, Arnavutluk'tan nitelikli kişilerin göçünün nedenlerini ayrıntılı olarak anlamak için diğer teorileri de analiz etmek gerekmektedir. Neoklasik teori göçte ekonomik faktörlerin rolüne ilişkin değerli bilgiler sağlamakla birlikte, yalnızca bu teoriye dayanmak Arnavutluk'tan beyin göçüne neden olan karmaşık dinamikleri basitleştirebilmektedir. Sadece ekonomik faktörler, yetenekli bireylerin ülkeyi terk etmesinin ardındaki motivasyon ve etkilerin

tamamını açıklamamaktadır. Siyasi istikrarsızlık, akademik ve kariyer fırsatlarının eksikliği, sosyal ağlar ve yaşam kalitesi gibi sosyal ve kültürel faktörler de önemli rol oynamaktadır.

Dahası, neoklasik teori ekonomik güdülere dayalı bireysel rasyonel karar alma sürecine önem vermektedir. Ancak, göç kararı genellikle ekonomik hesaplamaların ötesine geçen bireysel, ailesel, toplumsal ve sosyal faktörlerin bir kombinasyonundan etkilenmektedir. Örneğin, ailevi yükümlülükler, kültürel bağlar, kişisel beklentiler ve güvenlik algıları gibi faktörler, özellikle vasıflı bireyler için göç kararlarını güçlü bir şekilde etkileyebilir.

Bu nedenle, neoklasik teori beyin göçünün ekonomik boyutları hakkında değerli bilgiler sunarken, sosyal sermaye teorisi, ağ teorisi ve politik perspektifler gibi tamamlayıcı teorilerin birleştirilmesi, vasıflı bireylerin Arnavutluk'tan neden göç ettiğinin ve bu süreçlerin hem bireyleri hem de ülkeyi bir bütün olarak nasıl etkilediğinin daha kapsamlı ve incelikli bir şekilde anlaşılmasını sağlayabilir.

2.2.2. İtme ve Çekme Kuramı

Neoklasik kuram ile ilgili olarak, işçi akışının ekonomik bağlamını vurgulamaya devam eden itme-çekme kuramı Everett Lee (1966) tarafından ortaya çıkarılmıştır. Lee'ye göre, itici faktörler menşe ülkelerde bulunur ve göçü motive eder. İtici faktörler arasında ekonomik fırsatların olmaması, dini veya siyasi zulüm ve tehlikeli çevresel koşullar yer alır. Çekici faktörler ise hedef ülkede mevcuttur. Çekme faktörleri arasında işlerin mevcudiyeti, dini ve siyasi özgürlük yer alır. Bu faktörler, göçmenler tarafından verilen kararın temelini oluşturur. Başka bir deyişle, itme ve çekme faktörleri birbirini tamamlar ve bu nedenle insanlar göç etmeden önce, bu faktörleri analiz ederler. Örneğin, bir kişinin göç etme (itme) motivasyonu iş fırsatlarının olmaması ise hedef ülkede daha iyi iş ve çalışma koşullarının mevcudiyeti beklenir (Gyamfi, 2015, s. 6-7).

Göç alanındaki önemine rağmen, itme ve çekme teorisi birçok eleştiriyle karşı karşıya kalmıştır. Teoriye yönelik temel eleştirilerden biri, itme ve çekme faktörlerinin zaman içinde değişmez bir şekilde analiz edilebilecek sabit bir şey olmadığıdır. 1990'larda göç araştırmacıları itme-çekme modeliyle ilgili bir dizi sorun tespit etmişlerdir. Onlara göre, göç kararını etkileyen bireylerin sosyal ağları gibi ne itme ne de çekme faktörü olmayan bir dizi faktör vardır. Öte yandan, eleştirmenlere göre, itici veya çekici faktörler sürekli

değişmektedir ve her göç dönemi için geçerli olan sabit bir şey değildir. Ayrıca, bir kişinin göç etme nedeni sadece bireysel bir karar değildir ve farklı faktörler göç etme kararını etkileyebilir. Öte yandan, toplum, kültür ve aileden etkilenen bir karar olarak göçün nedeni basitçe itici veya çekici faktör olarak sınıflandırılmaz (Bruzzone, 2020, s. 2).

Göçmenleri göç etmeye iten nedenleri tartışırken uzmanlar artık itici ve çekici faktörler yerine belirleyici faktörler kavramını tercih etmektedir. Belirleyici, ölçülebilir nedensel etkisi olan bir şeyi ifade eder. Çekme faktörü, akademik söylemde bile, ülkeyi terk etme tercihini genellikle açıklayamaz. Açıklama kapsamı sadece bir göçmenin veya göçmen grubunun yerleşmek için neden bir yeri seçtiğini açıklar. İtme-çekme modelini yeniden dikkate almaya çalışan akademisyenler bile bu modelin daha spesifik olması gerektiğini kabul etmektedir (Bruzzone, 2020, s. 2). Yukarıdaki eleştirilere dayanarak, itme ve çekme teorisinin vasıflı Arnavutları göçe iten faktörleri anlamaya yardımcı olabileceği, ancak bu teorisinin sadece itme ve çekme faktörleriyle sınırlı olduğu ve genel olarak beyin göçü olgusunu açıklamak için yeterli olmadığı söylenebilir. Bu nedenle Arnavutluk'tan nitelikli insanların göçünü analiz etmek için analizde, daha çok faktörü içeren teorilerin kullanılması gerekmektedir. İtme ve çekme teorisi, yetenekli Arnavutları göç etmeye iten faktörleri vurgulamak açısından değerli olsa da beyin göçünün kapsamlı bir şekilde anlaşılmasında sınırlıdır. İlk olarak, itme ve çekme teorisi, hedef ülkelerdeki ekonomik fırsatlar ve siyasi istikrar gibi faktörlere odaklanırken beyin göçüne katkıda bulunan yapısal sorunları atlamaktadır. Daha bütüncül bir analiz için kurumsal zorluklar, eğitim sistemleri, yönetim sorunları ve sosyal eşitsizlikler gibi faktörlerin dikkate alınması gerekmektedir.

Ayrıca, itme ve çekme teorisi göç kararlarını şekillendirmede bireysel eylemliliğin, sosyal ağların, kültürel değerlerin ve tarihsel bağlamların rolünü genellikle ihmal etmektedir. İtme faktörleri ile çekme faktörleri arasında doğrusal bir ilişki olduğunu varsaymaktadır. Diğer taraftan göç kararları genellikle karmaşık ve çok yönlüdür. Kişisel, ailesel, toplumsal ve küresel dinamiklerin bir kombinasyonundan etkilenirler. Bu nedenle, yalnızca itme ve çekme teorisine dayanmak, Arnavutluk'tan beyin göçünün basitleştirilmiş bir açıklamasına neden olabilir ve vasıflı göçün altında yatan mekanizmalar ve itici güçlerle ilgili önemli bilgileri gözden kaçırabilir.

Göçü sadece ekonomik terimlerle veya çekici ve motive edici faktörlerle ilgili olarak analiz eden teorilerin yerini yeni, daha kapsamlı teoriler almıştır. Yeni teoriler, vasıflı insanların göçünün yalnızca bireysel çıkarlar tarafından yönlendirilmediğini

vurgulamaktadır. Onlara göre göç, bireyin bir takım dış etkenlerden etkilendiği bir süreçtir. Aşağıda, vasıflı insanların göçünü giderek daha birleşik ve küresel bir dünyanın bir ürünü olarak gören bazı teoriler analiz edilecektir.

2.2.3. Göçün Ağ Teorisi

Göç teorileri iki ana gruba ayrılır: Göçün neden gerçekleştiğini analiz eden teoriler ve göçün devam etmesine yardımcı olan faktörleri analiz eden teoriler. Bu teoriler göçün devamı teorileri olarak bilinir ve göçü başlatan nedenler değiştiğinde veya tamamlandığında göçün neden devam ettiğini analiz eder. Dolayısıyla bu teoriler, örneğin daha yüksek maaş ihtiyacının karşılanmış olmasına rağmen göçün neden devam ettiğini analiz etmektedir. Bu tür teorilerden biri de “Göç Ağı Teorisidir”. Göç ağı teorisi, göçü başlatan belirleyicilere değil, göçü zaman ve mekan içinde neyin sürdürdüğüne bakar. Göçün ağ teorisi, ücret farklılıklarının olmadığı durumlarda bile göçün neden devam ettiğini açıklamaya yardımcı olur (Kurekova, 2011, s. 10).

Bu teori, maaş ve çalışma koşullarına ilişkin beklentilerinin karşılandığı durumlarda bile Arnavutluk’ta nitelikli insanların göçünün neden hala devam ettiğini anlamaya yardımcı olur. Arnavutluk’taki nitelikli insanların göç etme durumunun analizi ile ilgilenen araştırmacılar, Arnavutların çoğunlukla ekonomik nedenlerle ülkeyi terk ettiklerini göstermektedir. Ancak onlara göre Arnavutluk’tan nitelikli insanların göçü ekonomik koşullardan bağımsız olarak gerçekleşen bir olgudur. Böyle bir durum sosyologları, psikologları ve ekonomi uzmanlarını bu kitlesel göçün nedenlerini araştırmaya motive etmiştir.

"Friederich Ebert" Vakfı tarafından yapılan bir ankette (2018/2019), katılımcıların yüzde 40’ı Arnavutluk’u terk etme arzusunu dile getirdi. Ekonomi uzmanı Zef Preçi, düşük yaşam standardını, yüksek işsizlik oranını ve bölgedeki en düşük ücret seviyesini suçluyor. İstatistik Enstitüsü’ne atıfta bulunarak, 2019’un ilk çeyreğinde maaşlı bir çalışan için ortalama brüt aylık maaşın 51.531 ALL veya 450 avro olduğunu söylüyor. Sosyal psikoloji alanında uzmanlaşan psikolog Arjana Muçaj, bu ayrılışın gelecekle ilgili belirsizlikler gösterdiğini belirtiyor". Sosyolog Gëzim Tushi’ye göre, kariyer ve eğitim hedefleri Arnavutluk’tan ayrılmak için güçlü nedenlerdir. Tushi, bazı göçmenlerin meritokratik sistemin eksikliği konusunda karamsar olduğunu ifade ediyor (TPZ, 2023).

Göç uzmanlarının da gösterdiği gibi, nitelikli Arnavutların Arnavutluk'tan ayrılması sadece düşük yaşam standardı, işsizlik veya düşük ücret seviyesi nedeniyle gerçekleşmiyor. Kariyer ve eğitim hedefleri ya da gelecek korkusu gibi diğer nedenler de nitelikli Arnavutları göçe teşvik etmektedir. Dolayısıyla, göç ağı teorisi göçün devam etmesine yardımcı olan faktörlerin analizi ile ilgilendiğinden, göçü teşvik eden ilk faktörler ortadan kalktığında bile nitelikli Arnavutların neden göç ettiklerini anlamaya yardımcı olabilir.

Ancak, bu teori göçün neden devam ettiğini anlamaya yardımcı olsa da, nitelikli kişilerin göçünü teşvik eden ilk faktörleri analiz dışında bırakmaktadır. Bu teori nitelikli Arnavutların neden ilk başta ayrılmaya karar verdiklerini kapsamamaktadır. Dolayısıyla, sadece bu teoriyi kullanmak durumu tam olarak ortaya koymayacaktır. Nitelikli bireylerin ilk etapta neden ayrıldıklarını ve göçü neyin devam ettirdiğini anlamak için başka teorilere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle, bu teori Arnavutluk'taki beyin göçü olgusunu açıklamak için kullanılacak tek teori değildir. Ancak çalışma sırasında tamamlayıcı bir teori olarak kullanılabilir.

2.2.4. Arnavutluk'ta Beyin Göçünü Açıklamada Beşeri Sermaye Teorisinin Önemi

Birçok araştırmanın gündeme getirdiği soru, uluslararası düzeyde beyin göçünün nedenleri ve göç veren ülkeler için sonuçları nelerdir? Beyin göçü üzerine yapılan ilk araştırma dalgası 1960'ların sonlarına kadar uzanmaktadır. Bu ilk katkılar genellikle beyin göçünün kaynak ülkeler üzerindeki etkisinin esasen nötr olduğu sonucuna varmış ve serbest göçün dünya ekonomisine faydalarını vurgulamıştır. Bu durum, yüksek vasıflı göçmenlerin genellikle bazı önemli varlıklarını menşe ülkelerinde bıraktıkları gerçeği ile açıklanmıştır (Berry & Soligo, 1969, s. 790). İkinci dalga, çeşitli kurumsal ortamlarda beyin göçünün refah sonuçlarını araştırmıştır. Beyin göçünün geride kalanlar için olumsuz sonuçlarını vurgulamak için bazı bilgi eksikliklerinden bahsedilmiştir. Yüksek beceri göçünün, uluslararası düzeyde eşitsizliğin artmasına katkıda bulunduğu ve zengin ülkelerin yoksul ülkelerin aleyhine olacak şekilde daha zengin hale geldiği düşünülmektedir (Docquier & Rapoport, 2018, s. 2-3). Son olarak, 1990'ların sonundan bu yana üçüncü bir dalga yaşanmaktadır. Beyin göçünün menşe ülkeler için hem zararlı hem de faydalı etkileri olduğu gerçeğinden hareketle, bu dalganın amacı kalkınma ve refah üzerindeki net etkinin olumlu veya olumsuz olduğu koşulları tanımlamaktır. Aynı zamanda, yeni göç verilerinin

mevcudiyeti sayesinde, ilk literatürde vurgulanan çeşitli geri bildirim etkileri, giderek daha önemli bir ampirik literatürün ortaya çıkmasına neden olmuş ve beyin göçüne ilişkin daha tutarlı bir görüşün oluşmasına katkıda bulunmuştur (Docquier & Rapoport, 2018, s. 3).

Beşeri sermaye teorisi, beyin göçü olgusunu analiz etmek, özellikle de vasıflı bireylerin kendi ülkelerini terk etme motivasyonlarını ve sonuçlarını anlamak için değerli bir çerçeve sunmaktadır. Beşeri sermaye teorisine göre bireyler verimliliklerini ve kazanma potansiyellerini artırmak için eğitim, beceri ve deneyim edinmeye yatırım yaparlar. Ancak, kendi ülkelerinde sınırlı fırsatlar veya elverişsiz koşullarla karşılaştıklarında, bu yüksek vasıflı bireyler beşeri sermayelerini etkin bir şekilde kullanmak için daha iyi olanaklar sunan yerlere göç etmeyi seçebilirler. Bu göç etme kararı, insan sermayesi teorisinin doğasında bulunan ekonomik rasyonaliteyi yansıtmaktadır. Bu teoriye göre bireyler, daha iyi ödüller ve fırsatlar sunan yerlere göç ederek insan sermayesine yaptıkları yatırımın getirisini maksimize etmeye çalışırlar.

Ayrıca beşeri sermaye teorisi, beyin göçünün hem menşe hem de hedef ülkeler üzerindeki etkisini aydınlatmaya yardımcı olmaktadır. Arnavutluk gibi ülkelerde beşeri sermaye teorisi, ekonomik kalkınma ve inovasyonu olumsuz etkileyebilecek beceri ve uzmanlık kaybını vurgulamaktadır. Diğer taraftan, hedef ülkeler işgücüne, bilgi ekonomisine ve genel rekabet gücüne katkıda bulunan vasıflı göçmenlerin akınından faydalanmaktadır. Araştırmacılar, beyin göçünü analiz etmek için beşeri sermaye teorisini uygulayarak, göç kararlarını yönlendiren faktörler, farklı ülkeler için ekonomik sonuçlar ve beyin göçünün menşe ülkeler üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak için potansiyel politika müdahaleleri hakkında bilgiler edinebilirler.

Beşeri sermaye teorisini Ulusötesicilik ve Bourdieu'nun sosyal sermaye teorisi gibi diğer teorilerle birleştirmek, Arnavutluk'tan beyin göçünü bütün yönleriyle bir şekilde anlamak için kapsamlı bir analitik çerçeve sunmaktadır. Beşeri sermaye teorisi, eğitim, beceri ve kariyer fırsatları gibi faktörleri vurgulayarak vasıflı göçü yönlendiren bireysel düzeydeki motivasyonlara ilişkin bilgiler sağlamaktadır. Araştırmacılar, ulusötesilik teorisini entegre ederek, bu bireysel düzeydeki faktörlerin küresel hareketlilik modelleri, sosyal ağlar ve ulusötesi bağlarla nasıl etkileşime girerek göç kararlarını etkilediğini araştırabilirler. Bu birleştirilmiş yaklaşım, beyin göçünün çok yönlü doğasının daha derinlemesine anlaşılmasını sağlayarak, vasıflı bireyleri kendi ülkelerini terk etmeye iten hem ekonomik nedenleri hem de sosyal dinamikleri ortaya koymaktadır.

Ayrıca, Bourdieu'nün sosyal sermaye teorisinin dahil edilerek sosyal ilişkilerin, ağların ve kültürel değerlerin göç davranışlarını şekillendirmedeki rolünü vurgulayarak beşeri sermaye teorisini tamamlamaktadır. Beşeri sermaye teorisi, bireylerin eğitim ve beceriler gibi sahip oldukları somut varlıklara odaklanırken, sosyal sermaye teorisi bireylerin göç süreçlerinde yararlandıkları maddi olmayan sosyal kaynakları inceler. Araştırmacılar bu teorileri birleştirerek, sosyal ağların oluşumu, hedef ülkelerdeki fırsatlara erişim ve kültürel bağların göç kararlarındaki rolü de dahil olmak üzere, beşeri sermaye ve sosyal sermayenin göç sonuçlarını etkilemek için nasıl etkileşime girdiğini inceleyebilirler. Bu bütüncül yaklaşım, bireysel beceriler, sosyal bağlar ve küresel dinamikler arasındaki karmaşık etkileşimi yansıtarak Arnavutluk'tan beyin göçünün bütüncül bir şekilde anlaşılmasını sağlamaktadır.

Beşeri sermaye teorisinin kurucuları ekonomistler Gary Becker ve Theodore Schultz'dur. Ekonomik büyüme ve kalkınma için temel faktörler olarak eğitim, öğretim ve beceri geliştirmeye yapılan yatırımların değerini vurgulayan insan sermayesi kavramını geliştirip yaygınlaştırmalarıyla tanınırlar. Schultz, İnsan Sermayesine Yatırım (Investment on Human Capital) adlı makalesinde şöyle demektedir: Eğitim, sağlık ve daha iyi iş fırsatlarından yararlanmak için yapılan göçe yönelik doğrudan yatırımlar, beşeri sermayeye yapılan yatırımların açık örnekleridir. Ekonomistler, insanların ulusların zenginliğinin önemli bir parçası olduğunu uzun zamandır bilmektedir. İnsanoğlunun üretken kapasitesi şu anda diğer tüm refah türlerinin toplamından çok daha büyüktür. Ekonomistlerin vurgulamadığı şey, insanların kendilerine yatırım yaptıkları ve bu yatırımların çok büyük olduğu gerçeğidir (Schultz, 1961, s. 1).

Schultz ve Becker tarafından önerilen insan sermayesi teorisi beyin göçü ile çeşitli şekillerde ilişkilidir. İlk olarak, beşeri sermaye teorisi bireylerin ve toplumların beceri ve bilgilerini geliştirmek için eğitim ve öğretime yatırım yaptıklarını, bunun da üretkenliklerini ve kazanç potansiyellerini artırdığını vurgulamaktadır. Beyin göçü bağlamında, ülkeler nüfuslarını eğitmek ve yetiştirmek için gereken kaynaklara yatırım yapmaktadır. Yüksek vasıflı bireyler göç ettiğinde, bu durum kendi ülkeleri tarafından yapılan insan sermayesi yatırımının kaybı anlamına gelmektedir.

Schultz ve Becker tarafından ifade edildiği şekliyle beşeri sermaye teorisi, Arnavutluk'taki beyin göçü sürecine ilişkin değerli bilgiler sunmaktadır. Öncelikle bu teori, ülkelerin becerilerini ve üretkenliklerini artırmak amacıyla nüfuslarını eğitmek ve

yetiştirmek için yaptıkları önemli yatırımların altını çizmektedir. Arnavutluk rneğinde eğitim, ekonomik ve sosyal ilerleme için çok önemli bir yol olarak kabul edilmektedir. Arnavutluk, okullar, niversiteler ve mesleki eğitim programları aracılığıyla insan sermayesini geliştirmek için kaynaklara yatırım yapmaktadır. Ancak beyin göçü, genellikle bu yatırımlardan faydalanan yüksek vasıflı bireylerin, uzmanlıkları için daha iyi fırsatlar ve ödüller sunan ülkelere göç etmeyi tercih etmesiyle ortaya çıkmaktadır. İkincisi, beşeri sermaye teorisi beyin göçüne neden olan ekonomik itici faktörleri vurgulamaktadır. Vasıflı bireyler, eğitim ve öğretime yapılan beşeri sermaye yatırımlarının getirisini en st düzeye çıkarma arzusuyla daha yüksek ücretler, daha iyi iş olanakları ve daha üstün yaşam standartlarına sahip yerler aramaktadır. Bu ekonomik rasyonallite g kararlarının şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla vasıflı Arnavutlar, daha gelişmiş ekonomilere kıyasla kendi ülkelerinde sınırlı fırsatlara sahip olabilir ve bu da vasıflı göçüne yol açabilir.

Ayrıca, beşeri sermaye teorisi, ulusal zenginliğin önemli bir bileşeni olarak bireylerin üretken kapasitesini vurgulamaktadır. Beyin göçü yoluyla vasıflı profesyonellerin kaybı, sadece insan sermayesi yatırımının kaybını değil, aynı zamanda ülkenin genel üretken kapasitesinin azalmasını da temsil eder. Bu durum Arnavutluk'un ekonomik büyümesi, inovasyon potansiyeli ve rekabet göçü üzerinde olumsuz etkilere yol açabilir çünkü temel sektörlerde vasıflı işgücü sıkıntısı yaşanabilir ve bu da ilerleme ve kalkınmayı engelleyebilir. Dolayısıyla, beşeri sermaye teorisi Arnavutluk'taki beyin göçünün karmaşıklığını anlamak için bir mercek sunmakta ve g modellerini şekillendirmede eğitim, ekonomik güdüler ve ulusal kalkınma arasındaki etkileşimi vurgulamaktadır.

Bu bağlamda Becker'in beşeri sermayenin, sermaye nereye giderse oraya gittiğini söylediğini eklemek önemlidir. Becker'e göre eğitim, ğretim, tıbbi bakım vb. için yapılan yatırımlar sermayeye yapılan yatırımlardır. Ancak bunlar fiziksel ya da finansal değil insani sermaye üretir çünkü bir insanı bilgisinden, becerilerinden, sağlığından ya da değerlerinden ayıramazsınız. İnsan sermayesinin insanlarda somutlaşması, Hong Kong'un 1997'de in tarafından ele geçirilmesine Hong Kong vatandaşlarının verdiği tepkilerle örneklendirilebilir. Çoğu yerel halk, daha güvenli yabancı menkul ve gayrimenkullere yatırım yapmak için yerel finansal ve fiziksel varlıklarının bir kısmını satarak in'in politikalarına karşı korunmakla ilgilenmektedir. Ancak aynı zamanda, bilgisayar uzmanları, st düzey yöneticiler ve diğer vasıflı personel de başka yerlerde vatandaşlık aramak üzere

Hong Kong'u terk etmektedir. İnsan sermayelerinin sadece bir kısmını yurtdışına yatırarak Çin'den kaynaklanan insan sermayesi riskini azaltamazlar. Sermayelerinin gittiği yere gitmeliler. (Becker, 1994, s. 16).

Becker'in insan sermayesine ilişkin görüşleri, özellikle de insan sermayesinin bireylerden ayrılamaz olduğu fikri, özellikle Arnavutluk bağlamında beyin göçünü anlamak için oldukça önemlidir. Bilgisayar uzmanları, üst düzey yöneticiler ve diğer profesyoneller gibi vasıflı bireyler sadece daha iyi ekonomik fırsatlar aramakla kalmayıp aynı zamanda daha stabil ortamlara ve büyüme fırsatlarına sahip ülkelere göç ederek beşeri sermayelerini de korumaktadır. Bu olgu, bireylerin beşeri sermayelerine yönelik riskler algıladıkları ve bu riskleri azaltmak için yer değiştirmeyi tercih ettikleri siyasi veya ekonomik belirsizlik yaşayan bölgelerde özellikle belirgindir.

Arnavutluk gibi beyin göçünün önemli bir sorun olduğu bir ülkede, beşeri sermaye teorisi vasıflı göçünün arkasındaki motivasyonlara ilişkin bilgi vermektedir. Arnavutluk'ta eğitim ve öğretime yapılan yatırımlar beşeri sermayenin gelişimine katkıda bulunur, ancak buna karşılık gelen fırsatların ve istikrarın eksikliği, vasıflı bireylerin başka yerlerde daha iyi beklentiler aramasına neden olabilir. Bu durum, bireylerin büyüme ve gelişmeleri için elverişli bir ortam sunan yerlere taşınarak beceri, bilgi ve deneyime yaptıkları yatırımları korumaya ve en üst düzeye çıkarmaya öncelik vermeleri nedeniyle, insan sermayesini göç kararlarını yönlendiren önemli bir faktör olarak görmektedir. Dolayısıyla, beşeri sermaye teorisi Arnavutluk'taki beyin göçünü analiz etmek için değerli bir çerçeve sunmakta ve insan kaynaklarına yapılan yatırım, göç modelleri ile ekonomik ve sosyal dinamikler arasındaki etkileşimi vurgulamaktadır.

Eğitim ve öğretim, insan sermayesine yapılan en önemli yatırımlardır. Birçok araştırma, Amerika Birleşik Devletleri'nde lise ve üniversite eğitiminin bir kişinin gelirini büyük ölçüde artırdığını göstermektedir. Benzer veriler farklı kültürlerle ve ekonomik sistemlere sahip birçok ülke için de geçerlidir. Daha eğitilmiş insanların kazançları neredeyse her zaman ortalamanın oldukça üzerindedir, özellikle de daha az gelişmiş ülkelerde bu durum daha da belirgindir (Becker, 1994, s. 17).

Becker ve diğer çalışmalarda açıklandığı gibi, insan sermayesine yapılan önemli yatırımlar (eğitim ve öğretim), Arnavutluk'taki beyin göçünü analiz etmek için oldukça önemlidir. Eğitim, bireylerin becerilerini, bilgilerini ve kazanç potansiyellerini şekillendiren

beşeri sermaye oluşumunun temel belirleyicisidir. Beyin göçü bağlamında, Arnavutluk'ta eğitimin kalitesi ve erişilebilirliği göç kararlarını etkilemede önemli bir rol oynamaktadır. Vasıflı bireylerin, özellikle de yüksek eğitim seviyesine ve uzmanlık eğitime sahip olanların, Arnavutluk'taki eğitim sisteminde ve iş piyasasında sınırlamalar veya yetersizlikler algıladıkları durumlarda yurt dışında fırsat arama olasılıkları daha yüksektir. Ayrıca Arnavutluk'taki vasıflı bireyler, eğitim yatırımlarına daha yüksek getiri sağlayan fırsatlara öncelik verebilirler. Bu da onları niteliklerine değer verilen ve buna göre ödüllendirilen ülkelere göç etmeye yönlendirmektedir.

Ayrıca, eğitimin gelir üzerindeki etkisinin farklı kültürlerle ve ekonomik sistemlere sahip ülkeler arasında karşılaştırılması, küresel olarak beyin göçü modellerindeki farklılıklar hakkında bilgi vermektedir. Arnavutluk gibi eğitimden elde edilen kazanımların özellikle önemli olabileceği az gelişmiş ülkelere, vasıflı bireyler eğitim yatırımlarını daha refah ve istikrarlı ortamlarda değerlendirmek istediklerinden beyin göçü daha da artabilir. Eğitim ve insan sermayesi üzerine yapılan çalışmalardan elde edilen bulguların Arnavutluk'taki beyin göçü analiziyle bütünleştirilmesi, göç modellerinin ve sonuçlarının açıklanmasına yardımcı olmaktadır.

Gary Becker ve Theodore Schultz gibi akademisyenlerin görüşleriyle tartışılan beşeri sermaye teorisi, Arnavutluk'taki beyin göçünü anlamak için kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır. Bu teori, bireylerin becerilerini, üretkenliklerini ve ekonomik katkılarını şekillendirmede çok önemli olan eğitim ve öğretime yapılan yatırımların önemini altını çizmektedir. Ortaya konulan veriler, beyin göçünün, genellikle eğitim yatırımlarından faydalanan vasıflı bireylerin, uzmanlıkları için daha iyi fırsatlar ve ödüller sunan yerlere göç etmesiyle gerçekleştiğini göstermektedir. Ancak, insan sermayesi teorisi tek başına beyin göçü dinamiklerinin tam olarak anlaşılmasını sağlayamayabilir. Bu durum özellikle sosyal ve kültürel faktörlerin de göç kararlarında önemli rol oynadığı Arnavutluk gibi ülkeler için geçerlidir.

Beşeri sermaye teorisini Bourdieu'nun sosyal sermaye teorisi ve ulusötesilik teorisiyle bütünleştirerek Arnavutluk'taki beyin göçünü daha kapsamlı bir şekilde anlamak mümkün olabilir. Bourdieu'nün sosyal sermaye teorisi, göç davranışlarını şekillendirmede sosyal ilişkilerin, ağların ve kültürel değerlerin önemini vurgulamaktadır. Bu teori, bireylerin göç süreçlerinde yararlandıkları maddi olmayan sosyal kaynakları dikkate alarak beşeri sermaye teorisini tamamlamaktadır. Benzer şekilde, ulusötesilik teorisi de küresel hareketlilik

kalıplarının, sosyal ağların ve ulusötesi bağların göç kararlarını nasıl etkilediğini araştırarak beyin göçünün daha geniş sosyo-kültürel bağlamına dair içgörüler sağlamaktadır.

Bu teorilerin bir araya getirilmesi, Arnavutluk'taki beyin göçüne çok boyutlu bir bakış açısı sunmakta ve yalnızca ekonomik teşvikleri ve bireysel düzeydeki motivasyonları değil, aynı zamanda göç modellerini şekillendiren sosyal, kültürel ve küresel faktörleri de yakalamaktadır. Bu bütüncül yaklaşım, insan sermayesi yatırımı, sosyal dinamikler ve küresel hareketlilik arasındaki etkileşimi vurgulayarak beyin göçünün daha kapsamlı bir analizini sağlamaktadır. Ayrıca, beyin göçü sorunlarını ele almak ve Arnavutluk'un kalkınması üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak için daha bütüncül politika müdahaleleri formüle etmek için bir temel sağlar.

2.2.5. Arnavutluk'ta Beyin Göçünü Anlamada Ulusötesicilik Perspektifi

Bu çalışmanın amaçlarından biri, göç etmiş öğrencilerin ve vasıflı işçilerin menşe ülkeyi nasıl gördüklerini analiz etmektir. Bu çalışmanın bulgularını analiz etmek için kullanılacak ana teori, nitelikli insanların göç sürecine sosyolojik bir bakış sunan daha güncel bir yaklaşım olan Bourdieu'nun teorisidir. Bu yaklaşım, göç analizinin ulusötesi bağlamı içerisindedir ve mevcut göç teorilerini tamamlayıcı özelliktedir. Neoklasik teoriye karşı çıkan yeni göç teorileri, dünyanın değişen niteliğine bir yanıt olarak ortaya çıkmıştır. Küresel bir olgu olarak yeni bir post-endüstriyel göç biçimi ortaya çıkmıştır. Bu nedenle göç teorileri, sanayileşmekte olan ekonomilerden gelişmiş ekonomilere göç akışlarını ve küreselleşme döneminde hareketlerin daha büyük bir döngüselliğini kapsayan çok farklı göç biçimlerini analiz etmek zorundadır (Arango, 2000).

Arnavutluk'taki beyin göçü olgusunun oldukça karmaşık olduğu ve analiz edilmesi gereken bir dizi boyut içerdiği göz önünde bulundurulduğunda, bu tez "Ulusötesi Teori" ve "Bourdieu'nun Sosyal Sermaye Teorisi" gibi diğer teorilerin de incelenmesi gerekmektedir. Bu iki teoriyi birbiriyle birleştirerek Arnavutluk'taki beyin göçü olgusunu daha spesifik bir şekilde analiz etmek mümkün olacaktır. Arnavutluk'taki beyin göçünü ulusötesicilik merceğinden anlamak, geleneksel ekonomik veya siyasi analizlerin ötesine uzanan önemli bir perspektif sunmaktadır. Ulusötesicilik teorisi, küresel göç modellerinin birbirine bağlılığını ve bireylerin göç etme kararlarını etkileyen karmaşık ağları dikkate almaktadır. Beyin göçünün ülkenin kalkınmasını etkileyen önemli bir olgu olduğu Arnavutluk

bağlamında ulusötesicilik, sosyal bağların, kültürel faktörlerin ve küresel dinamiklerin rolü de dahil olmak üzere göç süreçlerinin çok yönlü doğasına ilişkin bilgiler sağlamaktadır.

Bu tez, ulusötesicilik perspektifini benimseyerek, vasıflı bireylerin Arnavutluk'tan neden ayrıldıklarına ve ulusötesi bağlantılarının göç sonuçlarını nasıl şekillendirdiğine ilişkin daha ayrıntılı anlayış boyutlarını ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu yaklaşım, beyin göçünün yalnızca ekonomik faktörlerden kaynaklanmadığını, aynı zamanda sosyal, kültürel ve kişisel motivasyonlardan da etkilendiğini kabul etmektedir. Beyin göçünü ulusötesicilik üzerinden incelemek, göçmenlerin küresel ağlar içindeki farklı deneyimlerini ve etkileşimlerini dikkate alan daha incelikli bir analize izin vermektedir. Bu da göçün Arnavutluk için yarattığı zorluklara ve fırsatlara ışık tutmaktadır.

Göç bilim adamları, ev sahibi ve menşe ulusların ötesine geçen, göçü analiz ederler. Eski göç teorileri, göçmenlerin yaşamlarını anlamak için yalnızca menşe ülkeye odaklanırdı. Eski teoriler, göçmenleri “kalıcı olarak ayrılanlar” olarak görmektedirler. Bu teorilere göre göçmenler, kalıcı olarak ev sahibi ülkelere yerleşen insanlardır. Ulusötecilik yaklaşımı göçmenlere ilişkin daha kapsamlı bir görüş vermektedir. Bu yeni teori, göçmenlerin menşe ve ev sahibi ülkelerle olan ilişkisini kabul etmektedir. Ulusötesi teori, insanların ve fikirlerin devletlerin sınırları arasında nasıl hareket ettiğine, sosyal, ekonomik ve siyasi süreçlerin ulusötesi etkileşimlerle nasıl şekillendiğine odaklanan bir sosyal teoridir. Beyin göçü bağlamında ulusötesi teori, yüksek vasıflı işçilerin bir ülkeden diğerine hareketinin hem göç veren hem de göç alan ülkeler üzerinde karmaşık ve geniş kapsamlı etkileri olduğunu kabul eder (Simy, Annile, & Ishita, 2018, s. 1-2).

Ulusötecilik kuramı, bir ABD antropolog grubu tarafından geliştirilmiştir (Glick-Schiller). Göçün, gönderen bir ülkeden alıcı bir ülkeye hareket olması anlamında, göçün klasik tanımından ayrılırlar. Ancak göçü farklı alanlar arasında bir salınım olarak görüyorlar. Bu yaşam tarzı melez kimlikler inşa eder ve insanlar en az iki dünyada yaşarlar Göçmenlerin çifte yaşamları birkaç düzeyde görülebilir: iki dil konuşurlar, tek bir milletin ötesinde sosyo-kültürel gerçeklikler inşa ederler ve Ulusötesi Alanlar yaratırlar. Bu “ulusötesi alanlar”, en az iki ulus-devlet arasında var olan ağlardır (Portes, 2001). Muhtemelen küreselleşmenin zorluklarına en iyi şekilde uyarlanmış olan bu yeni hareketlilik biçimi, beyin göçü sürecini analiz etme konusunda yeni bir bakış açısı sağlayabilir. Bu yeni teori, beyin göçünün etkileri üzerine bakış açılarında bir değişikliğe neden olmuştur. Bu nedenle bazı bilim adamları, yüksek vasıflı insanları yurtdışına göndermenin, gönderen ülkeler için de olumlu ekonomik

ve sosyal etkileri olabileceğini fark etmişlerdir. Gönderen ülkeler, havalelerden, teknoloji transferinden ve seçkinlerin yatırımlarından yararlanabilir. Yukarıda bahsedildiği gibi, Arnavutluk bir menşe (gönderen) ülke olduğundan, bu bakış açısıyla beyin göçünün Arnavutluk'taki etkisi analiz edilebilir.

Ulusötesi teoriden elde edilen önemli bir görüş, yüksek vasıflı işçilerin hareketinin sadece gelişmekte olan ülkelere değil, gelişmiş ülkelere doğru tek yönlü bir akış olmadığıdır. Aksine, ekonomik, sosyal ve siyasi faktörler tarafından şekillendirilen daha geniş bir küresel süreçler kümesinin parçasıdır. Ulusötesi bir perspektiften bakıldığında beyin göçü, yüksek vasıflı bireylerin daha az gelişmiş ya da ekonomik ve siyasi istikrarsızlıkla karşı karşıya olan ülkeleri geride bırakarak daha iyi ekonomik fırsatlara ve çalışma koşullarına sahip ülkelere çekildiği küresel eşitsizliğin bir belirtisi olarak görülebilir. Aslında ulusötesilik sadece göçmenler ve menşe ülkelerindeki aileler arasındaki güçlü bağların sürdürülmesini değil, aynı zamanda göçmenlerin ortak etnik kökenleri ve grup içi dayanışmaları ile birbirlerine bağlı hissettikleri çok çeşitli yolları da ifade etmektedir (Cassarino, 2004, s. 263). Örneğin, vasıflı işçilerin göçü, halihazırda yurtdışında yaşayan ve çalışan aile üyeleri, arkadaşlar ve profesyonel bağlantılardan oluşan ulusötesi ağlar tarafından yönlendirilebilir. Bu ağlar göçü kolaylaştıran bilgi ve kaynaklar sağlayabilir ve ayrıca ülkeler arasında işbirliği ve bilgi alışverişi için fırsatlar yaratılmasına yardımcı olabilir. Ancak aynı zamanda, vasıflı çalışanların kendi ülkelerini terk etmeleri için teşvikler yaratarak beyin göçüne de katkıda bulunabilirler.

Ulusötesi teori, göç ve entegrasyonun nasıl kesiştiğini anlamamıza da yardımcı olabilir. "Çifte vatandaşlık" fikri, bireylerin menşe ülkeleriyle bağlantılarını sürdürürken aynı zamanda ev sahibi ülkenin sosyal, ekonomik ve siyasi yaşamına da katılabilmesidir. Bu, gelecekte kendi ülkelerine dönmek isteyebilecek vasıflı işçiler için özellikle önemli olabilir. Ulus ötesi bir perspektiften bakıldığında, çifte vatandaşlığı destekleyen ve farklı ülkelerdeki bireyler ve kurumlar arasındaki bağlantıları kolaylaştıran politikalar beyin göçünün olumsuz etkilerini azaltmaya yardımcı olabilir (Cassarino, 2004, s. 262). Örneğin, Almanya'ya göç eden Arnavutlar kendi ülkeleriyle güçlü bağlar kurarlarsa, bu durum iki toplum arasında beceri, bilgi ve kaynak aktarımına katkıda bulunabilir. Bu da hem Arnavutluk hem de Almanya için ticaretin, kültürel alışverişin ve inovasyonun artması gibi olumlu sonuçlara yol açabilir. Arnavutluk ve Almanya arasında var olan ulusötesi

bağlantıları inceleyerek, göçün hem göç veren hem de göç alan ülkeler üzerinde nasıl olumlu ve olumsuz etkileri olabileceğini daha iyi anlayabiliriz.

Ulusötesi teori, beyin göçünün Arnavutluk'taki aileler ve topluluklar üzerindeki etkisini anlamamıza da yardımcı olabilir. Örneğin, vasıflı profesyoneller göç ettiklerinde, finansal destek veya duygusal bağ için kendilerine dayanan aile üyelerini geride bırakabilirler. Bu durum, Arnavutluk'ta kalanlar için izolasyon, yalnızlık ve ekonomik zorluk duygularına katkıda bulunabilir. Beyin göçünün aileler ve toplumlar üzerindeki sosyal ve duygusal etkilerini inceleyerek, bu olgunun ekonomik sonuçlarının ötesinde daha geniş kapsamlı etkilerini daha iyi anlayabiliriz.

Nitelikli göçün bir başka etkisi, yurtiçinde yüksek öğretim sektörüne yapılan yatırımın dolaylı olarak teşvik edilmesi olabilir. Daha spesifik olarak, çalışma, gelecekte bu nitelikli göçmenlerin Arnavutluk'a geri dönüp yatırım yapmak isteyip istemediklerini bulmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, yurtdışında okuyan ve çalışan Arnavut seçkinlerin Arnavutluk'ta yatırım yapıp yapmadığını ve Arnavutluk beyin göçünden faydalanıp faydalanmadığını analiz edilebilir.

Yukarıda anlatıldığı gibi, yeni göç teorileri vasıflı insan göçünün birçok faktörden etkilenen bir süreç olduğu gerçeğini vurgulamaktadır. Vasıflı insan göçünü etkileyen faktörler arasında kültürel ve sosyal unsurlar yer almaktadır. Göç eden vasıflı göçmenlerin farklı sosyal ve kültürel bağlamlardan gelir ve farklı geçmişlere sahip olurlar. Böylece, göç etme kararlarını etkileyen faktörler farklıdır. Mahroum'a göre, farklı yüksek vasıflı insan grupları, çeşitli itme ve çekme faktörleri tarafından göç etmeye motive edilmektedir. Örneğin, yöneticilerin göçü, yan haklar ve ücretler tarafından motive edilir. Mühendislerin ve teknisyenlerin göçü ekonomik faktörler tarafından motive edilir. Son zamanlarda, öğrencilerin ve akademisyenlerin göçü birçok araştırmacıların dikkatini çekmektedir. Çoğu akademisyen, öğrencilerin ve akademisyenlerin göçünün, özel bir durum oluşturduğunu düşünme eğilimindedir (Breinbauer, 2007, s. 5-6).

Yukarıda bahsedildiği gibi, öğrenciler ve akademisyenler, ayrı bir vaka çalışması olarak ele alınması gereken yeni bir nitelikli göçmen grubunu oluşturmaktadır. Arnavutluk'tan ayrılmaya karar veren öğrenciler ve akademisyenlerin ortak noktası, eğitilmiş olmaları ve yüksek nitelikli işçi olarak kabul edilmeleridir. Ancak onlar Arnavutluk'un farklı

şehirlerinden gelmekte ve farklı geçmişlere sahiptirler. Dolayısıyla göç etme kararlarının farklı ve çekici faktörler tarafından yönlendirildiğini belirtmek önemlidir.

Teorik perspektiflere ek olarak, farklı bölge ve ülkelerde beyin göçünü şekillendiren özel bağlamları ve tarihsel süreçleri göz önünde bulundurmak da önemlidir. Örneğin, Arnavutluk'ta beyin göçüne neden olan faktörler, benzersiz ekonomik, siyasi ve sosyal faktörler nedeniyle diğer ülkelerdekilerden farklı olabilir. Ulusötesi teori, göçün çoklu bağlamlar arasındaki bağlantıları içeren dinamik bir süreç olduğunu anlamak için faydalıdır. Bu teori, göçmenlerin yeni ev sahibi toplumlarına entegre olurken bile kendi ülkeleriyle bağlarını nasıl koruduklarını vurgulamaktadır. Bu, yurtdışında yaşayan büyük bir diaspora nüfusuna sahip olan ve ülkeye kaynak ve bilgi getiren ulusötesi bağlantılardan yararlanan Arnavutluk için özellikle önemlidir.

Ulusötesi teori beyin göçünü analiz etmek için değerli bir perspektif sunarken, tek bir teorinin böylesine karmaşık ve çok yönlü bir olguyu tam olarak açıklayamayacağını belirtmek gerekmektedir. Beyin göçüne katkıda bulunan ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel faktörler de dahil olmak üzere farklı düzeylerde faaliyet gösterebilen ve birbirleriyle karmaşık şekillerde etkileşime girebilen birçok faktör vardır. Sonuç olarak, beyin göçünün nedenlerini ve sonuçlarını tam olarak anlamak için genellikle birden fazla teorik perspektiften ve araştırma yönteminden yararlanmak gerekir. Örneğin, ekonomik teoriler işgücü piyasası güçlerinin ve teşviklerin göç modellerini yönlendirmedeki rolünü analiz etmek için yararlı olabilirken, siyasi teoriler göç üzerinde uygulanan hükümet politikalarının ve kurumsal faktörlerin etkisini anlamak için yararlı olabilir. Sosyal ve kültürel teoriler, göç kararlarının şekillenmesinde sosyal ağların, kültürel kimliğin ve öznel deneyimlerin rolünü analiz etmek için faydalı olabilir.

2.2.6. Bourdieu'nun Sermaye, Alan ve Habitus Kavramlarıyla Beyin Göçünün Analizi

Küresel göç ve birçok ülkedeki işgücündeki göçmenlerin artan varlığı, araştırmacıları yüksek vasıflı insanların göçünü açıklayan yeni göç yaklaşımları aramaya motive etmiştir. Göçmen kariyerleriyle ilgili çağdaş literatür ve ampirik çalışmalar, göç kararında insan sermayesinin tek belirleyici olmadığını ortaya koymaktadır. Toplum, kültür ve işgücü piyasası gibi diğer faktörlerin göç etme kararında etkisi vardır. Bu nedenle, aktör ve toplum arasındaki karşılıklı ilişkileri araştıran yeni teorik bakış açıları gereklidir.

Beyin göçü olgusunu analiz etmede etkili bir bakış açısı Pierre Bourdieu ve Jean Claude Passeron'a aittir. Kültür ve eğitimin yeniden üretim sürecine nasıl katkıda bulunduğunu analiz etmişlerdir. Bu yeni kuram bireyin göç etme kararı sadece kişisel bir karar olduğunu reddetmektedir. Ayrıca bu yaklaşım, bireyin göç etme kararını tamamen dış yapılardan etkilenmiş olarak görmez. Çünkü nitelikli insanların göç etme kararlarını bireyi toplumla iç içe geçiren bir süreç olarak analiz etmektedir. Bireyin göç etme kararı, içinde olduğu toplumun bir ürünüdür ancak aynı zamanda toplum da göç etme kararından etkilenir (Lamont & Lareau, 1988, s.153). Bu yaklaşım, göç analizinin ulusötesi bağlamındadır ve mevcut göç teorilerini tamamlayıcıdır. Bu daha kapsamlı bir yaklaşım olduğu için nitelikli kişilerin ülkeyi terk etme kararını etkileyen tek bir faktöre odaklanmaz. Bu yaklaşım aynı zamanda yüksek vasıflı insanların göç etme kararını etkileyen kültür, toplum ve siyasi koşullar gibi diğer unsurları da dikkate alır. Tüm bu unsurlar dikkate alındığında, Bourdieu'nun ulusötesi bağlamdaki yaklaşımının çalışmanın ana teorisi olduğu ve Arnavutluk'ta beyin göçü motive eden kültürel ve sosyal unsurlar daha iyi açıklayabileceği söylenebilir.

Bourdieu'nun teorisi, göçmen sermayelerin menşe ülkelerde nasıl devalüe edildiğini ve göçmenlerin bu tür bir devalüasyona nasıl farklı tepkiler verdiğini açıklamak için kullanılır. Bourdieu bunu açıklamak için kültürel ve sosyal sermaye kavramlarını geliştirmiştir. Ayrıca, beyin göçü analizi yapmak için Bourdieu'nün alan ve habitus kavramları kullanılmaktadır.

Beyin göçünü Bourdieu'nun sermaye, alan ve habitus kavramları üzerinden analiz etmek, göç kararlarını etkileyen sosyal ve kültürel unsurları inceleyen incelikli bir bakış açısı sunmaktadır. Bourdieu'nün teorisi, sosyal sermaye, kültürel sermaye ve sembolik sermayenin, göç kararları da dahil olmak üzere bireylerin davranışlarını ve seçimlerini şekillendirmedeki rolünü vurgulamaktadır. Nitelikli bireylerin ekonomik zorluklar ve sosyal faktörlerin bir kombinasyonu nedeniyle genellikle ülkeyi terk ettiği Arnavutluk'taki beyin göçü bağlamında, Bourdieu'nün kuramı göçün ardındaki karmaşık motivasyonların daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır.

Bourdieu'nün sermaye kavramı sadece ekonomik kaynakları değil, aynı zamanda sosyal bağlantıları, kültürel bilgiyi ve sembolik değeri de kapsar. Bu bütüncül bakış açısı, ekonomik fırsatlar, sosyal ağlar ve kültürel etkiler arasındaki etkileşimi göz önünde bulunduran bir beyin göçü analizine imkan tanımaktadır. Buna ek olarak, Bourdieu'nün sosyal deneyimlerle şekillenen içselleştirilmiş eğilim ve algılara atıfta bulunan habitus

kavramı, bireylerin sosyal geçmişleri ve kültürel bağlamlarına dayalı olarak göç kararlarını nasıl yönlendirdiklerine dair anlayışlar sunmaktadır. Bu tez Bourdieu'nün sermaye, alan ve habitus merceklerini kullanarak göç süreçlerinde ekonomik, sosyal ve kültürel faktörlerin birbirine bağlılığını vurgulayarak Arnavutluk'ta beyin göçüne neden olan altta yatan mekanizmaları ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

2.2.6.1. Kültürel ve Sosyal Sermaye

"Sermaye" kavramı uluslararası göç alanında yeni bir kavram değildir. Göçmenlerin sosyal sermayesi de uluslararası göçe sosyolojik yaklaşım için çok önemli olmuştur (Kim, 2018, s. 262). Son zamanlarda kültürel sermaye kavramı, küresel yüksek eğitim alanını, yüksek vasıflı işçilerin küresel dolaşımını ve bu yeni kozmopolit kültürel sermaye birikim stratejilerinin dünya çapında göç kalıplarını, aile yaşamlarını ve sosyal tabakalaşmayı nasıl etkilediğini analiz etmek için değerli bir yaklaşım ortaya koymuştur (Kim, 2018, s. 263).

Bourdieu, sermaye kavramının en önemli araştırmacılarından biri olarak kabul edilmektedir. Bourdieu'nün sermaye kavramı, karşılıklı olarak dönüştürülebilir olan ekonomik, sosyal, kültürel ve sembolik biçimleri içerir (Kim, 2018, s. 263). Bourdieu'ya göre kültürel sermaye, bireylerin sahip olduğu ve sosyal ve ekonomik avantaj elde etmek için kullanılabilecek kültürel bilgi, beceri ve yetkinlikleri ifade eder. Bu, dil, sanat, müzik, edebiyat ve diğer kültürel ifade biçimlerine ilişkin bilgiyi içerebilir. Öte yandan sosyal sermaye, bireylerin sahip olduğu ve yaşamın çeşitli alanlarında avantaj elde etmek için kullanılabilecek sosyal ağları, ilişkileri ve bağlantıları ifade eder. Bourdieu, kültürel ve sosyal sermayenin birbiriyle yakından bağlantılı olduğunu ve ekonomik ve siyasi güç biriktirmek için kullanılabileceğini savunmuştur. Bourdieu'ye göre sembolik sermaye, bireylerin ekonomik, sosyal ve kültürel sermayelerini harekete geçirerek elde ettikleri gücü yansıtır ve sosyal sıralama, sınıf konumu vb. şekillerde kendini gösterir. Bourdieu için sermayeler gücün temelidir. Sermayelere sahip olmak, aktörleri sosyal hiyerarşilere yerleştirir ve değerlerini etkilemelerine olanak tanır (Lamont & Lareau, 1988, s. 153).

Başka ülkelere göç eden vasıflı bireyler genellikle iş piyasasında ve sosyal etkileşimlerde kendilerine avantaj sağlayabilecek kültürel sermayeyi de yanlarında getirirler. Örneğin, akademisyenler ve araştırmacılar gibi yüksek düzeyde kültürel sermayeye sahip bireyler, uzmanlıklarının kendi ülkelerinde yeterince değer görmediğini ve diğer ülkelerde daha fazla tanınma ve fırsat elde edebileceklerini fark edebilirler. Benzer şekilde, güçlü

sosyal ağlara sahip bireyler bu bağlantılarını daha iyi iş fırsatları bulmak veya kendi ülkelerinde erişemedikleri kaynaklara erişmek için kullanabilirler.

Bourdieu kültürel sermayenin toplumda eşitsiz bir şekilde dağıldığını, bazı grupların kültürel bilgi ve kaynaklara diğerlerinden daha fazla erişimi olduğunu savunmuştur. Bourdieu'nün teorisi ayrıca kültürel sermayenin değerinin göreceli olduğunu ve kullanıldığı kültürel bağlama bağlı olduğunu öne sürer. Bourdieu egemen sınıfların bu kaynakları etkin bir şekilde tekellerine aldıklarını ve kendi özel çıkarları için kullandıklarını ileri sürmektedir. Bu şekilde, tabi sınıflar karşısındaki baskın konumlarını korumaktadırlar (Goldthorpe, 2007, s. 3-4).

Dolayısıyla bu durum, kültürel sermayelerinin kendi ülkelerinde tam olarak tanınmadığını veya ödüllendirilmediğini düşünebilecekleri için, belirli ülkelere en yetenekli ve eğitilmiş bireylerin göç etme olasılığının daha yüksek olduğu bir durum yaratabilir. Bourdieu'nün kültürel sermaye teorisini kullanarak Arnavut profesyonellerin Almanya'ya göç etme olgusunu anlayabiliriz.

Genel olarak, Bourdieu'nün kültürel ve sosyal sermaye teorisi Arnavut profesyonellerin neden Almanya'ya göç ettiklerini ve beyin göçü yaşadıklarını açıklamaya yardımcı olabilir. Bourdieu'nün terimleriyle ifade etmek gerekirse, Arnavutluk'ta eğitim, uzmanlık becerileri ve yabancı dil bilgisi gibi vasıflı profesyonellerin sahip olduğu kültürel sermayenin tanınmaması ve ödüllendirilmemesi söz konusudur. Ülke dışında bu kişilerin becerilerine yönelik daha büyük bir talep ve takdir söz konusudur. Bu tanınma eksikliği, hayal kırıklığı duygusuna ve başka yerlerde daha iyi fırsatlar arama arzusuna yol açabilir. Vasıflı çalışanlar kendi ülkelerinde değer görmezler. Buna karşılık Almanya, bu profesyonellerin kültürel sermayelerini kullanmaları ve kariyerlerini ilerletmeleri için daha iyi fırsatlar sunuyor. Bu da Almanya'yı bu vasıflı profesyoneller için bir hedef haline getirmektedir. Diğer taraftan, başka ülkelere göç eden bireylerin kültürel sermayelerini yeni çevrelerinin kültürel normlarına ve beklentilerine uydurmaları gerekebilir.

Bourdieu, kültürel sermayenin somutlaştırılmış, nesnelleştirilmiş ve kurumsallaştırılmış olmak üzere üç türde sınıflandırılabilirliğini ileri sürmüştür (Bourdieu & Wacquant, 1992, s. 119). Somutlaştırılmış kültürel sermaye, bireylerin yetiştirilmeleri ve sosyalleşmeleri yoluyla edindikleri bilgi, beceri ve eğilimleri ifade eder. Nesnelleştirilmiş kültürel sermaye, bireylerin sahip olduğu kitaplar, sanat eserleri ve diğer kültürel eserler gibi

somut nesneleri ifade eder. Kurumsallaşmış kültürel sermaye, bireylerin sahip olduğu diplomalar, sertifikalar ve lisanslar gibi resmi nitelikleri ve kimlik bilgilerini ifade eder (Xiaowei, 2019, s. 46).

Arnavutluk vakasında, yüksek düzeyde somutlaşmış, nesnelleşmiş ve kurumsallaşmış kültürel sermayeye sahip olan profesyoneller, ülkedeki becerilerini ve bilgilerini tam olarak kullanamayabilir veya bunlardan yararlanamayabilir. Bunun nedeni sınırlı iş fırsatları, düşük maaşlar ve belirli uzmanlık alanlarının tanınmaması gibi çeşitli faktörler olabilir. Sonuç olarak, bu profesyoneller kültürel sermayelerine değer verilmediğini düşünebilir ve yurt dışında fırsatlar arayabilir.

Bourdieu'nun sosyal sermaye teorisi ise bireylerin sahip olduğu sosyal ağlara ve bağlantılara atıfta bulunur. Bireylerin sosyal ağları aracılığıyla kaynaklara ve fırsatlara erişim sağlayabileceğini ve bu ağların gücünün ve kalitesinin sosyal sınıf ve eğitim seviyesi gibi faktörlere bağlı olarak değişebileceğini öne sürer. Daha spesifik olarak Bourdieu şöyle demiştir:

Sosyal sermaye, az ya da çok kurumsallaşmış karşılıklı tanıma ve tanınma ilişkilerinden oluşan kalıcı bir ağa sahip olma sayesinde bir bireye ya da gruba gelen gerçek ya da sanal kaynakların toplamıdır (Bourdieu & Wacquant, 1992, s. 119).

Bourdieu'ye göre sosyal sermaye ağ temelli ve kurumsallaşmış olmak üzere iki türde sınıflandırılabilir. Ağ temelli sosyal sermaye, bireylerin iş fırsatlarına, bilgiye ve sosyal desteğe erişim gibi sosyal ağları aracılığıyla elde ettikleri kaynakları ifade eder. Kurumsallaşmış sosyal sermaye ise bireylerin mesleki birlikler ve mezun ağları gibi örgüt ve kurumlarla olan resmi bağları aracılığıyla elde ettikleri kaynakları ifade eder (Fiorini & Seles, 2018, s. 123).

Bunun faydaları, sosyal sermayenin bilgi akışını oluşturması, hedeflere ulaşmayı kolaylaştırması ve genel olarak hayatımıza büyük bir değer katmasıdır. Adler & Kwon (2002), gelişmiş sosyal sermayenin sayısız dezavantajını şu şekilde açıklamaktadır: bireysel kariyer başarısında etki, güçlendirilmiş tedarik ilişkileri, ağ kurma, vb. (Kapucu, 2011, s. 25).

Almanya'ya göç eden Arnavut profesyoneller söz konusu olduğunda, sosyal sermaye göç kararı alma sürecinde kritik bir rol oynayabilir. Örneğin, Almanya'da yaşayan aileleri

veya arkadaşları olan uzman kişilerin göç etmeyi düşünme olasılığı daha yüksek olabilir; bunun nedeni, sosyal ağlarının Almanya'daki iş piyasasına ve yaşamın diğer yönlerine daha kolay girmelerini sağlamasıdır. Böylece Arnavutluk'ta bulamayacakları işlere erişim sağlayabilirler. Buna ek olarak, Arnavut profesyonellerin Almanya'ya göçü, Almanya'daki bireylerle sahip oldukları sosyal ağlar ve bağlantılardan etkilenmektedir.

Bourdieu'nun sermaye teorisi, ülkeden hem kültürel hem de sosyal sermaye kaybı açısından beyin göçü olgusunu anlamak için faydalı bir çerçeve sunmaktadır. Aynı zamanda Bourdieu'nun kültürel ve sosyal sermaye kavramları, beyin göçünün gelişmekte olan ülkeler için olumsuz sonuçlar doğurabileceğini de göstermektedir. Önemli kültürel sermayeye sahip bireyler başka ülkelere göç ettiklerinde, bu sermayeyi de beraberlerinde götürürler. Yetenekli profesyonelleri başka ülkelere kaptıran ev sahibi ülkeler, ekonomik ve sosyal kalkınmalarını baltalayabilecek değerli kültürel ve sosyal sermaye kaybı yaşayabilir. Ayrıca, göç edebilenler genellikle en fazla kültürel ve sosyal sermayeye sahip olanlar olduğundan, daha az ayrıcalıklı olan ve bu kaynakların yokluğunda başarılı olmakta zorlanabilecek olanları geride bırakarak beyin göçü mevcut eşitsizlikleri daha da kötüleştirebilir.

Ayrıca, Bourdieu'nun sembolik şiddet kavramı da Arnavutluk'taki beyin göçü olgusunu anlamakla ilgili olabilir. Sembolik şiddet, egemen kültürel normların ve değerlerin bireylere ve gruplara, genellikle görünmez olan ya da kanıksanan yollarla dayatılması anlamına gelir (Bourdieu & Wacquant, 1992, s. 112). Arnavutluk örneğinde, vasıflı profesyonellerin sahip olduğu kültürel sermayenin tanınmaması, belirli bilgi ve beceri biçimlerini diğerlerine göre önceleyen egemen kültürel norm ve değerleri pekiştirdiği için bir tür sembolik şiddet olarak görülebilir.

Özetle, bu kavramlar, vasıflı profesyonellerin sahip olduğu kültürel sermayeyi tanımanın ve değer vermenin önemini ve sosyal ağların ve bağlantıların göçü kolaylaştırmada oynadığı rolü vurgulamaktadır. Politika yapıcılar ve paydaşlar bu faktörleri anlayarak, vasıflı profesyonellerin kültürel sermayelerini kullanmaları ve kendi ülkelerinin kalkınmasına katkıda bulunmaları için daha fazla fırsat yaratma yönünde katkıda bulunabilirler.

Bourdieu'nün yaklaşımı, göçmen kararlarının yalnızca beşeri sermayenin ürünü olmadığını söyler. Bu teoriye göre göçmenlerin insan sermayelerini oluşturdukları toplumlar da önemlidir. Bu teoriye göre göç kararı, ekonomi, yasal çerçeveler ve toplumsal kültür dahil

olmak üzere göçmenlerin çeşitli düzeylerde karşılaştıkları engellere odaklanarak analiz edilmelidir. Bu teori, aktör-toplum ilişkisiyi yeniden kavramsallaştırma ihtiyacını ortaya koymaktadır (Simy, Annile, & Ishita, 2018, s. 3-4).

Daha önce de belirtildiği gibi, çalışmanın amaçlarından biri, öğrencileri ve akademisyenleri göçe zorlayan faktörlerin neler olduğunu anlamaktır. Bourdieu'nün yaklaşımı, Arnavut öğrencilerin ve akademisyenlerin ev sahibi ülkede kültürel sermayelerini nasıl kullandıklarını ve kültürel sermayelerini daha sonra menşe ülkede kullanmak için ne kadar dönüştürdüklerini anlamaya yardımcı olabilir. Ayrıca bu teori aracılığıyla göçün öğrencilerin ve akademisyenlerin kültürel sermayelerinde değişiklikler getirip getirmediği ve bu değişikliklerin öğrenci ve akademisyenlerin Arnavutluk'a dönme kararlarını ne kadar etkileyip etkilemediği analiz edilebilir.

2.2.6.2. Habitus

Bourdieu'nün analizi habitus ve alan olmak üzere iki ana kavrama dayanır. Bu kavramlar daha detaylı olarak beşeri ve kültürel sermaye ile ilişkilidir. Bourdieu'nün bu terimleri kullanılarak Arnavutluk'taki beyin göçü olgusunun daha detaylı bir analizi yapılabilir. Bourdieu'ye göre habitus, bireylerin kendi kültürlerinin ve sosyal sınıflarının sosyal normlarını, değerlerini ve pratiklerini içselleştirme ve yeniden üretme biçimlerini ifade eder. Bourdieu'ye göre aynı sosyal gruba ait olan ve aynı konumu paylaşan insanlar aynı zevklere sahip olacaktır. Bu da aynı habitusa sahip olabilecekleri anlamına gelir. Habitus, bir bireyin algılarını, tutumlarını ve davranışlarını, ayrıca seçimlerini ve fırsatlarını şekillendirir (Bourdieu, *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*, 1984, s. 29-30).

Beyin göçü bağlamında, göç etmeyi seçen bireylerin habitusu sosyal ve kültürel geçmişlerinden etkilenebilir. Örneğin, alt sosyal sınıflardan gelen bireylerin kültürel ve sosyal sermayeye erişimi sınırlı olabilir, bu da eğitim ve mesleki gelişim fırsatlarını kısıtlayabilir. Sonuç olarak, kültürel ve sosyal sermayeye daha fazla erişimi olan daha yüksek sosyal sınıflardan gelen bireylerden farklı bir habitusa sahip olabilirler.

Bu şekilde, Bourdieu'nün habitus kavramı, bireylerin neden daha fazla fırsat arayışı içinde göç etmeyi seçebileceklerini ve sosyal ve kültürel geçmişleri ile daha geniş kültürel ve sosyal bağlamın kararlarını nasıl etkileyebileceğini açıklamaya yardımcı olabilir.

Bourdieu'nün habitus kavramı, bireysel seçimler ile daha geniş sosyal yapılar arasındaki bağlantıyı anlamak için bir yol sağlar. Habitus sadece bireysel bir seçim meselesi olmayıp, bireylerin içinde bulundukları tarihsel ve kültürel bağlam tarafından şekillendirilir. Bourdieu'ye göre eğitim seviyesi ve sosyal konum, sınıf yapısındaki yeri tanımlar (Bourdieu, *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*, 1984, s. 30-31). Dolayısıyla habitusu daha iyi olanların toplumda daha fazla şansı olacaktır.

Beyin göçü söz konusu olduğunda, göç etmeyi seçen bireylerin habitusu, kendilerine sunulan eğitim ve kariyer fırsatları, sosyal ağları ve ilişkileri ile istekleri ve değerleri de dahil olmak üzere bir dizi faktörden etkilenebilir. Örneğin, göç geçmişi olan ailelerden gelen bireyler, kendilerini yurt dışındaki fırsatları takip etmeye teşvik eden bir habitusa sahip olabilirler.

Ayrıca, göç etmeyi seçen bireylerin habitusu, içinde yaşadıkları daha geniş kültürel ve sosyal bağlam tarafından da şekillendirilebilir. Örneğin, Arnavutluk'taki baskın kültürel değerler beklenti normları, bireylerin yurtdışındaki fırsatları araştırması gerektiğini söylemektedir. Bu durum bireylerin habitusunu etkileyebilir ve göçü arzu edilen bir seçenek olarak görmelerine yol açarak beyin göçüne neden olabilir.

Bourdieu'nun habitus kavramı, beyin göçünün sosyal eşitsizliğe nasıl katkıda bulunabileceğini ve mevcut güç yapılarını nasıl pekiştirebileceğini anlamamıza da yardımcı olabilir. Daha fazla kültürel ve sosyal sermayeye sahip bireyler göç ettiklerinde, bu avantajlarını yeni bağlamlarda kullanabilir, potansiyel olarak daha fazla kültürel ve sosyal sermaye birikimine yol açabilir ve mevcut güç yapılarını güçlendirebilirler.

Dahası, Arnavutluk'ta kalanların habitusu, daha büyük kültürel ve sosyal sermayeye sahip bireylerin kaybıyla şekillenerek mevcut eşitsizliklerin pekişmesine yol açabilir. Örneğin, yüksek vasıflı profesyoneller çok sayıda göç ederse, bu durum kalanlar için mevcut fırsatları sınırlayabilir ve beyin göçü ve sosyal eşitsizlik döngüsünün güçlenmesine yol açabilir.

Bourdieu'nün habitus teorisi, kurumların bireylerin habitus ve fırsatlarını şekillendirmedeki rolünü de vurgulamaktadır. Görünüşte tarafsız ve sosyal açıdan kusursuz mekanizmaların ve araçların (eğitim sistemi gibi) müdahaleleri, bu yaptırımların neredeyse doğal olduğunu hissetmemiz açısından son derece önemlidir (Bourdieu, *Habitus and Field: General Sociology*, Volume 2 (1982-1983), 2020, s. 136). Beyin göçü söz konusu

olduğunda, eğitim kurumları ve işgücü piyasası, göç kararı da dahil olmak üzere bireylerin habitus ve fırsatlarının şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Örneğin, Arnavutluk'taki işgücü piyasası yüksek vasıflı profesyoneller için yeterli fırsatlar sunmuyorsa, bu durum bireylerin göçü arzu edilen bir seçenek olarak görmelerine yol açabilir. Ayrıca Bourdieu'nün habitus kavramı, Arnavutluk'ta belirli mesleklerin veya grupların göç etme olasılığının neden daha yüksek olduğunu açıklamaya da yardımcı olabilir. Örneğin, belirli meslekler Arnavutluk toplumunda daha yüksek bir değere veya statüye sahipse, bu mesleklerden bireylerin hem Arnavutluk'ta hem de yurtdışında değer verilen kültürel ve sosyal sermayeyi elde etmek için göç etme olasılığı daha yüksek olabilir. Ayrıca, öğrenciler veya akademisyenler gibi belirli grupların habitusu, eğitim kurumlarındaki deneyimleriyle şekillenebilir ve bu da yurtdışında daha fazla eğitim veya kariyer fırsatları arama kararlarını etkileyebilir.

Ayrıca Bourdieu'nün teorisi, habitusun bireylerin fırsatlarına ve çevrelerindeki dünyaya ilişkin algılarını şekillendirmedeki rolünü vurgular. Kalıcı olarak yerleşmiş bir dizi eğilim olarak habitus, pratikler ve algılar, işler ve takdirler üretme eğilimindedir. Habitus aynı zamanda bireylere günlük yaşamları boyunca nasıl davranacakları ve tepki verecekleri konusunda bir fikir verir. Eylemlerini ve eğilimlerini kesin olarak belirlemeksizin yönlendirir. Habitus, aktörleri belirli şekillerde davranmaya ve tepki vermeye yönelten bir dizi eğilimdir (Bourdieu, Language and Symbolic Power, 1991, s. 12-13). Bu da farklı habituslara sahip bireylerin göçün fayda ve risklerine ilişkin farklı algılara sahip olabileceği anlamına gelmektedir. Örneğin, toplum içinde kalmanın önemini vurgulayan bir habitusa sahip bireylerin göçü bir seçenek olarak düşünme olasılığı daha düşük olabilir. Bireysel başarıya vurgu yapan ve yüksek vasıflı mesleklerde çalışmayı ve yurt dışındaki fırsatları takip etmeyi arzulayan bir habitusa sahip olanlar ise ülke dışına göç edebilir.

Ayrıca Bourdieu'nün habitus kavramı da beyin göçünün nasıl kültürel ve sosyal etkileri olabileceğini anlamamıza yardımcı olabilir. Bourdieu'ya göre bireylerin habitusları, eğilimleri, zevkleri ve düşünme biçimleri sosyal ve kültürel çevreleri tarafından şekillendirilir. Bu, anlamadan gerçekleşen bir süreçtir (Bourdieu, Habitus and Field: General Sociology, Volume 2 (1982-1983), 2020, s. 137). Bireyler göç ettiklerinde, habituslarında değişikliklere yol açabilecek farklı sosyal ve kültürel ortamlarla karşılaşabilirler. Yüksek vasıflı profesyoneller göç ettiklerinde, kültürel ve sosyal sermayelerini de beraberlerinde götürürler ve bu da potansiyel olarak kendi ülkelerinde bilgi ve uzmanlık kaybına yol açar.

Bu aynı zamanda, daha fazla kültürel ve sosyal sermayeye sahip bireylerin avantajlarını kullanabildikleri ve ekonomiye ve topluma katkıda bulunabildikleri göç alan ülkede bir beyin kazanımına da katkıda bulunabilir.

Ayrıca Bourdieu'nün teorisi habitusun ekonomik ve siyasi sistemler gibi daha geniş yapısal faktörler tarafından nasıl şekillendirildiğini de vurgulamaktadır. Beyin göçü örneğinde, sınırlı iş fırsatları, düşük maaşlar ve siyasi istikrarsızlık gibi ekonomik ve siyasi faktörler, ekonomik ve sosyal hareketliliğe ulaşmanın bir yolu olarak göçe değer veren bir habitusa katkıda bulunabilir.

Aynı zamanda, Bourdieu'nün habitus teorisinin bireyleri sosyal ve kültürel bağlamlarının pasif alıcıları olarak görmediğini, aksine habituslarını aktif olarak şekillendirebilen ve yeniden şekillendirebilen aktif aktörler olarak gördüğünü belirtmek önemlidir (Bourdieu, *Habitus and Field: General Sociology, Volume 2* (1982-1983), 2020, s. 129). Bu anlamda, daha fazla kültürel ve sosyal sermayeye sahip bireyler göçün zorluklarını aşmada ve göç alan ülkedeki avantajlarını kullanmada daha becerikli olabilirken, daha az sermayeye sahip olanlar daha büyük zorluklarla karşılaşabilir. Genel olarak Bourdieu'nün habitus teorisi, beyin göçü bağlamında bireysel istekler ile yapısal faktörler arasındaki karmaşık etkileşimi anlamak için değerli bir çerçeve sunmakta ve bu olgunun temel nedenlerini ele alabilecek politika ve müdahalelere duyulan ihtiyacın altını çizmektedir.

2.2.6.3. Alan

Bourdieu'nün teorisinde alan, bireylerin veya grupların kaynaklar ve statü için rekabet ettiği yapılandırılmış bir sosyal alanı ifade eder. Alan, farklı güç ve statü konumlarının yanı sıra farklı aktörler için mevcut olan değişen miktar ve türdeki sermaye (örneğin ekonomik, kültürel, sosyal) ile karakterize edilir. Alanın dinamiği bu konumlar arasındaki mücadelelere dayanır. Dahası, alan durağan olmayıp küresel ekonomik eğilimler veya politikalar gibi dış faktörlerin yanı sıra bir ülke veya bölgedeki eğitim ve öğretim fırsatlarının kalitesi gibi iç faktörlerden de etkilenebilir (Bourdieu, *The Field of Cultural Production*, 1993, s. 16).

Örneğin, daha varlıklı veya daha iyi bağlantılara sahip ailelerden gelen bireylerin eğitim fırsatlarına daha fazla erişimi olabilir ve bu da onlara daha fazla kültürel ve sosyal sermaye sağlayabilir. Bu da onlara uluslararası işgücü piyasasında yüksek vasıflı işler için

rekabet etme konusunda avantaj sağlayabilir. Benzer şekilde, daha güçlü ekonomilere ve siyasi sistemlere sahip ülkelerden gelen bireyler, vasıflı profesyonellere daha fazla ekonomik ve sosyal sermaye sunabilir ve bu da ülkelerini göç için daha cazip yerler haline getirebilir.

Alan kavramı, farklı ülkeler veya bölgeler arasında vasıflı profesyoneller için bir rekabet olarak görülebileceğinden, beyin göçünü anlamak için de uygulanabilir. Beyin göçü bağlamında alan, ülkelerin ve bölgelerin vasıflı profesyonelleri çekmek ve elde tutmak için rekabet ettiği, yüksek vasıflı işgücü için küresel pazar olarak görülebilir. Nitelikli profesyonellerin başka bir ülkeye göç etme kararı, daha iyi kaynaklara ve fırsatlara erişerek kendi konumlarını iyileştirmeye çalıştıkları bu alanda stratejik bir hareket olarak görülebilir. Bunu yaparken, göç ettikleri ülke veya bölge için sermaye birikimine katkıda bulunurken, potansiyel olarak menşe ülkelerinden sermaye çekebilirler.

Arnavutluk bağlamında, Bourdieu'nün alan kavramı, ülkenin sosyal ve ekonomik yapıları açısından beyin göçü olgusunu açıklamak için kullanılabilir. Arnavutluk'un ekonomik ve siyasi koşulları, mesleki ve kişisel gelişim fırsatlarının sınırlı olduğu bir alan yaratmış, bu da yüksek vasıflı bireylerin ülkede kalması için teşviklerin eksikliğine yol açmıştır.

Örneğin Arnavutluk'ta yükseköğretim alanı, sınırlı finansman ve kaynaklar, akademik personel için düşük maaşlar ve araştırma fırsatlarının eksikliği ile karakterize edilmektedir. Bu durum, akademisyenlerin ve araştırmacıların becerilerini ve uzmanlıklarını tam olarak geliştiremedikleri bir durum yaratmakta ve küresel akademik alanda rekabet avantajı eksikliğine yol açmaktadır. Sonuç olarak, Arnavutluk'taki birçok yüksek vasıflı birey daha iyi fırsatlar aramak için göç etmeyi tercih etmekte ve ülkeyi beyin göçü ile baş başa bırakmaktadır.

Ayrıca, Arnavutluk'un ekonomik alanı da yatırım eksikliği, düşük maaşlar ve özellikle teknoloji ve sağlık gibi belirli sektörlerde sınırlı iş fırsatları ile karakterize edilmektedir. Bu durum, yüksek düzeyde beşeri sermaye ve beceriye sahip bireylerin Arnavutluk'ta potansiyellerini tam olarak kullanamadıklarını hissetmelerine ve göç etmelerine yol açmaktadır.

Genel olarak Bourdieu'nün alan kavramı, Arnavutluk'ta beyin göçüne katkıda bulunan yapısal ve sistemik faktörleri, özellikle de ülkenin mesleki ve kişisel gelişim için sunduğu sınırlı fırsatlarla ilişkili olarak açıklamaya yardımcı olabilir. Genel olarak Bourdieu'nün alan

teorisi, beyin göçü olgusunun altında yatan karmaşık sosyal dinamikleri anlamak için faydalı bir çerçeve sunmaktadır. Bireylerin göç etme kararlarının yalnızca kendi kişisel koşulları ve istekleri tarafından değil, aynı zamanda içinde bulundukları daha geniş sosyal, ekonomik ve siyasi yapılar tarafından da şekillendirildiğini öne sürmektedir.

Bourdieu'cu bir perspektiften bakıldığında, göç kararı eğitim, meslek ve sosyal statü gibi çeşitli sosyal ve kültürel faktörler tarafından şekillendirilir. Ulusötesi bir perspektiften bakıldığında göç, sınırları aşan ve farklı ülkelerdeki bireyleri ve kurumları birbirine bağlayan ulusötesi ağlar ve ilişkiler tarafından şekillendirilir. Bu iki perspektifin birleşimi, beyin göçünün sadece bireysel bir seçim veya tercih meselesi olmadığını, daha ziyade farklı analiz düzeylerinde işleyen daha geniş sosyal, ekonomik ve kültürel faktörler tarafından şekillendirildiğini göstermektedir.

Özetle, ulusötesi teori beyin göçünü anlamak için değerli bir çerçeve sunarken, bu karmaşık olguyu tam olarak analiz etmek için birden fazla teorik perspektife ve araştırma yöntemine ihtiyaç olduğunu kabul etmek önemlidir. Bourdieu'nün kültürel ve sosyal sermaye teorisini ulusötesi bir perspektifle birleştirerek göçmenlerin deneyimlerini ve beyin göçünün daha geniş etkilerini anlayabiliriz. Ayrıca, beyin göçünün hem kaynak hem de hedef ülkelerin sosyal ve ekonomik kalkınmasını nasıl etkilediğini de göz önünde bulundurabiliriz.

Bu perspektiften bakıldığında, beyin göçünü ele alan politikaların yalnızca vasıflı işçilerin bireysel motivasyonlarını ve deneyimlerini değil, aynı zamanda göçün gerçekleştiği daha geniş sosyal ve kültürel bağlamı da dikkate alması gerekir. Beyin göçünü ulus ötesi bir perspektiften ele almak için, politika yapıcılarının bu karmaşık dinamikleri dikkate almaları ve gelişmiş ülkelerdeki vasıflı işçi ihtiyacı ile gelişmekte olan ülkelerdeki kalkınma ve ekonomik fırsat ihtiyacını dengeleyecek politikalar oluşturmak için çalışmaları gerekmektedir. Bu, gelişmekte olan ülkelere eğitim ve öğretim programlarına yatırım yapmak, işbirliğini ve bilgi paylaşımını teşvik eden ulusötesi ağların oluşumunu desteklemek ve vasıflı işçilerin yurtdışında deneyim kazandıktan sonra kendi ülkelerine dönmelerini teşvik eden politikalar oluşturmak gibi önlemleri içerebilir.

3. ARNAVUTLUK'TA BEYİN GÖÇÜ OLGUSU

3.1. Farklı Tarihsel Dönemlere Göre Arnavutluk'tan Beyin Göçü

Arnavutluk'ta meydana gelen ekonomik ve sosyal en önemli değişimlerden biri göç olgusudur. Başka hiçbir Orta ve Doğu Avrupa ülkesi kısa sürede göçten bu kadar etkilenmemiştir. Arnavutluk'taki göç süreçleri konusunda tanınmış bir araştırmacı olan Russell King, Arnavutluk'u "yeni göç süreçlerini incelemek için bir tür laboratuvar" olarak tanımlamaktadır. 2005 yılı sonunda, Arnavut vatandaşlarının yüzde 25'inden fazlasının yurtdışında yaşadığı tahmin edilmekteydi (Gedeshi & King, 2006, s. 3). Ayrıca 2011'in sonunda, yaklaşık 1,4 milyon Arnavut nüfusunun yaklaşık üçte birinin yurtdışında, özellikle Yunanistan ve İtalya'da yaşadığı tahmin edilmekteydi (Bank, Albania and the Western Balkans: Responding to the Crisis--Challenges and Opportunities, 2011).

Arnavutluk'ta beyin göçü olgusu farklı tarihsel dönemlerde farklı seviyelerde ulaşmıştır. Arnavutluk'ta beyin göçünü etkileyen birçok faktör var, ancak siyasi sistemin totaliter rejimden demokrasiye geçişi, Arnavutluk'ta beyin göçünü etkileyen ana faktör olmuştur. Şimdiye kadar diktatörlüğün en sert biçimlerinden birine sahip ve totaliter bir ülke olan Arnavutluk, özgür bir ekonomiye ve çoğulcu bir siyasi sisteme sahip bir ülkeye dönüşmüştür. Arnavutlar Enver Hoca'nın kararlarına bağımlı değildi. Arnavutlar, ekonomik ve siyasi özgürlüğün yanı sıra yurt dışında özgürce hareket etme hakkını da elde ettiler. Yurt dışına özgürce gitmek Arnavutlar için 1990'a kadar kayıp bir haklıdır. Sosyalist sistemin çöküşü, ülkenin hemen açılması ve ekonominin radikal ve kaotik dönüşümüne, yurtdışında daha iyi bir gelecek arayışında olan kitlesel göçü eşlik etmiştir. Aşağıdaki paragraflar, bu sürecin yıllar içinde nasıl geliştiğini açıklamaktadır.

Sosyalist rejim sırasında (1945-1990), Arnavutluk'tan uluslararası göç neredeyse hiç yoktu ya da yasadıydı ve ciddi şekilde cezalandırılabilirdi. Bugün bildiğimiz iç göç de yoktu. 1950'lerden itibaren insanların hareketi hükümet tarafından sıkı bir şekilde düzenlenmiştir (Berxholi, 2005, s. 157). Arnavutluk'un göçü, sınırların açılmasından hemen sonra kitlesel ve plansız bir şekilde başlamıştır ve çok yüksek bir yoğunlukla karakterize edilmiştir. Totaliter rejimin çöküşünden sonraki ilk on yılda, ekonomik ve kültürel faktörlerin değişmesi sonucunda Arnavut göçü üç kat artmıştır.

Arnavutluk'un ilk göç zirvesi 1991-1994 arasındaydı ve öncelikle sosyalist sistemin çöküşü ve sınırların açılmasıyla ilişkilendirilmiştir. Orta ve Doğu Avrupa'nın diğer birçok ülkesinde olduğu gibi, ekonomik reformlar Arnavutluk'ta da ciddi bir kriz yaratmıştır. Kriz sırasında hızlı ekonomik düşüşler, kitlesel işsizlik ve mülklerin özelleştirilmesi yaşanmıştır. Bu unsurlar birlikte “geçiş krizi” olarak bilinen şeyi oluşturmuştur (Ditter, 2008, s. 6). O dönemde Arnavutların tek seçeneği göçtü. Arnavutluk'u terk edecek kadar çaresiz insanlar, ülkeyi bir an önce terk etmek için dağ sınır kapısından deniz sınır kapısına kadar farklı zorlu yolları seçtiler. Göç süreci çok yoğun olsa da, o dönemde ülkeyi terk eden nitelikli insan yüzdesini gösteren resmi bir istatistik yoktur.

Arnavutluk'un göçün ikinci zirvesi, 1996'nın sonlarında ve 1997'nin başlarında “piramit tasarruf programlarının” çöküşüyle bağlantılıdır. Arnavut ailelerinin üçte ikisi tasarruflarının çoğunu kaybetmiştir (Jarvis, 2000, s. 47). Bu planlar, o dönemde Arnavut vatandaşlarına yapılan ekonomik bir aldatmacaydı. 1996-1997 yıllarında ortaya çıkan bu özel firmalar, bankalar şeklinde kurulmuş ve küçük bir grup tarafından işletilmiştir. Arnavut vatandaşlarına, belirli bir miktar para yatırmaları halinde, kendilerine iade edileceği ve vaat edilen paranın iki veya üç katı kazanılacağı sözü verilmiştir. Bu teklifle motive olan Arnavut vatandaşları bu piramit programlarına büyük miktarda para yatırılmıştır. İnsanların iyi bir kısmı bu firmalara yatırım yapmak için gayrimenkullerini ev ve arsa olarak satılmıştır. Başlangıçta Arnavut vatandaşlarının bir kısmı kendilerine vaat edilen paraları alarak yatırımlarından yararlanmayı başardılar. Sonra bu şirketlerin liderleri, Arnavut vatandaşları tarafından yatırılan parayı alarak, bu programları terk etmişlerdir. Bütün bu hileli ve sahte ekonomik plan, Arnavut vatandaşlarını öfkelerendirerek ülkedeki birçok vatandaşın siyasi huzursuzluk ve protestolarına neden olmuştur.¹

Araştırmalar, umutsuz ve isyankar Arnavut vatandaşlarının ülkeyi terk etmeye karar verdiğini göstermektedir. Vatandaşların büyük bir kısmı durumun çözüleceğine inanmamıştır. Güven kaybı ve ekonomik yetersizlik insanların başka ülkelere göç etmeye itmiştir (Gedeshi & Jorgoni, Social Impact of Emigration and Rural-Urban Migration in Central and Eastern Europe, 2012, s. 6).

Arnavutluk'taki üçüncü beyin göçü dalgası, Avrupa Birliği Konseyi'nin Arnavut vatandaşları için Schengen bölgesinde vizesiz seyahat kararını onayladığı dönemi

¹ Açıklama benimdir

içermektedir (8 Kasım 2010- Aralık 2021). Çalışma, bu üç dönem dikkate alınarak yapılacaktır. Daha spesifik olarak, bu çalışma 2010-2021 sonrasındaki dönemde yurtdışında okumak için ayrılan Arnavut öğrencilere odaklanacaktır.

Bu üç önemli dönemde göç eden nitelikli Arnavutların sayısını gösteren resmi bir veri bulunmamaktadır. Ancak, Arnavutluk dışına göç eden nitelikli Arnavutların sayısı ile ilgili sonraki istatistikler öğretim görevlilerinin ve araştırmacıların göç ettiğini ve akademik çevrede önemli bir kayba neden olduğunu göstermektedir.

3.2. Arnavutluk'ta Beyin Göçünü Etkileyen Faktörler

Arnavut göçü, otuz yıl boyunca dinamik bir süreç olmuştur. Arnavutluk'ta beyin göçünü etkileyen faktörler zaman zaman değişmektedir. 1990'ların başında ülkeyi terk etmenin temel nedenleri ağırlıklı olarak ekonomik iken, 2000'den sonra bu eğilim özellikle AB'nin vize serbestisi sürecinden sonra değişmiş görünmektedir. Nitelikli Arnavut göçmenlerin yurtdışına göç etme nedenleri farklıdır ve bu nitelikli göçmenlerin sahip oldukları eğitim ve niteliklere göre farklılık göstermektedir. Ayrıca yaşları, yetiştikleri ülke, aile ve sosyal ilişkileri ile içinde büyüüp oluşturdıkları kültür de göç etme kararlarını etkileyen faktörlerdir. Ev sahibi ülkelerdeki koşullar ve bu ülkelerin göç politikaları, nitelikli Arnavut işçilerin göç etme kararını etkileyen diğer faktörlerdir.

2005 yılından bu yana 160'tan fazla ülkede ulusal düzeyde temsili anketler yürüten Gallup Dünya Anketi, Arnavut nüfusunda göç etme arzusunun çok yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, 2013-2016 dönemi ile 2010-2012 dönemi karşılaştırıldığında, diğer ülkelerle karşılaştırıldığında Arnavutluk'tan göç potansiyeli yüzde 20 puanlık bir artış göstermiştir. 2013-2016 arasındaki potansiyel göçün, 2010-2012 dönemindeki yüzde 36'ya kıyasla yüzde 56 olduğu tahmin edilmektedir (Gëdeshi & King, 2018, s. 12). Göç etme arzusu, insanların kendi ülkelerindeki koşullardan genel olarak memnuniyetsizliklerinin bir göstergesidir.

Ekonomik faktörler, son otuz yılda Arnavutların göçünün ana itici güçleridir. Araştırmalar, yüksek düzeyde işsizlik ve eksik istihdam, düşük ücretler, yoksulluk, sınırlı sosyal koruma ve düşük sosyal hizmet düzeyinin Arnavut göçmenlerin dörtte üçünün göç etmelerinin başlıca nedenleri olduğunu göstermiştir. Ek olarak, kişisel özgürlük, eğitim ve profesyonel bir kariyer arayışı, şiddet ve güvenlik eksikliği, göçün diğer itici güçleri

arasındadır (Gedeshi & de Zwager, Effects of the Global Crisis on Migration and Remittances in Albania, 2012, s. 241).

2008'in ikinci yarısında başlayan küresel ekonomik kriz, Arnavutluk ekonomisini de vurmuştur. Krizin ilk sonucu, ekonomik büyüme hızının düşmesi ve işsizliğin artması olmuştur. Dünya Bankası verilerine göre, Arnavutluk'un ortalama ekonomik büyümesi 2000-2008'deki yüzde 6,1'den 2009-2015 döneminde yüzde 2,5'e düşmüştür. Ayrıca, resmi işsizlik oranı 2008'de yüzde 13,0 iken 2015'te yüzde 17,1'e (15-29 yaşları için yüzde 33,2) yükselmiştir (INSTAT, 2015, s. 19).

Bu süre zarfında küresel ekonomik kriz, Arnavut göçmenlerin evlerine gönderdiği işçi dövizlerini üçte birinden fazla azaltmıştır. Bu, durum yoksulluk durumunun hafifletilmesine ana katkıda bulunanlardan biri olmuştur. 2007'de, işçi dövizleri ekonomi'nin yüzde 12,3'ünü oluşturan 952 milyon Avro ile zirveye ulaşırken, 2015'te 597 milyon Avro'ya veya ekonomi'nin yüzde 5,8'ine düşmüştür (INSTAT, 2015, s. 21). Bu durum da, 2000-2008 döneminde neredeyse yarı yarıya azalmış bir fenomen olan yoksulluk vakasının artmasına katkıda bulunmuştur (Bank, South-East Europe Regular Economic Report, Resilient Growth and Rising Risks, 2016). Yunanistan ve İtalya'ya olan mevsimlik ve uzun vadeli uluslararası göç, 20 yılda yoksullukla başa çıkmak için kilit bir mekanizma olan bu mekanizma yavaşlamaya başlamıştır. İki ana ev sahibi ülkede (2010'da Yunanistan'da %24,7 ve İtalya'da %12,1) Arnavut göçmenler arasındaki yüksek işsizlik oranları yeni göç akımlarını yavaşlatmıştır (Arslan, Dumont, Kone, & Moull, 2014, s. 13). Dolayısıyla yeni bir paradoksal durum ortaya çıkmıştır. Bir yandan Arnavut göç iticileri artarken, diğer yandan göçün geleneksel kanalları azalmıştır. Ardından, küresel ekonomik krizin etkisi altında, iç çözümlerin yokluğunda ve halkın geleceğine ilişkin algısı göz önüne alındığında, Arnavut nüfusunun göç potansiyeli artmıştır (Lacz, Tjaden, & Auer, 2017, s. 7).

Aynı zamanda, işçi dövizlerinin ekonomik kalkınma üzerindeki etkisi açısından bakıldığında, çalışmalar bu kaynağın sadece küçük bir kısmının ekonomiye yatırıldığını göstermektedir (Gedeshi & de Zwager, Effects of the Global Crisis on Migration and Remittances in Albania, 2012). Sonuç olarak, olumsuz sosyo-ekonomik koşullar bağlamında, Arnavutluk ekonomisine göçten enjekte edilen bu parasal değer, yerli üretimi artırmak için bugüne kadar yetersiz kalmıştır. Yerli üretime yatırım yapmaktan ziyade, ağırlıklı olarak tüketim mallarının ithalatı için kullanılmıştır. Potansiyel olarak daha fazla

istihdam fırsatı yaratabilecek yatırım sıkıntısı nedeniyle, genç neslin bir kısmı da göç etmek zorunda kalmaktadır. Bu durumda, göç, göçü geri dönüştürür (Gedeshi & King, 2018, s. 15).

Arnavutluk'un vize serbestisi süreci ve AB ülkelerinde serbest dolaşım imkânının ardından Arnavutları göçe iten nedenler değişmiştir. Bu ülkelerde giriş ve istihdam prosedürlerinin kolaylaştırılması, çok sayıda eğitilmiş ve nitelikli Arnavut'un yurtdışına göç etmesine yol açmıştır. Nitelikli işçilerin göç etme nedenleri sadece ekonomik değildir. Ev sahibi ülkelerde diplomalarının denk olacağı fikri, nitelikli Arnavutları daha yüksek bir yaşam standardına sahip olmak için göç etmeye itmektedir. Diğer kültürel unsurlar da bu süreci etkilemiştir. Arnavut toplumunda, Avrupa Birliği ülkelerinde maaşların daha yüksek olduğu, vasıflı işçilere Arnavutluk'tan daha fazla değer verildiği ve bir iş bulmanın temel koşulunun meritokrasi olduğu konusunda yaygın bir görüş var. Bu unsurlar, vasıflı işçilerin bu ülkelerden birine göç etmiş arkadaşlarıyla yaptıkları konuşmalarla pekiştirilmektedir. Bu yüzden, ekonomik faktörü artık nitelikli Arnavutların göçünü etkileyen tek faktör olmasını kaldırılmaktadır. Son yıllarda sosyal statüsü yüksek bir işte çalışan ve iyi ücret alan vasıflı işçilerin bile bu ülkelerden birine göç ettiği fark edilmiştir. Yukarıda belirtilen nedenler, belirtildiği gibi ekonomik değil, kültürelidir. Meritokrasi, iyi sağlık ve eğitim sistemi, yaşam güvencesi ve çocuk yetiştirmek ve eğitmek için daha iyi yaşam koşulları, vasıflı işçileri ve akademisyenleri göç etmeye iten faktörlerden bazılarıdır.

Son yıllarda yapılan araştırmalar, eğitim seviyesinin artmasıyla birlikte nitelikli insanların göç etme isteklerinin de arttığını göstermektedir. Dolayısıyla eğitim düzeyinin nitelikli işçi ve akademisyenlerin göç etmelerinde motive edici bir faktör olduğu söylenebilir. 2018'de Russell King ve Ilir Gedeshi tarafından yürütülen bir araştırma, bu fenomeni doğrulayan argümanlar getirmektedir. Bu çalışma, 2018 yılında Arnavutluk'tan AB ülkelerine göç eden göçmenlerin profiline ilişkin veriler sunmaktadır. Bu çalışmaya göre, bu göçmenlerin eğitim düzeyleri Arnavutluk'tan 2007 yılında ayrılan göçmenlere göre daha yüksektir. Bu çalışmaya göre, 2018'deki göçü artık sadece ihtiyaç sahibi, düşük statülü ve düşük ücretli meslekler yapan insanların göçü olmaktan çıkarmıştır. Aksine araştırmaya göre ayrılanlar iyi eğitilmiş ve nitelikli insanlardır. Bu insanlar, uluslararası işgücü piyasasına uyum sağlamak için Arnavutluk'ta çeşitli eğitimler ve yeterlilikler yürütürler. Aşağıda bu çalışmadan elde edilen bazı veriler yer almaktadır:

Eğitim ile göç etme arzusu arasında güçlü bir ilişki vardır. Anket verileri, mesleki, orta ve yüksek öğrenim görmüş kişiler arasında potansiyel göçün daha yüksek olduğunu

göstermektedir. Bu gerçek, bir yandan AB ülkelerinde (özellikle Almanya) eğitilmiş ve yüksek vasıflı kişilerin istihdam şansının daha yüksek olmasıyla açıklanmaktadır. Bu nedenle, küresel rekabet koşulları altında, Almanya'daki yeni işgücü piyasaları, ülkenin uzun vadeli rekabet gücüne olumlu katkıda bulunacak yüksek nitelikli göçmenleri cezbetmeye çalışmaktadır. Öte yandan bu durum, nitelikli ve eğitilmiş kişilerin Arnavutluk'taki istihdam olanaklarından ve çalışma koşullarından memnun olmadığını göstermektedir. 2007 anketi ile yapılan karşılaştırma, yukarıda açıklanan eğilimin tersine döndüğünü göstermektedir. 2007 anketinden elde edilen veriler, eğitim seviyesi ne kadar düşükse, göç etme arzusunun o kadar yüksek olduğunu göstermektedir (Gedeshi & King, New Trends in Potential Migration from Albania, 2018, s. 53). Bu olgu, daha az eğitilmiş ve vasıfsız kişilerin Arnavutluk'ta ya işsiz olmaları ya da iş bulmakta zorlanmaları ve (özellikle İtalya ve Yunanistan'a) göç etmek istemeleriyle açıklanmaktadır. Meslek sahibi veya yüksek eğitilmiş olanlar ise Arnavutluk'taki işgücü piyasasına entegre olmayı daha kolay bulmuşlardır. Bu eğilimi açıklayan başka bir neden daha var. 2007'de geri dönenlerle yapılan anket, yüksek öğrenim görmüş geri dönenlerin %34'ünün Yunanistan'da vasıfsız işçi olarak, genellikle kayıt dışı sektörde çalıştığını ve bunun da diğerlerini göç etmeye teşvik etmediğini göstermiştir (Gedeshi & King, New Trends in Potential Migration from Albania, 2018, s. 43).

Arnavut beyin göçünün akışında, Arnavut bilimsel diasporasının yaratılmasına ve genişletilmesine katkıda bulunan üç büyük grup vardır. Birinci grup mühendisler, ziraatçılar, öğretmenler, jeologlar, ekonomistler, doktorlar ve sanatçılardan oluşmaktadır. Temel olarak işsizlik, yoksulluk, geçiş reformlarının ciddiyeti, 1997'deki yozlaşmış piramit mali programları vb gibi ekonomik faktörler tarafından yönlendirilen sosyalist sonrası geçişin, ilk yıllarında göç etmeye başladılar (Mara, Dhimitri, & Krisafi, 1999, s. 15).

INSTAT'a göre, 1989 ve 2001 yıllarında yapılan iki nüfus sayımı arasında Arnavutluk üniversite mezunlarının yüzde 2,3'ünü kaybetmiştir. İnsan kaynaklarının bu şekilde erozyona uğraması Arnavutluk için sosyal ve ekonomik sonuçlar doğurmuştur. De Soto, ülkedeki eğitim ve sağlık hizmetlerinin özellikle uzak ve kırsal alanlarda bozulmasına katkıda bulunan ana faktörlerden birinin tıp ve eğitim personelinin göçü olduğunu gözlemlemiştir. Özellikle geçişin ilk on yılında, bu, çoğu personelin yasadışı olarak göç ettiği, genellikle kayıt dışı sektörde ve çok az nitelik gerektiren işleri aldığı büyük bir göç dalgasına benziyordu. Eski mühendisler, ekonomistler, öğretmenler ve sanatçılar genellikle

bahçıvan, temizlikçi, bebek bakıcısı, ressam ve dekoratör olarak istihdam edilmiştir (Soto, Gordon, & Sinoimeri, 2002, s. 19).

Arnavutluk'tan gelen beyin göçü, alıcı ülkeler için bir beyin kazanımı değil, bir beyin kaybı haline gelmiştir. Bu ilk tip göç, ikinci göç on yılı boyunca yoğun bir şekilde devam etmiştir ve ardından aile birleşimi nedeniyle sürecin kadınlaşması izlemiştir. OECD verilerine göre, 2010 ve 2011 yıllarında yüksek öğrenim görmüş Arnavutların göçü 2000 ve 2001'e kıyasla %223 (kadınlar için %256) artmıştır. Bu artış, dönem boyunca genel Arnavut göçmenlerde görülen %200'lük genel artıştan daha büyüktü. Bu beyin göçü biçimi, çoğunlukla genç yaştaki profesyonel mühendisler, bilgi teknolojisi uzmanları, doktorlar ve hemşirelerden oluşan belirli grupların ülkeyi terk etmesi ve çoğunlukla Almanya'ya gitmesiyle şimdi yeniden hız kazanmıştır (Arslan, Dumont, Kone, & Moull, 2014, s. 22).

İkinci grup, yasal olarak aileleriyle birlikte AB ülkelerinde veya ABD'de göç etmiş, eğitilmiş veya kalifiye, çoğu yaklaşık 35 yaşında olan üniversite öğretim görevlileri, araştırmacılar ve diğer profesyonellerden oluşmaktadır. Bu göç 1991–1993 ve 1997–2000 yıllarında iki kez artmıştır ve ardından azalmıştır. 1990-2008 arasındaki daha uzun dönemde, üniversite ve araştırma personelinin yüzde 40,6'sının göç ettiği tahmin edilmektedir. Bu, geçiş sürecindeki diğer ülkelere göre çok daha yüksek bir istatistiktir. Bazı üniversitelerde ve araştırma kurumlarında, özellikle doğa bilimleri, mühendislik, nükleer fizik ve sanat dallarında bu oran önemli ölçüde daha yüksekti. Tiran Politeknik Üniversitesi için beyin göçünün yüzde 58,2, Nükleer Fizik Enstitüsü'nden yaklaşık yüzde 76 ve Sanat Akademisi'nden yüzde 60 olduğu tahmin edilmektedir (Bank, Albania, the New Growth Agenda: A Country Economic Memorandum, 2010, s. 53).

Bu seçkinlerin göçü, yalnızca beşeri sermaye kaybını değil, aynı zamanda sonraki nesilleri eğitme kapasitesinin de zayıflamasını beraberinde getirmiştir. Bu grup, öncelikle yüksek lisans veya lisansüstü eğitimlerini tamamladıkları ABD, Kanada ve AB ülkelerine göç etmiştir. Aynı zamanda, bazı devlet üniversitelerinde öğretim görevlileriyle yapılan bir anket, bu beyin göçünün (esas olarak ABD ve Kanada'da) daha düşük bir yoğunlukta da olsa devam ettiğini göstermektedir (Gedeshi & King, New Trends in Potential Migration from Albania, 2018, s. 23).

Üçüncü grup, eğitimlerini tamamladıktan sonra ev sahibi ülkede kalan veya başka bir ülkeye göç edenler de dahil olmak üzere yurtdışında okuyan Arnavut öğrencilerden

oluşmaktadır. UNESCO istatistikleri, gelişmiş OECD ülkelerindeki Arnavut öğrencilerin sayısının arttığını göstermektedir. Bu ülkelerdeki üniversitelere 1998 yılında 4.596 Arnavut öğrenci katılırken, 2005 yılında bu sayı 15.241'e, 2016 yılında ise 24.372 öğrenciye ulaşmıştır. Bu istatistikler, Arnavutluk'taki kayıtlı öğrencilerin yaklaşık yüzde 17'sini temsil etmektedir. Bu istatistikler, Arnavutluk'u Batı Balkan ülkelerinin zirvesine yerleştirmektedir, ancak nüfus büyüklüğüne göre dördüncü sırada ve kişi başına düşen gelire göre ikinci en düşük ülkedir (INSTAT, 2016, s. 23).

3.3. Arnavutluk'ta Beyin Göçünün Ekonomik ve Sosyal Sonuçları

Beyin göçü sonucunda nitelikli işgücünün göç etmesi, toplum için özellikle ekonomik sektörde olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Beyin göçü olgusuyla karşı karşıya kalan ülkelerde gözlemlenen ana sonuçlardan biri, belirli ekonomik sektörlerde işgücünün azalmasıdır. Bu aynı zamanda devletin işverenleri ve iş arayanları vergilendirmesi için daha az fırsat anlamına gelmektedir. Bu olgunun sosyal etki de yüksektir çünkü göç edenlerin yaşı genellikle aile kurmak isteyenlerin yaşıdır. Gençlerin göçü evlilik yaşını ertelenmektedir ve azalan nüfus nedeniyle çoğu zaman bunu imkansız hale getirmektedir.

Karma'ya göre Arnavutluk'taki beyin göçü olgusunun etkileri iki düzeyde analiz edilebilir: makro ve mikro. Makro düzeyde, beyin göçü sonucu emeklilik sisteminin krizini açıklamaktadır. Ona göre bu durum, devlet bütçesinde daha düşük gelirler ve tarım gibi ekonominin belirli sektörlerine zarar vermek anlamına gelmektedir. Mikro düzeyde beyin göçü olgusunun gençlerin yaşamları üzerindeki etkilerinden bahsetmektedir. Ülkeyi terk etmeye karar veren birçok genç, işgücü piyasasında daha az nitelikli kişiler tarafından doldurulması gereken bir boşluk yaratmaktadır. Öte yandan, zayıf bir ekonomi ve kötü düzenlenmiş bir işgücü piyasası, genç nitelikli insanları geleceklerini yurtdışında inşa etmeye itmektedir. Bu durum, nitelikli işgücünün ülkeden çıkış sayısını daha da artırmaktadır (Karma, Modern Emigration: Negative Effects in Albanian Economy, 2020).

Ayrıca beyin göçü olgusunun gözlemlediği bir diğer doğrudan sonuç da sağlık sektöründeki işgücünün azalmasıdır. Araştırmalar, Arnavutluk'ta sağlık sektöründe vasıflı işgücünde bir azalma olduğunu göstermektedir. Bunun nedeni, daha önce göç etmiş öğrencilerin eğitimlerini tamamladıktan sonra göç ettikleri ülkelerde kalmaya karar vermeleridir. Özellikle Almanya'da istihdam edilmeleri, Arnavutluk'ta nitelikli personel sıkıntısına yol açmıştır. 2018 yılında yapılan "New Trends in Potential Migration from

Albania” başlıklı araştırmaya göre, göç etmek isteyen hemşirelik öğrencilerinin sayısı ülkede ikinci sırada yer alıyor. Bu numaradan önce ilk sırada yer alan çağrı merkezi çalışanları gelir. Sıralamada üçüncü sırada inşaat işçileri yer alıyor. Çağrı merkezleri ve inşaat, nitelikli eleman istihdam eden sektörler olmasa da bu sektörlerde çalışan gençlerin ayrılması ülkeye ekonomik zararlar da getirmektedir. İnşaat sektörü işçisi bulmakta güçlük çekmektedir. Öte yandan, ülke genelinde çalışan sayısındaki azalma, emeklilik planına yapılan katkıların azalmasına yol açmaktadır. Ayrıca, bu sektörlerden ayrılan gençler genellikle Arnavutluk’taki çalışma koşullarından memnun değiller ve bir daha geri dönmek üzere ayrılmaktadırlar. Göçte iyi çalışma koşulları, geri dönmeme kararına katkıda bulunan başka bir faktördür (Gedeshi & King, New Trends in Potential Migration from Albania, 2018, s. 17).

Daha az gelişmiş ülkelerden daha gelişmiş ülkelere beyin göçü süreci iki ana sonuçla karakterize edilir: işçi dövizleri ve işsizlik. Bu unsurların her ikisi de birbiriyle ilişkilidir ve aynı zamanda birbirinin nedenidir. Bu nedenle, daha spesifik olarak, daha az gelişmiş ülkelerin işsizliği, gençleri Avrupa Birliği ülkeleri gibi daha gelişmiş ülkelere göç etmeye zorlamaktadır. Nitelikli gençler bu ülkelere göç ettikten sonra menşe ülkeler için yeterli geliri sağlamaktadırlar. Arnavutluk’tan AB’ye göç eden nitelikli kişiler yıllardır işçi dövizleri göndermektedir. İşçi dövizlerinin Arnavutluk ekonomisi üzerinde olumlu ve olumsuz etkileri bulunmaktadır. Bir yandan, ailelerin günlük harcamalarını karşılama fırsatlarını artıran ekonomik gelir sağlarlar. Öte yandan, işçi dövizleri ekonomik bağımlılık yaratmıştır. Nitelikli işçilerin aile fertleri bu gelirden memnun kalarak iş arama çabalarını azaltmaktadır. Bu da ülkedeki işsiz genç sayısını artırmaktadır. Ayrıca iş aramaya karar verdikleri anda aile bireylerini örnek almak için yurt dışına göç ederler (Nikas, 2005, s. 254).

Dolayısıyla, Arnavutluk’ta işsizliğin bir sorun olmaya devam ettiği ve işçi dövizlerinin gönderimi bu durumu düzeltmek yerine politika yapıcılara yeni zorluklar getirdiği sonucuna varılabilir. İşçi dövizler göndererek, iş bulmakta zorlanan ve ülkeyi terk etmek isteyen aile üyelerine rol model olmaktadır. Bundan kaynaklanan doğrudan etkiler, nüfus sayısının azalması ve beşeri sermayenin azalmasıdır.

3.3.1. Beyin Göçünün bir Sonucu olarak Nüfus ve Beşeri Sermayenin Düşüşü

Literatürde beyin göçü sonucunda nüfus azalması yaşayan birçok ülke örneği bulunmaktadır. Nitelikli işgücünün ülkeden çıkışını kanıtlayan verilere göre Arnavutluk bu

Ülkelerin bir parçası haline gelmiştir. Özellikle kırsaldaki gençler, ülkenin kırsal alanlarının terk ederek g etmeyi seçmektedirler. Genç bir nüfusa sahip olmanın yanı sıra, önümüzdeki yıllarda beyin göçü sorunu çözülmezse Arnavutluk bir ulusun yaşayabileceği en büyük sorunlardan biriyle uğraşıyor olacak: nüfusun azalmasıdır. Arnavutluk, totaliter rejimin çöküşünden bugüne kadar kitlesel bir nüfus göçüyle karşı karşıya kalmıştır.

Ancak bu durum Arnavutluk için yeni bir olgu olmasa da, bugün ülkeyi terk etmeye karar verenlerin genç ve nitelikli işçiler olduğu için, ülkeyi terk etmek tartışma konusu haline gelmiştir. Gençlerin ülkeden ayrılışı, evliliklerin ve dolayısıyla doğumların sayısında bir azalma eşlik etmektedir. INSTAT'a (Arnavut İstatistik Enstitüsü) göre, Arnavutluk'un nüfusu son 30 yılda g nedeniyle değişmiştir. 1 Ocak 2019'da Arnavutluk'un nüfusu 2,86 milyondur ve 2011'e kıyasla %1,5 azalmıştır. Azalma eğilimi önceki yıllarda da devam etmektedir. Ayrıca 2011-2018 döneminde, yıllık doğum sayısı 2011'de yaklaşık 34 bin iken 2018'de yaklaşık 29 bin'e önemli ölçüde azalmıştır. Toplam doğurganlık hızı, kadın başına 1,65 çocukken 2011'den bu yana 1,37'ye düşmektedir (INSTAT, Albanian Institute of Statistics, 2021).

Ulusal nüfus sayımından elde edilen veriler, gn Arnavutluk'taki nüfusun azalması üzerindeki etkisini bir kez daha göstermektedir. Araştırmalar, artan bir nüfusa tanıklık eden demografik verilere rağmen, gençlerin göçünün nüfusu azaltarak ülkede demografik bir sorun haline getirdiğini göstermektedir. Eğer g olmasaydı ve doğal artış hızı 1990'ların yüksek oranlarında devam etseydi, Arnavutluk'un nüfusu çok daha fazla olacaktı (King & Vullnetari, 2003, s. 12).

Nitelikli gençlerin menşe ülkelerine dönmesi gerekip gerekmediğini değerlendirme konusunda araştırmacılar ikiye ayrılmaktadırlar. Pek çok araştırmacı, yüksek ücretli göçmen işlerinde çalışarak, göçmen gençler ülkeye parasal zorluklarla başa çıkmak için gerekli olabilecek havalelerle yardımcı olabileceği fikrini desteklemektedir. Öte yandan, ayrılımları ülkenin aktif çalışan nüfusunda bir azalmaya ve genel olarak nüfus sayılarında düşüşe neden olmaktadır.

Nitelikli gençlerin Arnavutluk'tan g etmelerinin kariyerlerine fayda sağlayabileceği ve ülkeye katkılarının önemini koruduğu özetlenebilir. Uluslararası işgücü piyasalarına entegrasyon, halihazırda gelişmekte olan ülkelerin ulusal politikalarının bir parçasıdır.

Bununla birlikte, gençlerin toplu göçü hem ekonomik hem de demografik olarak menş e ÷lke için olumsuz sonuçlarla ilişkilendirilebilir.

4. BEYİN GÖÇÜ OLGUSUNU YÖNETEN ULUSAL VE ULUSLARARASI POLİTİKALAR

4.1. AB Politikalarının Gelişmekte Olan Ülkelerden Beşeri Sermaye Çekmedeki Rolü

Bir ülkede eğitime yapılan yatırımlar önemlidir, çünkü iyi eğitilmiş ve nitelikli insan sermayesi bir ülkenin refahının önemli bir göstergesi olarak kabul edilir. Bu nedenle hükümetler insan sermayesini emmek için birbirleriyle rekabet eder. Ayrıca insanları göçe zorlayan koşullarda olabilecek farklılıklara rağmen, göçe en yatkın yaş grubunun az gelişmiş ülkeleri daha gelişmiş ülkelere bırakan gençler olduğu söylenebilir. Bu bağlamda hükümetler, beşeri sermaye getirisi politikaları aracılığıyla bireysel karar alma sürecini etkilemeye çalışmaktadır.

Michel Beine “Brain Drain and human capital formation in developing countries: Winners and Losers” isimli makalesinde beyin göçünün bazı nedenlerini açıklamaktadır. Ona göre birçok ülke farklı politikalarla beşeri sermayeyi çekmeye çalışmaktadır. 1980’lerde Avustralya ve Kanada’dan başlayarak ev sahibi ülkelerin kademeli olarak kalite seçici göçmenlik politikaları uygulamaya başladığını belirtmektedir (Beine, Docquier , & Rapoport, 2008, s. 631).

Avrupa Birliği bölgesi, gençlerin göç etmesi için en popüler varış noktası biridir. Gelişmekte olan ülkelerin en nitelikli insanları, geleceklerini inşa etmek için Avrupa Birliği’ni tercih etmektedir. Bunun nedeni, Avrupa Birliği’nin çoğunda sunulan çalışma koşullarının göçmenlerin gereksinimlerini karşılamasıdır. Avrupa Birliği’ne göç etmek isteyen nitelikli insan sayısındaki artış, Avrupa Birliği üye ülkelerinin gelişmiş ülkelerde insan sermayesinin yoğunlaşması olgusunu yönetmeye yönelik tedbirler almasına neden olmuştur.

Avrupa Birliği’nin bu olguya ilişkin tutumları farklıdır. Bazı üye devletler, Avrupa Birliği içinde insan sermayesinin hareketliliğini artırmaya yönelik politikaları desteklemektedir. Bu ülkeler, insan sermayesi edinme sürecinde geri kalmış ülkeleri desteklemeyi amaçlayan politikalar talep etmektedir. Avrupa Birliği’nin bir bildirgesinde, “İnsan sermayesi ve Bilgi ve İletişim Teknolojilerine daha fazla yatırım ihtiyacına özellikle dikkat edilmelidir. Bu yatırımın özellikle geri kalan üye ülkelerde ve bölgelerde yapılması

ve bu yatırımların verimli bir şekilde kullanılmasının sağlanması gerekmektedir” (Coniglio, 2003, s. 5).

Ancak araştırmalar, Avrupa ülkelerinin insan sermayesini çekmenin olumsuz taraflarını da düşündüğünü göstermektedir. Örneğin, Avrupa Komisyonu 2000 yılında göçmenlerin menşe ülkelerle olan bağlarını koruyarak Avrupa Birliği’ne giriş ve çıkışlarını kolaylaştırmayı amaçlayan bir program oluşturmayı teklif etmiştir. Bu program, göçmenlerin ev sahibi ülkelerdeki statülerini kaybetmeden menşe ülkeleri ziyaret etme fırsatına sahip oldukları anlamına gelmektedir. Böyle bir girişimin fikri, ekonomik göçmenleri kabul ederken yerel işgücü piyasasının korunmasının düşünülmesi gerektiği fikrini pekiştirmekti (Dzvimbo, 2003, s. 13).

Çeşitli araştırmalar, nitelikli insanları çekme yarışının önümüzdeki on yıllarda yoğunlaşacağını göstermektedir. Gelişmiş ülkelerin izlediği politikalarda bu açıkça görülmektedir. Hollanda, Almanya ve ABD gibi çeşitli ülkeler, insan sermayesini çekmeye çalışan politikalar benimsemiştir (Docquier & Carneiro, 2014, s. 2).

4.2. Arnavutluk’tan AB’ye İnsan Sermayesi Çekiciliği: Bir Menşe Ülke Olarak Arnavutluk

1990 yılında siyasi sistemin totaliter rejimden demokratik rejime geçmesiyle birlikte Arnavutluk, merkezi ekonomiden piyasa ekonomisine geçerek ekonomik sistemi de değiştirmiştir. Arnavutluk, istikrarsız bir ekonomi ve geçiş sürecindeki bir siyasi sistemle toparlanmaya ve vatandaşlarına çözümler sunmaya çalışmıştır. Ekonomik toparlanma ve geçiş dönemi, zaman zaman çeşitli ekonomik krizlerle kesintiye uğramıştır. Geçimini sağlamadaki zorluklar, birçok genç Arnavut’u göç etmeye itmiştir. Göç edenlerin sayısı artmıştır, vasıfsız insanlardan göç edenlerin kategorisi, yüksek vasıflı ve yetenekli insanlara dönüşmüştür.

Yurtdışında yaşayan Arnavutların sayısının 1 milyon değerine ulaştığı düşünülmektedir. Avrupa Komisyonu’nun elde ettiği istatistiklere göre AB’de yasal olarak yaşayanların sayısı 780 bin civarındadır. 2005 yılında Arnavutluk’tan AB’ye negatif net göç yüksek rakamlara ulaşarak Arnavutluk’u vasıflı işgücü gönderen ülkelerden biri haline getirmiştir. Ülkedeki ekonomik ve politik faktörler ile Avrupa Birliği ülkelerinin gelişmekte

olan ülkelerden işgücünü emmek için izledikleri politikalar, Arnavutluk'tan beyin göçünün artmasına katkıda bulunmuştur (Geiger, 2010, s. 142).

Avrupa'nın en fakir ülkelerinden biri olan Arnavutluk, gençleri ve özellikle vasıflı işçileri işe almakta zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Arnavutluk'tan beyin göçü, iç piyasada elverişli çalışma koşullarının olmamasından kaynaklanmaktadır. Gençler daha çok ekonomik nedenlerle, kendilerine ve ailelerine gelir sağlamak amacıyla göç etmektedirler. Ancak, nitelikli gençleri göç etmeye iten tek faktör ekonomik faktör değildir. Meritokrasinin olmaması ve işgücü piyasasının eğitim kurumları ile koordinasyonunun olmaması, nitelikli kişileri AB ülkelerinde daha iyi fırsatları aramaya itmektir. AB ülkelerinde sunulan koşullar, yerel işgücü piyasasına olan inancını yitirmiş nitelikli bir Arnavut grubu için oldukça ilgi çekicidir.

Ev sahibi ülkeler, vasıflı göçmenlerin gelişini yönetmede zorluklarla karşı karşıyadır. Göçmenlerin menşe ülkelerine kısmi dönüşünü veya ev sahibi ve menşe ülkeler arasındaki işgücü piyasalarının koordinasyonunu amaçlayan politikalar oluşturmaktadırlar. Arnavutluk bu süreçte bir yandan çok sayıda doğal kaynak ve beşeri sermaye açısından zengin bir ülke olması, diğer yandan da bu doğal ve beşeri sermayenin yönetim eksikliği ile karşı karşıya kalması nedeniyle zorlanmaktadır. Bu durum nitelikli insanlar için ülkeyi terk etmeye zorlanan tekrarlayan bir sürecini üretir (Karma, 2020, s. 67).

Arnavut göç literatüründe vasıflı göçün etkisiyle ilgili olarak bugüne kadar iki görüş bulunabilir: çoğunlukla Arnavut bilim adamları tarafından ifade edilen çok karamsar ve genellikle yabancı araştırmacılar tarafından ifade edilen ılımlı bir görüş. Arnavut bilim adamları, ülkenin geçirmekte olduğu beyin göçünün geride kalanlar için zararlı olduğunu savunmaktadırlar. Yetenekli kişilerin göçü yoluyla Arnavutluk'un, Arnavut vergi mükelleflerinden eğitilmiş olan en iyi ve en nitelikli kişileri kaybettiği görüşünü savunmaktadırlar (Gëdeshi & King, 2018, s. 45).

Ayrıca araştırma ve geliştirmenin kalitesizliği; özellikle uzak bölgelerde eğitim ve sağlık hizmetlerinde bozulmalar ve ülkenin ihtiyaçlarını karşılayacak yüksek vasıflı bir işgücü piyasasının olmaması, büyük ölçüde nitelikli insanların göçüne bağlanmaktadır. Daha ılımlı bir görüşe sahip olan araştırmacılar, nitelikli işçi göçünün Arnavutluk'ta gerçek anlamda olumsuz bir etkisi olmadığını iddia etmektedirler. Ayrıca beyin göçünün kendisinin

özel bir endişe nedeni olmaması gerektiğini iddia etmektedirler (Germenji & Milo, 2011, s. 348).

Arnavut araştırmacılar arasında nitelikli kişilerin göçünü beyin göçü olarak görme eğilimi var. Ancak uluslararası göç, Arnavutlar tarafından ülkedeki sınırlı fırsatlarını genişletmek ve yeni deneyimler kazanmak için arzu edilen bir araç olarak görülmektedir. Nitelikli işçiler de dahil olmak üzere işgücünün göçü, maliyetler ve faydalarla ilişkilidir.

Araştırmacılar Arnavutluk hükümetinden harekete kısıtlamalar getirilmesini önermezler. Aynı zamanda vasıflı göçün kapsamı ve etkisi konusundaki bilgi eksikliğinin ülkede kapasite geliştirme politikalarının tasarlanmasını engellediğinden korkmaktadırlar. Bu nedenle, göç etmiş nitelikli Arnavutların stoku hakkında tutarlı bilgiler içeren bir veri tabanı oluşturulmasına ihtiyaç vardır. Ayrıca, göçün ulusal düzeyde ve belirli sektörlerdeki etkilerine ilişkin nitel ve nicel araştırmaların yapılması gerekmektedir. Hem temel anket verilerinin hem de araştırmadan elde edilen bulguların mevcudiyeti, beceri kayıplarını daha iyi yönetmek için ilgili politikaların geliştirilmesini ve beceri değişimlerinde yatırım önceliklerinin değerlendirilmesini kolaylaştıracaktır. Arnavut hükümetinin talebini takiben, 2006'da UNDP Arnavutluk Misyonu, hükûmeti nitelikli Arnavutların göçü ile başa çıkmak için tutarlı politikalar tasarlamada destekleyecek bir Beyin Kazanımı programının hazırlanmasını kolaylaştırmıştır (Gëdeshi & King, 2018, s. 74).

Program hala çalışmaktadır, ancak tasarımı temel olarak ilgili bilgilerden ziyade geçici gözlemlerden elde edilen verilere dayanmaktadır. Bu nedenle, bu program ve daha genel olarak Arnavutluk hükümeti, nitelikli Arnavutların göçü ve bunun Arnavutluk'un kalkınması üzerindeki etkileri ile başa çıkmak için tutarlı bir politika çerçevesinden yoksundur (Germenji & Milo, 2011, s. 356).

4.3. Beyin Göçünü Yöneten Arnavut Politikaları: Beyin Göçünden Beyin Gücüne

Arnavutluk beyin göçü sorununu yönetmek için önlemler almıştır. Nitelikli gençlerin yurt dışına çıkışını engellemek ve beyin göçü olgusunu yönetmek için tasarlanmış bir ulusal göç stratejisi bulunmaktadır. Ancak bu sürecin iki farklı yönde yönetildiği söylenebilir. Bir yandan nitelikli gençleri geri kazandırmak amaçlanmaktadır. Öte yandan, Arnavutluk, ev sahibi ülkelerle işbirliği yaparak nitelikli Arnavut işçileri Avrupa Birliği'nin işgücü piyasalarına entegre etmeyi amaçlamaktadır. Bu anlaşmanın hem menşe ülkeler hem de ev

sahibi ülkeler için karlı olduğu düşünülmektedir. Beşeri sermaye yönetiminde bu işbirliğini göstermek için İtalya’da çalışan Arnavut hemşireler örneği verilebilir.

Arnavutluk, İtalya’nın kuzeyindeki birkaç belediyeyle işbirliği içinde İtalya’ya hemşire göndermek için bir program hazırlamıştır. Bu anlaşmanın sonucunda her iki ülke de yararlanır. Bir yandan İtalya bu anlaşmadan yararlanmaktadır çünkü son yıllarda yerel işçiler oradaki çalışma koşullarıyla çalışmayı reddettiği için sağlık sektöründe nitelikli işçiler (hemşireler) için bir krizle karşı karşıya kalmıştır. Öte yandan, sözleşmeye dahil olacak Arnavut hemşirelere, İtalya gibi Avrupa Birliği ülkelerinden birinde çalışmanın yanı sıra, kariyerleri için değerli eğitim ve uzmanlıklar da sunulmuştur (Velde, 2005, s. 50).

Bu işbirliği biçiminin her iki ülke için de karlı olduğu düşünülmekte ve gelişmekte olan ülkelere gelen vasıflı işgücünün Avrupa işgücü piyasasına entegrasyonunun iyi bir örneğini garanti etmektedir. Arnavutluk’ta beyin göçü olgusunun izlediği bu iki yöne rağmen ülke ekonomisine ve işgücü piyasasına etkisinin yüksek olduğu söylenebilir. Bu etkinin sonuçları çeşitlidir, ancak başlıca iki tanesi işgücü kaybı ve emeklilik sistemindeki kriz olmaya devam etmektedir.

Beyin göçünü sınırlamanın ilk ve etkili yollarından biri, onun “beyin değişimine” dönüştürülmesini aramaktır. Bu, yurtdışındaki üniversiteler, laboratuvarlar ve araştırma kurumları ile bilimsel işbirliğinin yoğunlaştırılmasını gerektirecektir. Bu işbirliğinin yoğunlaştırılması, Arnavut akademisyenlerin ve araştırmacıların uluslararası bilim topluluğu içindeki projeler, yurtdışındaki üniversitelerde ve araştırma kurumlarında geçici istihdam, konferans ve seminerlere katılım, bilgi alışverişi, yayınlar vb için hareketliliğini artırabilir. 1990’ların sonunda, Macaristan 24 ülke ile bilimsel işbirliği için hükümetler arası anlaşmalar imzalamıştı (Gedeshi & King, From Brain Drain to Brain Gain: Mobilising Albania’s Skilled Diaspora, 2006, s. 15).

Günümüzde pek çok ülke, göçmen akademisyenlerine, araştırmacılarına ve mühendislerine, menşe ülkenin yararına seferber edilebilecek ve örgütlenebileceklerine giderek daha fazla önem vermektedir. Bu ülkeler, göçmen akademisyenlerin ve araştırmacıların menşe ülkedeki bilim çevreleriyle bağlantılar kurdukları çeşitli bilimsel diaspora biçimleri geliştirmiştir.

Son yıllarda, Arnavut göçmenler ayrıca Alb-Shkenca Forumu, Albstudent (Uluslararası Öğrenci Dernekleri Ağı), Arnavutluk Forumu vb. gibi bazı ağlar oluşturdular.

En büyük ağlardan biri 850 üyeli Alb-Shkenca Forum ve bunlardan çoğu diaspora alimleridir. Alb-Shkenca üyeleri kendi aralarında ülkelerindeki mevcut sorunların çoğunu tartışmaktadırlar ve birçoğu Arnavutluk'ta bilim ve teknolojinin ilerlemesi için “gönüllü bir katkı sunma” desteklerini ifade etmektedir Albania (Gedeshi & King, From Brain Drain to Brain Gain: Mobilising Albania's Skilled Diaspora, 2006, s. 19).

Bu ağlara ve beyin göçünü önlemeye yönelik ulusal stratejilere rağmen, Arnavutluk'taki beyin göçü sürecini analiz eden birçok araştırmacı, bu önlemlerin Arnavutluk'taki beyin göçü sorununu yönetmek için yeterli olmadığına dikkat çekmektedir. Bu nedenle araştırmacı Russell King, kendi çalışmasında Arnavutluk'un ek önlemler almasını önermiştir. Ona göre Arnavut hükümeti, bir Veri Bankası oluşturarak, gelişmiş ülkelerdeki Arnavut öğrencileri ve akademisyenleri belirlemelidir ve yerelleştirmelidir. Bu Veri Bankası, sanayileşmiş ülkelerdeki Arnavut akademik ve bilimsel seçkinlerinin hızlı nicel ve nitel değişikliklerini yansıtmak için sürekli bir güncelleme gerektirir. Bu program üniversitelere, araştırma kurumlarına ve kamu yönetimine hizmet edecektir. Arnavutluk, gelişmiş sanayileşmiş ülkelerde çalışan Arnavut akademisyenleri, bilim adamlarını ve uzmanları geçici veya uzun vadede çekerek bu programdan yararlanabilir (Gedeshi 2006, s. 19).

Bu önlemlerin, üniversitelerimizin, araştırma kurumlarımızın ve kamu idarelerimizin bilimsel ve akademik standartlarının konsolidasyonuna önemli ölçüde yarayacağını belirtmek önemlidir. Diğer ülkelerin deneyimlerine dayanarak, Arnavut hükümetinin Arnavutluk bilimsel diasporasının oluşturulmasına ve pekiştirilmesine yardım etmesi gerekmektedir. Bu süreç, siyasi irade ve idari kapasiteye paralel olarak, projeleri veya araştırma değişimlerini uygulayabilen daha verimli bir bilim topluluğu oluşturmak için üniversitelerin ve araştırma kurumlarının reformunu da gerektirecektir.

Günümüzde, yeni iletişim teknolojileri ve özellikle e-posta sayesinde, ev sahibi ülkelerdeki bilimsel ve akademik seçkinleri ulusal bilim ve akademik toplulukla buluşturacak bir ağ kurmak nispeten daha kolaydır. Bu işbirliği, bir yandan bilimsel ve teknik nitelikteki bilgilerin elde edilmesine yardımcı olabilir ve diğer yanda ulusal akademik ve bilimsel toplulukların küreselleşmesi ve konsolidasyonunda yardımcı olabilir. Bazı hükümetler, diasporalarıyla kültürel ve sosyal bağlantılar aracılığıyla ilişki kurma konusunda çalıştılar.

Ancak araştırmacılara göre, kısa vadeli bir geri dönüş veya bilgi transferi programı başlatılmadan önce, Arnavut politika yapıcılarının ilk şartı yurtdışındaki Arnavutlarla güvenilir bağlara sahip olmaktır. Öncelikle hükümetin, yetenekli Arnavut profesyonellerin şu anda nerede yaşadığını ve çalıştığını belirlemesi ve anlamlı bir ortaklık için gerekli olan güven ve ortak amaç duygusunu tesis etmesi gerekmektedir. Newland ve Patrick'in belirttiği gibi: "Diasporanın kalkınmaya başarılı bir şekilde dahil olması için, girişim diaspora içinden gelmelidir. Bunun gerçekleşmesi için hükümet ve diaspora arasında paylaşılan ortak hedef ve değerlerin bir temeli olmalıdır" (Gedeshi 2006, s. 19).

Farklı araştırmacılar bir 'ulusötesi ortaklık' yaratmayı önermektedir. Bu politika Arnavut hükümetinin yurtdışındaki Arnavutlara yardım etmek için iyi planlanmalıdır. Araştırmacılara göre bu program aşağıdaki önlemleri içerebilir:

- Yurtdışındaki Arnavutların katkısını kabul etmek
- Yurtdışındaki Arnavutlar için sistematik destek, koruma ve/veya savunma sağlamak
- Yurtdışında Arnavut kültürünü tanıtmak
- Çifte vatandaşlığı kolaylaştırmak veya teşvik etmek
- Gurbetçi meslek birlikleri üzerine inşa ederek bilgi ağları ve beceri veri tabanları geliştirmek
- Belirli projelerde yer almak için kısa vadeli dönüşü teşvik etmek (Gedeshi 2006, s. 20-21).

Beyin göçünden ziyade beyin kazanımı, Arnavutluk'un bilimsel ve teknik ilerlemesini hızlandırmaya yardımcı olabilecek ve bilimsel faaliyetlerin küreselleşmesine katkıda bulunabilecek bir süreçtir. Bu, 1990'dan beri ülkeyi terk eden çok sayıda profesyonel Arnavutla yeniden ilişki kurma anlamına gelmektedir. Ancak bu süreç kolay değildir. Maaşlar artık ülkeye yüksek nitelikli insanları çekmenin tek yolu olarak görülmesine de, bu kişilerin Arnavutluk'ta katılımının önünü açabilecek ilgili başka teşvikler olabilir. Örneğin, nitelikli Arnavutları ülkeye geri çekmek için kültürel bağlantılar çok önemlidir. Hükümet, beyin göçü sürecini yönetmek ve bunu beyin gücüne dönüştürmek için yurtdışındaki Arnavut kültürel etkinliklerinin tanıtımına katılabilir.

Son yıllarda Arnavutluk hükümeti, Arnavutluk'taki etkisini artırmak için Arnavut diasporasının takdirini vurgulamıştır. Arnavut diasporası, ülkenin gelişimi için büyük bir

varlıktır. Bu strateji, ülkenin geleceği için önemli bir stratejik ortak rolü oynayabilmesi için diasporanın kapasitesini geliştirmek için yurtdışındaki Arnavut topluluklarının örgütlenmesini desteklemeyi amaçlamaktadır. Bu strateji, diasporayı Arnavutluk üzerinde etkili olacak bir faktör olarak yeniden değerlendirecektir. Yıllar içinde, Arnavut diasporası önemli bir parasal olmayan, bir sosyal sermaye olan yaratmıştır. Diaspora, yalnızca ülkeye fiziksel olarak geri dönerek veya mali sermayesini transfer ederek değil, aynı zamanda sahip oldukları bağlantılar veya edindikleri bilgi ve beceriler yoluyla da Arnavutluk'a değerli bir katkı sağlayabilir.

Ulusal Strateji, diaspora içinde tanıtılan projeler için "açık davetler" uygulamasını destekleyecektir. Bu nedenle, Diaspora Kalkınma Fonu, farklı diasporalardan profesyonelleri farklı projelere başvurmaya teşvik edecek ve böylece bilgi ve en iyi uygulamaların transferini sağlayacaktır. Bu strateji, diaspora profesyonellerini kısa ve uzun vadeli ilişkiler için cezbetmesini sağlayan kurumsal yapılar oluşturmak amacıyla Beyin Dönüşü" model programlarıyla işbirliğini yeniden değerlendirecektir (Diasporen, 2021, s. 14).

İlerleyen bölümlerde bu çalışma, katılımcıların görüşlerini de dahil ederek diaspora olgusunu derinlemesine inceleyecektir. Bu çalışmanın analizi, diaspora içindeki kişisel anlatıları inceleyerek, hem bireysel deneyimleri hem de bu küresel fenomenle ilişkili daha geniş sonuçları aydınlatmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, Arnavut diasporasının mevcut koşullarını ve Arnavutluk ile olan karmaşık bağlantısını anlamaya odaklanacaktır. Çalışma, Arnavut diasporası içindeki bireylerin deneyimlerine ve bakış açılarına dair değerli bilgiler sunacak, varlıklarının ve etkileşimlerinin diaspora topluluğu ile anavatan arasındaki dinamiklere nasıl katkıda bulunduğuna odaklanacaktır.

4.4. Nitelikli Arnavut Göçmenlerin Bir Ev Sahibi Ülkesi Olarak Almanya

Yukarıdaki bölümlerde incelenen son araştırmalar, son yıllarda ülkeyi terk eden Arnavut göçmenlerin profilinin değiştiğini göstermiştir. Zaten eğitim seviyesinin artmasıyla birlikte Arnavutların daha iyi işler ve daha yüksek bir yaşam standardı arzusu artmıştır. Bu durum, son yıllarda Arnavutluk'tan ayrılan kişileri, uluslararası işgücü piyasasına uyum sağlamaya hazır, nitelikli ve eğitilmiş kişiler olduğunu göstermiştir. Öte yandan AB ülkelerinin Arnavutluk gibi gelişmekte olan ülkelere beyin göçü sürecini kolaylaştıran politikaları, ülkeyi terk eden nitelikli Arnavutların sayısının artmasını etkilemiştir. Bu

politikalar, uluslararası işgücü piyasasında nitelikli Arnavutların diplomalarının tanınması ve istihdam sürecini kolaylaştırmıştır. Bu durum, çok sayıda nitelikli Arnavut'un bu ülkelere göç etmesine yol açmıştır.

Göçmen profilinin değişmesiyle birlikte son yıllarda Arnavutların tercih ettikleri destinasyon da değişmiştir. Vasıfsız Arnavutlar, İtalya ve Yunanistan gibi el emeğine ihtiyaç duyulan ülkelere göç ettiler. Ailelerinin bu ülkelere göç etmesi, işçilerinin bu ülkelere göç etmelerini de kolaylaştırmıştır. Ancak eğitim seviyesinin artmasıyla birlikte Arnavutların favori destinasyonu değişmiş ve Almanya ilk göç eden ülke olmuştur. Özellikle doktorlar, hemşireler ve bilgisayar mühendisleri gibi nitelikli işçiler için istihdam politikalarının kolaylaştırılması, Arnavutların tercih ettikleri yer olarak Almanya'yı seçmelerine neden olmuştur. Yüksek maaşlı, yüksek sosyal statüye sahip bir iş bulma fırsatı ve Almanya'nın yüksek liyakatli gelişmiş bir ülke olduğu şeklindeki yaygın zihniyet, oraya göç eden nitelikli Arnavutların sayısını artırmıştır.

Russell King ve Ilir Gedeshi tarafından 2018 yılında yürütülen bir araştırma, Almanya'nın son yıllarda nitelikli Arnavut göçmenlerin tercih edilen destinasyonu haline geldiğini doğrulamaktadır. "Arnavutların göç etmeyi planladıkları ilk on ülke Almanya (yüzde 21,7), ABD (yüzde 16,4), İtalya (yüzde 15,7), Yunanistan (yüzde 14,4), Birleşik Krallık (yüzde 11), Fransa (yüzde 3), Kanada'dır. (yüzde 2.7), İsviçre (yüzde 2.3), İsveç (yüzde 2.3) ve Avusturya (yüzde 1.3). Arnavut potansiyel göçü AB ülkelerinde (yüzde 74,6) ve Kuzey Amerika'da (yüzde 19,1) yoğunlaşmıştır. Bu alanların dışındaki diğer ülkeler arasında Türkiye (yüzde 1.3) ve Avustralya (yüzde 0.7) bulunmaktadır" (Gedeshi & King, New Trends in Potential Migration from Albania, 2018, s. 51).

2017 araştırmasıyla karşılaştırıldığında, potansiyel göç akışları yeniden yönlendirilmiştir. Bu durum, iki krizin etkisiyle meydana gelen değişikliklerle açıklanabilir: küresel ekonomik kriz ve mülteci krizi. Böylece Almanya, Arnavut potansiyel göçmenlerin en çok tercih ettiği ülke konumundadır. Arnavut göçmenler tarafından Almanya'nın iyi sosyal güvenlik hizmetlerine (eğitim, sağlık, sosyal koruma), büyük istihdam olanaklarına ve yüksek gelirlere sahip bir ülke olarak oluşturduğu imaj, nüfusun geri kalanına iletilmiştir.

2018 yılında Almanya'ya göç etme isteği, diğer ülkelere göre 2007 yılına göre en yüksek yüzde 17 puanlık artışa sahiptir. Geri dönen Arnavut göçmenlerle yapılan tüm görüşmeler, Almanya'ya yeniden göç etmek istediklerini ortaya koymaktadır. 2017-2018

yıllarında AB ülkelerinde okuyan 520 Arnavut öğrenciyle yapılan bir başka araştırma, öğrencilerin yaklaşık %23'ünün eğitimlerini tamamladıktan sonra Almanya'ya göç etmek istediğini göstermiştir (Gëdeshi & King, 2018, s. 52).

İki araştırmaların karşılaştırılması, İtalya ve Yunanistan'ın 11 yılda sırasıyla yüzde 15,5 ve yüzde 12,1 puan kaybettiğini göstermektedir. Ayrıca, Karoline Novinscak Kölker, yaptığı bir araştırmada, 2015 yılı sonunda Almanya'da yaklaşık 59.000 yasal göçmenin bulunduğu dikkat çekmektedir. Göçmenlerin ve onları birbirine bağlayan sosyal ağların sayısı kritik bir kitleye ulaştığında, bu göçün kendi kendini sürdürme potansiyeli vardır. Göç akımlarının esas olarak Almanya'ya ve diğer bazı Batı Avrupa ülkelerine yeniden yönlendirilmesi, gelecekte Arnavut göçmenlerin gelir, tasarruf, işçi dövizler, yatırımlar ve sosyal sermaye ile ilgili diğer nicel ve nitel değişikliklere yol açacaktır. Bu nedenle, dönüş durumunda mali ve sosyal havaleler, yatırımlar ve beşeri sermaye yoluyla yeni göç akışlarının Arnavutluk ekonomisi üzerindeki etkisi daha büyük olacaktır (Gëdeshi & King, 2018, s. 54).

Dolayısıyla, Arnavut göçünün geleneksel destinasyonları olan İtalya ve Yunanistan'ın, küresel ekonomik krizin ardından uzun süreli işsizlik nedeniyle Arnavut göçmenler için önemini kaybettiği sonucuna varılabilir. Daha önceki yıllarda, bu iki ev sahibi ülke, Arnavut göçmenlerin katlanmak zorunda kaldıkları yüksek düzeyde kültürel damgalama açısından da dikkate değerdi. Yeni eğilimler, Arnavut göçmenlerin giderek Batı Avrupa'nın daha gelişmiş ekonomilerinde yoğunlaşacağını göstermektedir. Arnavutların göç için tercih ettikleri destinasyonun değişimini etkilediği düşünülen ana faktör, genç göçmenlerin arttan eğitim düzeyi ve nitelikleridi

5. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

5.1. Araştırmanın Yöntemi

Nesnellik, etik özen ve araştırma kesinliği, çalışmanın nitel veya nicel olmasına bağlıdır. Yıllardır akademisyenler, nitel ve nicel araştırmalar arasındaki temel ayrımın aynı epistemolojiyi paylaşmamaları olduğunu savunmaktadır. Bu düşünce çizgisini detaylandırmak yerine, ikisi arasındaki temel ayrımların hem yöntem hem de metodolojide bulunabileceğini anlamak çok daha iyidir. Yöntem, verilerin nasıl toplandığını ifade ederken, metodoloji ise teorik veya pratik bir sorunu ele almak için en iyi yaklaşımın belirlenmesi ve kullanılmasını ifade eder. Kısacası, daha önce de söylendiği gibi, yöntem "nasıl yapılacağı", metodoloji ise "neden belirli bir şekilde veri toplanacağı" ile ilgilidir (Drummond, Camara, & Jackson, 2007, s. 22)

Nitel araştırmanın entelektüel kökleri hermeneutik ve fenomenolojiye dayanır. Öncelikle sözcükler biçimindeki sayısal olmayan verilere dayanan tüm sosyal araştırma biçimlerini kapsar. İçerik, konuşma, söylem ve anlatı analizleri gibi her türlü metinsel analizi içerir. Nitel araştırmanın amacı ve işlevi, sosyal nesnelerin veya insan deneyiminin içsel veya temel özelliklerini tanımlayarak insan eyleminin anlamını anlamaktır (Denzin & Lincoln, 2000).

Nitel çalışmaların amacı, karmaşık sosyal sorunların aydınlatılmasını ve anlaşılmasını sağlamaktır. Nitel çalışmalar en çok "neden?" ve "nasıl?" sorularını yanıtlamak için kullanılmaktadır. Bu çalışmanın amacının insanların neden ülkeden ayrıldığını anlamak olmasında yatmaktadır. Bu yüzden, bu çalışma için en uygun yöntem nitel yöntemidir. Sayılar ve istatistikler konuya genel bir bakış verebilir ancak bu soruna neden olan faktörleri açıklayamazlar.

Tarihsel olarak bakıldığında, bugün nitel ya da bazen etnografik, yorumlayıcı araştırma olarak adlandırılan şey aşağı yukarı her zaman var olmuştur. Sosyolojinin kurucuları Simmel, Weber, Durkheim ve Marx, nitel yöntemlerin ne olduğuna dair araştırmalar yazıyorlardı. Nitel yöntemlerin klasik bir çalışması Bronislaw Malinowski'nin "'Argonauts in the Western Pacific" (Argonotlar Batı Pasifik'te) adlı eserinde bulunur. Yine de, bu çalışma bile nitel araştırmanın ne anlama geldiğini açıkça ele almamaktadır (Aspers & Corte, 2019, s. 141). Nitel araştırma yorumlama veya anlama ile ilgilidir. Sadece

davranışın nesnel doğasına değil, aynı zamanda öznel anlamlarına da odaklanır. İnsanların belirli yerlerde ve kurumlarda, sosyal ve zamansal bağlamlarda söylediklerini ve yaptıklarını analiz eder. Bu nedenle, Weber'in çalışmalarını takip ederek, yorumlayıcı bir bilim olarak tanımlanabilir. Buna ek olarak, diğer araştırmacılar nitel araştırmacıların büyük miktarda veri toplama eğiliminde oldukları için karmaşık olguları kısmen temsil ettiklerini savunmaktadır (Aspers & Corte, 2019, s. 147-148).

Nitel araştırmanın birçok tanımı vardır ve nitel araştırmanın küçük örneklem boyutundan mümkün olduğunca fazla veri elde etmeye odaklandığı kabul edilmektedir. Bu çalışma küçük bir akademisyen ve öğrenci grubuna odaklanacağından, bu yöntem önemli verilerin elde edilmesi için uygundur. Nitel yöntem sayesinde katılımcılar hakkında ayrıntılı bilgi toplamak mümkündür. Bir araç olarak nitel yöntemde görüşmeler kullanılacaktır. Arnavutluk'taki beyin göçü olgusunu ve nitelikli insanların ülkeyi terk etmesine yol açan nedenleri analiz etmek için yarı yapılandırılmış görüşmeler yapmayı tercih ettim. Bu görüşme şekli, görüşme sırasında başka sorular ekleme fırsatı yaratmaktadır. Böylece görüşülen kişilerden alınan cevaplara bağlı olarak başka doğruluk soruları da sorulabilir.

Görüşmeler, görüşmecinin başka bir kişiden bilgi almaya çalıştığı sözlü etkileşimlerdir. Temel olarak üç tür mülakat vardır: yapılandırılmış, yapılandırılmamış ve yarı yapılandırılmış. Daha spesifik olarak Robyn Longhursts şöyle açıklıyor:

"Yapılandırılmış görüşmeler önceden belirlenmiş ve standartlaştırılmış bir soru listesini takip eder. Sorular her zaman hemen hemen aynı şekilde ve aynı sırada sorulur. Bir diğer görüşme türü ise yapılandırılmamış görüşme şekilleridir. Bu görüşmelerdeki konuşma aslında belirlenmiş sorulardan ziyade bilgi veren kişi tarafından yönlendirilir. Bu ikisinin ortasında yarı yapılandırılmış görüşmeler yer alır. Bu görüşme biçiminde bir dereceye kadar önceden belirlenmiş bir düzen vardır, ancak yine de konuların bilgi veren tarafından ele alınma biçiminde esneklik sağlar. Yarı yapılandırılmış görüşmeler sohbet havasında ve samimi bir tonda gerçekleşir. Evet ya da hayır türünde bir cevap yerine katılımcıların kendi kelimeleriyle açık bir yanıt vermelerine olanak tanılır." (Longhurst, 2010, s. 105).

Yarı yapılandırılmış görüşmeler, tüm katılımcılara esnek bir çerçeve içinde aynı soruların sorulmasına olanak tanır. Tüm katılımcılara aynı sorular sorulur, ancak soruların tanımlanmış bir sıralaması yoktur. Bu tür görüşmelerde katılımcılar açık uçlu sorular aracılığıyla deneyimleri hakkında konuşmaya teşvik edilir ve diğer soruların sıralaması

katılımcıların yanıtlarına göre belirlenir. Soruların açık olması, derinliği ve canlılığı artırmayı ve yeni kavramların ortaya çıkmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Örneğin: Sizi göçe iten sebepler nelerdi? Sorusundan sonra şu soru sorulabilir: Arnavutluk'taki koşullar istediğiniz gibi olsaydı, yurtdışına göç etmeye karar verir miydiniz? Yani sonraki soru, yazılı olsa bile, görüşülen kişinin cevabına bağlı olarak değişebilir. Ayrıca, bu soruları görüşme sırasında ortaya çıkan diğer sorular takip edebilir. Örneğin: Nitelikli insanların ülkeyi terk etmemesi için Arnavutluk'ta neyi değiştirmek istersiniz? Yarı yapılandırılmış mülakatlar (bazen informal, sohbete dayalı veya 'yumuşak' mülakatlar olarak da adlandırılır) insanlarla konuşmakla ilgilidir, ancak bu konuşmalar bilinçli, düzenli ve kısmen yapılandırılmış şekillerde yapılır. Robyn, yarı yapılandırılmış mülakatın konuşmakla ilgili olduğunu ancak aynı zamanda dinlemekle de ilgili olduğunu belirtmektedir. Dikkat etmekle ilgilidir. İnsanların söyleyeceklerini duymaya açık olmakla ilgilidir. Yargılayıcı olmamakla ilgilidir. İnsanların paylaşımda bulunmaları için rahat bir ortam yaratmakla ilgilidir. İnsanların size söyledikleri şeyler konusunda dikkatli ve sistematik olmakla ilgilidir (Longhurst, 2010, s. 103).

15.06.2023-15.10.2023 tarihleri arasında gerçekleştirdiğim araştırmada katılımcı olmayan gözlem tekniğinden yararlandım. Görüşme yapılacak kişilerin günlük faaliyetlerine katılamadığım için katılımcı olmayan gözlemci rolünü seçtim. Bu yöntem çalışmam için en uygun yöntemdir, çünkü görüşülen kişilerle görüşmeler coğrafi olarak buluşma imkânsızlığı nedeniyle çevrimiçi olarak gerçekleştirilmiştir.

Sosyologlar genellikle gözlemi bir araştırma yöntemi olarak kullanırlar. Katılımcı olmayan gözlem, araştırmacının gözlemlenen şeyde herhangi bir rol oynamamayı seçtiği bir gözlemdir. Katılımcı olmayan gözlem yapılandırılmış ya da yapılandırılmamış olabilir. Yapılandırılmış katılımcı olmayan gözlem, araştırmacının bir 'gözlem programına' sahip olduğu ve belirli şeylerin olup olmadığına baktığı gözlemdir. Katılımcı olmayan gözlemin avantajlarından biri, araştırmaya daha az dahil olduğu için katılımcı gözlemden daha iyi güvenilirliğe sahip olmasıdır. Bu yöntemin ikinci avantajı ise katılımcı olmayan gözlemin genel olarak daha ucuz ve daha hızlı olmasıdır çünkü araştırmacının katılımcılarla zaman geçirmesi gerekmez (Revise Sociology, 2023).

5.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Arnavutluk bilim topluluğu ağırlıklı olarak gelişmiş ülkelerinde bulunan, çalışma alanları bakımından farklı olan ve çoğunlukla üniversitelerde ve araştırma enstitülerinde çalışan öğrencileri kapsamaktadır. Bu araştırmanın evreni iki hedef grubu oluşmaktadır:

Görüşmelerin ilk hedef grubu, son yıllarda (2010-2023) yurtdışında eğitim gören veya okuyan Arnavut kökenli akademisyenler, araştırmacılar ve öğrencilerdir. Bu grup iki alt gruba ayrılmıştır: Arnavutluk'a dönmeyi ve Almanya'da çalışmayı seçen öğrenciler. Bunun amacı, neden Arnavutluk'a dönmeyi istemediklerini ve Almanya'da neyi değerli bulduklarını anlamaktır. İkincisi, Arnavutluk'a dönmeyi ve orada çalışmayı seçen öğrencilerdir. Bunun amacı, ülkelerinde neyi değerli bulduklarını anlamaktır. Bu kişilerle görüşmeler, kendileriyle sosyal ağlardaki sayfaları üzerinden iletişime geçildikten sonra mümkün olmuştur. Daha spesifik olarak, onlarla şu yollarla görüşülmüştür:

Almanya'daki Arnavut Öğrenciler Birliği görüşmeleriyle

Almanya'daki Arnavut Akademisyenler Derneği görüşmeleriyle

Çalışmadaki ikinci hedef grubu, Arnavutluk üniversitelerindeki insan kaynakları yöneticileriyle yapılan görüşmelerdir. Bu katılımcı grubunun perspektifi, Arnavut öğrencileri göç etmeye zorlayan nedenlerin neler olduğunu görmeye yardımcı olmuştur. Ayrıca, onların fikirleri Arnavutluk'taki beyin göçü olgusunu yönetmek için ve bir strateji tasarlamak için iyi bir katkı sağlamıştır. Daha spesifik olarak, Tiran Üniversitesi'ndeki öğrencilerin Kariyer Danışmanlığı Ofisi çalışanlarıyla da görüştim.

Bu çalışmada kullanılan örnekleme yöntem, kartopudur. Kartopu örnekleme, nitel araştırmalarda en popüler örnekleme yöntemlerinden biridir ve temelinde network oluşturma ve yönlendirme özellikleri vardır. Araştırmacılar genellikle araştırma kriterlerine uyan ve araştırmaya katılımcı olmaya davet edilen az sayıda ilk kişiyle işe başlar. Kabul eden katılımcılardan daha sonra araştırma kriterlerine uyan ve potansiyel olarak istekli katılımcılar olabilecek diğer kişileri tavsiye etmeleri istenir, onlar da diğer potansiyel katılımcıları tavsiye eder ve bu böyle devam eder. Dolayısıyla araştırmacılar ilk bağlantıları kurmak için sosyal ağlarını kullanırlar (Parker & Geddes, 2019, s. 5). Bu nedenle, bu çalışmada ilk olarak Almanya'daki öğrenci dernekleriyle iletişime geçtim ve bu sayede bazı öğrencilerin bağlantılarına ulaşabildim. İlk görüşmelerden sonra, görüşme yapabileceğim

başka kişiler bulmak da mümkün oldu. Öğrenciler ve nitelikli kişiler, görüşme yapabileceğim diğer kişilerin isimlerini belirttiler. Örnekleme genellikle bir hedef örneklem büyüklüğüne ya da doygunluk noktasına ulaşıldığında sona erer. Kolayda örneklemenin bir biçimi olarak kartopu örnekleme genellikle amaçlı örnekleme ile birleştirilir. Böylece katılımcılar niteliklerine veya bir gruba üyeliklerine göre seçilir (Parker & Geddes, 2019, s. 5). Bu çalışmada da bu şekilde yapılmıştır. Görüşülen kişiler Almanya'ya göç etmeye karar vermiş nitelikli kişilerdir. Daha spesifik olarak, Almanya'da doktora yapan öğrenciler, orada çalışan veya eğitim gören akademisyenlerdir.

5.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Beyin göçü, Arnavutluk'taki komünist rejimin çöküşünden sonra meydana gelen bir olgudur. Daha önce komünist bir rejim olduğu için yurtdışında eğitim almak, çalışmak yasak olduğundan beyin göçü vakalarını bulma ve analiz etme olasılığı düşüktür. Göçün ve özellikle beyin göçünün ilk dalgası 1990-1997 yılları arasında komünizmin yıkılmasından sonraki yılları kapsayan dönemdir. Beyin göçünün ikinci dalgası, Arnavutluk'taki iç savaş sırasında ve sonrasında 1997'den bugüne kadar geçen süredir. Arnavutluk'taki üçüncü beyin göçü dalgası, Avrupa Birliği Konseyi'nin Arnavut vatandaşları için Schengen bölgesinde vizesiz seyahat kararını onayladığı dönemi içermektedir (8 Kasım 2010-2023). Çalışma, bu üç dönem dikkate alınarak yapılmıştır. Daha spesifik olarak, çalışmada vize serbestleştirme 2010-2023 yılları sonrasındaki dönemde yurtdışında okumak için ayrılan Arnavut öğrencilere odaklanmıştır. Son yıllarda Almanya'da okuyacak Arnavut öğrenci sayısı hızla artmıştır. UNESCO'ya göre 2017'de 886 Arnavut öğrenci Alman üniversitelerinde okumuştur. 2018-2019 döneminde ise, German Center for Higher Education Research and Science Almanya'da öğrenim gören 2.190 Arnavut öğrenciyi olduğunu bildirmiştir (Iilir Gëdeshi, 2020, s. 42). Almanya Arnavut öğrenciler tarafından göç için en çok tercih edilen ülke olduğu için, araştırmada yalnızca Almanya'da okuyan veya çalışan kişilere odaklanılmıştır.

6. BULGULAR VE TARTIŞMA

Çalışmanın bu bölümünde, 15 Haziran 2023'ten 15 Ekim 2023'e kadar olan dönemde elde edilen bulgular sunulacaktır. Arnavut öğrenci ve akademisyenlerin Almanya'ya göçlerine ilişkin motivasyon ve deneyimlerini ortaya koyan toplam 35 mülakat gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamlı görüşme süreci, şu anda Almanya'da ikamet eden ve çalışan 23 katılımcıyı ve Tiran Üniversitesi Öğrenci Kariyer Danışmanlığı Ofisi'nde çalışan 12 kişiyi kapsamaktadır.

Görüşme Yapılacak Kişilerin Bulunması ve Seçilmesi: Almanya'da ikamet eden bireylerle yapılan görüşmeler, sosyal medya profilleri üzerinden doğrudan erişim yoluyla mümkün olmuştur. Daha spesifik olarak, katılımcılar iki önemli grubun üyeleriyle iletişime geçmiştir: Almanya'daki Arnavut Öğrenciler Birliği ve Almanya'daki Arnavut Akademisyenler Derneği. Dolayısıyla, her biri göç karar alma sürecine ilişkin benzersiz perspektifler ve görüşler sunan katılımcılarla bağlantı kurulmuştur. Bu görüşmeler, Almanya'ya göç etme kararlarını etkileyen zorluklar, fırsatlar ve faktörler hakkında bilgi edinilmesinde etkili olmuştur.

Almanya'daki Arnavut Akademik Diasporası: Halihazırda Almanya'ya göç etmiş olan katılımcılar, göç yolculuklarına ilişkin çok değerli bilgiler sağlamıştır. Yarı yapılandırılmış mülakatlar aracılığıyla, akademik ve kariyer beklentileri, sosyo-kültürel etkiler ve göç seçimlerinde aile ve arkadaşların rolünün incelenmesi de dahil olmak üzere deneyimleri detaylı bir şekilde araştırılmıştır.

Arnavutluk'taki Kariyer Danışmanlığı Ofisi: Almanya'daki görüşmelere ek olarak, Arnavutluk'taki Tiran Üniversitesi'nde öğrencilere kariyer danışmanlığı yapan ofisin çalışanlarıyla da görüştüm. Bu görüşmeler, göçü düşünen Arnavut öğrenci ve akademisyenlere sunulan zorluk ve fırsatlara ilişkin tamamlayıcı bir bakış açısı kazanılmasını sağlamıştır. Bu profesyonellerin deneyimleri ve tavsiyeleri, potansiyel göçmenler için karar verme sürecinin anlaşılmasına katkı sağlamıştır.

Kodlama ve Tematik Analizi: Bu yarı yapılandırılmış görüşmelerden toplanan veriler, tematik bir yaklaşım izlenerek dikkatli bir şekilde kodlanmış ve analiz edilmiştir. Görüşme içeriğinden ortaya çıkan temalar sayesinde göç kararlarını etkileyen faktörler dikkatlice belirlenmiş ve belgelenmiştir. Bu dikkatli kodlama süreci, temel kalıpların ve eğilimlerin

ortaya çıkarılmasını sağlayarak karar verme dinamiklerinin kapsamlı bir görünümünü sunmuştur.

Toplanan verilerin analizi, yinelenen temaların belirlenmesi ve bilgilerin kategorize edilmesi de dahil olmak üzere katılımcı yanıtlarının kapsamlı bir şekilde incelenmesini içermiştir. Görüşmelerin yarı yapılandırılmış yapısı, zengin nitel verilerin toplanmasına yardımcı olmuştur. Veri analizinde sistematik bir yaklaşım benimsenerek, Arnavut öğrenci ve akademisyenlerin göç kararlarını etkileyen faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

6.1. Ekonomik ve Sosyal Faktörlerin Arnavut Öğrenci ve Akademisyenlerin Göç Kararı Üzerindeki Rolü

Çalışmanın bu bölümünde, ekonomik ve sosyal faktörlerin Arnavut öğrenci ve akademisyenlerin göç kararlarını nasıl etkilediği analiz edilecektir. Bu faktörlerin göç kararına nasıl etki ettiği, özellikle Almanya'daki Arnavut akademik diasporası üzerindeki etkilerine odaklanılarak açıklanacaktır. Göç kararı çok yönlü ve oldukça kişisel bir karardır ve genel olarak ekonomik ve sosyal boyutlar olarak kategorize edilebilecek sayısız faktörden etkilenmektedir. Ekonomik faktörler, Arnavut öğrencileri ve akademisyenleri göçü düşünmeye zorlayan güçlü etkenler olarak öne çıkmaktadır. Yurtdışında, özellikle de Almanya'da ekonomik fırsatların peşinde koşmak, daha iyi finansal beklentiler ve finansal güvenlik arayanlar için bir umut parçası olarak görülmektedir.

Çalışmanın bu bölümünde, bu bireylerin göç kararlarını yönlendirmede ekonomik istikrarın rolü incelenmiştir. Ekonomik faktörün önemli bir bileşeni de Almanya'nın eğitim sisteminin çekiciliğidir. Bu bölümde Arnavut öğrencilerin ve akademisyenlerin akademik motivasyonları ve istekleri araştırılarak, yurtdışındaki üstün eğitim fırsatlarına erişimin tercihlerini nasıl şekillendirdiği değerlendirilecektir.

Ekonomik faktörler önemli bir temel oluştururken, sosyal boyut da karar verme sürecinde etkili bir rol oynamaktadır. Çalışmanın bu bölümünde Almanya'daki Arnavut diasporasında aile bağlantılarının, sosyal ağların ve üyelik duygusunun etkisi analiz edilecektir. Önceden göç etmiş aile ve arkadaşlar tarafından sağlanan benzersiz destek sistemleri ve diaspora dernekleri tarafından geliştirilen topluluk duygusu, analiz edilmesi gereken önemli unsurlardandır. Özetle, ekonomik ve sosyal faktörlerin göç kararı üzerindeki rolü lineer bir süreç olmaktan uzaktır. Bu, bireylerin ekonomik teşvikleri sosyal ve kültürel

bağlara karşı tarttığı karmaşık ve çok yönlü bir olgudur. Bu çalışma, Arnavut öğrenci ve akademisyenlerin göç için Almanya'yı seçmelerine neden olan karmaşık faktörlerin daha ayrıntılı bir şekilde anlaşılmasını sağlamayı amaçlamaktadır.

6.2. Beyin Göçünün Ekonomik Faktörleri: Almanya'daki Arnavut Öğrenciler ve Akademisyenler

Arnavut öğrencilerin göç etme kararı büyük ölçüde ekonomik faktörlerden etkilenmekte, daha yüksek gelir, daha iyi finansal güvenlik, dünya standartlarında eğitime erişim ve gelişmiş kariyer beklentileri tarafından yönlendirilmektedir. Bu ekonomik faktörler genellikle Arnavutluk'ta karşılaşılan ekonomik zorluklar ve kısıtlamalar karşısında tartılmakta ve göçü, yurtdışında daha iyi bir ekonomik gelecek arayan birçok kişi için çekici bir seçenek haline getirmektedir. Analizin bu bölümünde, Almanya'ya göç etmeye karar veren Arnavut öğrenci ve akademisyenlerin görüşlerine yer verilmiştir. Görüşülen 23 kişiden 13'ü Arnavutluk'taki ekonomik ve sosyal durumu 'çok kötü' ya da 'yaşanması imkansız' olarak tanımlamıştır. Bu ortak bakış açısı, ekonomik zorluklar, sınırlı fırsatlar ve sosyal zorluklarla ilgili ortak bir deneyimi ortaya koymakta ve onları yurtdışında daha umut verici beklentiler aramaya itmektedir.

Sosyolojik açıdan bakıldığında, katılımcıların cevapları Arnavutluk toplumundaki yapısal faktörlerin derin etkisini vurgulamaktadır. Sistemdeki sorunlar, Arnavutluk'taki ekonomik istikrarsızlık ve fırsat eksikliği, temel hizmetlere sınırlı erişim ve sosyal eşitsizlikler, kötü koşullara ilişkin algılarını artırmıştır. Gallup Dünya Anketi veri setini kullanarak, refah seviyesi daha düşük olanların göç etme ihtimalinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Hedeflenen ülke ise yaşam kalitesine göre seçilmektedir (Lovo, 2014, s. 24). Katılımcıların görüşleri, daha önceki çalışmaların sonuçlarını ortaya koymaktadır. Şu anda Almanya'da ikamet eden bir akademisyen olan M. N şunları söyledi:

“Arnavutluk'tan ayrılmamın nedeni hayatın çok zor olmasıydı. İş bulmak zordu ve ücretler düşüktü. Ailemin geçimini sağlayamıyordum. Hepimiz kendimizi yalnız hissediyorduk ve hiçbir gelişme beklentimiz yoktu. Daha iyi fırsatlar bulmak için Almanya'ya taşınmaya karar verdik. Zor bir karardı ama daha iyi bir yaşam için bunu yapmak zorundaydık. Daha iyi fırsatlar arayışından yorulmuştuk.”

Bu cevap, Arnavutluk'taki kötü ekonomik koşulları yansıtmakta ve göç etme kararını motive eden mali zorlukları vurgulamaktadır. Düşük ücretler ve sınırlı iş olanakları, bireyin ve ailesinin iyi bir yaşam standardına sahip olmasını zorlaştırıyordu. Almanya'ya taşınma kararı, daha iyi bir yaşam için duyulan ortak istekten kaynaklanıyordu. Aynı fikir Almanya'da doktora yapan bir başka görüşmeci tarafından da paylaşılmaktadır. Göç kararının çoğunlukla ekonomik nedenlerden kaynaklandığını anlatıyor:

"Arnavutluk'ta durum çok kötüydü. Ekonominin durumu iyi değildi ve üniversitelerin hizmetleri yetersizdi. Almanya'da daha iyi bir gelecek bulabileceğime inandığım için ayrılmaya karar verdim. Arnavutluk'ta yaşam giderek zorlaşıyordu ve belki de hiç gelmeyecek daha iyi günleri beklemek istemiyordum. Bu yüzden göç etmeye cesaret ettim." (R. T, doktora öğrencisi).

Bu görüş Arnavutluk'taki ekonomik zorlukları ve yüksek eğitim sisteminin yetersizliğini vurgulamaktadır. Öğrenci kendi ülkesinde daha iyi bir gelecek beklentisinin sınırlı olduğunu hissetmiştir. Göç etme kararı, koşulların iyileşmesini pasif bir şekilde beklemek yerine daha iyi bir gelecek arzusundan kaynaklanmıştır.

Literatürde de belirtildiği gibi Arnavutların göçü ilk olarak ekonomik nedenlerden kaynaklanmıştır. Neo Klasik teorinin ortaya koyduğu gibi, menşe ve hedef ülke arasındaki ücret karşılaştırması, insanların göç etmeye karar vermelerinin ana nedenidir. Neoklasik teori, göçün piyasalar veya ülkeler arasındaki ücret farklılıklarından kaynaklandığını vurgular. Böylece bu kurama göre, insanların gerçek ücretleri bekledikleri gibi olmadığında göç etmeye karar verdikleri ifade edilebilir. Bu hipotezin arkasındaki ana fikir, ücret farklılıklarının ortadan kaldırılmasının işgücü hareketlerini sona erdireceği ve işgücü göçünü durma noktasına getireceğidir (Kurekova, 2011, s. 5). Ücretler arasındaki farkların kaldırılmasının göçü sona erdirebileceği öngörülse de gerçek hayatta bu mümkün değildir. Son çalışmaların da gösterdiği gibi üçüncü dalga Arnavut göçü, akademisyenleri ve öğrencileri göçe iten tek neden olmasa da hala ekonomik nedenlerden kaynaklanmaktadır. Bu çalışma da ekonomik nedenlerin göç kararında hala bir etken olduğu fikrini güçlendirmektedir. Tiran Üniversitesi'nden gelen eski bir profesör olan A. B. ile yapılan mülakat, araştırmaların gösterdiklerini örneklemektedir:

"Arnavutluk'ta ne kendim ne de ailem için iyi bir gelecek göremiyordum. Ekonomik durum çok kötüydü ve sosyal koşullar giderek kötüleşiyordu. Almanya'ya taşınma kararı zor ama gerekliydi. Daha iyi iş olanakları ve daha yüksek maaşlar umuyorduk. İnsanlar göç etmeye ve Arnavutluk'u terk etmeye karar vermemizin pek çok nedeni olduğunu söylüyorlar, ancak size dürüstçe söylüyorum, beni ve ailemi taşınmaya motive eden ilk şey maaştı. Haftada 5 gün, günde 6 saat ve bazen daha fazla çalışıyordum ve yine de aileme yetmiyordu. Eğitilmiş olmanız ya da olmamanız arasında bir fark yok. Hepimizin yaşamaya ve ailelerimizi geçindirmeye ihtiyacı var".

Bu yanıtta Almanya'ya göç eden profesör, kötüleşen ekonomik ve sosyal koşulların kendisini Arnavutluk'ta kalmanın mümkün bir seçenek olmadığına inandırdığını vurguluyor. Almanya'ya göç etme kararı, daha iyi iş fırsatları ve daha iyi bir yaşam kalitesi umudundan kaynaklanmıştır.

Arnavutluk'tan göç üzerine yapılan son çalışmalar, üçüncü göç on yılının yenilenen bir yoğunluk, yeni özellikler ve yeni varış noktaları ile karakterize edildiğini göstermektedir. Ancak değişmeyen bir faktör, göçün ilk nedeninin ekonomik olması ve en çok tercih edilen ülkenin de iyi bir ekonomiye sahip olan Almanya olmasıdır. Bu son akımlar, yaklaşık 66,000 Arnavut'un başta Almanya olmak üzere çeşitli AB ülkelerine sığınma talebinde bulunduğu kaydedilen on yılın ortalarında zirveye ulaşmıştır. Bu tür yenilenen yüksek göç akımları, Arnavut nüfusunun devam eden yüksek göç potansiyelini yansıtmaktadır. Gallup World Poll'un 2010-2015 dönemi verilerine göre Arnavutluk, 'göç etmeyi planlayan' yetişkinlerin yüzdesi bakımından dünyada altıncı sırada yer almaktadır. Aslında, çoğu Afrika ülkesi olan ilk 20'deki tek Avrupa ülkesidir (Laczko, 2017, s. 7).

Hedef ülke olarak Almanya'nın artan tercihi birkaç faktöre bağlanabilir. Her şeyden önce, Alman ekonomisi birçok Arnavut göçmen için önemli bir tercih sebebi olmuştur. Almanya, istihdam ve ekonomik istikrar için fırsatlar sağlayan güçlü iş piyasası ve nispeten sağlam ekonomisiyle tanınmaktadır. Ülkenin gelişmiş bir sanayi üssüne sahip olması ve sürekli olarak vasıflı ve vasıfsız işgücü talebiyle karşılaşması, daha iyi istihdam olanakları ve daha yüksek bir yaşam standardı arayan Arnavutlar için Almanya'yı tercih edilen bir seçenek haline getiriyor. Bu fikir, bu çalışmada yapılan görüşmelerde de pekiştirilmiştir. 30 yaşında bir doktora öğrencisi olan ve aynı zamanda kendi sorumluluğunda bir aileye de sahip olan L. M şunları söylemiştir:

"Arnavutluk'ta ekonomi zor durumdaydı ve iş olanakları çok azdı. Hayat zordu ve hepimiz ayrılma zamanının geldiği konusunda hemfikirdik. Almanya daha iyi bir maaş ve iş potansiyeli sunuyordu. Almanya'yı daha iyi bir hayat kurabileceğimiz bir yer olarak gördük. Göç etmek Arnavutluk'taki zorlu koşullardan çıkış yolumuzdu. Ekonomik zorluklardan kaçmak ve ailelerimiz için daha iyi bir yaşam kurmak istiyordum."

Görüşmelerden anlaşıldığı üzere, Arnavutluk'ta iş piyasasının zorlukları ve iyi bir yaşam sağlamanın zorlukları, öğrencileri ve akademisyenleri göçe iten faktörlerdir. Almanya daha iyi bir yaşam için umut vaat eden önemli bir fırsat olarak görülmüş ve göç etmek kendi ülkelerindeki zorlu koşullardan kaçmak için bir çözüm olarak görülmüştür. Cevaplarda görüldüğü üzere, pek çok kişi ekonomik zorluklarla karşılaşmış ve bu da yurtdışında daha iyi imkanlar keşfetmek için bir aciliyet hissi yaratmıştır. Bu deneyim, Arnavutluk dışında daha iyi bir yaşam potansiyeline olan inancı besledi.

Öğrenciler ve akademisyenlerle yapılan görüşmeler, bu çalışmaya başlamadan önceki ilk algımı değiştirdi. Bu çalışmaya, öğrenci ve akademisyenlerin zaten bir işleri olduğu için ülkeyi terk etmelerinde ekonominin ana etken olmadığı düşüncesiyle başlamıştım. Ancak çalışma, gidenlerin iyi bir işi olsa bile ekonominin göç kararında önemli bir rol oynadığını göstererek beni oldukça etkilemiştir. Görüşmelerin gösterdiği üzere, Tiran Üniversitesi'nde çalışmakta olan profesörler ya da eğitimlerini bitirmek üzere olan ve iyi bir iş bulan doktora öğrencileri göç etmeye karar vermiştir. Diğer görüşmeler, durumun iyiye doğru değişmesine ve geleceğin umut verici görünmesine rağmen daha iyi olabileceğini ve değişimi bekleyecek zamanları olmadığını göstermiştir. İşte bazı katılımcıların söyledikleri:

P.Q. "Göç etmeye karar verdiğimde Arnavutluk'taki ekonomik ve sosyal durum iyi değildi. İşsizlik oranları yüksekti ve iş olanakları sınırlıydı. Genel ekonomik istikrar sorun olmaya devam ediyordu ve bu da gelecek için planlama yapmayı zorlaştırıyordu. Sosyal açıdan bakıldığında ülkenin altyapısı, sağlık hizmetleri ve genel yaşam kalitesi ile ilgili sorunlar vardı. İşler düzgün gitse de iyileştirme için daha fazla yer olduğu düşüncesi mevcuttu. Birçok arkadaşımdeki bu duygu, başka yerlerdeki fırsatları keşfetme ve yurtdışında daha huzurlu ve güvenli bir yaşam arama arzusunu pekiştirdi."

Yukarıdaki fikir bir başka katılımcı tarafından da destekleniyor. İşte U. V.'nin söyledikleri:

"Göç etmeye karar verdiğimde Arnavutluk'taki ekonomik ve sosyal durum pek tatmin edici değildi. İş olanakları sınırlıydı ve ekonomik istikrar sorun oluyordu. Sosyal açıdan kaliteli hizmetlere erişim eksikliği vardı. Genel düşünce her şeyin daha iyiye gidebileceği yönündeydi. Yurtdışında hem ekonomik hem de sosyal açıdan daha umut verici beklentiler olduğu inancı, göç etme kararımın arkasındaki itici güç oldu."

Katılımcıların çoğu göç etmeye karar verdikleri dönemde Arnavutluk'taki durumun çok zor ve iyileşmesinin imkansız olduğunu düşünürken, işlerin zor olduğunu ve bazı değişiklikler olsa bile iyileşmeyi bekleyecek zamanları olmadığını düşünen katılımcılar da vardı. I. J diyor:

"Göç etmeye karar verdiğim dönemde Arnavutluk'un ekonomik ve sosyal koşulları önemli bir itici güçtü. İş piyasası zordu ve hayat pahalılığı giderek artıyordu. Sosyal yapıda iyileştirmeye ihtiyaç vardı ve kamu hizmetleri genellikle yetersiz kalıyordu. Ekonomik beklentiler ve genel toplumsal refah açısından daha iyi olabileceğine dair kolektif bir anlayış vardı. Bu inanç beni daha istikrarlı ve zengin bir ortam sunan ülkelerdeki fırsatları keşfetmeye yöneltti".

Öğrencileri ve akademisyenleri göçe iten koşulları daha iyi anlayabilmek için literatürde Arnavutluk'taki ekonomik durumun gerçekte nasıl olduğunu görmek gerekmektedir.

İlk olarak, 2008 yılının sonlarında başlayan küresel ekonomik krizin Arnavutluk ekonomisi üzerinde hem doğrudan hem de endirekt etkileri olmuştur. Dünya Bankası verilerine göre, Arnavutluk'un ekonomik büyümesi 2000-2008 döneminde yıllık ortalama %5,7'den 2009-2017 döneminde %2,6'ya düşerken, işsizlik 2008'de %13'ten 2014'te %17,5'e (15-29 yaş arası için %32,5'e) yükseldi (Raport, 2018). Yoksulluğun azaltılmasında ve Arnavut ailelerinin yaşamlarını sürdürmesinde önemli bir faktör olan işçi dövizleri 2007 yılında 957 milyon avro iken 2015 yılında 597 milyon avroya düşmüştür (Raport, 2018). INSTAT ve IOM tarafından yürütülen ortak bir çalışma, 2009-2013 döneminde, 18 yaş üstü 133.544 Arnavut göçmenin, özellikle Yunanistan ve İtalya'daki işlerini kaybetmelerinin etkisiyle Arnavutluk'a geri döndüğünü bildirmiştir. Arnavutluk'ta ekonomik beklentilerin

iyi olmaması nedeniyle aynı çalışma, geri dönenlerin üçte birinin yeniden göç etmek istediğini ortaya koymuştur (Instat & IOM, 2014).

Ortaya konulan veriler, Arnavutluk'un 2008 sonlarında başlayan küresel ekonomik kriz sırasında karşılaştığı ekonomik zorlukların kapsamlı bir resmini çizmektedir. Ekonomik büyümedeki önemli düşüş ve işsizlik oranlarındaki artış, ülkede yaşanan ekonomik zorlukların belirgin göstergeleridir. Bu istatistikler, Arnavutluk'taki akademisyenlerin ve öğrencilerin neden yurtdışında daha iyi fırsatlar aramak için motive olmuş olabileceklerini anlamamıza yardımcı oluyor ve Almanya tercih edilen bir yer olarak ortaya çıkmaktadır. İşsizlik oranlarındaki artış Arnavutluk'taki ekonomik zorlukları daha da vurgulamaktadır. Yüksek işsizlik, anlamlı ve istikrarlı istihdam fırsatları elde etmek isteyen genç akademisyenler ve öğrenciler için hayal kırıklığı yaratabilir ve bu da onları ekonomik kaygılarına bir çözüm olarak göçü düşünmeye motive etmiş olabilir.

Birçok Arnavut aile için hayati bir gelir kaynağı olan işçi dövizlerindeki düşüş, ülkedeki ekonomik zorlukları daha da ortaya koymaktadır. İşçi dövizlerindeki azalma Arnavut aileler üzerindeki ekonomik baskının altını çizmektedir. Bu mali sıkıntı, akademisyenleri ve öğrencileri, kendileri ve aileleri için daha istikrarlı bir gelecek sağlamak amacıyla göçü bir araç olarak görmeye itmiş olabilir.

Instat ve IOM tarafından yürütülen ortak çalışmada, geri dönüşlerin temel nedeninin, birçok Arnavut'un daha önce istihdam fırsatları aradığı Yunanistan ve İtalya gibi ülkelerdeki iş kaybı olduğu bildirilmiştir. Bu çalışmadan elde edilen veriler, yaşamlarını sürdürebilmek için yabancı iş piyasalarına dayanan Arnavutların kırılganlığının altını çizmektedir. Ayrıca göç kararlarının geçici niteliğini ve varış ülkelerindeki ekonomik dalgalanmaların Arnavut işgücü üzerinde nasıl doğrudan sonuçlar doğurabileceğini vurgulamaktadır.

Yeniden göç etme arzusu, kariyerlerini ve yaşam kalitelerini geliştirmek isteyen akademisyenler ve öğrenciler için daha iyi ekonomik beklentiler ve fırsatlar sunan Almanya gibi ülkelerin çekiciliğinin önemini daha da vurgulamaktadır. Sonuç olarak, sağlanan veriler küresel ekonomik kriz sırasında ve sonrasında Arnavutluk'un karşılaştığı ekonomik zorlukları kapsamlı bir şekilde özetlemektedir. Kısacası, sunulan veriler Arnavutluk'taki akademisyen ve öğrencilerin kendi ülkelerindeki ekonomik zorluklar ve sınırlı fırsatlar göz önünde bulundurulduğunda neden Almanya'ya göç etme eğiliminde olduklarını açıkça

ortaya koymaktadır. Almanya'nın güçlü ekonomisi, eğitim kurumları ve elverişli göç politikaları, daha umut verici bir gelecek arayanlar için muhtemelen ilgi çekici seçeneklerdi.

Daha önce de açıklandığı gibi, katılımcıların çoğu Arnavutluk'taki ekonomik durumun düzelmesinin çok zor olduğunu düşünmüş ve Almanya'da daha iyi iş fırsatları aramaya karar vermişlerdir. Ancak bu çalışmada, ayrıldıkları dönemde ekonomik durumun iyileşmekte olduğunu söyleyen katılımcılar da olmuştur. Bazı şeylerin değişmeye başladığını ancak bunun ülkede kalmaları için yeterli olmadığını söylediler. Bir doktora öğrencisi Arnavutluk'tan ayrıldığı zamanki durumu şöyle anlatıyor:

“Göç etme kararını aldığımda Arnavutluk'un ekonomik ve sosyal durumu ‘iyileşiyordu’. Ekonomik sorunları çözmek için çabalar vardı ve bazı sektörlerde büyüme işaretleri görülmüyordu. Sosyal bakımdan giderek iyileşiyordu. İdeal olmasa da olumlu bir gelişme için umut vardı. Ancak, Almanya gibi ülkelerde ekonomik ve sosyal koşulların zaten daha yüksek bir seviyede olduğuna ve akademik ve kariyer gelişimim için daha iyi fırsatlara erişebileceğime inandığım için göç etmeye karar verdim.”

Aynı fikirde olan bir başka katılımcı da ekonomik durumun iyileşmekte olduğunu söylemesine rağmen göç etmeye karar vermiştir. Bir dereceye kadar iyileşme gördüğünü ancak bunun ülke dışında bulabileceği bir şey olmadığını söyledi. Durumu ve göç etmeye karar vermesinin nedenini şu şekilde tanımlamıştır:

“Göç etmeye karar verdiğimde Arnavutluk'taki ekonomik ve sosyal durum ‘iyiydi’. Ekonomik reformlar ve kalkınma projeleri devam ediyordu ve umut vardı. Sosyal açıdan da geliştirme çabaları vardı. Ancak iyileşme hızının daha iyi bir yaşam ve mesleki gelişim arzularımı karşılamak için yeterli olmadığını hissediyordum. Almanya gibi ülkelerin halihazırda daha gelişmiş ve istikrarlı bir ortam sunduğunu gördüm ve bu da orayı benim için daha uygun bir yer haline getirdi.”

Şu anda Almanya'da doktora yapmakta olan bir başka öğrenci de ayrılmaya karar verdiği dönemde işlerin değişmekte olduğunu ancak yine de doktorasına Arnavutluk'ta değil Almanya'da devam etmeye karar verdiğini, ekonomik durumun iyileşmekte olduğunu ancak Almanya'daki gibi olmadığını belirtti. Almanya gibi diğer ülkelerde durumun zaten iyileşmiş olduğunu söyledi. O dönemde Arnavutluk'taki durum hakkında şöyle konuşuyor:

“Göç etmeye karar verdiğimde Arnavutluk’taki ekonomik ve sosyal durum iyiye gidiyordu. Özellikle ekonomi sektöründe gözle görülür ilerleme işaretleri vardı. Sosyal açıdan da kamu hizmetlerine yatırımlar vardı. Bu olumlu bir gelişme olsa da, Almanya gibi ülkelerin ekonomik fırsatlar ve sosyal olanaklar açısından zaten önde olduğuna inanıyordum. Bunu daha hızlı ve daha önemli bir gelişim için bir şans olarak gördüm ve bu da göç etme kararımı etkiledi.”

Bu katılımcıların hepsi, göç etmeye karar verdikleri dönemde Arnavutluk’taki ekonomik ve sosyal durum hakkında benzer duyguları paylaşmıştır. Ülkede olumlu gelişmeler olduğunu, ekonomik sorunları ele almak ve kamu hizmetleri ile altyapıyı iyileştirmek için gözle görülür çabalar olduğunu kabul ettiler. Buna rağmen, Almanya gibi ülkelere göç etmeyi tercih ettiler çünkü bu daha gelişmiş ülkelerin kişisel ve mesleki beklentileri için daha iyi bir ortam sağladığına inanıyorlardı. Görüşmelerinde vurgulanması gereken iki önemli nokta var:

Bunlardan ilki, kararlarını daha iyi bir yaşam ve profesyonel gelişim arzularının yönlendirmiş olmasıdır. Almanya gibi ülkelerdeki koşulların kişisel ve kariyer hedeflerine ulaşmaları için kendilerine daha iyi fırsatlar sunacağına inanıyorlardı. Genelde insanlar hedeflerine uygun ortamlar aradıklarından, bu göç için yaygın bir motivasyon faktörüdür. Her katılımcı da kararını verirken ortak bir bakış açısına sahipti. Arnavutluk’taki durumu ille de kötü ya da umutsuz olarak görmüyorlar, ancak Almanya gibi ülkelerdeki daha gelişmiş ve istikrarlı koşullar olarak algıladıkları durumla karşılaştırıyorlardı. Bu karşılaştırmalı bakış açısı, başka bir yerde daha iyi imkanlar olduğuna inandıklarında bireyleri genellikle yurtdışında fırsat aramaya yönlendirir.

Analiz edilmesi gereken ikinci önemli nokta ise Almanya’nın çekiciliğidir. Arnavutluk’un gelişmekte olduğunu kabul etmekle birlikte, ilerleme hızının isteklerini karşılamak için yeterli olmadığını düşünmektedirler. Bu durum, sadece mevcut durumun değil, aynı zamanda kişinin hedeflerine ulaşma hızının da önemli olduğunu göstermektedir. Katılımcılar Almanya gibi ülkeleri daha gelişmiş ve istikrarlı olarak görmekte, bu da onları daha iyi destinasyonlar haline getirmektedir. Daha iyi yaşam standartları algısı, kaliteli eğitime erişim ve kariyer fırsatları göç için güçlü çekici faktörler olabilir.

Genel olarak, göç etme kararları, kendi istekleri, Arnavutluk’taki gelişme hızına ilişkin algıları ve daha gelişmiş ülkelerde mevcut fırsatlara olan inançları da dahil olmak üzere bir

dizi faktörün birleşiminden kaynaklanmaktadır. Göç kararları genellikle karmaşıktır ve çeşitli kişisel, ekonomik ve sosyal faktörlerden etkilenir ve bu yanıtlar, bireylerin bu tür seçimler yaparken dikkate aldıkları bazı ortak görüşleri göstermektedir.

Çalışmanın bir sonraki bölümü, katılımcıların göç kararlarını şekillendiren sosyal faktörlere, kültürel etkilere ve diasporanın rolüne odaklanacaktır. Bireysel hedefler, ekonomik koşullara ilişkin algılar ve yurtdışındaki fırsatların çekiciliği karar verme sürecinin önemli yönleri olsa da, daha geniş sosyo-kültürel bağlamın göç etme tercihlerinde nasıl önemli bir rol oynadığını keşfetmek de aynı derecede önemlidir. Özellikle, Arnavutluk'tan ayrılma konusunda öğrencileri ve akademisyenleri en çok hangi kişi veya faktörlerin etkilediği incelenecektir.

Arkadaşları, aileyi ve akademik akranları içeren sosyal ağlar, öğrencilerin ve akademisyenlerin göç kararları üzerinde genellikle önemli bir etkiye sahiptir. Bu ağlarda paylaşılan sohbetler ve deneyimler, algıları şekillendirebilir ve yurt dışındaki fırsatlar hakkında merak duygusunu besleyebilir. Önceden göç etmiş olanların kişisel hikayeleri ve tavsiyeleri, diğerlerine göçü akademik ve profesyonel gelişim aracı olarak keşfetmeleri için ilham vermede özellikle etkili olabilir.

Arnavutluk'un ve diasporasının kültürel kimliği, öğrencilerin ve akademisyenlerin kararlarında itici bir güç olabilir. Tanıdık kültürel unsurların çekiciliği veya kültürel dalmaya duyulan özlem, bireyleri kültürel istekleriyle uyumlu destinasyonları seçmeye yönlendirebilir. Arnavut diasporası, genellikle hazır bir destek sistemi sağladığı için göç seçimlerinde çok önemli bir faktördür. Diaspora üyeleri yabancı ülkelerde rehberlik, bağlantılar ve aidiyet duygusu sunarak göç ihtimalini daha ilgi çekici hale getirebilir. Buna ek olarak, diaspora toplulukları kendi ağları içerisinde akademik ve kariyer fırsatlarını aktif bir şekilde destekleyerek mesleki gelişimlerini ilerletmek isteyen öğrencileri ve akademisyenleri kendilerine çekebilir.

Bu temel faktörler sosyal ağlar, kültürel etkiler ve diaspora katılımını inceleyen bu çalışma, öğrencilerin ve akademisyenlerin göç kararlarına yön veren sosyal dinamikler hakkında daha derin görüşler sunabilir. Bu çok yönlü analiz, eğitim ve kariyer hedefleri doğrultusunda Arnavutluk'tan ayrılmayı seçenlerin yolunu şekillendirmede kişiler arası ilişkilerin, kültürel bağların ve dış destek sistemlerinin rolüne odaklanacaktır.

6.3. Ulusötesi Bağlar: Göç Kararlarında Diasporanın Rolü

Göç etme kararı yalnızca bireysel değildir; Arnavutluk toplumunda yerleşik olan yapısal sorunlara kolektif bir yanıt olarak ortaya çıkmaktadır. Öğrencilerin ve akademisyenlerin göç etme kararına çeşitli sosyolojik faktörler katkıda bulunmuştur. Arnavutluk'taki kültürel bağlam, kolektif bakış açılarının şekillenmesinde muhtemelen rol oynamıştır. Kültürel normlar ve değerler, seçeneklerine ilişkin anlayışlarını etkilemiş olabilir. Buna ek olarak, Almanya'daki sosyal ağların ve bağlantıların varlığı, sosyal bağlar göç modellerini etkileyebileceğinden, kolektif göç kararını tetiklemiş olabilir.

İlerleyen bölümlerde, Arnavut diasporasının bu göç kararlarındaki rolü ve önemi analiz edilecektir. Arnavut diasporası, genellikle Almanya gibi ülkelerde olmak üzere yurtdışında yaşayan Arnavut topluluklarından oluşmaktadır. Göç etmeyi düşünenler için destek ağı, kültürel bağlar ve fırsatlar sunarak değerli bir kaynak oluşturmaktadır. Ayrıca, Arnavutluk'un yurtdışındaki nüfusuyla bağlarını güçlendirme ve bu nüfusun potansiyelini anavatanına fayda sağlayacak şekilde kullanma çabalarını özetleyen ulusal diaspora katılım stratejisini incelemektedir. Son olarak, bu diasporanın öğrencilerin ve akademisyenlerin karar verme süreçleri üzerinde nasıl derin bir etkisi olduğunu inceleyecek ve yurtdışında akademik ve kariyer gelişimi arayan bireylerin göç tercihlerini şekillendirmede oynadığı önemli rolü ortaya koyacaktır.

6.3.1. Arnavut Diasporası: Yeni Fırsatlara Açılan Bir Köprü

Diaspora günümüzde "ev sahibi toplumun ortamına ve kurumlarına uyum sağlayarak anavatanla maddi veya manevi bağlarını sürdüren göçmenler topluluğu" olarak tanımlanmaktadır. Coğrafi açıdan diasporalar farklı ülkelere yayılmış olup farklı yaş, kuşak ve mesleklerden topluluklardan oluşmaktadır. Dolayısıyla anavatanlarıyla bağlarını sürdürmek istemelerinin nedenleri de farklıdır. Arnavut diasporası uzun bir geçmişe sahiptir. Esas olarak Arnavutluk, Kosova, Makedonya, Karadağ ve Sırbistan'ı, yani Batı Balkan ülkelerini temsil etmektedir (Barjaba & Barjaba, 2019, s. 2). Ayrıca Arnavutların Amerika Birleşik Devletleri'ne (ABD) göçü de zaman içinde pekişmiştir. Arnavutların oradaki en eski derneği olan "Vatra" Kültür Derneği 2012 yılında 100. yılını kutladı (Ragaru & Dymi, 2004, s. 60). Arnavut diasporası Avrupa, Avustralya ve Afrika gibi dünyanın diğer bölgelerinde de mevcuttur. Romanya, Kanada, Hırvatistan, Ukrayna, Mısır ve Arjantin gibi ülkelerde Arnavut diasporası, kültürel ve dilsel mirasını korumak ve tanıtmak için çeşitli etkinlikler

düzenlemektedir. Ev sahibi ülkelerin çoğunda Arnavutlar kendi toplum örgütlerini ve derneklerini kurmuşlardır. Sonuç olarak, bu eksiksiz, zengin ve çeşitli yapı Arnavut diasporasını Arnavutluk'un kalkınmasında aktif ve katılımcı bir rol oynayacak ulusal bir unsur olarak önemli bir konuma yerleştirmektedir. (Ragaru & Dymi, 2004, s. 61).

Arnavut diasporası ülkenin kalkınması için büyük bir avantajdır. Bu strateji, yurtdışındaki Arnavut topluluklarının örgütlenmesini desteklemeyi, diasporanın kapasitesini geliştirmeyi ve böylece ülkenin geleceği için önemli bir stratejik ortak rolü oynayabilmesini amaçlamaktadır. Bu nedenle de devlet diaspora için ulusal bir strateji hazırlamıştır. Strateji, diasporayı anavatan üzerinde etkisini gösterecek bir faktör olarak yeniden değerlendirecek ve bunun aksini de yapacaktır. Ulusal Diaspora Stratejisi 2018-2024'ün amacı diaspora katılımı için kapsamlı bir çerçeve oluşturmaktır. Bu nedenle, Avrupa Birliği (AB) Politika Yönergeleri ve uluslararası standartlar dikkate alınarak hazırlanmıştır (Diaspore, 2020, s. 2).

Bu strateji, Arnavut Diasporasını yasal olarak destekleyecek mekanizmalar oluşturmanın yanı sıra Arnavut kurumlarının yurtdışında yaşayan yurttaşları için işbirliği yapmasını amaçlamaktadır. Ayrıca strateji, sadece Arnavut Diasporası'nın farklı topluluklarının yıllar içindeki katkılarını tanımakla kalmayıp aynı zamanda Arnavut Diasporası ile ilgili ikili anlaşmaları teşvik etmek için ev sahibi ülkelerle diyalogu kolaylaştıran devlet politikaları hazırlamayı amaçlamaktadır.

Son zamanlarda, Avrupa kıtasında Arnavutluk, göçmen-nüfus oranına göre en büyük göç dalgasını üreten ülke haline gelmiştir (Barjaba, Albania: Looking Beyond Borders, 2019). Arnavut göçünün yıllar içindeki bir özelliği de ülkeyi terk eden nitelikli profesyonellerin yüksek düzeyde olmasıdır. Komünizmin çöküşünden sonra Arnavutluk'un dış dünyaya açılması engelleri ortadan kaldırmış ve Arnavutluk vatandaşlarının komşu AB ülkeleri de dahil olmak üzere daha gelişmiş ülkelere gitme isteklerini arttırmış, bu da önemli bir beyin göçüne yol açmıştır (Lerch, 2016). Akademisyenleri, çeşitli alanlarda nitelikli bireyleri ve yabancı üniversitelerde eğitim gören çok sayıda Arnavut öğrenciyi kapsıyordu. Ülkedeki bilimsel araştırmacıların, öğretim görevlilerinin ve entelektüellerin neredeyse %50'si 1990'dan bu yana Arnavutluk'u terk etmiş, bunların %26,3'ünden fazlası ABD'ye göç etmiştir (Germenji E. , 2008). 2000'li yılların başında Batı'daki mezunların yaklaşık %60'ı ya ülkeyi terk etmiş ya da mezun olduktan sonra geri dönmemiştir. İtalya ve Yunanistan'dan ülkenin beyni Kanada, ABD, Almanya, İngiltere ve diğer AB ülkelerine gitti

(Gedeshi & King, From Brain Drain to Brain Gain: Mobilising Albania's Skilled Diaspora, 2006, s. 57).

Nitelikli ve eğitimli insanların kaybı ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınması için olumsuz bir durumdur. Bu nedenle nitelikli ve eğitimli bireylerin kalıcı olarak ülkeyi terk etmesini önleyecek tedbirlerin alınması, kısa ve uzun vadede nitelikli bireylerin döngüsel göçünün desteklenmesini gerektirmektedir. Bu durum, sundukları uzmanlığa uygun yurtdışı pozisyonlara ulaşmakta zorlanan Arnavut Diasporası için de geçerlidir. Dolayısıyla bu, stratejinin dikkate alacağı kilit bir faktör olacaktır.

Arnavut diasporasının ülkenin beyin göçü sorunundaki rolü önemlidir. Diaspora, özellikle Arnavutluk'un komünizmin çöküşünden sonra dünyaya açıldığı 1990'lı yılların başından bu yana beyin göçü olgusunun önemli bir itici gücü olmuştur. Çeşitli alanlardan akademisyenler ve uzmanların yanı sıra yurtdışında eğitim görmüş Arnavut öğrenciler de dahil olmak üzere birçok nitelikli profesyonel, daha iyi fırsatlar arayışıyla ülkeyi terk etmeyi tercih etmiştir. Bu beyin göçünün Arnavutluk'un ekonomik ve sosyal kalkınması üzerindeki etkisi önemlidir. Yüksek vasıflı ve eğitimli bireylerin kaybı, ülkenin işgücünde bir boşluk yaratarak ilerleme ve inovasyonu engellemiştir. Bu sorunu ele almak için, diasporadaki nitelikli Arnavutların hem yurtdışında hem de kendi ülkelerinde uzmanlıklarına katkıda bulunmalarına olanak tanıyan sirküler göçü destekleyen stratejileri keşfetmek çok önemlidir. Genellikle değerli bilgi ve becerilere sahip olan Arnavut diasporası, bu açığın kapatılmasında ve ülkenin kalkınmasının desteklenmesinde önemli bir rol oynayabilir.

Arnavutluk hükümeti, beyin göçüyle etkin bir şekilde mücadele etmek için stratejiler geliştirirken diasporanın rolünü göz önünde bulundurmalıdır. Arnavutluk diasporasının potansiyelini tanımak ve yurtdışında yaşarken bile ülkenin büyümesine katkıda bulunmaları için fırsatlar sunmak, beyin göçü sorununu hafifletmede kilit bir faktör olabilir. Bu şekilde, beyin göçü sorunu, diasporanın beceri ve bilgilerinin hem ev sahibi ülkelere hem de Arnavutluk'un kendisine fayda sağlayacak şekilde kullanıldığı bir beyin kazanımına dönüştürülebilir.

Bu çalışmada yapılan görüşmeler, Arnavut beyin göçünün önemli bir yönüne dikkat çekerek, yurtdışında yaşayan akraba ve arkadaşların etkisinin, akademisyen ve doktora öğrencilerinin Almanya'ya göç etme kararlarında önemli bir rol oynadığını ortaya

koymuştur. Bu bulgu, sosyal ağların ve kişisel bağlantıların, yurt dışındaki fırsatları takip etme konusunda bireylerin seçimlerini şekillendirmedeki gúcünü vurgulamaktadır.

Bireylerin, daha önce başka bir ülkeye gitmiş olan yakınlarının deneyimlerine ve tavsiyelerine güvenmesi alışılmadık bir durum değildir. Arkadaşların ve ailenin sağladığı içgörü ve destek, uluslararası göçle ilgili belirsizliklerin hafifletilmesinde etkili olabilir. Ayrıca, yurtdışındaki Arnavutların yerleşik bir topluluk içindeki yakınlık ve bağlılık duygusu, yeni gelenler için çok önemli bir destek sistemi olarak hizmet edebilir ve geçişi daha sorunsuz hale getirebilir. Arnavut doktora öğrencileri ve akademisyenlerin göç etme kararında diasporanın etkisi, katılımcıların cevaplarında da kendini göstermektedir. Katılımcılardan birinin göç kararında akrabaların önemi hakkında söyledikleri aşağıda yer almaktadır:

"Yurtdışında yaşayan aile yakınlarına sahip olmak önemli bir etkendi. Yeni ülkede yönlendirme, duygusal destek ve aidiyet duygusu sağladılar. Onların başarı hikayeleri göç etme kararını daha anlamlı hale getirdi. Benzer deneyimlerden geğmiş yakın bir aileye sahip olmak kendimi daha az yalnız hissetmemi sağladı ve vatan özlemi ve belirsizlik anlarıyla başa çıkmama yardımcı oldu. Onların varlığı, zorlu zamanlarda rahatlatıcı bir nokta sağladı ve geçişi daha sorunsuz hale getirdi."

Akademisyenlerin ve doktora öğrencilerinin Almanya'ya göç etme kararları söz konusu olduğunda, yurtdışında yaşayan aile yakınlarına sahip olmanın unsuru önemlidir. Yabancı bir ülkede yakın aile üyelerinin varlığı, geçişi kolaylaştıran ve taşınma kararını destekleyen hem pratik hem de duygusal bir destek sağlayabilir. Bu akrabalar tarafından paylaşılan rehberlik ve tavsiyeler, bireylerin uluslararası yer değiştirmenin karmaşıklıklarını aşmalarına yardımcı olur.

Ayrıca, yurt dışında yaşayan aile üyelerinin sunduğu duygusal destek, önemli bir değişim ve adaptasyon döneminde bir huzur kaynağıdır. Daha önce benzer deneyimler yaşamış yakınlarla bağlantı kurabilmek, genellikle yeni bir ülkeye taşınmaya eşlik eden izolasyon ve vatan özlemi duygularını hafifletmeye yardımcı olabilir. Paylaşılan kültürel ve ailevi bağlar bir aidiyet ve topluluk duygusu yaratarak uyum sürecini daha yönetilebilir hale getirir. Bir başka katılımcı da göç kararında arkadaşların, ailenin ve akrabaların öneminin altını çiziyor. Göç etme kararında diğer göçmenlerin rolüne ilişkin soruya şu yanıtı vermiştir:

"Ekonomik zorluklar göçü bir çözüm olarak düşünmeme neden oldu, ancak kararımı etkileyen bir diğer faktör de topluluk desteği duygusuydu. Başkalarının başarılı bir şekilde göç ettiğini görmüştüm ve bu da daha iyi bir yaşam için uygulanabilir bir yol olduğu algısını yarattı. Birlikte zorlukların üstesinden gelebileceğimize inandım."

Yurtdışında yaşayan bu aile üyelerinin başarı hikayeleri de göç kararının daha ilgi çekici hale gelmesinde önemli bir rol oynuyor. Bireyler yakınlarının yabancı bir ülkede başarılı olduğunu gördüklerinde, göçün sunabileceği kişisel ve mesleki gelişim potansiyelini vurgulayarak güçlü bir motivasyon kaynağı olmaktadır. Bu başarı hikayeleri güven ve optimizm aşılayarak göçün daha iyi bir geleceğe doğru atılmış bir adım olduğu inancını pekiştirebilir. Bu şekilde, aile bağlantıları sadece bir destek ağı değil, aynı zamanda bir istek kaynağı haline gelerek göç ihtimalini daha ilgi çekici ve başarılabilir bir çaba haline getirir.

Ulusötesi teori, Arnavutların göç etme kararlarında aile ve yakınlarının oynadığı önemli rolü anlamak için değerli bir çerçeve sunmaktadır. Bu teori, küresel toplumların birbirine bağlılığını ve bireylerin yurtdışında ikamet ederken bile kendi ülkeleriyle sürdürdükleri ilişkilerin devamlılığını vurgulamaktadır. Bu yaşam tarzı melez kimlikler inşa eder ve insanlar en az iki dünyada yaşarlar (Portes, 2001). Arnavutluk göçü bağlamında ulusötesi teori, aile bağlantılarının kaynak, bilgi ve destek paylaşımı için nasıl güçlü bir araç işlevi gördüğüne ve karar alma sürecini nasıl etkilediğine odaklanmaktadır.

Ulusötesi teori ilk olarak "sosyal transferler"(social remittances) kavramının altını çizmektedir. Bu, sosyal ve kültürel normların, değerlerin ve uygulamaların yurtdışında yaşayan göçmenlerden Arnavutluk'taki ailelerine ve toplumlarına aktarılması anlamına gelmektedir. Yurtdışındaki aile üyeleri, ev sahibi ülke ile kendi ülkeleri arasında bilgi ve fikir alışverişini kolaylaştıran araçlar olarak davranmaktadır (Cassarino, 2004, s. 263). Bu ortak kültürel ve sosyal unsurlar göç kararını etkilemektedir, çünkü göç edilen ülkede bir yakınlık ve aidiyet hissi yaratarak göç etme ihtimalini daha ilgi çekici hale getirebilmektedir.

İkinci olarak, ulusötesi teori, bireylerin aynı anda hem kendi ülkelerinde hem de ev sahibi ülkede yaşadıkları "ikili gömülülük" (dual embeddedness), kavramının altını çizmektedir. Aile bağları bu iki dünya arasında kritik bir bağlantı görevi görerek, yurtdışında yaşarken bile anavatanla güçlü bağların sürdürülmesine yardımcı olur. Ayrıca ulusötesi teori, göçmenlerin kendi ülkelerinde ekonomik katkı, yatırım ve yardımseverlik gibi süregelen ulusötesi faaliyetlerini de kabul etmektedir (Cassarino, 2004, s. 262). Aile üyeleri

tarafından sunulan duygusal ve pratik destek, göç kararını daha uygulanabilir ve daha az izole edici bir çaba haline getirerek bir motivasyon kaynağı haline gelir. Daha önce göç etmiş olan aile üyeleri, göç etmeyi düşünenlere maddi destek sağlayarak mali yükü azaltabilir ve göç etme kararını destekleyebilir.

Sonuç olarak, ulusötesi teori, aile ve yakınların Arnavutların göç etme kararını nasıl etkilediğini açıklamaya yardımcı olmakta ve bu etkinin çok yönlü niteliğini vurgulamaktadır. Sosyal ve kültürel unsurların aktarılmasında, duygusal desteğin kolaylaştırılmasında ve maddi yardımın sağlanmasında aile bağlantılarının rolünü vurgulamakta ve tüm bunların göç kararının çekiciliğine ve uygulanabilirliğine katkıda bulunduğunu belirtmektedir. Bu teori, küresel toplulukların birbirine bağlılığının ve bireylerin yurtdışında yeni yolculuklara çıkarken bile kendi ülkeleriyle sürdürdükleri ilişkilerin önemini vurgular.

Bu kişisel bağlantıların etkisinin tanınması, beyin göçünün dinamiklerinin anlaşılması ve buna yönelik etkili stratejilerin formüle edilmesi açısından önemlidir. Politika yapıcılar ve kurumlar, Almanya ve diğer ev sahibi ülkelerdeki Arnavut diasporası ile etkileşim kuran, dönüşümlü göçü destekleyen ve uzun vadede yüksek vasıflı bireylerin Arnavutluk'a geri dönüşünü destekleyen girişimler tasarlamak için bu anlayıştan yararlanabilir.

6.3.2. Akademik Göç: Arnavut Akademisyenlerin ve Doktora Öğrencilerinin Beyin Göçünün Sosyal Faktörleri

Bu çalışmanın ilerleyen bölümlerinde, hem doktora öğrencilerinin hem de akademisyenlerin Arnavutluk'tan Almanya'ya beyin göçünde önemli bir rol oynayan sosyal faktörlerin kapsamlı bir analizi yapılacaktır. Bu önemli göçün ardındaki motivasyonları anlamak, Arnavutluk'taki akademik ortamı şekillendiren karmaşık sosyal dinamiklerin ayrıntılı bir analizini gerektirmektedir. Bu faktörleri inceleyerek, akademisyenlerin yurtdışında, özellikle de Almanya'da fırsat arama kararlarını etkileyen çok yönlü unsurları ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

Doktora öğrencilerinin ve akademisyenlerin göçünü tetikleyen motivasyonlar hakkında bilgi almak için Arnavutluk'un daha kapsamlı sosyal şartlarını incelemek gerekmektedir. Bu, akademik ortama kolektif olarak katkıda bulunan ekonomik, siyasi ve kültürel boyutların dikkatli bir şekilde incelenmesini içerir. Ayrıca, Arnavutluk'taki çalışma

ve yaşam koşullarının kapsamlı bir analizi, akademisyenlerin bilgi ve mesleki ilerleme arayışlarında karşılaştıkları zorluklara odaklanarak değerli bir içerik sağlayacaktır. Ülkedeki itici faktörlerin bağlamsallaştırılmasıyla, akademisyenlerin ve doktora öğrencilerinin daha iyi fırsatlar ve daha uygun bir akademik ortam arayışıyla yurtdışına, özellikle de Almanya'ya doğru bir yolculuğa çıkma tercihleri daha iyi anlaşılabilir.

Şimdiye kadar yapılan çalışmalar, Arnavutları genel olarak göçe iten faktörlerden bazılarının ekonomi, kamu güvenliği eksikliği ve emniyet, kurumlara güven eksikliği, yasaların uygulanmaması ve meritokrasi eksikliği olduğunu göstermiştir. Ülkedeki durumu değiştirmek için çaba gösterilmiş olsa da, öğrenci ve akademisyenlerin yoğun göçü bu çabaların yetersiz kaldığını göstermektedir. Aşağıdaki tablo, Arnavutluk'tan Almanya'ya beyin göçüne neden olan faktörlerin bir özetini vermektedir.

Tablo 1. Arnavutluk'tan Almanya'ya Beyin Göçüne Neden Olan Faktörleri

Ekonomik Faktörler	Kamu Güvenliği	Kamu kurumlarına karşı güven eksikliği
Genel olarak, Arnavutlar ekonomik nedenlerden dolayı Arnavutluk'u bırakmışlardır. Örneğin: iş fırsatlarının eksikliği, düşük ücretler ve zor çalışma koşulları.	Arnavutluk, ülkedeki düşük kamu güvenliği seviyesi veya isyanlar nedeniyle büyük göç akımlarına maruz kalmıştır. İyi ekonomik koşullara sahip önemli sayıda profesyonel, kendileri ve aileleri için daha güvenli bir gelecek için ülkeyi terk etmiştir.	Ülkedeki durumun düzeleceğine dair inançları olmayan vatandaşlar. Yolsuzluk ve organize suçların devlet kurumlarının normal işleyişini engellediğine inanıyorlar. Ayrıca, kanunların uygulanmasındaki zorluklar ve zayıf kurumlar da geri dönme isteğini engelliyor. Bunun nedeni, geri dönen göçmenlerin bir işyeri açmakta veya ülkede kuralların nasıl işlediğini anlamakta zorlanmasıdır.

(Shqiperi, Faktoret e Migrimet, 2017)

Almanya'ya göç etmeden önce Tiran Üniversitesi'nde tam zamanlı olarak çalışan Arnavut bir profesör, daha önceki çalışmaların gösterdiği durumu kendi sözleriyle

kanıtlıyor. Güvenlik eksikliği, ekonomi ve daha iyi bir yaşam arzusu, Arnavutluk'u terk edip Almanya'ya gitmesine neden olan ana faktörlerdi. Görüşme sırasında söyledikleri şöyledir:

“Yaşam güvenliği ve düzeninin olmaması günlük bir endişeydi. Kendim ve ailem için istikrarlı ve güvenli bir ortamın özlemini çekiyordum. Arnavutluk'taki kaos ve güvensizlik algısı göç etme kararımı etkiledi. Ekonomik durum elbette zordu, ancak kararım sadece ekonomik faktörlerle ilgili değildi. Ailem için daha istikrarlı ve güvenli bir yaşam arzusu da kararımda etkili oldu. Ekonomik durum bulmacanın sadece bir parçasıydı.”

Göç ettiği dönemde Arnavutluk'ta okuyan ve çalışan bir doktora öğrencisi de yukarıdaki katılımcının söylediklerini destekliyor. Ayrıca kamu kurumlarının hizmetlerinde herhangi bir iyileşme olmadığını ve bunun da ayrılmasına neden olan önemli bir faktör olduğunu ekliyor. Ayrılmaya karar verdiğinde Arnavutluk'taki durumu nasıl gördüğünü şöyle anlattı:

“Birincil motivasyonum daha iyi yaşam standartları arzusuydu. Ekonomi konusunda endişelenmek zorunda olmadığım bir hayat istedim. Daha iyi bir yaşam kalitesi beklentisi benim için güçlü bir motivasyondur. Ancak ülkemden ayrılmak son derece zor bir karardır. Köklerimin olduğu yerden ayrılmanın duygusal bedeli büyük. Yine de, özellikle kamu kurumlarındaki kötü ortam gerçeği bu kararı neredeyse tamamen zorunlu hale getirdi. Zaman içinde bu kurumların işleyişinde önemli bir iyileşme olmadığına bizzat şahit olmak, hissedilir bir hayal kırıklığı yarattı. Bu koşullar altında mesleki hedeflerimin ve kişisel iyiliğimin gelişebileceği bir gelecek hayal etmek giderek zorlaştı. Ülkeme olan duygusal bağlarım beni her ne kadar derinden etkilese de, kişisel ve mesleki gelişimim için ilerleme ve iyi bir ortama olan ihtiyacım daha ağır basıyordu. Kamu sektöründe olumlu dönüşümlere henüz rastlamamak ve günlük hayatta karşılaştığım sürekli zorluklar, bana başka bir yerde fırsat aramaktan başka bir seçenek bırakmadı. Göç etme kararı, aslında mevcut sosyo-ekonomik koşullara bir tepki oldu ve beni başarılı bir yaşam ve kariyer potansiyelinin daha umut verici olduğu yolları keşfetmeye itti.”

Bu yanıtlar, ekonomik faktörlerin çok çeşitli sosyolojik unsurlarla kesişerek göç seçimini şekillendirdiği göç kararlarının karmaşık yapısını vurgulamaktadır. Yaşam standartlarının iyileştirilmesine yönelik güçlü bir arzu, göç için güçlü bir motivasyon

kaynağı olarak ortaya çıkmıştır. Yurtdışında daha kaliteli bir yaşam arzusu, Arnavutluk toplumu içindeki sosyo-ekonomik eşitsizlikleri yansıtmaktadır. Temel ihtiyaçların maddi sıkıntılar olmadan karşılandığı bir yaşamın çekiciliği, daha iyi yaşam koşulları arayanlar için güçlü bir itici güçtür. Ancak yine de katılımcıların söylediği gibi, onları ülkeyi terk etmeye iten tek faktör ekonomi değil. Arnavutluk'ta can güvenliği ve düzen eksikliği algısı da bir diğer önemli faktördür. Bireyler çevrelerini güvenlik ve düzen eksikliği olarak algıladıklarında, başka bir yerde daha istikrarlı ve güvenli bir yaşam aramaya yönelmişlerdir. Bu güvensizlik hissinin kişisel iyilik hali ve yaşam kalitesi üzerinde derin etkileri olabilir.

Katılımcıların tümü, kendilerini göç etmeye en çok iten faktörler arasında ekonominin ve daha önce göç etmiş olan aile üyeleri ve akrabalarının olduğu konusunda hemfikirdir. Bununla birlikte, kişisel nedenler ve geleceğe bakış açıları da göç etme kararlarında en önemli etkenler arasında yer almıştır. Kariyerlerinde ilerleyememeleri, becerilerine değer veren bir işyeri olmaması ve işgücü piyasasında meritokrasi olmaması ülkeyi terk etmelerine neden olmuştur. Bazı katılımcılar bu konuda kendilerini bu şekilde ifade etmektedir:

“Arnavutluk'ta meritokrasi eksikliği umut kırıcıydı. Çabalarımın ve niteliklerimin olması gerektiği gibi tanınmadığını ve ödüllendirilmediğini hissettim. Bu, yurt dışına gitme kararımı etkileyen önemli bir faktördü. Yoğun çalışmanın gerektiği gibi ödüllendirildiği adil ve transparan bir sistemin yokluğundan kaynaklanan hayal kırıklığı sürekli bir yoldaş oldu. Akademik çalışmalarına zaman ve enerji harcamama rağmen, var olan sistem içinde büyüme ve tanınma fırsatlarının sınırlı olması, beni başarının temel itici gücünün meritokrasi olacağı bir ortam aramaya zorladı. Almanya'da niteliklere ve çalışkanlığa değer verilen meritokratik bir topluluğun olması, göç etme kararımı yönlendirmemde önemli bir rol oynadı.”

Literatürde de belirtildiği şekilde, ayrılma kararına katkıda bulunan itici faktörlerin yanı sıra, çekici faktörler de göç kararında önemli bir rol oynamıştır. Katılımcının da belirttiği gibi Almanya'daki çalışma koşulları kendisini ayrılmaya motive eden bir faktör olmuştur. İnsanlar, iş imkanı gibi kendilerini çeken faktörlere dayanarak taşınmaya karar vermektedir. Bu faktörler, onları yaşadıkları yeri terk etmeye iten nedenlerle birlikte çalışır. Taşınmadan önce insanlar bu faktörler hakkında düşünürler. Örneğin, bir kişi iş imkanı olmadığı için ayrılmak istiyorsa (itme), gideceği yeni ülkede daha iyi işler ve çalışma koşulları bulmayı bekler (Gyamfi, Pushed to the Brink of Uncertainty: Migration and Settlement, 2015, s. 6-7). Benzer bir şekilde, başka bir katılımcı da şunları paylaştı:

“Arnavutluk’ta meritokratik bir kültürün olmaması mesleki yolculuğumu etkiledi. Başarının genellikle beceri ve çalışma azmi gibi faktörler tarafından belirlenmediği belliydi. Bu hayal kırıklığı, beni yurtdışındaki fırsatları keşfetmeye motive etti. Liyakate değer veren ve kişisel ve profesyonel gelişim için adil bir platform sunan bir topluma katkıda bulunma ihtimali, Almanya’ya yönelik önemli bir çekicilikti.”

Benzer şekilde, farklı bir katılımcı da benzer duyguları ifade ederek şunları söyledi:

“Arnavutluk’taki yaygın meritokrasi eksikliği, kişinin niteliklerinin ve çabalarının takdir edilmesinin çok fazla olduğu bir ortam yarattı. Potansiyelimin var olan yapı içinde tam olarak gerçekleşmediğinin farkına varmam, yurtdışına taşınmayı düşünmem için bir tetikleyici oldu. Yetkinliğin ve çok çalışmanın ödüllendirildiği, liyakate dayalı bir toplum arayışı beni mesleki değerlerime ve hedeflerime daha yakın bir ortam arayışıyla Almanya’ya yönlendirdi.”

Arnavutluk’ta meritokrasi eksikliği algısı pek çok kişi için hayal kırıklığı yaratan bir faktördü. Fırsatların niteliklere ve liyakate göre dağıtıldığı adil bir sistemin yokluğu adaletsizlik hissine yol açabilir ve kişisel ve mesleki gelişimi engelleyebilir. Bu durum, eğitimleri ve kariyerleri için zaman ve emek harcayan öğrenciler ve akademisyenler için özellikle üzücü olabilmektedir. Bu yanıtlar, kişisel motivasyonların ve meritokrasi algısı, ekonomik koşullar ve aile etkisi gibi sosyolojik faktörlerin, Arnavut öğrenci ve akademisyenlerin göç etme kararını nasıl toplu olarak şekillendirdiğini vurgulamaktadır. Özetle, bu faktörler Arnavutluk toplumunun sosyolojik dinamiklerini yansıtmakta ve karar verme sürecinin çok boyutlu yapısını aydınlatmaktadır. Arnavut öğrenciler ve akademisyenler için göç sadece ekonomik kaygılardan kaynaklanmıyor; aynı zamanda adalet, daha iyi yaşam standartları, yaşam güvenliği, aile desteği ve ekonomik refah arayışını da içeriyor. Yurtdışına gitme kararı, bu faktörlerin karmaşık etkileşiminden etkilenmekte ve ülkelerinin ötesinde daha iyi fırsatlar arayan bireylerin isteklerine ve seçimlerine yönlendiren karmaşık sosyolojik etkiler ağıının önemini vurgulamaktadır.

Bir sonraki bölümde, Arnavutluk’ta meritokrasinin eksikliği ve bunun öğrenci ve akademisyenlerin yurtdışında, özellikle de Almanya’da fırsatları değerlendirme kararları üzerindeki etkisi gibi faktörler ele alınacaktır. Nitelikleri ve liyakati tanıyan adil bir sistemin yokluğu, kişisel ve mesleki gelişimi engelleyerek hayal kırıklığı ve adaletsizlik hissi yaratabilir. Bu bölüm, çabalarının yerel bağlamda gerektiği gibi takdir edilmediğini düşünen

bireylerin deneyimlerini ve bakış açılarını inceleyerek, bu algının daha geniş göç anlatısına nasıl katkıda bulunduğuna odaklanacaktır.

Meritokrasinin incelenmesinin ardından, Almanya'yı Arnavut öğrenciler ve akademisyenler için cazip bir destinasyon haline getiren çekici faktörlerin derinlemesine analizine geçilecektir. Bu inceleme, bireyleri Almanya'ya çeken akademik kalite, eğitim altyapısı ve kariyer beklentilerini kapsayacaktır. Bu faktörleri inceleyerek, Arnavutluk'tan Almanya'ya akademik göç modellerini yönlendiren motivasyonları ve tercihleri ortaya çıkarmayı ve karmaşık karar verme sürecinin kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını sağlamayı amaçlamaktadır.

6.4. Akademik Fırsatlar ve Ötesi: Arnavutluk'un Entelektüelleri Neden Almanya'yı Seçiyor?

Almanya'yı eğitim veya çalışma yeri olarak seçme kararı çok sayıda sosyolojik faktörden etkilenir. Kişisel beklentiler ve toplumsal algıların karmaşık bir etkileşimini yansıtmaktadır. Aşağıdaki analiz, "Okumak/çalışmak için Almanya'yı seçme nedenleriniz nelerdir?" sorusuna verilen en sık yanıtları incelemekte ve bu seçimlerin altında yatan sosyolojik dinamikleri araştırmaktadır.

Bu çalışmanın ilerleyen bölümlerinde, Almanya'nın Arnavut öğrencileri başarılı bir şekilde çektiği belirli mekanizmaları ortaya çıkarmak için odaklı bir inceleme yapılacaktır. Özellikle Arnavutluk'taki koşullarla karşılaştırıldığında, Almanya'yı eğitim ve istihdam için tercih edilen bir yer haline getiren detaylı faktörler incelenecektir. Bu çalışma, Alman eğitim ve meslek ortamının sunduğu benzersiz nitelikleri ve fırsatları inceleyerek, bireyleri diğer alternatifler yerine Almanya'yı seçmeye iten zorlayıcı güçlerin kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını sağlamayı ve göç ve eğitim tercihlerinin yapısında bulunan sosyolojik boyutların daha derinlemesine kavranmasına yardımcı olmayı amaçlamaktadır.

Çalışma, katılımcıların nitel yanıtlarını derinlemesine inceledikçe önemli bir eğilim ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların önemli bir kısmı, Arnavutluk'taki eğitim kurumlarının yaygın şekilde tanınması nedeniyle Almanya'yı tercih edilecek bir yer olarak belirtmiştir. Alman üniversitelerinin ünü, Arnavut öğrencilerin zihninde güçlü bir etki yaratıyor ve Almanya'nın akademik arayışlar için en uygun seçenek olarak algılanmasına yardımcı oluyor. Katılımcılar, Alman üniversitelerinin daha geniş Avrupa bağlamında bile olumlu

itibarını vurguladığından, bu duygu ulusal sınırların ötesine uzanıyor. Dahası, Almanya'nın etkisi akademik prestijin ötesine geçmektedir, çünkü birçok katılımcı ülkenin gelişmiş kariyer ve iş olanakları sunduğuna inandığını ifade etmiştir. Katılımcılar, Almanya'da eğitim görmenin sadece akademik gelişim için bir fırsat sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda uluslararası kariyer beklentileriyle uyumlu olarak gelişmiş profesyonel fırsatlara da kapı açacağı beklentisini dile getirmiştir.

Esasen, Arnavut öğrenciler arasında yurtdışında eğitim görmeye yönelik karar verme süreci, uluslararası kariyer hedefleri, küresel olarak tanınan kurumlarda eğitim arayışı ve Almanya gibi belirli ülkelerin algılanan avantajlarının birbiriyle bağlantılı önceliklerinin önemini vurgulamaktadır. Bu görüşler, Arnavut öğrencileri yurtdışında eğitim yolculuğuna çıkmaya iten karmaşık motivasyonlara odaklanarak akademik, mesleki ve göç hedefleri arasındaki karmaşık etkileşimi ortaya koyuyor. Almanya'da doktora yapan G.H. Almanya'yı seçme nedenine ilişkin soruyu şöyle yanıtlıyor.

"Almanya'yı seçtim çünkü orada çok sayıda iyi iş fırsatı var. Ailemi desteklememe ve daha iyi bir gelecek kurmama yardımcı olacağını düşünerek stabil bir iş ve iyi bir maaş istedim. Ayrıca, Almanya'ya gitmeyi daha fazla şey öğrenmenin, yaptığım işte daha iyi olmanın ve kariyerim için daha fazla fırsat yaratmanın bir yolu olarak gördüm. Bu sadece işle ilgili değil; kendimi geliştirmek ve kariyerimi daha ileriye taşımakla ilgili."

Şu anda Almanya'da çalışan bir profesör olan H.J. de kendisini Almanya'ya iten şeyin iş fırsatları olduğunu kabul ediyor. Almanya'nın gelecekte kendisi ve ailesi için daha iyi kariyer fırsatları sunduğu fikrini de pekiştiriyor. Kendisi şöyle diyor:

Almanya'ya geldim çünkü burada çok fazla iş imkânı olduğunu düşündüm ve iyi bir iş bulma ve sabit bir gelire sahip olma fikri bana gerçekten hoş geldi. Bir öğretmen olarak bu kararın akademik alandaki çalışmalarımı nasıl etkileyeceğini de düşündüm. Almanya'nın harika üniversitelere sahip olması, inovasyon ve araştırmaya odaklanması hoşuma gitti. Bunu bir öğretmen ve araştırmacı olarak gelişmenin bir yolu olarak gördüm. Farklı bir akademik topluluğun parçası olma ve ilginç araştırma projeleri üzerinde çalışma şansı benim için çok önemliydi. Yani buraya gelmek sadece bir iş bulmak değil, aynı zamanda Almanya'daki akademik dünyaya dahil olmak

demek. Bunu öğrenmeye devam etmek, alanıma katkıda bulunmak ve eğitim ve araştırmaya değer veren bir yerin parçası olmak için bir şans olarak görüyorum.

Bireyleri Almanya'ya yönlendiren önemli faktörlerden biri de iş olanaklarının çokluğudur. Almanya'nın güçlü ve istikrarlı ekonomisi ve çok çeşitli sektörleri, iş olanaklarının zenginliği açısından yaygın olarak kabul görmektedir. Bu algı, ekonomik başarı ve güvenliğe verilen toplumsal önemin altını çizmektedir. Mali refahın ve iş istikrarının her şeyden önemli olduğu bir toplumda, Almanya'daki iş olanaklarının mevcudiyeti önemli bir motivasyon kaynağı haline gelmektedir. Almanya'yı seçme kararı, Arnavutluk'taki daha geniş sosyo-ekonomik bağlamı yansıtan istikrarlı bir iş ve finansal bağımsızlık sağlama arzusundan etkilenmektedir.

Gëdeshi & King tarafından yapılan bir araştırmasına göre, yurtdışında eğitim görme arzusu genellikle lisenin ilk yılında ortaya çıkmaktadır ve gençlerin Arnavutluk'taki eğitim koşulları ve bakış açılarına ilişkin bir algı ve yansıtmadır. Arnavutluk'taki üniversitelerin ihtiyaçlarını karşılamadığını gören gençler, hemen Arnavutluk'un ötesine bakmaya başlıyor ve somut olarak Almanya'da okumayı düşünüyorlar. Diğer durumlarda ise bu istek, çocukları için iyi bir eğitim hedefleyen ve genellikle yurtdışındaki beklentilerini gören eğitilmiş ebeveynler tarafından yönlendiriliyor. Arnavut ebeveynler çocuklarına Arnavutluk'taki eğitim kalitesine kıyasla daha yüksek kalitede bir eğitim sağlamak istiyorlar ki geri döndüklerinde Arnavutluk işgücü piyasasında daha iyi bir konuma gelebilsinler, daha iyi ücretli, daha ilgi çekici, daha yüksek bir sosyal statü ve mesleki gelişim için daha fazla fırsat sunan daha nitelikli işler için rekabet edebilsinler (Gedeshi & King, The Actual and Potential Migration of Students from Albania: a Putative Brain Drain?, 2020, s. 30).

Almanya'yı seçme kararında etkili olan bir diğer faktör de işyeri adaptasyonu için bürokratik prosedürlerin daha kolay olduğu algısıdır. Bu, Alman iş piyasasına sorunsuz entegrasyonun önemine ilişkin düşünceleri ve kolektif bir farkındalığı yansıtmaktadır. Almanya'nın idari süreçlerinin mesleki uyum için uygun olduğuna dair inanç, etkin ve destekleyici hükümet politikalarının önemine dair kolektif bir anlayışa işaret etmektedir. Bu bağlamda, bireylerin kararları yalnızca kişisel isteklerine dayanmamakta, yeni bir iş ortamına geçişi kolaylaştıran etkin ve erişilebilir idari prosedürlere verilen toplumsal değer tarafından şekillendirilmektedir. Toplumda etkin bürokrasinin öneminin kolektif olarak kabul edilmesi, Almanya'yı pragmatik ve uygulanabilir bir hedef olarak seçme kararını

pekiştiriyor. Katılımcılardan biri Almanya'daki çalışma koşullarından ve oraya gitme kararından şu şekilde bahsediyor:

"Almanya'da işyeri adaptasyonu için bürokratik prosedürlerin daha kolay olduğu algısı kararımda en önemli faktördü. İşgücüne sorunsuz bir geçişin kariyerim için çok önemli olacağını biliyordum. Verimli idari süreçler çekici bir özellikti ve bunların göçmenlerin katkılarına değer veren bir toplumu yansıttığını hissettim."

Almanya'daki işlerini transfer etmek ve orada kariyer yapmak isteyen Arnavut profesörler de bu gerçeği kanıtlıyor. Oradaki çalışma koşullarının nasıl olduğunu bilmenin göç etmelerini kolaylaştırdığını söylüyorlar. Aşağıdaki paragraflarda onların cevaplarından bazıları yer alıyor:

G. Z. Bir Alman üniversitesinde çalışan Arnavut bir profesör:

"Almanya'yı seçtim çünkü orada çalışmaya başlamanın daha kolay olduğunu duydum. İşe geçiş sürecimin kolay olmasını istiyordum ve Almanya işlerin sorunsuz yürüdüğü bir yer gibi görünüyordu. Göçmenler için belge işlerinin ve kuralların çok zor olmadığını bilmek iyi hissettirdi ve Almanya'daki insanların benim gibi yeni gelenleri değerli bulduğunu düşündürdü."

S. H. Almanya'da IT alanında çalışan bir profesör:

"Almanya'ya gelmemin nedeni burada işe başlamanın kolay olacağını düşünmemdi. Yeni bir yerde işlerin nasıl yürüdüğünün kariyerim için önemli olduğunu biliyordum. Almanya'nın belge ve süreçleri organize bir şekilde ele alması beni etkiledi. Göçmenlerin hoş karşılandığı bir yer gibi hissettim ve bu da kararım konusunda kendimi iyi hissetmemi sağladı."

İtme ve çekme teorisinin öne sürdüğü gibi, göç kararları genellikle bireyleri menşe ülkelerinden uzaklaştıran faktörler (itme faktörleri) ile varış noktasındaki çekici özelliklerin onları oraya doğru çekmesinden (çekme faktörleri) etkilenir. İtici faktörler, zor çalışma koşulları veya yetersiz eğitim fırsatları gibi kendi ülkelerindeki zorlukları veya sınırlamaları içerebilir. Buna karşılık, çekme faktörleri, daha iyi iş olanakları, iyileştirilmiş yaşam koşulları veya gelişmiş eğitim olanakları gibi destinasyonun olumlu yönlerini içerir. Örneğin, bir kişinin göç etme (itme) motivasyonu iş fırsatlarının olmaması ise, varış ülkede daha iyi iş ve çalışma koşullarının mevcudiyeti beklenir (Gyamfi, 2015, s. 6-7).

Arnavut öğrenciler ve doktora akademisyenlerinden gelen yanıtlar, itme ve çekme teorisi çerçevesinde daha iyi anlaşılabilir. Bu kişiler, itme ve çekme faktörlerinin bir kombinasyonu nedeniyle Almanya'ya göç etmeyi tercih etmiştir. Arnavutluk'ta, zorlu bürokratik kurallar ve yetersiz çalışma koşulları gibi itici faktörler, onları yurtdışında daha iyi fırsatlar aramaya iten güçler olarak etki etmiştir. Ülkedeki bu olumsuz koşullar, daha umut verici bir ortamda yeni olanaklar keşfetmek için güçlü motivasyonlar haline gelmiştir.

Öte yandan, Almanya da onları etkileyen çekici faktörler yaratmıştır. Kabul edilen kolay bürokratik işlemler, etkin çalışma kuralları ve iyi bir gelirle istikrarlı bir iş garantisi, onları Almanya'ya doğru çeken çekici güçler olarak işlemiştir. Mesleki gelişim beklentisi ve daha iyi bir yaşam kalitesinin sağladığı olanaklar, Almanya'yı tercih edilen bir yer haline getiren güçlü itici faktörlerdi.

Ayrıca, Arnavutluk'taki yetersiz eğitim koşulları da önemli bir itici faktör olarak öne çıkmıştır. Katılımcılar, Almanya'ya göç etmenin kendilerine üstün akademik ve kariyer fırsatlarına erişme şansı sunduğuna inanmaktadır. Dolayısıyla, göç kararı, onları Arnavutluk'tan uzaklaştıran itici faktörler ile Almanya'daki umut veren beklentilere doğru çeken çekici faktörlerin bir kombinasyonu ile kapsamlı bir şekilde açıklanabilir. İtme ve çekme dinamiklerinin bu etkileşimi, Almanya'da eğitim ve kariyer fırsatlarını takip etme kararlarının şekillenmesinde çok önemli bir rol oynamıştır.

Görüşmelerden anlaşıldığı üzere, Almanya'daki eğitim ve işyeri koşulları çok iyi olduğundan, bu çalışmada yer alan katılımcılar oraya göç etmeye karar vermiştir. Bu arada, Arnavutluk üniversitelerinin kalitesi, hızlı genişlemelerinin de etkisiyle, düşüktür. Arnavutluk, 2004 yılından bu yana Dünya Üniversite Sıralamasında hiçbir yıl yer almamaktadır. İspanya'daki bir araştırma grubunun girişimi olan 'Webometrics Dünya Üniversiteleri Sıralaması' (Webometrics Ranking of World Universities), Arnavutluk'tan bahseden tek sıralamadır. Bu sıralamaya göre Arnavutluk üniversiteleri 4979 (Epoka Üniversitesi) ile 14.010 (Luigj Gurakuqi Üniversitesi) arasında yer alarak bölgede son sırada yer almaktadır. Üniversite eğitiminin kalitesini etkileyen faktörlerden biri de düşük bütçe ayrılmasıdır. Eurostat verilerine göre, 2014 yılında Arnavutluk bütçesinin yüzde 3,3'ünü eğitime harcarken, diğer Batı Balkan ülkeleri yüzde 4,0-4,5 oranında, AB-28 ortalaması ise yüzde 5,3 oranında bütçe ayırmıştır (Gedeshi & King, The Actual and Potential Migration of Students from Albania: a Putative Brain Drain?, 2020, s. 56-57).

Arnavutluk'un çok düşük bir bütçeye sahip olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu yüzdelerdeki farklılaşma daha da önemli hale gelmektedir. Öte yandan, en dinamik ve elit akademik personelin göç etmesi de üniversite eğitiminin kalitesini etkilemiştir. Araştırmalar, özellikle yurtdışında uzmanlaşmış genç üniversite personelinin göç ettiğini göstermektedir. Bu durum genç nesillerin eğitim kapasitelerini azaltmaktadır (Gedeshi & King, New Trends in Potential Migration from Albania, 2018). Arnavutluk üniversitelerinde bilgi pratik bir şekilde uygulanmaz, bilimsel araştırmalar sınırlıdır ve kütüphanelerde literatür azdır. Sonuç olarak, çoğu Arnavut öğrenci için yabancı bir üniversite Arnavutluk'ta sağlanmayan değerli bilgi ve becerileri sunabilir. Ayrıca, daha prestijli ve uluslararası iş piyasasında birçok kapıyı açabilecek bir diploma elde edebileceklerdir (Gedeshi & King, The Actual and Potential Migration of Students from Albania: a Putative Brain Drain?, 2020, s. 29).

Doktora öğrencilerinin ve akademisyenlerin göç etme kararını etkileyen bir diğer faktör de Almanya'nın göçmen yanlısı bir ortam olarak algılanmasıdır. Almanya'nın göçmen yanlısı bir ortam olarak algılanması, ülkede eğitim alma veya çalışma kararını etkilemektedir. Bu sosyolojik bakış açısı, kültürel ve sosyal faktörlerin önemini yansıtmaktadır. Misafirperver ve kapsayıcı bir toplum kavramı, bireyleri Almanya'yı bir destinasyon olarak seçmeye yönlendirmektedir. Bu karar, ev sahibi ülkenin sosyal yapısına dahil olmanın ve kabul görmenin önemine ilişkin kolektif farkındalıktan etkilenmektedir. Bu durum, toplumsal normların ve kültürel değerlerin karar verme süreci üzerindeki etkisini yansıtmaktadır. Çeşitliliğe değer veren ve göçmenlerin haklarına ve isteklerine saygı duyan bir toplumda yaşama arzusu paylaşılan bir duygudur. Bu algı, sosyal ve kültürel normların karar alma süreci üzerindeki etkisinin bir göstergesidir. Çeşitliliği benimseyen bir toplumun parçası olma yönündeki kolektif istek, kültürel ve sosyal faktörlerin Almanya'yı seçme kararını yönlendirmedeki rolünün altını çizmektedir. İşte bazı katılımcıların bu konuda söyledikleri:

O.P. *“Almanya’da çalışan bir doktora öğrencisi: Almanya’daki göçmen yanlısı ortam seçimimde çok önemli bir rol oynadı. Bir göçmen olarak hoş karşılanacağım ve kabul göreceğim bir yerde yaşamak istedim. Kültürel kabul ve kapsayıcılığın önemi güçlü bir motivasyon kaynağıydı. Buranın bana sadece çalışmak ve okumak için harika bir ortam sağlamakla kalmayacağına, aynı zamanda daha iyi bir yaşam kalitesi sunacağına inandım.”*

P.L. Almanya’da iş arayan bir üniversite mezunu:

“Almanya’yı seçtim çünkü göçmenlere karşı gerçekten samimi olduğunu duydum. İnsanların beni hoş karşılayacağı bir yerde yaşamak istiyordum ve farklı bir kültürde kabul görme fikri önemliydi. Sadece iyi bir iş ve eğitim değil, aynı zamanda genel olarak daha iyi bir hayata sahip olacağımı düşünmek benim için iyi bir motivasyon oldu.”

C.G. Almanya’da bir çalışan:

“Almanya’da göçmenlere yönelik sıcak atmosfer kararımda büyük bir etkendi. İnsanların benim gibi yeni gelenlere arkadaşça yaklaştığı bir yerde yaşamının güzel olacağını düşündüm. Herkesi kabul eden bir kültürün parçası olma fikri beni çok motive etti. Bunun sadece iş ve eğitim deneyimimi harika kılmakla kalmayacağına, aynı zamanda genel yaşam tarzımı da iyileştireceğine inandım.”

Görüşülen kişilerin cevaplarından da anlaşılacağı ve araştırmaların da gösterdiği üzere, Almanya potansiyel Arnavut göçmenlerin en çok tercih ettiği ülke haline gelmiştir ve 2018 araştırmasında göçmenlerin yaklaşık %22’si bu ülkeye göç etmek istemiştir. Bu durum, AB dışındaki ülkelerden gelen yüksek nitelikli profesyonellerin istihdamını kolaylaştıran Almanya’nın göç politikaları (2015 Batı Balkanlar Yönetmeliği, 2018 Nitelikli Göç Yasası) tarafından da desteklenmektedir (Gedeshi, Si Ndërveprojë Migrimi, Kapitali Njerëzor dhe Tregu i Punës në Shqipëri, 2021, s. 12).

Ayrıca, bu çalışmada daha önce de belirtildiği gibi, Almanya’daki yerleşmiş Arnavut diasporası daha fazla Arnavut’un ülkeye çekilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Almanya’da yaşayan aile ve arkadaşlardan oluşan bir ağa sahip olmak, yeni gelenler için değerli bir destek sistemi sağlayarak yeni bir ülkeye geçişi kolaylaştırmaktadır. Bu topluluklar, konaklama yeri bulma, bürokraside yol alma ve iş bulma gibi entegrasyonun çeşitli yönlerinde yardımcı olabilir. Bu mevcut sosyal altyapı, Almanya’ya yönelik Arnavut göçünü destekleyen bir çekim gücü oluşturmuştur.

Özetle, Almanya’nın Arnavut göçmenler için çekiciliği, güçlü ekonomisine, elverişli göç politikalarına ve destekleyici bir Arnavut diasporasının varlığına bağlanabilir; tüm bunlar Almanya’yı daha iyi bir yaşam ve gelişmiş fırsatlar arayanlar için tercih edilen bir yer haline getirmeye katkıda bulunmaktadır. Dolayısıyla, Arnavut öğrenci ve

akademisyenlerin eğitim veya çalışma için Almanya'yı seçme kararının, ekonomik kaygılar, pratik idari süreçlerin önemi ve toplumun kapsayıcılık ve kültürel kabule verdiği değer gibi sosyolojik faktörlerin bir kombinasyonu tarafından şekillendirildiği söylenebilir. Bu seçimler birbirinden bağımsız kararlar olmaktan ziyade, bireylere kişisel ve mesleki başarı arayışlarında rehberlik eden daha geniş toplumsal normların, beklentilerin ve isteklerin bir yansımasıdır. Sosyolojik analiz, belirli bir kültürel ve sosyal bağlamda paylaşılan değerleri ve hedefleri yansıtan kişisel seçimlerin toplumun yapısına nasıl karmaşık bir şekilde işlediğini göstermektedir.

6.5. Beklentilerin Karşılanması: Doktora Öğrencileri ve Akademisyenlerin Arnavutluk ve Almanya'daki Yaşam ve Çalışma Koşullarının Karşılaştırılması

Çalışmanın bu bölümünde, kültürel farklılıkların Almanya'daki sosyal ve mesleki entegrasyon üzerindeki etkisi araştırılarak göç deneyiminin çok yönlü özellikleri analiz edilecektir. Bir sonraki bölümde, farklılıkların Arnavut doktora öğrencileri ve akademisyenlerin Almanya'nın akademik ve sosyal ortamında ilerlerken yaşadıkları deneyimleri şekillendirdiği ayrıntılı yollar incelenecektir. Bu eşitsizliklerin sosyal ağların oluşumunu nasıl etkilediği ve katılımcıların Almanya'daki günlük yaşamlarını ve mesleki etkileşimlerini nasıl etkilediği ele alınacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümü göçün cinsiyete dayalı boyutlarına odaklanmaktadır. Göç Anlatıları: "Uluslararası Öğrenci ve Akademisyen Göçünün Cinsiyetlendirilmiş Deneyimleri" başlıklı bu alt bölüm, cinsiyet dinamiklerinin daha geniş göç anlatısıyla nasıl kesiştiğine dair derinlemesine bir analiz sunmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde, Arnavutluk'tan gelen erkek ve kadın doktora öğrencileri ve akademisyenlerin karşılaştıkları farklı zorluklar ve fırsatlar, cinsiyetin ev sahibi ülkedeki etkileşimlerini, rollerini ve beklentilerini nasıl şekillendirdiği göz önünde bulundurularak incelenecektir. Ayrıca göç yolculuğundaki cinsiyete dayalı deneyimleri de kapsayacak şekilde genişletilecektir. Erkek ve kadın doktora öğrencileri ve akademisyenlerin anlatılarını inceleyerek karşılaştıkları benzersiz zorlukları ve fırsatları araştıracaktır. Buna, cinsiyet rollerinin akademik arayışları, kişiler arası ilişkileri ve yeni akademik ve sosyal çevrede genel aidiyet duygusunu nasıl etkilediğine dair bir tartışması da olacaktır.

Özetle, bu kültürel ve cinsiyete dayalı faktörlerin, katılımcıların göç etmeden önce sahip oldukları ilk beklentilere nasıl katkıda bulunduğu veya bunlardan nasıl farklılaştığı açıklanacaktır. Çalışma, bu anlatıları bir araya getirerek kültürel farklılıklar, cinsiyet dinamikleri ve Almanya'daki Arnavut doktora öğrencileri ve akademisyenlerin yaşadıkları deneyimler arasındaki karmaşık etkileşimin kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını sağlamayı amaçlamaktadır.

King ve Gedesh'in 2020 yılında öğrencilerin yanıtlarına dayanarak yaptığı çalışmada öne sürüldüğü üzere, iki olası hipotez yurt dışında eğitim almak için bu kadar güçlü bir istek duyulması olgusunu açıklayabilir. İlk hipotez, daha iyi ve/veya dünya standartlarında bir üniversiteden mezun olduktan sonra kişinin iş bulmasının ve ev sahibi ülkeye entegre olmasının daha kolay olacağını varsaymaktadır. Yapılan mülakatlar, birçok durumda gelişmiş OECD ülkelerinde yurtdışında eğitim görmenin, ev sahibi ülkelere daha kolay entegre olmak ve yaşam standardı, gelir ve kariyer beklentileri açısından daha iyi ilerlemek için uzun vadeli bir yaşam stratejisi olarak görüldüğünü göstermektedir (Gedeshi & King, The Actual and Potential Migration of Students from Albania: a Putative Brain Drain?, 2020, s. 30). Russell King'in çalışmasının bulgularıyla uyumlu olarak, şu anda Almanya'da doktora yapan bir katılımcı (H. L.), yurtdışında, özellikle de prestijli bir üniversitede eğitim almanın kariyer beklentilerini artırdığı ve ev sahibi ülkeye entegrasyonu kolaylaştırdığı hipotezini desteklemektedir.

H. L.: *"Almanya'daki deneyimim değişim ve gelişim sağladı. Dünya standartlarındaki bu üniversitede aldığım eğitimin kalitesi bana sadece ileri düzeyde bilgi kazandırmakla kalmadı, aynı zamanda çeşitli fırsatların kapılarını da açtı. Tanınmış bir kurumdan diploma almış olmanın iş bulma olanaklarımı önemli ölçüde artırdığını fark ettim. İşverenler uluslararası deneyime ve aldığım özenli akademik eğitime değer veriyor. Dahası, bulunduğum yere entegrasyonum da sorunsuz oldu. Çok kültürlü ortam sadece akademik deneyimimi zenginleştirmekle kalmadı, aynı zamanda bakış açımı genişleterek beni daha uyumlu ve açık fikirli yaptı. Almanya'daki yaşam standardı oldukça iyi ve kariyer gelişimi için önemli fırsatlar sunuyor. Üniversitenin itibarının ve Almanya'da eğitim görerek edindiğim deneyimin kişisel ve mesleki gelişimimde kilit faktörler olduğuna inanıyorum.*

H.L.'nin anlatısı, yurtdışında, özellikle de prestijli bir kurumda eğitim görmenin kariyer beklentilerini önemli ölçüde artırabileceği ve kültürel entegrasyonu

destekleyebileceği fikrini güçlü bir şekilde destekliyor. Bu durum Russell King'in çalışmasının bulgularıyla da örtüşmektedir. H. L. 'nin Almanya'da yaşadığı olumlu deneyim, araştırmada tespit edilen daha geniş kapsamlı eğilimi yansıtmakta ve dünya çapında prestijli bir üniversitede eğitim almanın getirdiği avantajların önemini vurgulamaktadır.

H.L.'nin anlattıkları, Arnavutluk'ta uluslararası üniversitelere yönelik olumlu algının, öğrencileri yurtdışında eğitim almaya motive etmede önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Arnavutluk'taki pek çok öğrenci yurtdışında eğitim almayı üstün kaliteli eğitime ve gelecekteki başarıya giden bir yol olarak algılamaktadır. Bu algı, daha küresel bir kültürel deneyim arzusuyla birleştiğinde, öğrencilerin Almanya gibi ülkelere göç etme kararlarını şekillendiriyor. Ayrıca, H. L. 'nin deneyimi, öğrencilerin Arnavutluk'ta, özellikle de yüksek öğrenim konusunda eksik olarak algıladıkları şeyleri Almanya'da bulduklarının önemini vurguluyor. Dünya standartlarında bir üniversitede değişim yaratan bir deneyimin kabul edilmesi, Almanya'nın yerel eğitim ortamında bulunmayan avantajlar sağladığını göstermektedir. Almanya, yaşam standartları, kariyer fırsatları ve kültürel çeşitliliğiyle, eğitim ve iş hayatında başarılı olmak isteyen öğrenciler için çok iyi bir ülke.

Gelişmiş ekonomik ve sosyal kalkınma, yüksek eğitimli ve vasıflı kişiler için uygun iş fırsatları, yüksek eğitim seviyesi, düşük üniversite ücretleri ve hızla artan bir Arnavut topluluğunun varlığı, varış yeri tercihlerinin İtalya'dan Almanya'ya doğru değişmesini açıklayan temel faktörlerden bazılarıdır. Almanya'nın iyi sosyal destek sağlayan çok gelişmiş bir ülke olarak algılanması, özellikle küresel ekonomik kriz (2008) ve mülteci krizinden (2015) sonra daha da artmıştır (Gedeshi & King, The Actual and Potential Migration of Students from Albania: a Putative Brain Drain?, 2020, s. 42).

Kings ve Gedeshi'nin çalışmasının ikinci hipotezi, göç etme arzusunun yapısal faktörlerin bir kombinasyonu olduğu ve sadece öğrencinin bir kararı olmadığıdır. Bu faktörler arasında işsizlik, düşük ücretler, kariyer gelişimi için fırsat eksikliği, yüksek yolsuzluk seviyeleri, düşük sağlık hizmetleri kalitesi, zayıf eğitim, çevre kirliliği, fiziksel belirsizlik, sınırlı sosyal koruma, adalet sistemine güven eksikliği, siyasi sınıftan memnuniyetsizlik vb. yer almaktadır. Bu sosyal ve ekonomik faktörlerden bazıları zaman zaman yurtdışında eğitim görmeye itici faktörler, zaman zaman da ülkeye dönmek için engelleyici faktörler olarak ortaya çıkmaktadır. Arnavutluk toplumunun, üniversite eğitiminin neredeyse tüm dönemlerinde (üniversite eğitimi öncesinde, sırasında ve sonrasında) göç itici gücünü 'ürettiğini' göstermektedir (Gedeshi & King, 2018, s. 31). Son

olarak, bazı öğrenciler yurtdışında eğitim görmeyi, geleneksel normlardan uzakta, özgürlüklerinin bir ifadesi olarak, yüksek kaliteli eğitimin yanı sıra kültürü ve daha zengin bir sosyal yaşamı öğrenme ve bunlardan yararlanma fırsatı olarak görmektedir (Danaj, Gendered Experiences of International Student Migration: The Case of Albania, 2019). Bu düşünce Almanya’da doktora öğrencisi olan N. G. tarafından da doğrulanıyor:

“Arnavutluk’tan ayrıldığımda birincil hedefim daha iyi bir eğitim almak ve kendimi Almanya gibi daha açık ve özgür bir ülkede bulmaktı. Zengin bir tarihe, güçlü bağlantılara ve açıklık ruhuna sahip bir yer hayal ediyordum. Mesele sadece akademisyenlik değildi; özgürlüğü teşvik eden ve kişisel gelişim ve araştırma için daha açık bir atmosfer sağlayan bir ortamda bulunmaktı. Almanya sadece eğitimimi ilerletebileceğim değil, aynı zamanda daha açık ve özgürleştirici bir yaşam tarzını deneyimleyebileceğim ideal bir yer gibi görünüyordu.”

Almanya’da öğrenim gören öğrenciler, göç ettikleri ülkede beklentilerinin ne ölçüde karşılandığı sorulduğunda, özellikle akademik deneyimleri konusunda sürekli olarak memnuniyetlerini dile getirmişlerdir. Katılımcılar, Alman üniversitelerinin beklentilerinin ötesine geçtiğini, özellikle de göç etmeden önce bekledikleri koşullardan daha iyi performans gösterdiğini ifade etmiştir. Katılımcıların çoğunluğu, hem mesleki hem de akademik bilgilerinin önemli ölçüde arttığının belirterek, Almanya’da yurtdışı eğitimin sağladığı önemli faydaların önemini vurgulamıştır.

Öğrenciler, yaşadıkları ülke ile Almanya arasındaki yaşam ve çalışma koşullarını karşılaştırırken, Alman üniversitelerinin sunduğu üstün koşulların önemini vurgulamışlardır. Almanya’daki akademik ortamın ve üniversite olanaklarının Arnavutluk’takilerden çok daha iyi olduğunu belirttiler. Artan mesleki ve akademik bilgi seviyesi, öğrencilerin yurtdışında, özellikle de Almanya’da okumanın kendi ülkelerine kıyasla kendilerine sağladığı fırsat ve avantajları değerlendirdiklerini ortaya koymuştur. Katılımcıların verdiği cevaplar, Almanya’daki birçok öğrencinin oradaki koşulları ya bekledikleri gibi ya da umduklarından daha iyi bulduklarını desteklemektedir.

Katılımcı M. S:

“Almanya düşündüğümün çok ötesinde çıktı. Üniversitede ihtiyacım olan her şey vardı - kaliteli kaynaklar, destek veren öğretim üyeleri ve hayal ettiğimden çok daha fazla fırsat. Burada yaşamak da harika, beklediğimden çok daha iyi. Bu sadece ders

çalışmakla ilgili değil; ilk düşündüğümde çok daha ödüllendirici olan bütün bir deneyim.”

Katılımcı N. K:

“Dürüst olmak gerekirse, Almanya düşündüğümde de iyi, özellikle de Arnavutluk’taki hayatla karşılaştığımda. Buradaki üniversiteler harika, modern tesisler ve renkli bir akademik topluluk sunuyorlar. Özellikle bilgi ve araştırmaya odaklanılması çok etkileyici. Memleketimde sahip olduklarımdan önemli bir adım. Almanya beklentilerimin ötesine geçerek sadece eğitim için değil, kişisel ve profesyonel olarak gelişmek için de iyi bir ortam sağladı.”

Katılımcıların verdiği ifadeler, öğrenciler arasında Almanya’daki yaşam ve eğitim koşulları ile kendi ülkeleri Arnavutluk arasındaki olumlu karşılaştırmaya ilişkin tutarlı bir duyguyu vurgulamaktadır. Alman üniversitelerinin hem akademik ortam hem de olanaklar açısından sunduğu üstün koşullara yapılan vurgu, öğrencilerin yurtdışında eğitimin sunduğu fırsatlara verdikleri değerin önemini göstermektedir.

King ve Gedeshi’nin çalışmasında, anket cevaplarının analizinde üç önemli faktör ortaya çıkmıştır. İyi profesörlere ve iyi üniversite olanaklarına sahip olmanın yanı sıra, öğrenciler düşünce ve kavramlar hakkında özgürce konuşabildiklerini ve bunun da öğrenmeyi kolaylaştırdığını belirtmişlerdir. İkinci olarak, teoride öğrendiklerinin pratik şeylerle yakından bağlantılı olduğunu belirttiler. Üçüncüsü, genellikle liyakat sisteminden ve çok çalışmanın nasıl ödüllendirildiğinden bahsettiler (Gedeshi & King, The Actual and Potential Migration of Students from Albania: a Putative Brain Drain?, 2020, s. 51).

Bu bulgular, özellikle Almanya’nın meritokratik bir ortam olarak algılandığını vurgulayan bu çalışma ile uyumludur. Bu durum, Almanya’da doktora yapan Arnavut öğrencilerin yanıtlarıyla da örneklendirilmektedir. İki katılımcı, Arnavutluk’ta meritokrasinin olmamasının yurtdışında eğitim alma kararlarında önemli bir rol oynadığını vurgulamıştır.

Katılımcı 1:

“Doktoramı Almanya’da yapmayı seçmemin ana nedeni Arnavutluk’ta meritokrasinin olmamasıydı. Orada yoğun çalışmamın ve özverimin her zaman karşılık bulmadığını ya da

ödüllendirilmediğini hissediyordum. Almanya’da liyakate gerçekten değer veren bir sistem buldum ve bu benim ve çalışmalarım için itici bir faktör oldu.”

Katılımcı 2:

“Arnavutluk’taki akademik ortamda liyakat eksik bir unsurdu ve bu benim yurtdışında fırsatlar aramamda önemli bir etken oldu. Almanya’da yoğun çalışmanın ödüllendirildiği bir sistem buldum. Bu adalet ve tanınma duygusu hem kişisel gelişimim hem de araştırmalarımın etkisi açısından son derece değerliydi.”

Bu yanıtlar, Almanya’daki meritokratik ortam algısının, bu öğrencilerin ülkeyi akademik hedef olarak seçmelerinde nasıl zorlayıcı bir etken olduğunun önemini vurgulamaktadır. Almanya’daki deneyimleri, akademik arayışları ve mesleki gelişimleri için destekleyici ve değer verici bir ortam sağlayarak meritokrasinin değerini pekiştirmiştir. Tüm bu faktörlerin ve Arnavutluk ile Almanya arasındaki farklılıkların bir sonucu olarak, daha fazla öğrenci ve akademisyen Almanya’ya yöneliyor, bunun temel nedeni ise mezun olduktan sonra bu ülkede daha iyi iş bulma şansı (Danaş, 2019, s. 607).

Özetle bu bölüm, Arnavut doktora öğrencilerinin ve akademisyenlerin eğitimleri için Almanya’yı seçmelerinin ardındaki çeşitli nedenleri araştırmaya odaklanmıştır. Akademik arayışların ötesine geçen, kişisel gelişim arzusunu ve yeni kültürlerin araştırılmasını vurgulayan motivasyonların bir karışımını araştırmıştır. Analizde ayrıca, iş fırsatları ve yaşam koşulları gibi pratik faktörlerin karar verme süreçleri üzerindeki etkisi de dikkate alınmıştır. Katılımcıların anlattıkları, onları Almanya’da akademik arayışlara iten motivasyonların karmaşık etkileşimini vurgulayarak, hem öğrenme hem de kişisel gelişim yolculuğunu yansıtan ayrıntılı bir tablo oluşturdu.

6.5.1. Göç Anlatıları: Uluslararası Öğrenci ve Akademisyen Göçünün Cinsiyetlendirilmiş Deneyimleri

Bu bölüm, Almanya’daki Arnavut akademisyenler arasında göçün cinsiyete dayalı özelliklerini inceleyerek, değişen cinsiyet rollerinin ve eşitsizliklerin kararlarını nasıl etkilediğine odaklanmaktadır. Özellikle kadınlar için aile dinamiklerinin göç tercihleri üzerindeki kalıcı etkisi vurgulanmaktadır. Katılımcıların anlatıları, kadınların göç kararlarını şekillendiren önemli faktörler olarak güvenlik endişelerinin ve sınırlı iş seçeneklerinin önemini vurgulayarak bu bulguları desteklemektedir. Genel olarak bu analiz, cinsiyetle ilgili

hususlara odaklanarak Arnavut akademisyenlerin göç deneyimlerini etkileyen çok yönlü dinamiklerin ayrıntılı bir şekilde anlaşılmasına yardımcı olmaktadır.

Cinsiyet ve göç arasındaki karmaşık ilişkinin merkezi bir özelliği, uluslararası göçün değişen cinsiyet kompozisyonudur (Stecklov, Carletto, Davis, & Azzarri, 2010, s. 935). Cinsiyet ve göç üzerine yapılan araştırmaların yetersizliği açıklayıcıdır. Bu konuda bazı sorular sorulmaktadır: Erkek göçmenler kadın göçmenlerden nasıl farklıdır? Karar verme süreçleri nasıl farklılaşmaktadır? Göç etme nedenleri nasıl değişmektedir? Döviz gönderme davranışları ne kadar benzerdir? Göçün sonuçları erkekler ve kadınlar için farklı mıdır? Birkaç çalışma, sadece cinsiyetin değil, aile içindeki konumun da önemli olduğunu göstermiştir: kız evlat, eş, anne veya ev lideri gibi (Curran & Saguy, 2001, s. 56).

Arnavutluk'ta evin geçimini erkekler sağlar ve sadece erkeklerin mülk sahibi olmasına izin verilir. Kanun'a göre herhangi bir şekilde onursuz bir kişi gibi davranan herhangi bir kadın cezalandırılmalı, hatta bunu kanıyla ödemelidir. Arnavutluk gibi erkek egemen toplumlarda, kadınların işgücü piyasasında yükselmeleri için çok az fırsat vardır. Bu da kadınların kendilerini ve ailelerini maddi açıdan geçindirmelerini çok zorlaştırmaktadır. Yüksek düzeydeki cinsiyet eşitsizliği Arnavut kadınların göç etmelerinin önemli bir nedeni olarak tanımlanmaktadır (Iessa, 2014, s. 2). Çeşitli araştırmacılar, kadınların Arnavutluk'taki göç süreçlerine katılımının makro ölçekli çalışmalarda görüldüğünden daha karmaşık olduğunu göstermiştir (Vullnetari & King, 2012).

Arnavutluk'ta komünizm sonrası uluslararası göç, özellikle erkeklerin ekonomik nedenlerle göç ettiği komünizm sonrası ilk on yıl olan 1990-2000 döneminde erkek egemen bir olgu olarak değerlendirilmiştir. Kadınlar Arnavutluk'ta kalmış, ailelerine bakmak için ülke içinde yer değiştirmiş ve ancak daha sonra aile birleşimi amacıyla yurt dışına göç etmişlerdir. Arnavutluk'un kendine özgü tarihinin üç aşaması, cinsiyet ve göç ile eşitsizliğin rolüne ilişkin analiz açısından özellikle önemlidir. İkinci Dünya Savaşı'ndan önce Arnavutluk, güçlü ataerkil değerlere ve cinsiyet ayrımcılığına sahip geleneksel bir topluma sahipti. Çoğunlukla erkekler tarafından yönetilen aile klanları, aile üyelerinin günlük yaşamları üzerinde önemli bir otoriteye sahipti. Evlilik modelleri, kız çocuklarının ebeveynleri için değerini azaltarak dışarıdan birliktelikleri tercih ediyordu. 1938'de ilkokul öğrencilerinin sadece üçte biri ve ortaokul öğrencilerinin beşte birinden biraz fazlası kızdı, bu da eğitimde cinsiyet eşitsizliğine işaret ediyordu (Stecklov, Carletto, Davis, & Azzarri, 2010, s. 938).

İkinci aşama, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Hoca liderliğindeki Komünist dönemle başladı. Hoxha'nın yönetimi altındaki Arnavutluk, en izole Komünist ülke haline geldi ve göç durdu. Komünist devlet, kadınları ekonomik hayatın her alanına entegre ederek eşitlikçi bir reform hedefledi. Bu durum her iki cinsiyet için de eğitim seviyelerinin yükselmesine yol açmış, 1966'da ortaokul öğrencilerinin %43'ünü kızlar oluşturmuştur. Kadın istihdamı 1989 yılında Avrupa'daki en yüksek seviyeler arasındaydı. Ancak, kamusal alandaki ilerlemeye rağmen, kadınlar hala aile görevlerinin birincil sorumluluğunu üstlenmekte ve işgücüne tam olarak entegre olmalarını engellemekteydi (Gjonca & Falkingham, 2001). Hoxha'nın ölümü ve Komünist rejimin çöküşünün damgasını vurduğu üçüncü aşamada Arnavutluk, cinsiyet dinamiklerini derinden etkileyen makro düzeyde önemli değişimler yaşadı (Stecklov, Carletto, Davis, & Azzarri, 2010, s. 938).

Hoca döneminden sonra ülke ciddi ekonomik krizlerle karşılaşmış, bu da işgücü piyasasındaki eşitsizliklerin artmasına neden olmuştur. 2003 yılına gelindiğinde işgücüne katılım erkeklerde %70,5'e, kadınlarda ise %46,7'ye ulaşarak belirgin bir cinsiyet eşitsizliğine işaret etmiştir. Bu ekonomik dönüşümlerin, özellikle istihdam modellerinde önemli sonuçları olmuştur. Arnavutluk'ta Komünist dönemde istihdam neredeyse eşitti, ancak 2003 yılına gelindiğinde tam zamanlı işlerin %92'si erkekler tarafından yapılıyordu. Aynı zamanda yoksulluk oranları arttıkça kız çocuklarının okula kayıt seviyelerinde düşüş yaşanmıştır. Bunun nedeni ebeveynlerin kız çocuklarının eğitimi erkek çocuklarına tercih etmeleri idi (Stecklov, Carletto, Davis, & Azzarri, 2010, s. 939).

Bu değişiklikler, kadınlara yardım eden hükümet bunu yapmayı bıraktığında, erkeklerin ve kadınların nasıl davranması gerektiğine dair eski fikirler geri geldiği için ortaya çıktı. Sonuç olarak, kadınlar iş yerinde daha adaletsiz muamelelerle karşılaştı. Bu durum, erkeklerin ve kadınların ne yapması gerektiğine dair geleneksel görüşlerin hükümet tarafından ele alınmamasıyla bağlantılıydı. Eskiden toplumda kadınlara yardımcı olan destek de ortadan kalktı ve işler kadınlar için daha da zorlaştı. Bu durum kadınların iş bulmasını daha da zorlaştırdı. Kamusal alanlardaki iyileştirmelere rağmen kadınlar, erkekleri kayıran eski moda inançlar ve ataerkil gelenekler nedeniyle evde hala zorluklarla karşılaşlıyordu. Bu da kadınların Komünizm sonrası devlette ilerleme kaydetmesini zorlaştırdı (Statistics, 2004).

Özetle Arnavutluk'un tarihsel evrimi, İkinci Dünya Savaşı öncesi güçlü ataerkil değerlere sahip geleneksel bir toplumdaki, eşitlikçi çabaların ve kadın eğitiminin arttığı

Komünist döneme kadar üç aşamada gerçekleşmiştir. Komünizm sonrası dönemde ise ekonomik zorluklar, işgücü piyasasındaki cinsiyet eşitsizliklerinin artması ve kadınların işgücüne entegrasyonunu engelleyen geleneksel rollerin yeniden vurgulanması görülmektedir. Bu tarihsel anlatı, ataerkil geleneklerin kalıcı etkisini ve bunların cinsiyet dinamikleri üzerindeki etkisini aydınlatarak Arnavutluk'taki göç modellerinin bağlamını şekillendirmektedir.

Arnavutluk'un tarihsel bağlamını anlamak, hem kadın hem de erkek Arnavut akademisyenleri Almanya'ya göç etmeye iten koşulları anlamak için çok önemlidir. Gelenekselcilik, Komünist reformlar ve Komünizm sonrası zorlukların aşamaları, cinsiyet dinamiklerini etkileyen toplumsal değişimler ve ekonomik olumsuzlukların karmaşık bir etkileşimini yansıtmaktadır. İşgücü piyasasında artan cinsiyet eşitsizlikleri ve geleneksel cinsiyet rollerinin yeniden canlanması, Arnavut akademisyenlerin Almanya'da fırsat arama kararlarını etkilemiştir. Tarihsel bağlam, bu bireylerin karşılaştığı daha geniş sosyo-ekonomik zorluklara ilişkin bilgi vermekte ve göç kararlarına katkıda bulunan itici faktörler hakkında değerli bilgiler içermektedir. Arnavutluk'ta cinsiyet ve göçün nasıl bağlantılı olduğuna bakmanın ilginç bir yolu var. Evlerdeki güç dengesi hala eski moda ve çoğunlukla erkekler tarafından kontrol edilir. Bu durum, erkekler ve kadınlar arasındaki farklılıkların cinsiyet ve göç arasındaki ilişkiyi nasıl etkilediğini anlamaya yardımcı olmaktadır.

Stecklov'un "Arnavutluk'ta Cinsiyet ve Göç" başlıklı araştırması, kadın göçünde bir miktar artış olmasına rağmen, kadınların bağımsız karar verdiğine dair çok az kanıt olduğunu ve ev içi faktörlerin göçü güçlü bir şekilde etkilediğini söylüyor. Araştırma, Arnavutluk'tan kadın göçüne ilişkin karmaşık bir tablo çizmektedir. Bir artış olsa da bu, kadınların statüsünün iyileştiğinin kanıtı değil. Aile dinamikleri, kız çocuklarının göç edip etmemesini etkileyen önemli bir rol oynamaktadır. Bulgular, bazı olumlu işaretlere rağmen, kadınların göç kararlarındaki etkinliğinin aile düzeyindeki faktörlerle sınırlı kaldığını göstermektedir (Stecklov, Carletto, Davis, & Azzarri, 2010, s. 958).

Ermira Danaj çalışmasında: "Uluslararası öğrenci göçünün cinsiyete dayalı deneyimleri: Arnavutluk örneği" (Gendered experiences of international student migration: the case of Albania) başlıklı çalışmasında, Arnavut kadınlar için eğitimin daha iyiye giden bir pasaport olduğunu göstermektedir. Ancak Danaj'a göre onları uluslararası göç etmeye iten başka önemli nedenler de var. Yurtdışında eğitim almak için göç etmek, Arnavut kadınlar için memleketlerindeki kısıtlayıcı cinsiyet normlarından ve beklentilerinden

kaçmanın sosyal olarak kabul gören bir yoluydu. Onlar için göç, özellikle genç kadınların daha güçlü sosyal kontrole maruz kaldığı küçük şehirlerde, memleketlerindeki toplumla aralarına fiziksel mesafe koyarak anonimlik ve bağımsızlık arayışı gibi görünmektedir (Danaj, Gendered Experiences of International Student Migration: The Case of Albania, 2019).

Danaj'ın çalışmasındaki bulgular, Almanya'ya göç etmiş birçok genç Arnavut doktora öğrencisinin Almanya ve Arnavutluk arasındaki farkı belirtmesiyle bu çalışmada da pekiştirilmiştir. Menşe ülke (Arnavutluk) ile göç ettikleri ülke (Almanya) arasındaki yaşam ve çalışma koşullarını karşılaştırmaları istendiğinde, çoğu Almanya'da istedikleri gibi davranma özgürlüğünden bahsetmektedir. Yaşam koşullarındaki bu değişim iş olanaklarına ve kariyerlerine de yansımıştır. Bu çalışmada katılımcılardan bazılarının Arnavutluk'a kıyasla Almanya'daki yaşam ve çalışma koşulları hakkında söyledikleri aşağıda yer almaktadır:

B.C: "Almanya'da beni özgürleştiren bir özgürlük duygusu yaşadım. Arnavutluk'tayken, özellikle akşamları kendimi kısıtlanmış ve huzursuz hissettiğim bazı alanlar vardı. Almanya'da kendimi sürekli güvenlik endişesi olmadan şehri keşfederken buldum. Bu yeni keşfedilen özgürlük sadece genel iyilik halimi arttırmakla kalmadı, aynı zamanda profesyonel olarak da bana fırsatlar sundu. Kendimi daha güvende hissettim ve bu güvenlik, ülkeme döndüğümde düşünmediğim iş fırsatlarının arkasından gitmek için kendime güvenmemi sağladı. Hatta kendimi bir ticaret panayırında çalışırken buldum ki bu Arnavutluk'ta sadece hayalini kurduğum bir şeydi. Almanya'daki güvenlik ve özgürlük sadece kişisel hayatımı zenginleştirmekle kalmadı, aynı zamanda mesleki olanaklarımı da arttırdı."

G.H: "Almanya'ya taşınmam bana günlük hayatımda derin bir güvenlik ve özgürlük hissi sağladı. Bazı yerlerin güvensiz olduğu Arnavutluk'un aksine, Almanya bana özgürce hareket edebileceğim sıcak bir ortam sundu. Bu güvenlik hissi, daha önce düşünmediğim iş fırsatlarını keşfetmem için bana güç verdi. Dahası, Almanya'da uzun mesafeler arasında hareket edebilme becerisi kariyer gelişimime önemli ölçüde etki etti. Arnavutluk'ta sınırlı yaşam güvencesi duygusu, kadınların hayallerindeki işlerin peşinden gitmelerini genellikle kısıtlıyordu. Buna karşılık, Almanya'da hareket etme özgürlüğü, hedeflerime uygun bir pozisyon bulmamda ve bunu güvence altına almamda çok önemli bir rol oynadı."

R.T: “Almanya, Arnavutluk’ta hissettiğim kısıtlamalarla tam bir kontrast oluşturdu. Almanya’da yaşadığım güvenli yerler bilgisi ve genel güvenlik, önemli bir özgürlük duygusu sağladı. Bu sadece sokaklarda güvende hissetmekle ilgili değildi; farklı mesleki fırsatları takip etmek için özgür hissetmekle ilgiliydi. Bu yeni keşfedilen özgürlük ve güvenlik kariyer yolculuğumda etkili oldu. Arnavutluk’ta yaşam güvencesizliğı çoğu zaman kadınların iş seğıeneklerini kısıtlıyor ve tam potansiyelimizi keşfetmemizi zorlaştırıyordu. Almanya’da, uzun mesafelerde bile özgürce hareket edebilmem, her zaman hayalini kurduğum iş arayışımı kolaylaştırdı. Buradaki ortam sadece daha iyi bir iş bulmam için bana güç vermekle kalmadı, aynı zamanda engelleri aşmamı ve hedeflediğim kariyere ulaşmamı sağladı.”

Katılımcılardan gelen yanıtlar, Arnavutluk’ta kadınların özellikle güvenlik ve sınırlı istihdam olanakları açısından karşılaştıkları zorlukların önemini vurgulamaktadır. Bir katılımcının dile getirdiğı güvenlik endişesi, gece vakti belirli yerlerde yaşanan tedirginliğı yansıtarak, bu tür güvenlik endişelerinin yalnızca kişisel özgürlüğü kısıtlamakla kalmayıp aynı zamanda mesleki seğıimleri de etkilediğini göstermektedir. Bir başka katılımcının anlattıkları ise Almanya’da yaşanan güvenlik ve özgürlük hissinin, Arnavutluk’ta düşünülmemiş olabilecek iş fırsatlarının keşfedilmesine olanak sağladığını vurguluyor. Bu yeni keşfedilen özgürlük, bir ticaret panayırında hayalindeki işin peşinden gitmesini kolaylaştırmıştır.

Katılımcıların düşünceleri, yaşam güvencesizliğinin Arnavutluk’taki kadınların iş olanakları üzerindeki etkisini daha da vurgulamaktadır. Güvenlik endişelerinin kariyer hedeflerini kısıtladığı komünizm sonrası Arnavutluk’ta kadınların karşılaştığı sınırlı kariyer seğıenekleri ve engeller, Almanya’daki fırsatlarla tam bir zıtlık oluşturuyor. Göç etme kararı, kadınların kendilerini güvende hissettikleri ve daha geniş bir mesleki fırsatlar dizisini keşfetme özgürlüğüne sahip oldukları farklı bir gerçeklik arayışından kaynaklanıyor görünmektedir. Sonuç olarak, bu kişisel anlatılar Arnavutluk ve Almanya’daki farklı gerçekliklerin, özellikle de güvenlik ve özgürlükle ilgili olanların, Arnavut kadınların daha iyi yaşam ve kariyer beklentileri için göç etme kararlarını nasıl önemli ölçüde şekillendirdiğini vurgulamaktadır. Bu bulgular Danaj tarafından desteklenmekte ve cinsiyet ve mekan analizi ile açıklanmaktadır.

Danaj’a göre göç edilen şehirlerde cinsiyete dayalı yeni bir mekân ve zaman ayrımı söz konusudur. Danaj, komünizmden sonra Arnavutluk’ta kamusal alanların kadınlar ve kız

çocukları için daha tehlikeli hale geldiğini ve daha geleneksel bir cinsiyete dayalı zaman ve iş bölümünün yeniden ortaya çıktığını söylüyor. Komünizm sonrası dönemde genç kadınlar ve kız çocukları çoğunlukla ev içi yeniden üretim alanlarına ve okulun eğitim alanlarına hapsedilmiştir (Danaj, Gendered experiences of international student migration: the case of Albania, 2019, p. 3).

Göç etmeden önce kadınların çoğu okul ve ev arasındaki sınırları hem mekânsal hem de zamansal olarak kesin çizgilerle belirlemiştir. Yurtdışına çıktıklarında, birçok Arnavut kadın okul ve ev arasındaki sınırın bulanıklaştığını gördü ve ev, okul, iş ve boş zaman ile ilgili faaliyetler arasında bir süreklilik olduğunu fark edip bu yönde hareket ettiler. Onlar için geldikleri şehirlerden farklı yeni alanlar açıldı. Bu yeni mekânları sahiplendikçe yeni cinsiyetlendirilmiş mekân örgütlenmeleriyle de tanıştılar. Varış şehirlerinin kendileri de Arnavutluk'takinden farklı, kendi cinsiyetlendirilmiş mekan ve zaman bölümlerine sahipti (Danaj, Gendered Experiences of International Student Migration: The Case of Albania, 2019).

Memleketlerindeki mekân ve zamanı düzenleyen konfigürasyonların aksine, gidilen şehirlerdeki mekânsal ve zamansal düzenlemeler kadınlara cinsiyetlerini farklı şekilde ifade etme fırsatları verdi. Kadınlar, zaman ve mekanın daha kısıtlayıcı cinsiyetçi bölünmelerinden, kadınlık inşalarını ve anlayışlarını etkileyen farklı konfigürasyonlara geçmişlerdir (Danaj, Gendered experiences of international student migration: the case of Albania, 2019, s. 3). Danaj tarafından yapılan mülakatlar, cinsiyetin mekan ve zamanın örgütlenmesiyle iç içe geçtiğini tam olarak göstermiştir. Massey'in de belirttiği gibi, "mekânın ve yerin cinsiyetlendirilmesi, içinde yaşadığımız toplumlarda cinsiyetin inşa edilme ve anlaşılma biçimlerini hem yansıtır hem de bu biçimler üzerinde etkileri vardır"(Massey D. , 1994, s. 186).

Danaj çalışmasında ayrıca kadın öğrenci göçmenlerin sadece öğrenci değil aynı zamanda kız evlat, anne, eş vb. olduklarını ve göç deneyimleri boyunca tüm bu cinsiyetlendirilmiş rolleri dengelemek zorunda olduklarını belirtmektedir. Danaj'ın çalışması, eğitim için göç etmenin çeşitli motivasyonlar içerdiğini ve ister bir ülke içinde ister uluslararası düzeyde olsun öğrenci göçünü incelerken bunların dikkate alınması gerektiğini öne sürmektedir. Ayrıca, öğrenciler gibi belirli gruplardaki kadınların çeşitli nedenlerle göç etmeyi tercih ettiklerini vurgulamaktadır. Bu motivasyonlar arasında kadın olarak kişisel gelişim, Arnavutluk'ta sahip olmadıkları özgürlüğü arama ve ekonomik

bağımsızlık elde etme yer almaktadır. Bu faktörler kariyer gelişimlerine ve daha iyi iş fırsatları arayışlarına katkıda bulunmaktadır (Danaj, Gendered experiences of international student migration: the case of Albania, 2019, s. 3).

Bu çalışmada katılımcılarımız tarafından belirtilen duygular, Almanya’da eğitim alma motivasyonlarının akademik arayışların ötesine geçtiğini vurgulayarak daha geniş bir anlatıyla benzerlik göstermektedir. Katılımcılarımızın yanıtlarında örneklediği gibi, Almanya’da eğitim alma kararı, kadın olarak kişisel gelişim arzusu, Arnavutluk’ta sınırlı olarak algılanan özgürlük arayışı ve kendi kariyerlerini şekillendirmek için ekonomik bağımsızlık arayışına derinden dayanmaktadır. Almanya’daki Arnavut doktora öğrencilerimizden gelen aşağıdaki açıklayıcı yanıtlar, göç kararlarının çok yönlü niteliğine odaklanmaktadır.

Katılımcı A. B:

“Doktoramı Almanya’da yapmayı seçmem eğitimden çok daha fazlasıydı. Bunu bir kadın olarak kendimi geliştirmek, Arnavutluk’ta sınırlı olduğunu hissettiğim özgürlüğü deneyimlemek ve kariyerimi şekillendirmek için ekonomik bağımsızlık kazanmak için bir şans olarak gördüm. Almanya kişisel ve profesyonel olarak gelişebileceğim bir ortam sağladı.”

Katılımcı C. D :

“Almanya’da eğitim alma kararım, özellikle bir kadın olarak kişisel gelişim arzumdan kaynaklandı. Arnavutluk’ta kısıtlanmış hissettiğim özgürlüğü bulmak ve ekonomik bağımsızlığımı elde etmekle ilgiliydi. Bu hususlar kariyerimi şekillendirmek için çok önemliydi ve Almanya aradığım fırsatları sundu.”

Göç söz konusu olduğunda erkeğin rolünün çok güçlü bir şekilde vurgulandığı ve kadınların kocalarının pasif takipçileri olarak görüldüğü görülüyor. Bunun nedeni göçün ekonomik bir davranış olarak ifade edilmesidir (Iessa, 2014, s. 22). Araştırmalar, göç söz konusu olduğunda kadınların erkeklerin takipçisi olduğunu, kocalarının gitmeye karar verdiği yerlere gittiklerini ve tüm aileyi mi yoksa sadece eşini mi götüreceğinin erkeğin kararı olduğunu göstermiştir. Kadınlar kentsel alanlara veya diğer ülkelere göç ettiklerinde, genellikle geniş aileden ayrıldıkları ve ev dışında ücretli bir işte çalışabildikleri ve sosyal ağlarını genişletebildikleri için güçlenme potansiyelleri artmaktadır. Bu ağlar, bilgi edinmek

için harcanan maliyet ve zamanı azaltarak daha fazla göçü tetikleyebilir. Komşuların, aile üyelerinin vb. önceki göçleri diğer kadınları göç kararlarında etkileyebilir. Kadınlar göç ederek özerklik, özgüven ve eylemliliklerinde artış yaşarlar (Iessa, 2014, s. 23).

Önceki çalışmalarda gözlemlenen, kadınların genellikle erkeklerin göç kararlarını takip etmesi olgusu, bu çalışmadaki katılımcıların paylaştığı deneyimlerle uyumludur. Almanya’da eğitim gören Arnavut kadınlardan gelen iki yanıt, sosyal ağların ve aile bağlantılarının göç kararları üzerindeki etkisini daha da belirginleştirmektedir. İlk katılımcı, daha önce göç etmiş olan arkadaşlarının etkisini vurgulamış ve onların deneyimlerinin Almanya’ya gelme kararını daha mümkün kıldığını belirtmiştir. Arkadaşlarının daha önceki göçlerinden edindiği destek ve anlayış olmadan yabancı bir ülkeye uyum sağlamanın zor olacağını paylaşmıştır.

Benzer şekilde, ikinci katılımcı da aile bağlantılarının rolünü vurgulamış ve Almanya’da akrabalarının olmasının göç etme kararında önemli bir rol oynadığını belirtmiştir. Bu aile desteği sadece bir güvenlik duygusu sağlamakla kalmamış, aynı zamanda ona Arnavutluk’ta kısıtlı olan fırsatları takip etme özgürlüğü de vermiştir. Bu katılımcı, aile kısıtlamaları nedeniyle kendi ülkesinde sınırlı olduğunu düşündüğü bir seçenek olan, şehirden uzakta bir şirkette çalışma imkanına yeni kavuştuğunu belirtmiştir. Bu anlatılar, Arnavut kadınların göç tercihlerini şekillendirmede sosyal ağların ve aile bağlarının önemini vurgulamakta ve bu tür bağlantıların kadınların göç kararlarındaki özerkliği ve eylemliliği üzerindeki etkisine ilişkin daha geniş bulgularla uyum göstermektedir.

İlk katılımcının söyledikleri:

“Almanya’da doktora yapan bir kadın olarak, daha önce göç etmiş arkadaşlarımdan büyük destek ve ilham aldım. Onların deneyimleri ve görüşleri yurtdışında, özellikle de Almanya’da eğitim alma fikrini daha anlamlı ve daha az zorlayıcı hale getirdi. Onların hikayeleri yeni bir ülkeye uyum sağlamanın zorluklarını aşmamda bana yardımcı oldu ve onların verdiği cesaret Almanya’da eğitim alma kararında çok önemli bir rol oynadı.”

İkinci katılımcı ise şunları söyledi:

“Almanya’ya gelme kararımı burada akrabalarımın olması önemli ölçüde etkiledi. Yabancı bir ülkede aile desteğine sahip olmak güven duygusu sağladı ve yurtdışında eğitim alma ihtimalini daha uygulanabilir hale getirdi. Almanya’da, özellikle kariyer seçimlerim açısından Arnavutluk’ta kısıtlı olan bir özgürlük seviyesi buldum. Örneğin, şehirden uzakta bir şirkette çalışmak gerçek oldu; Almanya’da yakınlarımın desteği ve sunduğu fırsatlar olmasaydı bu mümkün olmayabilirdi”.

Göçün faydaları göçmen kadınlar için motivasyonlarına, beklentilerine, eğitim düzeylerine, geçmiş özelliklerine, sosyal statülerine ve ailede eşlerinin varlığına bağlı olarak değişebilmektedir. Bu hususlar onların mesleklerini ve yeni topluma başarılı bir şekilde entegre olma becerilerini belirlemektedir. Erkekler ve kadınlar göçle ilgili nedenler, riskler ve normlar açısından farklılık göstermektedir. Bu durum, kadınların giderek daha fazla evin geçimini sağlayan kişi rolünü üstlenmeye başladığı ve erkeklerin kontrolü kaybettiklerini hissetmeye başladığı yeni bir tür aile hiyerarşisi yaratmaktadır. Bu araştırmacılara göre, sınırları aşmak bir anlamda sadece coğrafi olarak sınırı aşmak değil, aynı zamanda baskının, cinsiyet eşitsizliğinin ve erkek egemenliğinin sınırını aşmaktır (Iessa, 2014, s. 23).

Bu çalışmada da, bu araştırmacıların bulgularına benzer şekilde, birçok kadın katılımcı Almanya’ya göç etmenin sadece coğrafi bir hareket olmadığını, aynı zamanda baskı, cinsiyet eşitsizliği ve erkek baskısının sınırlarını aşan dönüştürücü bir değişim olduğunu vurgulamıştır. Kadın katılımcıların çoğunluğu, Almanya’nın kendilerine eğitim ve kariyer fırsatlarının ötesine geçerek kendileri için karar verme özgürlüğü sağladığını vurgulamıştır. Aşağıdaki örnek, Almanya’da doktora yapan üç kadının cevaplarından alınmıştır:

Katılımcı A:

“Almanya benim için çok önemliydi. Burada sadece doktoramı yapmakla kalmadım, aynı zamanda kendim için karar verme gücünü de keşfettim. Arnavutluk’tayken toplumsal normlar çoğu zaman ne yapıp ne yapamayacağımı belirliyordu. Almanya’da akademik ve profesyonel yolculuğumu kendi şartlarımla şekillendirebildim ve ülkemde sınırlı olan kişisel güçlenme duygusuna tanık oldum.”

Katılımcı B:

“Göç etme kararım sadece eğitim ve kariyerle ilgili değildi; hayatım üzerindeki kontrolü yeniden ele almakla ilgiliydi. Almanya bana kendi yolumu çizme özgürlüğü verdi ki Arnavutluk’ta bu konuda kendimi kısıtlanmış hissediyordum. Geleceğimi aktif bir şekilde şekillendirebildim, geleneksel cinsiyet normlarından kurtuldum ve akademik ve profesyonel alanların ötesine geçen yeni bir bağımsızlık duygusu yaşadım.”

Göç etmiş ve yurtdışında belli bir statü ve zenginlik elde etmiş Arnavutların başarı hikayeleri, başkalarının da göç etmesi için ilgi çekicidir. Kadınların göç etmelerinin temel nedeni ekonomik güvenlik ve cinsiyet eşitsizliğinden kurtulma ve kendilerini geliştirme fırsatıdır. Bir başka katılımcının söyledikleri şu şekildedir:

Katılımcı C:

“Almanya’ya göç etmek birçok açıdan özgürleştiriciydi. Sadece olağanüstü eğitim ve kariyer olanakları bulmakla kalmadım, aynı zamanda kendim için karar verme becerisi de kazandım. Buradaki doktora yolculuğumda, Arnavutluk’ta olmayan bir bağımsızlık düzeyi deneyimledim. Almanya, geleneksel cinsiyet rollerinden kurtulmam ve seçimlerim üzerinde kontrol sahibi olmam için bana bir zemin sağladı ve ülkemde hayal bile edemediğim bir güçlenme duygusunu besledi.”

Bu yanıtlar, çalışmadaki kadınların deneyimlerinin, özellikle Almanya gibi ülkelere göçün geleneksel cinsiyet normlarının değişmesine katkıda bulunduğu ve kadınların hayatlarının çeşitli yönlerinde bağımsız kararlar almalarını sağladığı yönündeki daha geniş perspektifle nasıl uyumlu olduğunu vurgulamaktadır.

Kadınlar ve göç hakkında konuşurken literatürde yer alan sorulardan bazıları şunlardır: Kadınlar yeni çevreleriyle nasıl başa çıkıyor? Göç güçlenmeye katkıda bulunur mu? Kadınlar bazen ataerkillikten ve kocalarının ya da babalarının baskısından kaçmak istedikleri için göç ederler. Bu kadınlar kendi geçimlerini sağlayabilecek ve erkeklerden bağımsız olabilecekler mi? İessa çalışmasında: “Göç ve kadınların güçlendirilmesi arasındaki ilişki: Arnavutluk örneği”, göç etmeye karar veren kadınlar için durumun her zaman beklendiği gibi olmadığını söylüyor: Ev sahibi ülkeler, göçmen kadınların yüksek mesleki pozisyonlardaki yeteneklerini tanımamakta, kültürel ve tarihi geçmişlerini ve

diplomalarını dikkate almamaktadır. Bu ayrımcı yaklaşım ve ülkeye girişteki baskı politikaları, çok sayıda kaçak göçmen yaratmaktadır. Birçok Arnavut kadın göçmen kaçak giriş yapmakta ve kaçak faaliyetlere ya da çok düşük becerili işlere yönelmektedir (Iessa, 2014, s. 25).

Yukarıdaki çalışma, bazı ev sahibi ülkelerde göçmen kadınların karşılaştığı zorlukları ve potansiyel dışlanmayı vurgularken, bu çalışmadaki bulguların farklı olduğunu belirtmek önemlidir. Almanya'ya doktora öğrencisi veya akademisyen olarak göç eden Arnavut kadınlar, içinde bulundukları gerçeklikten ve iş durumlarından yüksek düzeyde memnuniyet duyduklarını belirtmektedir. Bu farklılık, Almanya'nın nitelikli göçmenlere yönelik misafirperver ortamına, kolaylaştırılmış iş bulma prosedürlerine ve göçmenler için erişilebilir yasal süreçlere bağlanabilir.

Katılımcı A:

“Almanya'nın ortamı göçmenler için inanılmaz derecede misafirperver. Ülkenin getirdiğim beceri ve bilgiye değer verdiğini gördüm ve bu da akademik hayata geçişi beklediğimden daha sorunsuz hale getirdi. Almanya'da iş bulmak oldukça kolaydı. Aldığım destek, başka bir yerde bulamayacağım bu süreci çok daha sorunsuz hale getirdi.”

Katılımcı B:

“Almanya'da iş bulma prosedürleri kolay ve verimliydi. Sağlanan destek ve rehberliği memnuniyetle karşıladım, bu da süreci başka yerlerde karşılaşılabileceklerime kıyasla çok daha kolay hale getirdi. Almanya sadece yeteneklerimi takdir etmekle kalmıyor, aynı zamanda iş arayışımı da aktif olarak destekliyor. Üniversiteye kaydolmak inanılmaz kolaydı ve her adımda rehberlik hizmeti sunuluyordu. Bir kadın olarak, burada kalmak için izin süreci son derece sorunsuz ve destekleyici.”

Katılımcı C:

“Almanya'da göçmenler için yasal süreçler oldukça basit. Bu durum entegrasyonumu kolaylaştırdı, güvenlik hissi verdi ve gereksiz engeller olmadan akademik çalışmalarına odaklanmamı sağladı. Almanya'daki iş piyasasını niteliklerime uygun buldum. Üniversite kayıt süreci kolaydı ve burada bir kadın olmak, güvenlik hissi ve kalma izni alma kolaylığı sağlıyor.”

Bu çalışmanın bulguları, Almanya'ya doktora öğrencisi veya akademisyen olarak göç eden Arnavut kadınların karşılaştıkları gerçekliğe dair olumlu bir tablo çizmektedir. Katılımcılar, yaşam ve çalışma koşullarından yüksek düzeyde memnuniyet duyduklarını ifade ederken, Almanya'nın misafirperver ortamına, kolaylaştırılmış iş bulma prosedürlerine ve göçmenler için erişilebilir yasal süreçlere vurgu yapmaktadır. Bu kadınların Almanya'da akademik ve mesleki arayışlarını kolaylıkla sürdürmeleri, diğer araştırmalarda vurgulanan potansiyel zorluklarla keskin bir zıtlık oluşturmaktadır. Katılımcıların ortaya koyduğu bu olumlu gerçeklik, özellikle akademi çalışan Arnavut kadınların eğitim ve kariyer gelişimi için Almanya'yı tercih etmelerindeki güçlü motivasyona vurgu yapmaktadır.

Çalışmanın bu bölümünde, Arnavutluk ve Almanya arasındaki temel farklılıklar incelenmiş, özellikle bu farklılıkların Arnavut öğrenci ve akademisyenlerin göç kararlarını nasıl etkilediğine odaklanılmıştır. Bu inceleme, doktora öğrencileri ve akademisyenler için yaşam ve çalışma koşullarına ilişkin beklentilerin karşılanmasına odaklanmıştır. Ayrıca, göç anlatılarındaki cinsiyete dayalı deneyimler vurgulanarak uluslararası öğrenci ve akademisyen göçü ortamındaki benzersiz perspektiflere odaklanılmıştır. Sunulan bulgular, göç tercihlerini etkileyen faktörlerin ayrıntılı bir şekilde anlaşılmasına yardımcı olmakta ve bu iki ülke arasındaki eğitim ve mesleki yolların şekillendirilmesinde rol alan politika yapıcılar için değerli görüşler sağlamaktadır.

6.6. Geri Dönüş İkilemi: Almanya - Bir Geçiş Ülkesi mi Yoksa Gelecekteki Bir Ev mi?

Çalışmanın bu bölümünde, eğitim için Almanya'yı seçen Arnavut doktora öğrencileri ve akademisyenlerin isteklerini ve gelecek planlarını çevreleyen karmaşık dinamikler araştırılmıştır. Çalışmanın odak noktası, Arnavutluk'u etkileyen beyin göçü olgusuna katkıda bulunan çok yönlü faktörleri ortaya çıkarmak ve bu bireylerin Almanya'daki deneyimlerinin, özellikle eğitim sonrası yaşam için ideal ülkeyi seçme konusunda geleceğe yönelik planlarıyla nasıl kesiştiğini anlamaktır.

Arnavut akademisyenlerin Almanya'ya göçünün ardındaki motivasyonları anlamak için Arnavutluk'ta mevcut olan koşullardan yeniden bahsetmek önemlidir. Ekonomik zorluklar ve kısıtlı kariyer fırsatları, tarihsel olarak akademik diasporayı tetikleyen faktörlerdir. Kendi ülkelerindeki itici faktörleri inceleyerek, Almanya'nın neden ileri

düzeyde çalışmalar yapmak için tercih edilen bir seçenek haline geldiğini anlamak için bir temel oluşturmak amaçlanmaktadır.

Diğer taraftan, güçlü akademik ortamıyla tanınan Almanya, bilim adamları için farklı bir ortam sunuyor. Bu bölümde, araştırma olanakları ve işbirliğine dayanan uluslararası ağlar da dâhil olmak üzere Arnavut doktora öğrencilerini ve akademisyenleri çeken fırsatlar incelenmektedir. Almanya'yı akademik bir sığınak haline getiren çekici faktörleri incelemek, bu fırsatların taşınmayı düşünenlerin karar verme sürecine nasıl katkıda bulunduğuna dair bilgiler sağlamayı amaçlamaktadır.

Arnavut akademisyenlerin karşılaştığı ikilem, ülkelerine dönme ya da Almanya'da yerleşme kararını verirken özellikle önemli hale gelmektedir. Kariyer beklentileri, toplumsal bağlar ve katkılarının Arnavutluk'un akademik gelişimine etkisi de dahil olmak üzere bu ikilemi etkileyen faktörlerin incelenmesi, bu kişilerin kendi ülkelerine katkıda bulunma arzusu ile yurtdışında potansiyel olarak daha kapsayıcı bir akademik ortamın çekiciliği arasında yaşadıkları iç mücadeleyi ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

Almanya'da ikamet eden Arnavut doktora öğrencileri ve akademisyenlerle yapılan görüşmelerden edinilen algı ve duygulara odaklanılmaktadır. Bu kişilerin kişisel deneyimlerini ve düşüncelerini inceleyerek, Almanya'yı sadece akademik çalışmalar için bir geçiş noktası olarak mı yoksa uzun vadeli potansiyel bir ev olarak mı gördüklerini ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır. Bu sayede katılımcıların bakış açıları daha iyi anlaşılacak ve Almanya'yı mezuniyet sonrası yaşam için bir destinasyon olarak algılamalarını şekillendiren faktörlere odaklanılacaktır.

Görüşmelerden edinilen bilgilere dayanarak, çalışmanın bu bölümü Almanya'yı bir geçiş ülkesi olarak algılamak ile gelecekteki bir ev olarak düşünmek arasında bir ikilik çizmeyi amaçlamaktadır. Kariyer yolları, kültürel entegrasyon ve kişisel beklentilerin analizi, beyin göçü ve akademisyenlerin küresel hareketliliğine ilişkin tartışmalara değerli bilgiler katmayı amaçlamaktadır.

Kings ve Gedeshi 2020'de geri dönüş vakası, kendi ülkesi ve ev sahibi ülke ile ilişkili olarak iki açıdan analiz edilmiştir. Yurtdışındaki Arnavut öğrenciler genellikle zengin sosyal ve düşünsel sermayeye sahiptir. Yakın aile, akraba ve arkadaşlarla kitle iletişim araçları (Skype, WhatsApp, telefon, e-posta) aracılığıyla ülkeyle yakın bağlantılar sürdürülmektedir. Ankete göre, öğrencilerin büyük bir kısmı Arnavutluk'taki arkadaşlarıyla düzenli olarak e-

posta veya diğer web kanalları aracılığıyla iletişim kurmaktadır. Bu tür bir iletişim, bağlantıları sürdürmek ve güçlendirmek, birbirlerine yardım etmek ve özellikle ülkeye geri dönme durumunda eylemleri koordine etmek için gereklidir (Gedeshi & King, The Actual and Potential Migration of Students from Albania: a Putative Brain Drain?, 2020, s. 46). Bu çalışmada böyle bir durum söz konusu değildir. Geri dönmek istemediğini söyleyen ve yaşamak için Almanya'yı seçen katılımcıların büyük bir kısmı, sadece yakın aileleriyle konuştuklarını ve arkadaşlarıyla ilişkilerinin kesildiğini belirtmiştir. Almanya'da kalma planlarının bir parçası olarak arkadaşlarıyla ve ülkeyle ilişkilerinin kesilmesinden bahsediyorlar. Yaşanacak ülkede yeni bağlantılar kurmanın menşe ülkeden daha önemli olduğunu söylüyorlar. Almanya'da kalışlarının gelecek planlarını nasıl etkilediği sorulduğunda bir katılımcı şunları ifade etmiştir:

“Almanya’da kalışım gelecek planlarımı önemli ölçüde etkiledi. Arnavutluk’taki arkadaşlarım ve ailemle yakın ilişkilerimi korumanın aksine, Almanya’da kendimi yeni bağlantılara öncelik verirken buluyorum. Burada bir gelecek inşa etmeye odaklandığımdan, iş ve eğitim için çok sayıda fırsat olduğunu düşündüğümünden, geri dönme fikri bana uzak geliyor.”

Eğitimlerini tamamladıktan sonra yaşamak için tercih edilen ülke ile ilgili olarak net bir model belirlemiştir. On dokuz katılımcı açık bir şekilde Almanya'yı tercih etmiştir. Bu durum, ülkelere geri dönme düşüncesinin sıklıkla vurgulandığı genel beklentilerle zıtlık oluşturmaktadır. Bu çalışmada katılımcılar arasında yaygın olan duygu, Almanya'nın uzun vadeli ve hatta kalıcı bir ikamet yeri olarak algılamasıdır. Bir başka katılımcı şöyle açıklıyor:

“Almanya’yı seçmemizin birincil nedeni daha iyi bir yaşam umudu. Burada hem iş hem de eğitim için benzersiz fırsatlar var. Başarılı bir kariyer yapma ve yüksek bir yaşam kalitesine sahip olma ihtimali Almanya’da kendi ülkemden daha ulaşılabilir görünüyor. Bu durum, Almanya’yı gelecekteki evim yapma kararımı önemli ölçüde şekillendirdi.”

Bu durum, katılımcıların gelecek planlarına ve Almanya'nın bu planları şekillendirmedeki rolüne ilişkin değişen bakış açılarının önemini vurgulamaktadır. Bir katılımcı değişen bakış açısını şöyle ifade etmiştir:

Almanya’daki yaşamımın dinamikleri doğal olarak odağımı değiştirdi. Arnavutluk’taki anılarıma ve bağlantılarıma değer verirken, Almanya’da

karşılaştığım fırsatlar ve zorluklar ilgimi çekiyor. Burada yeni bağlantılar kurmak kariyerim ve kişisel gelişimim için çok önemli hale geldi. Arnavutluk'taki insanları önemsemediğimden değil; daha çok mevcut koşullarımın taleplerine adapte olmak ve Almanya'da bir gelecek inşa etmekle ilgili."

Bir başka katılımcı da benzer bir düşüncüyü paylaşarak şunları söyledi:

"Coğrafi uzaklık ve Almanya'daki yaşamımın farklı doğası önceliklerimi yeniden şekillendirdi. Bu, ülkemdeki insanlara karşı ilgisizlik ya da sevgisizlikle ilgili değil; aksine, burada kurduğum hayatın doğal bir sonucu. Almanya'da geliştirdiğim profesyonel ağlar, sosyal çevreler ve fırsatlar bugünüm ve geleceğim için çok önemli. Kalbim Arnavutluk'a bağlı kalmaya devam ederken, şu anki odak noktam Al'manya'nın akademik ve profesyonel ortamına entegre olmak."

Bu yanıtlar katılımcılar arasında ortak bir noktanın altını çiziyor ve Almanya'daki mevcut ortamlarının gerekliliklerinden kaynaklanan bir odak değişimini gösteriyor.

Katılımcıların bu görüşmelerdeki cevaplarından da görüldüğü üzere, çoğunluğu ev sahibi ülke olan Almanya'ya daha fazla önem vermektedir. Çoğu Arnavutluk'la ilgili konulara odaklanmak için zamanları olmadığını belirtmektedir. Diğerleri ise yeni ülke hakkında her şeyi öğrenerek bu ülkeye uyum sağlamaları gerektiğinden bahsetmektedir. Dolayısıyla, Arnavut doktora öğrencileri ve akademisyenler ev sahibi ülkede sosyal sermayelerini geliştirmişlerdir. Bu yeni sosyal sermaye önemlidir, çünkü ev sahibi ülkeye daha iyi entegre olmalarına ve yaşam ve toplum hakkında yeni davranışlar, kavramlar ve fikirler edinmelerine yardımcı olur ve bunları kitle iletişim araçları ya da bizzat ziyaretler yoluyla kendi ülkelerine aktarırlar.

Literatürün de belirttiği gibi, bu sosyal sermaye Arnavut doktora öğrencileri ve akademisyenlerin Almanya'da kendilerini kabul ettirmeleri için önemlidir. Katılımcıların cevaplarını analiz ederken Bourdieu'nun teorisi, Arnavut doktora öğrencileri ve akademisyenler arasında ev sahibi ülke olan Almanya'nın önceliklendirilmesini anlamada aydınlatıcı olmuştur. Katılımcıların Arnavutluk sorunları yerine Almanya bağlamına yaptıkları vurgu, Bourdieu'nün sosyal ağların ve bağlantıların önemini vurgulayan sosyal sermaye görüşü ile açıklanabilir. Bourdieu'nun sosyal sermaye perspektifi, katılımcıların Alman akademik ve sosyal çevresine entegre olmaya odaklanmalarıyla uyumludur. Buna ek olarak, ev sahibi ülkede sosyal sermayenin geliştirilmesi, daha iyi entegrasyona katkıda

bulunan önemli bir unsur haline gelmektedir. Bourdieu'nün teorisinin bu şekilde kullanılması, katılımcıların davranış ve tercihlerini açıklamaktadır. Bourdieu'nün kültürel sermayenin toplumda eşit olmayan bir şekilde dağıldığı yönündeki argümanı, bu bireylerin Almanya'yı neden becerilerinin tanınması ve kullanılması için daha elverişli bir ortam olarak algıladıklarını anlamak için bir temel sağlamaktadır (Goldthorpe, 2007).

Örneğin, akademisyenler ve araştırmacılar gibi önemli kültürel sermayeye sahip bireyler, kendi ülkelerinde uzmanlıklarının yeterince kabul görmediğini fark edebilirler. Bourdieu'nun terimleriyle ifade etmek gerekirse, Arnavutluk'ta eğitim, uzmanlık becerileri ve yabancı dil bilgisi gibi vasıflı profesyonellerin sahip olduğu kültürel sermaye tanınmamakta ve ödüllendirilmemektedir. Ülke dışında bu becerilere daha fazla talep ve değer var. Bu tanınma eksikliği, hayal kırıklığı duygularına ve başka yerlerde daha iyi fırsatlar arama arzusuna yol açabilir. Buna karşılık Almanya, bu profesyonellerin kültürel sermayelerini kullanmaları ve kariyerlerinde ilerlemeleri için daha iyi fırsatlar sunmaktadır. Bu da Almanya'yı bu vasıflı profesyoneller için bir hedef haline getirmektedir. Öte yandan, başka ülkelere göç eden bireylerin kültürel sermayelerini yeni ortamlarının kültürel normlarına ve beklentilerine uyarlamaları gerekebilir.

Kişisel tercihler yanı sıra, Arnavut öğrencilerin ve akademisyenlerin geri dönme konusundaki tercihlerini etkileyen şey ev sahibi ülkedeki durumdur. Dolayısıyla itici faktörlerin yanı sıra çekici faktörlerin de Almanya'da yaşama veya Arnavutluk'a geri dönme kararlarında önemli olduğu söylenmelidir. Daha önce de belirtildiği gibi, katılımcıların çoğu Almanya'nın nitelikli işçiler için sunduğu koşulların çok iyi olduğunu ve orada çalışan kişilerin işini kolaylaştırdığını söylemektedir.

Genel olarak Arnavutluk'tan Almanya'ya yoğun bir göç yaşanmakta ve son yıllarda oraya giden uzman işçi sayısında artış görülmektedir. Arnavutluk basını Almanya'yı göçmenler için bir çekici ülke olarak göstermiştir. Dolayısıyla Arnavut sığınmacılar, özellikle de Almanya'ya yönelenler, Alman hükümetinin göç politikalarını yeniden gözden geçirdiğine ve yeni yabancı işgücü çekmek istediğine dair sinyallerden cesaret aldılar. Medyanın da yaptığı gibi birçok Arnavut kendilerini ekonomik sığınmacı olarak adlandırdı ve sığınma görüşmelerinde Arnavutluk'u terk etme nedenleri olarak işsizlik ve yoksulluk gibi motivasyonlar sundular. Ekonomik gerekçeler, mülteciyi siyasi, dini veya etnik bir gruba mensup olduğu için zulüm gören veya zulüm görmekten korkan kişi olarak tanımlayan 1951 Cenevre Sözleşmesi kapsamında tanınmamaktadır. Almanya'nın işçi aradığına dair

algıları göz önüne alındığında, birçok Arnavut ekonomik sığınmacı terimini Almanya’da kalmalarını sağlamak için bir argüman olarak benimsemiş, belki de bunun kendilerini sığınma hakkından mahrum bırakacağını anlamamışlardır. Almanya Federal Göç ve Mülteciler Dairesi Başkanı Manfred Schmidt’e göre, birçoğu bunun Avrupa Birliği’nde ikamet elde etmek için uygun bir yol olduğuna inanmaları için kaçakçılar tarafından yanlış yönlendirilmiş olabilir (Barjaba & Barjaba, Migration Policy, 2019).

Medyanın yarattığı bu durumun önlenmesi için Almanya’nın Tiran Büyükelçiliği Haziran ayında daha fazla sığınmacıyı engellemek amacıyla “Almanya’ya ekonomik sığınma yok” başlığıyla bir reklam kampanyası başlattı. Almanya Başbakanı Angela Merkel, Temmuz ayında Arnavutluk’a yaptığı ziyaret sırasında, Almanya’ya hiçbir ekonomik sığınmacının kabul edilmeyeceğini tekrarladı. Ancak aynı zamanda işgücü piyasasının sadece nitelikli işçilere açık olacağını söyledi (Barjaba & Barjaba, Migration Policy, 2019).

Bu durum, Almanya’nın nitelikli işçilerin orada iş bulmasını kolaylaştırdığı gerçeği ile birlikte, katılımcıların çoğunun Almanya’yı hedef ülke olarak seçmesinin ana nedenidir. Almanya’nın bir destinasyon olarak çekiciliğine ilişkin görüşler sadece resmi açıklamalar ve politika değişiklikleri ile desteklenmemekte, aynı zamanda araştırmaya katılanlar tarafından da desteklenmektedir. Tercih ettikleri ikamet ülkesi sorulduğunda katılımcıların çoğunluğu Almanya’yı işaret etmiştir. Arnavutluk’a geri dönmeyeceklerini ve Almanya’nın uyum sağlamak için ihtiyaç duydukları her şeyi kendilerine sağladığını söylüyorlar. Bu ülkeyi seçmenizin nedenleri nelerdir? Sorusuna yanıt olarak katılımcılar farklı görüşlerini paylaşmıştır. Örneğin, bir katılımcı şunları ifade etmiştir:

“Başlangıçta, Almanya’nın nitelikli çalışan aradığını duyduğumda şüpheliydim ve taşınmaktan biraz korkuyordum. Medya karışık bir tablo çiziyordu ve ne bekleyeceğimden emin değildim. Ancak arkadaşlarımdan başarılı bir şekilde göç ettiğini ve orada başarılı olduğunu gördükten sonra, medyadaki temsilin gerçekte de aynı olduğunu fark ettim. Almanya gerçekten de göçmenler için bir fırsatlar ülkesi ve profesyonel ve kişisel olarak büyümem için gereken ortamı sağlıyor.”

Bir başka katılımcı ise şunları ifade etmiştir:

“Arnavutluk’a dönmek gibi bir planım yok çünkü açıkçası Avrupa’da Almanya’dan daha iyi bir ülke bulamazdım. İş ve eğitim fırsatları çok fazla ve yaşam tarzı da isteklerime uygun. Nitelikli insanlara açık işgücü piyasasıyla Almanya, daha iyi bir

yaşam kurmam için gereken her şeyi sunuyor. Arnavutluk ne yazık ki kişisel ve profesyonel gelişim için aradığım fırsat ve kaynaklardan hâlâ yoksun.”

Son olarak, bir katılımcı şunları vurguladı:

“Kapsamlı bir araştırma ve diğer çeşitli ülkelerle karşılaştırma yaptıktan sonra, Almanya’nın tüm ihtiyaçlarımı karşılayan ideal bir yer olduğu sonucuna vardım. Gelişen iş piyasası, üstün eğitim olanakları ve genel olarak yüksek yaşam kalitesinin bir araya gelmesi Almanya’yı öne çıkarıyor. Almanya’yı hedef ülke olarak seçme kararımın bana başarılı ve memnun edici bir gelecek için temel sağlayacağına inanıyorum.”

Katılımcıların hedef ülke olarak Almanya’yı tercih etmeleri, Almanya’nın çekiciliğini gösteren hem resmi açıklamalar hem de politika değişiklikleriyle sorunsuz bir şekilde uyum göstermektedir. Katılımcıların medyanın yansıttığı tabloya ilişkin şüpheleri, diğer meslektaşlarının başarı hikayeleri ile doğrulanmıştır. Katılımcıların Arnavutluk’a dönme niyetlerinin olmadığına ilişkin açık ifadeleri, Almanya’nın daha iyi bir yaşam algısı üzerindeki derin etkisinin altını çizmektedir. İş ve eğitim fırsatlarının bolluğu, nitelikli bireyler için açık bir işgücü piyasası ve ilgi çekici bir yaşam tarzı gibi dile getirilen nedenler, Almanya’nın çok yönlü çekiciliğinin altını çizmektedir. Bu yanıtlar toplu olarak, Almanya’nın katılımcıların hem profesyonel hem de kişisel isteklerine kapsamlı bir çözüm olarak sunulduğuna ilişkin bir tablo sunmaktadır.

Özetlemek gerekirse, çalışmanın bu bölümünde Arnavut doktora öğrencileri ve akademisyenlerin Arnavutluk’a dönme ya da kariyerlerine Almanya’da devam etme kararına ilişkin bakış açılarını araştırmaya odaklanılmıştır. Katılımcılar, kendi ülkelerine kıyasla daha iyi çalışma koşulları, yaşam kalitesi ve kariyer ilerlemesine atıfta bulunarak Almanya’nın çekiciliğini vurgulamışlardır. Birçoğu, Arnavutluk’un profesyonel ortamında algıladıkları sınırlı araştırma fırsatları, yetersiz altyapı ve daha az elverişli bir çalışma ortamı gibi zorluklar ve sınırlamalarla ilgili endişelerini belirtmiştir. Katılımcıların anlatıları, bu kişilerin Almanya’nın akademik yolculuklarında geçici bir durak mı yoksa uzun vadeli potansiyel bir ev mi olduğunu düşünürken yaşadıkları karmaşık karar verme sürecine odaklanmaktadır.

6.7. Sosyal Bir Norm Olarak Göç: Arnavutluk Toplumu Göçü Nasıl Yeniden Üretiyor?

Çalışma, bu bölümde Arnavutluk bağlamında göçü devam ettiren toplumsal dinamikleri incelemeyi amaçlamaktadır. Bu bölüm, bireylerin göçü uygulanabilir ve hatta arzu edilen bir seçenek olarak algılamalarını şekillendiren kültürel ve toplumsal normları araştıracaktır. Sosyal baskıların, ailevi beklentilerin ve toplum değerlerinin, göçün kişisel ve profesyonel gelişim için ortak bir yol olarak normalleştirilmesine nasıl katkıda bulunduğu araştırılacaktır. Çalışma ayrıca göçün Arnavut toplumlarının sosyal dokusu üzerindeki etkisini ve bu normların genç akademisyen ve profesyonellerin seçimlerini etkileyerek nesiller arasında nasıl aktarıldığını inceleyecektir. Bu bölüm, kapsamlı bir analiz yoluyla, Arnavutluk toplumunda kökleşmiş bir sosyal norm olarak göçün incelikli bir şekilde anlaşılmasını sağlamayı amaçlamaktadır.

Ayrıca çalışma, Arnavutluk bağlamında göçün sürdürülmesine katkıda bulunan karmaşık toplumsal dinamikler ağını sistematik olarak ortaya çıkaracaktır. Bu araştırma, bireylerin bakış açılarını aktif bir şekilde şekillendiren ve etkileyen kültürel ve toplumsal normların derinlemesine incelenmesini içermekte ve göçü yalnızca bir tercih olarak değil, uygulanabilir ve çoğu zaman arzu edilen bir seçenek olarak tanımlamaktadır. Bu araştırmada, sosyal baskılardan ailevi beklentilere ve toplumsal değerlerin etkisine kadar çok yönlü faktörler dikkatle incelenecektir. Çalışmada bu unsurlar incelenerek, göçün hem kişisel hem de profesyonel gelişim için yaygın ve kabul gören bir yol olarak nasıl kökleştiğine ilişkin bilgilere ulaşılması amaçlanmaktadır. Ayrıca, göçün Arnavut toplumlarının sosyal yapısı üzerindeki dalgalanma etkilerinin anlaşılmasına da önem verilecektir.

Bu bölüm, bu normların nesiller boyunca aktarıldığı karmaşık yolları araştıracaktır. Göçe yönelik toplumsal tutumların hangi mekanizmalarla aktarıldığını ortaya çıkarmayı ve akademisyenler ve profesyoneller de dahil olmak üzere genç neslin seçimlerini etkilemeyi amaçlamaktadır. Bu çalışma, kapsamlı ve incelikli bir inceleme yoluyla, Arnavutluk toplumunda köklü ve normalleştirilmiş bir sosyal norm olarak göçü kolektif olarak şekillendiren kültürel, toplumsal ve nesilsel faktörlerin karmaşık etkileşimine dair değerli bilgiler sunmayı amaçlamaktadır. Dolayısıyla bu çalışma, yurtdışında eğitim alma veya çalışma fikrinin Arnavutluk toplumunda nasıl yerleşik hale geldiğini ve göçün daha geniş bir kabul ve destek görmesine yol açtığını anlatmaktadır.

Göçmenlerin geri dönüşü Arnavutluk'un ekonomik büyümesi için potansiyel olarak çok önemlidir, çünkü geri dönenler finansal sermaye, yabancı iş deneyimi ve yeni fikirler getirebilirler. Arnavut göçmenlerin geri dönüş süreci 2000'li yılların başında başlamış, ancak 2008'den itibaren küresel ekonomik krizin bir sonucu olarak eğri önemli ölçüde yukarı doğru eğilmiştir. IOM-UNDP ortak çalışması, küresel ekonomik krizin bir sonucu olarak, başta Yunanistan ve İtalya olmak üzere Arnavut göçmenlerin yaklaşık yüzde 12'sinin ülkelerine geri dönebileceğini gösterdi. Çalışma, geri döndüklerinde ortaya çıkacak sonuçlara ilişkin iyimser ve kötümser bazı senaryolar sunmuş ve sermaye yatırımı ve göçmenlerin istihdamı için gerekli ortamın yaratılması çağrısında bulunmuştur (Foundation, 2007, s. 32-33).

Gedeshi'nin mezun olduktan sonra Arnavutluk'a dönmekle ilgili çalışmasında Arnavut öğrencilerin yanıtları daha da açıktır. Öğrencilerin yarısı (%49) şöyle demiştir: "Yakın gelecekte Arnavutluk'a dönmeyi düşünmüyorum", yüzde 32'si "Yurtdışında bir süre geçirdikten sonra çalışmak için Arnavutluk'a geleceğim" ve sadece yüzde 4'ü "Mezun olduktan sonra Arnavutluk'a döneceğim" demiştir: "Mezun olduktan sonra çalışmak için Arnavutluk'a döneceğim. Yanıtlar rastgele ya da düzensiz olmayıp, sadece uluslararası deneyim arzusunu değil, aynı zamanda Arnavutluk'taki istihdam ve yaşam koşullarına ilişkin gelecek algısını da yansıtacak şekilde mantığa dayandırılmıştır (Gedeshi & King, Reversing Brain Drain with the Albanian Scientific Diaspora, 2018, s. 25).

Bu araştırmadan elde edilen bulgular, Arnavut öğrenciler arasında gerçek durumu ortaya koyuyor; öğrencilerin neredeyse yarısı mezun olduktan sonra Arnavutluk'a dönme niyetinde olmadığını ifade ediyor. Bu durum, öğrenciler arasında Arnavutluk dışında fırsatlar aramaya yönelik önemli bir eğilime işaret etmekte olup, sadece uluslararası deneyim arzusunu değil, aynı zamanda kendi ülkelerindeki istihdam ve yaşam koşullarına ilişkin sınırlı beklentiler algısını da yansıtmaktadır. Bu eğilim, özellikle katılımcıların Arnavutluk'taki koşulların Almanya'dakilerle kıyaslanabilir olması halinde göç edip etmeyecekleri sorulduğunda, benim kendi araştırmamla da uyum göstermektedir. Çoğunluk olumlu yanıt vererek, dönüştürücü deneyimi ve aileleri ve gelecekleri için olumlu değişiklik potansiyelini temel motivasyonlar olarak belirtmiştir. Bu yanıtlar, Arnavutluk'taki zorlu koşulların, öğrencilerin eğitimlerinin ardından geri dönmeyi düşünmeleri için bir engel oluşturduğunun göstergesidir. Katılımcılarımdan aldığım alıntılar Arnavutluk'taki koşulların yarattığı zorlukları daha da vurgulamaktadır. Bir katılımcı, yurtdışında kalma

kararını etkileyen temel faktörler olarak iş olanaklarının eksikliğinden ve yetersiz yaşam standartlarından bahsetmiştir. Bir başka katılımcı ise Arnavutluk'ta eksik olduğunu düşündükleri istikrarlı ve destekleyici bir ortamın önemini vurgulamıştır. İşte cevaplarından bazıları:

J. G. *“Arnavutluk'ta işler daha iyiye gitse bile yine de Almanya'yı seçerdim. Oradaki fırsatlar başka seviyede ve başarılı olabileceğim bir gelecek istiyorum. Bu sadece mevcut koşullarla ilgili değil; Almanya'nın sunduğu uzun vadeli perspektiflerle de ilgili.”*

O. T. *“Elbette, Arnavutluk gelişirse harika olur, ama gerçekçi olalım - Almanya'nın sunduklarıyla boy ölçüşemez. Oradaki istikrar, iş olanakları ve yaşam kalitesi eşsiz. Aileme en iyisini sunmak istiyorum ve bu da Arnavutluk'ta kalmak yerine Almanya'yı seçmek anlamına geliyor.”*

Diğer bazı yanıtlar, bir önceki gruba kıyasla Arnavutluk'taki gelecek hakkında daha da yüksek düzeyde bir şüpheciliğin olduğunu vurgulamaktadır. Bu katılımcılar için ülkenin geleceğine ilişkin pek umutlu olmamak, geri dönmeme kararlarını etkileyen önemli bir faktör. Arnavutluk'taki koşulların iyileşme olasılığını kabul etmelerine rağmen, özellikle Almanya'ya göç yoluyla kazanılan dönüştürücü deneyimin kişisel ve mesleki gelişim için daha umut verici bir yol sunduğuna inanmaya devam etmektedirler.

B. H. *“Arnavutluk'un geleceği konusunda daha şüpheliyim. Bu sadece koşullarla ilgili değil; genel durumla da ilgili. İşler daha iyiye gitse bile burada kendim için hayal ettiğimle uyuşan bir gelecek göremiyorum. Almanya'ya göç etmek daha kesin ve memnun edici bir geleceğe doğru atılmış bir adım gibi görünüyor. Açıkçası Arnavutluk'un parlak bir geleceği olduğunu düşünmüyorum. Almanya'ya göç etme fikri sadece mevcut sorunlardan kaçmakla ilgili değil; hayatımı değiştirecek bir deneyimi benimsemekle ilgili. Oradaki fırsatların burada görebileceğimiz olumlu değişikliklerden daha önemli olduğuna inanıyorum.”*

Katılımcılar arasında yaygın olan duygu, Arnavutluk'taki koşullarda olası iyileşmelerden bağımsız olarak, önemli bir çoğunluğun Almanya'ya göç etme eğiliminde olduğuna dair ortak bir fikirdir. Bu fikir birliği, Almanya'nın kişisel ve profesyonel gelişim için benzersiz fırsatlar sunduğuna dair ortak bir inancın varlığının altını çiziyor. Katılımcılar, Arnavutluk'taki uzun vadeli beklentiler hakkında kolektif bir şüphecilik ifade etmekte ve

uluslararası bir deneyimin dönüştürücü potansiyelini vurgulamaktadır. Bu görüş birliği, yurtdışında, özellikle de algılanan faydaların kendi ülkelerinde bekledikleri olumlu değişikliklerden daha ağır bastığı Almanya’da daha iyi bir gelecek arayışına yönelik kararlı bir bağlılığa işaret etmektedir. Bu bakış açısının tutarlılığı, katılımcıların göç kararlarını şekillendirmede daha büyük sistem sorunlarının etkisini vurgulamakta ve Arnavutluk’ta kalma konusundaki isteksizliklerinin temel nedenlerini ele almak için kapsamlı çözümlere duyulan ihtiyacı vurgulamaktadır.

Görüşülen kişiler arasında, kişisel ekonomik kısıtlamalar veya işlerinden ve statülerinden memnuniyetsizlik nedeniyle göç etmekten kaçınan bireyler vardı, çünkü iyi bir mesleki konuma sahiptiler ve Arnavutluk’taki istikrarlı bir ekonominin parçasıydılar. Ayrılma kararlarının temelinde ülkedeki yaşamın belirli yönlerinden duydukları memnuniyetsizlik yatmaktadır. Genel güvensizlik, meritokrasi eksikliği ve algılanan düzen ve istikrar yokluğuna ilişkin endişelerini katkıda bulunan faktörler olarak belirttiler. Ayrılmalarına yol açan somut nedenler olmamasına rağmen, bu kişiler Arnavutluk dışındaki yaşamın daha üstün bir yaşam kalitesi sunduğuna dair yaygın bir anlatıdan önemli ölçüde etkilenmişlerdir. Yurtdışında görünüşte daha iyi bir yaşamın çekiciliği, ülkedeki toplumsal koşullardan duyulan belirsiz bir memnuniyetsizlikle birleşince, bu kişileri göç etme kararı almaya itmiştir. Bu durum, dış algıların ve yaygın görüşlerin göç tercihleri üzerindeki etkisinin altını çizmekte ve bireylerin kalma veya gitme kararlarını şekillendirmede öznel algılar ile somut faktörler arasındaki karmaşık etkileşimi vurgulamaktadır. İşte eski bir profesörün göç kararıyla ilgili cevabı:

“Arnavutluk’ta bir profesör olarak hayatımdan, maaşımdan ve sosyal statümden memnun olmama rağmen, ailemin geleceği için başka bir yerde daha umut verici fırsatlar olabileceği hissi devam ediyordu. Bu karmaşık bir karardı, çünkü memnuniyetsizlikten değil Arnavutluk’un ötesinde bulabileceğime inandığım daha kapsamlı bir yaşam deneyimi arayışından kaçıyordum. Çocuklarım için daha iyi eğitim ve mesleki beklentilerin çekiciliği, daha çeşitli ve küresel olarak bağlantılı bir yaşam tarzı arzusuyla birleştiğinde, seçimimi etkiledi. Bu karar, neyin eksik olduğuyla ilgili değildi; yeni bir kültürel ve profesyonel ortamda farklı bir dizi olasılığı benimseyerek neler kazanılabileceğine dair bir vizyondan kaynaklanıyordu. Özünde, göç etme kararı bir kaçış değildi; ailemizin büyümesi ve gelişmesi için farklı bir yol keşfetmeye yönelik bilinçli bir seçimdi.”

Almanya'ya gitmeye karar veren eski bir Arnavut hemşire için de durum aynı. İşte onun sözleri:

“Arnavutluk'ta iyi bir iş ve iyi bir gelecek olmasına rağmen, Arnavut hemşirelerin Almanya'ya göç etme eğiliminin yaygın olması, kariyer gelişimi için bir sonraki mantıklı adımın bu olduğu düşüncesini yarattı. Arnavutluk'ta yaygın olan “Sen bir hemşiresin, hala burada ne işin var?” sözü, göçün sadece bir seçenek değil, mesleki gelişim için beklenen bir yol olduğu hissini besleyen bir faktör oldu. Bu karar yalnızca kişisel hedeflerle ilgili değil, Arnavut hemşireler arasında ortak bir mesleki gidişatın tanınması ve yurtdışında bir topluluk ve destek duygusu yaratılmasıyla ilgiliydi. Arnavutluk'ta iyi bir gelecek olduğunu kabul etmekle birlikte, Almanya'da Arnavut sağlık çalışanlarından oluşan bir topluluğa katılma ihtimali göç kararımı güçlendirdi. Esasen, bu karar memnuniyetsizlikten ziyade Arnavut hemşirelik diasporası içinde daha büyük bir profesyonel başarı ve tanınma anlatısının parçası olma fırsatı ile şekillendi.”

Bourdieu'nun sosyolojik çerçevesinde habitus ve alan kavramı, eski profesör ve hemşirenin Arnavutluk'tan Almanya'ya göç etme kararlarını analiz edebilecek bir bakış açısı sağlamaktadır. Habitus, bir bireyin sosyal geçmişi tarafından şekillendirilen içselleştirilmiş eğilimler ve eğilimler bütünü olarak, bireylerin içinde hareket ettiği ve kararlar aldığı sosyal bağlamı ve yapıları temsil eden dış alanla etkileşime girer (Bourdieu, *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*, 1984, s. 29-30).

Arnavutluk'taki memnuniyete rağmen eski profesörün göç etme kararı habitus ve alan kavramlarının bakış açısıyla anlaşılabilir. Ailenin geleceği için fırsatların başka bir yerde daha umut verici olabileceği hissi, hem kişisel deneyimler hem de daha geniş toplumsal anlatılar tarafından şekillendirilen bir dizi beklenti ve istek olan habitusun etkisini yansıtmaktadır. Göç etme kararı, Almanya'da algılanan fırsatlar ve kültürel manzaradan etkilenen habitusta bir değişim anlamına gelmekte ve dış alanda bir değişimi temsil etmektedir. Arnavutluk'tan Almanya'ya göç eden hemşirelerin yaygın eğilimi, eski Arnavut hemşire için habitusun yalnızca kişisel hedeflerle değil, aynı zamanda ortak bir mesleki gidişatla da şekillendiği bir alanı temsil etmektedir. “Sen bir hemşiresin, hala burada ne işin var?” şeklindeki yaygın söz, hemşirelik mesleğinin kolektif habitusunu yansıtmakta ve göçün kariyer ilerlemesi için beklenen bir yol olduğu fikrini pekiştirmektedir.

Bourdieu'nün teorisi, habitusun bireylerin fırsatlarına ve çevrelerindeki dünyaya ilişkin algılarını şekillendirmedeki rolünü vurgular. Kalıcı olarak yerleşmiş bir dizi eğilim olarak habitus, pratikler ve algılar, işler ve takdirler üretme eğilimindedir. Habitus aynı zamanda bireylere günlük yaşamları boyunca nasıl davranacakları ve tepki verecekleri konusunda bir fikir verir. Eylemlerini ve eğilimlerini kesin olarak belirlemeksizin - yönlendirir. Habitus, aktörleri belirli şekillerde davranmaya ve tepki vermeye yönelten bir dizi eğilimdir (Bourdieu, *Language and Symbolic Power*, 1991, s. 12-13). Bu da farklı habituslara sahip bireylerin göçün fayda ve risklerine ilişkin farklı algılara sahip olabileceği anlamına gelmektedir. Örneğin, toplum içinde kalmanın önemini vurgulayan bir habitusa sahip bireylerin göçü bir seçenek olarak düşünme olasılığı daha düşük olabilir. Bireysel başarıya vurgu yapan ve yüksek vasıflı mesleklerde çalışmayı ve yurt dışındaki fırsatları takip etmeyi arzulayan bir habitusa sahip olanlar ise ülke dışına göç edebilir. Bourdieu'nün terimleriyle, ev sahibi ülkedeki değerlerin eksikliği, kişinin habitusuyla daha uyumlu olarak algılanırsa, gerçekten de göçmenleri habituslarını dışarıya aktarmaya yönlendirebilir. Bu durum, Almanya'da daha iyi imkanların çekiciliğinin habituslarıyla uyumlu olduğu ve göç etme kararına yol açtığı her iki vakada da açıkça görülmektedir.

Bununla birlikte Bourdieu, habitusun değerinin çok önemli olduğunu da ifade etmektedir. Eğer Almanya'da habitusları istenen değeri görmezse, bu durum yerinden edilme ve memnuniyetsizlik hissine yol açabilir. Arnavutluk'tan ayrılma kararı, ev sahibi ülke göçmenlerin beraberlerinde getirdikleri eğilim ve beklentileri tanımaz ve bunlara değer vermezse, başarılı bir habitus transferini garanti etmeyebilir. Literatürde daha önce de belirtildiği gibi aynı zamanda, Bourdieu'nün habitus teorisinin bireyleri sosyal ve kültürel bağlamlarının pasif alıcıları olarak görmediğini, aksine habituslarını aktif olarak şekillendirebilen ve yeniden şekillendirebilen aktif aktörler olarak gördüğünü belirtmek önemlidir (Bourdieu, *Habitus and Field: General Sociology, Volume 2 (1982-1983)*, 2020, s. 129). Bu anlamda, daha fazla kültürel ve sosyal sermayeye sahip bireyler göçün zorluklarını aşmada ve göç alan ülkedeki avantajlarını kullanmada daha becerikli olabilirken, daha az sermayeye sahip olanlar daha büyük zorluklarla karşılaşabilir.

Ayrıca Bourdieu, bir bireyin habitusu daha yüksek bir sosyal statünün baskın habitusuyla ne kadar uyumluysa, göç etme arzusunun ve arayışının da o kadar fazla olacağını savunmaktadır (Bourdieu, *Habitus and Field: General Sociology, Volume 2 (1982-1983)*, 2020). Bu yanıtlar bağlamında, Almanya'da hem eğitim hem de sağlık meslekleri açısından

algılanan statü ve fırsatlar, göç için bir çekim alanı görevi görmekte ve yeni bir toplumsal alanda habitus değişikliği yoluyla kişinin sosyal statüsünü yükseltme arzusunu yansıtmaktadır. Bu çalışmanın bulguları, eski profesör ve hemşire tarafından örneklendirilen yüksek statülü bireylerin, özellikle daha önce iş deneyimi olmayan veya Arnavutluk'ta yüksek bir toplumsal statüye sahip olmayan diğer katılımcılara kıyasla Alman toplumuna daha sorunsuz bir entegrasyon yaşadıklarından, bu perspektifle uyumludur. Eski profesör ve hemşire, Alman iş piyasasına asimile olmayı ve yerel kültüre uyum sağlamayı nispeten kolay bulmuştur. Sonuç olarak, gelecekte Arnavutluk'a dönmeme eğilimleri, Almanya'nın sunduğu entegrasyon kolaylığı ve toplumsal ilerleme için algılanan fırsatlardan kaynaklanmaktadır.

Göçün Arnavutluk'ta yaygın bir sosyal norm haline geldiği, nitelikli işçilerin kendi ülkelerinde koşullar uygun olsa bile göç etmeye istekli olduklarını ifade etmelerinden de anlaşılmaktadır. Arnavutluk toplumunda, sınırların ötesinde yaşamın doğası gereği daha iyi olduğuna dair yaygın bir görüş vardır. Bu algı, kişisel ve mesleki gelişim fırsatlarının yurtdışında daha bol olduğuna dair kolektif inançtan kaynaklanmakta ve göçün yukarı doğru hareketlilik için arzu edilen bir yol olarak normalleşmesine katkıda bulunmaktadır. Arnavutluk'ta göçü çevreleyen sosyal söylem, ülke içindeki yaşamın zorluklarla dolu olduğu ve geleceğin belirsiz görüldüğü yönündeki ortak bir anlayışla karakterize edilmekte ve dışarıda daha iyi bir yaşam arayışının mantıklı bir hareket tarzı olduğu yönündeki hakim düşüncüyü beslemektedir.

Arnavutluk'ta göçün bir eğilim ve sosyal norm olarak yerleşmesine iki temel faktör önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır. Birincisi, Arnavutluk'taki yaşamın yurtdışındaki fırsatlara kıyasla zor olduğu yönündeki yaygın düşünce, kolektif zihniyeti şekillendirmektedir. Bu algı, bireylerin göçü sadece bir seçenek olarak değil, daha umut verici bir gelecek için bir zorunluluk olarak görmelerini etkilemektedir. İkinci olarak, Almanya'nın meritokratik bir ülke olduğu ve bireylerin beceri ve niteliklerine göre tanınıp ödüllendirilebileceği fikri, göçün çekiciliğini daha da güçlendirmektedir. Almanya'nın meritokratik özelliği, kişinin çabalarının ve yeteneklerinin gerektiği gibi takdir edileceği inancını güçlendirmekte ve daha eşitlikçi ve başarılı bir geleceğe yönelik stratejik bir hareket olarak göçün normalleştirilmesini pekiştiren toplumsal bir anlatıyı desteklemektedir.

Arnavutluk'taki yaygın göç eğilimi, Pierre Bourdieu'nün sosyal teorisinin, özellikle de habitus ve sermaye kavramlarının ışığında analiz edilebilir. Bourdieu'nün teorik

çerçevesi, sosyal yapıların ve bireysel eğilimlerin göçün sosyal bir norm olarak normalleşmesine nasıl katkıda bulunduğuna dair bir bakış açısı sağlamaktadır. Bourdieu'nün teorisinde habitus, bireylerin algılarını, tercihlerini ve eylemlerini şekillendiren kökleşmiş, sosyal olarak edinilmiş eğilimleri ifade eder (Bourdieu, *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*, 1984, s. 29-30). Arnavutluk toplumunda hayatın yurtdışında daha iyi olduğu yönündeki yaygın kanı, ekonomik zorluklar, siyasi istikrarsızlık ve ülke içindeki sınırlı fırsatlarla ilgili deneyimlerin şekillendirdiği ortak bir habitusu yansıtmaktadır. Bu kolektif habitus, Arnavutluk'taki yaşamın algılanan zorluklarına mantıklı bir yanıt olarak göçe yönelik bir eğilimi beslemektedir.

Ayrıca Bourdieu, bireylerin sahip olduğu çeşitli kaynak biçimlerini kapsayan sermaye kavramını ortaya atar (Kim, 2018, s. 262- 263). Göç bağlamında ekonomik sermaye, kültürel sermaye ve sosyal sermaye önemli roller oynamaktadır. Finansal kaynaklarla temsil edilen ekonomik sermaye, bireylerin yurtdışında daha iyi ekonomik koşullar aramaları nedeniyle göçün arkasındaki itici güçtür. Almanya'nın meritokratik bir ülke olarak algılanması, beceri ve niteliklerin hedef ülkede daha verimli bir şekilde ekonomik sermayeye dönüştürülebileceği fikrini ortaya çıkarmaktadır.

Bourdieu'nun terimleriyle kültürel sermaye; eğitim, beceri ve kültürel yeterlilikleri içermektedir (Goldthorpe, 2007, s. 3-4). Almanya'nın bireysel beceri ve niteliklere değer verdiği ve bunları ödüllendirdiği inancı, Bourdieu'nün teorisinin kültürel sermaye boyutuyla uyumludur. O halde göç, kişinin kültürel varlıklarını, bunlara kendi ülkesinden daha fazla değer verdiği ve tanıdığı varsayılan bir toplumda değerlendirmek için bir araç haline gelmektedir.

Sosyal ağlara ve ilişkilere atıfta bulunan sosyal sermaye, göç söyleminde de rol oynamaktadır (Lamont & Lareau, 1988, s. 153). Arnavutluk'ta göçün normalleştirilmesi, bireyleri yurtdışında hareketlilik deneyimi yaşamış başarılı göçmenlerle buluşturan sosyal ağlar tarafından pekiştirilebilir. Bu ağlar, göçün daha iyi bir yaşam için uygulanabilir bir strateji olduğu fikrini güçlendiren bir anlatının inşasına katkıda bulunmaktadır. Sınırlı fırsatlara ilişkin deneyimler ve algılarla şekillenen ortak habitus, ekonomik, kültürel ve sosyal sermaye unsurlarıyla uyum sağlayarak göçü çekici ve normalleştirilmiş bir yol haline getirmektedir.

Çalışmanın bu bölümünde, Arnavutluk toplumunda sosyal bir norm olarak göçü çevreleyen karmaşık dinamikler, Almanya'daki Arnavut doktora öğrencileri ve akademisyenlerin deneyimlerine ve bakış açılarına odaklanılarak derinlemesine incelenmiştir. Buradaki amaç, göçün normalleşmesine katkıda bulunan faktörleri aydınlatmak ve bu yaygın olgunun akademik topluluk üzerindeki etkisini ortaya çıkarmaktır. Katılımcıların yanıtlarından ortaya çıkan önemli bulgulardan biri, Arnavutluk'taki koşullar Almanya'dakilerle aynı olsa bile yine de göç etmeyi tercih edeceklerini belirtmeleridir.

Bu sosyal normun araştırılmasında Pierre Bourdieu'nun teorik çerçevesi kullanılmıştır. Bourdieu'nün habitus, alan ve sosyal ve kültürel sermaye kavramları, bireylerin göç etme kararını nasıl aldıklarını anlamada etkili olmuştur. Arnavutluk toplumunda, ülke içindeki zorluklar ve belirsizliklerle ilgili deneyimlerle şekillenen ortak habitus, mantıklı ve arzu edilen bir eylem biçimi olarak göçe yönelik bir yatkınlık oluşturmaktadır. Sosyal ve kültürel sermayenin rolü, bireylerin beceri ve niteliklerin görünüşte daha değerli olduğu ve ödüllendirildiği Almanya'nın meritokratik özelliğini algılamasıyla belirginleşmektedir.

Ancak çalışma, göçün normalleşmesini engellemek için Arnavutluk devletinin daha proaktif önlemler alması gerektiğini öne sürmektedir. Öğrenciler ve akademisyenler arasında güven yaratmak, geri dönüşlerini sağlamak için çok önemli bir adım olarak tanımlanmaktadır. Bu da sadece ekonomik faktörleri değil, aynı zamanda göçün daha iyi bir yaşama götüren varsayılan yol olarak algılanmasına katkıda bulunan daha geniş sosyal ve kültürel unsurları da ele alan stratejik müdahalelere ihtiyaç duyulduğu anlamına gelmektedir. Özetle, çalışmanın bu bölümü, Arnavutluk toplumunda sosyal bir norm olarak göçün ayrıntılı bir incelemesini sunmakta ve Almanya'da çalışan doktora öğrencileri ve akademisyenlerin deneyimlerine ilişkin bilgiler vermektedir. Bulgular, göç kararının ekonomik, sosyal ve kültürel boyutları kapsayan çok yönlü doğasının altını çizmektedir.

6.7.1. Geri Dönüş Beklentileri: Arnavut Akademisyenlerin Umutları ve Davet Edici Bir Arnavutluk İçin Öneriler

Bu bölümde sunulan literatür değerlendirmesi, aşağıdaki sorulara teorik ve bulgulara dayalı cevaplar sunmaktadır: a) göçmenler neden geri dönmektedir ve geri dönüş sürecini motive eden ve etkileyen unsurlar nelerdir; b) yeniden entegrasyonun önündeki zorluklar ve başarılı bir yeniden entegrasyonu etkileyen faktörler nelerdir; ve son olarak c) geri dönen

göçmenlerin yeniden entegrasyonunu kolaylaştırmak için menşe ülkenin uygulayabileceği müdahale nedir?

1960'lardan bu yana geri dönüş göçü, farklı disiplinler ve düşünce okulları tarafından birbirine zıt yaklaşımlara konu olmuştur. Bu konuya ilişkin çeşitli ampirik araştırmalar, göçmenlerin geri dönüş ve menşe ülkelerine yeniden entegrasyon modellerini şekillendiren çok çeşitli faktörleri açıklamaya çalışmıştır. Geri dönüş göçünün tanımları da teorik yaklaşımlara göre değişmektedir. Bazı akademisyenler ve pratik uzmanlar geri dönüşü zaman ve mekan açısından tanımlamış ve bu nedenle geçici ve kalıcı geri dönüş arasında ayırım yapmıştır (Agunias, 2006).

IOM (2011) gibi diğer araştırmacılar ise geri dönüş göçüne ilişkin tanımlarını geri dönüş biçimine (gönüllü veya gönülsüz) ve yurtdışında geçirilen süreye (en az bir yıl) dayandırmaktadır. Son yirmi yılda geri dönüş, devlet ve devletlerarası kurumların mevcut sözlüğünde dar bir şekilde “hedef ülkenin sınırlarını terk etme eylemi” olarak tanımlanmıştır. Geri dönüşün nedenleri makro ölçekli ekonomik veya siyasi olaylardan bireysel göçmen perspektiflerine kadar çeşitlilik göstermektedir. Russell King, geri dönüş göçünü çeşitli faktörler tarafından başlatılan ve çeşitli etkilere yol açan bir süreç olarak tanımlamaktadır. King'e göre göçe neden olan faktörler şunlar olabilir: a) ekonomik (işsizlik/sözleşme bitimi, daha fazla/daha iyi iş, tasarrufları değerlendirme arzusu); b) sosyal (ırksal entegrasyon zorluğu, vatan hasreti, daha yüksek statü arzusu); c) aile/yaşam döngüsü (emeklilik, ebeveyn bağları, evlilik, çocukların eğitimi); veya siyasi (göç veren ve alan taraflardaki hükümet politikaları). Bağlama bağlı olarak, bazı faktörler diğerlerinden daha alakalı olabilir (Filipi, Galanxhi, & Nesturi, 2013, s. 17).

Geri dönüş göçü için kullanılan tüm teorik yaklaşımlar ve tanımlamalardaki ortak faktör, geri dönüş göçünün potansiyelini göçmen, ailesi ve geri dönüş topluluğu yararına en üst düzeye çıkarmak için tüm ilgililerin ilgisi olmaya devam etmektedir. Bu bakış açısı, neo-klasik, yeni işgücü göçü ekonomisi teorisi, yapısalcılık, ulusötesicilik ve sosyal ağ teorisi gibi geri dönüş göçü teorileri incelendiğinde daha belirgin hale gelmektedir. Bu teoriler, geri dönenlerin motivasyonları, geri dönenlerin geri dönüşe bakış açıları ve menşe ülkenin “başarılı geri dönüş” olarak adlandırılan süreçteki rolü gibi çeşitli yönleri incelemektedir. Bu sonucunu bazı akademisyenler tarafından genellikle sürdürülebilir geri dönüş olarak tanımlanmaktadır. Onlara göre, “sürdürülebilirliğin üç açıdan ele alınması yararlı olacaktır. İlk olarak, geri dönüş, geri dönen her bireyin durumu ve aynı zamanda bir bütün olarak ev

sahibi toplumla ilgili olarak sürdürülebilir olarak görülebilir. İkinci olarak, bireyler için ‘sürdürülebilirlik’, geri dönenlerin ‘özel’ avantaj noktasından ve durumlarının nesnel ölçümü açısından ele alınabilir. Üçüncüsü, sürdürülebilirlik, göçmenlerin geri döndükten sonra arzu ettikleri yerin fiziksel konumunun yanı sıra sosyo-ekonomik ve politik-güvenlik hususlarıyla da ilişkili olarak ölçülebilir. Yeniden entegrasyonun başarısı da genellikle sürdürülebilir geri dönüş ile ölçülür (Filipi, Galanxhi, & Nesturi, 2013, s. 17).

Öte yandan, geri dönüş göçü alanındaki akademisyenler ve uzmanlar arasında, başarılı bir yeniden entegrasyonun birbiriyle ilişkili iki boyutu olduğu konusunda genel bir fikir birliği bulunmaktadır: ilk boyut, göçmenin menşe ülkesinin yerel toplumunda bir birey olarak (aile üyeleri de dahil olmak üzere) sosyal ve ekonomik güvenliğe sahip olmasını gerektiren kişisel başarı ile ilgilidir. İkinci boyut ise geri dönüşün, geri dönen topluluğun ve menşe ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınmasına katkısı ile ilgilidir. Geri dönüş göçü, geri dönenlerin yerleştiği yerel toplulukların kalkınması için gerçek bir teşvik olabilir. Göçmenler tasarruflarını üretken faaliyetlere yatırabilir, göç sırasında edindikleri becerileri ve bilgi birikimlerini kullanabilir ve böylece aile üyeleri ve toplumları için istihdam yaratabilirler. Göçmenler, menşe ülkelerindeki işgücü piyasasının gelişimine ve teknolojinin ilerlemesine yeni bir ivme kazandırabilir. Bu bölümde geri dönen kişi terimi, başka bir ülkede uluslararası göçmen (en az bir yıl) olarak bulunduktan sonra menşe ülkesine dönen herhangi bir kişiyi ifade etmek için kullanılacaktır. Geri dönüş kalıcı veya geçici olabilir. Göçmen tarafından bağımsız olarak kararlaştırılabilir veya beklenmedik koşullar tarafından zorlanabilir (Filipi, Galanxhi, & Nesturi, 2013, s. 13).

Bu bölümde çalışma, şu anda Almanya’da ikamet eden Arnavut akademisyenlerin ayrıntılı bakış açılarını ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu bölümde, katılımcıların beklentileri ve Arnavutluk’a geri dönmeleri için gerekli olduğunu düşündükleri belirli koşullar ele alınacaktır. Araştırılması gereken ilk durum, katılımcıların daha iyi iş fırsatları için dile getirdikleri arzudur. Katılımcılar, gelişen bir profesyonel ortamın önemini vurgulayarak, Arnavutluk’taki kariyer beklentilerinin iyileşmesinin geri dönme kararlarını etkilemede önemli bir rol oynayacağını belirtmişlerdir. Katılımcıların profesyonel gelişim için sahip oldukları özel beklenti ve kriterleri anlamak bu bölümün ana konusu olacaktır. Çalışma ayrıca, katılımcıların gelişmiş düzen ve güvenlik ihtiyacına yaptıkları vurguyu da inceleyecektir. Bu konulardaki bakış açılarının ortaya çıkarılması, algılanan iyilik hallerine katkıda bulunan toplumsal ve çevresel faktörler hakkında değerli bilgiler sağlayacaktır.

Arnavutluk'ta güvenlik ve düzenle ilgili endişelerin giderilmesi, katılımcıların geri dönüşle ilgili düşüncelerini etkileyen kritik bir faktör olarak belirmektedir.

Kamu kurumlarının etkin işleyişi, katılımcılar tarafından belirtilen bir diğer önemli unsur olarak öne çıkmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde hükümet ve kamu kurumlarının yanıt verebilirliği, tarafsızlığı ve etkinliğine ilişkin beklentiler ele alınacaktır. Bu kurumların katılımcıların günlük yaşamlarını ve profesyonel beklentilerini nasıl etkilediğini anlamak bu araştırmanın temelini oluşturacaktır.

Çalışmanın önemli bir boyutu da katılımcıların Arnavutluk'taki adalet sistemine ilişkin görüşlerinin araştırılmasını kapsayacaktır. Katılımcıların sağlam bir adalet sistemine duydukları ihtiyaç, adil ve güvenilir bir yasal çerçeve arzusuna işaret etmektedir. Bu konudaki beklentilerinin ortaya çıkarılması, geri dönmeyi düşünen akademisyenlere güven vermek için gerekli koşulların kapsamlı bir şekilde anlaşılmasına katkıda bulunacaktır. Son olarak, çalışma, katılımcıların kurumlara olan inançlarının yeniden kazanılması ve akademisyenler ile öğrenciler için daha fazla tanınırlık arzusunu inceleyecektir. Bu, akademisyenlerin Arnavutluk'taki kurumların güvenilirliği ve destekleyiciliğine ilişkin mevcut algılarını anlamayı içermektedir. Tanınma ve kabul görme beklentilerini inceleyerek çalışma, kurumsal desteğin akademik ve profesyonel gelişim için bir ortam sağlamadaki rolünü vurgulamayı ve böylece geri dönme kararını etkilemeyi amaçlamaktadır.

Katılımcıların cevaplarının analizine geçmeden önce, göçmenlerin Arnavutluk'a dönme arzularına ilişkin genel eğilimi incelemek çok önemlidir. Bu araştırma, geri dönmeyi tercih edenler ile yurtdışında kalmayı tercih edenler arasındaki kalıpları belirlemeye odaklanacaktır. Ayrıca, Arnavutların önemli bir bölümünü ülkelerine dönmeyi düşünmekten uzaklaştıran ve engelleyici rol oynayan temel nedenleri anlamak için kapsamlı bir analiz yapılacaktır. Çalışma, bu çerçeveyi oluşturarak, Arnavut göçmenlerin karar verme sürecini etkileyen faktörlere ilişkin detaylı bir anlayış getirmeyi ve hem geri dönüşün belirleyicilerine hem de bu tür bir geri dönüşü engelleyen bariyerlere odaklanmayı amaçlamaktadır.

Arnavutluk İstatistik Enstitüsü (INSTAT) ve Uluslararası Göç Örgütü Ofisi (IOM) arasında yapılan “Arnavutluk'ta Geri Dönüş Göçü ve Yeniden Entegrasyon, 2013” (Return Migration and Reintegration in Albania, 2013) konulu araştırma, Arnavutluk'ta geri dönüş göçünün ve geri dönen göçmenlerin yeniden entegrasyonunun temel özelliklerini analiz etmiştir. INSTAT ve IOM, geri dönüş olgusuna ilişkin daha kapsamlı bir resim elde etmek

amacıyla bu derinlemesine çalışmayı gerçekleştirmiştir. Eylül-Ekim 2013'te ulusal düzeyde bir anket aracılığıyla gerçekleştirilen çalışma, geri dönüş göçü olgusunun özellikle 2009'dan sonra önemli bir boyut kazandığını; bu nedenle sorunların çözülmesi ve göçmenlerin yeniden entegrasyonunun Arnavutluk toplumunun karşılaştığı zorluklar olduğunu ortaya koymaktadır (Filipi, Galanxhi, & Nesturi, 2013, s. 3).

Ülkeye geri dönüş konusunda, Nüfus Sayımı verileri 2001-2011 yılları arasında yaklaşık 139.827 Arnavut'un ülkeye geri döndüğünü ortaya koymuştur. Bu kişilerin bir kısmı Arnavutluk'a kalıcı olarak geri dönerken, birçoğu için geri dönüş geçici niteliktedir. Sayısal olarak, geri dönüş nedenleri arasında istihdam ve aile ile ilgili nedenler baskındır. Geri dönüş sebepleri arasında göç edilen ülkede iş kaybı, aile ve ülkeye duyulan özlem ile Arnavutluk'ta geride bırakılan ailenin karşılaştığı sorunlar yer almaktadır. Diğer geri dönüş nedenleri arasında Arnavutluk'ta daha iyi iş fırsatları, yatırım planları ve sağlıkla ilgili konular yer alıyor (Gemi, 2013).

Bu çalışmada da bu nedenler, katılımcıların ülkelerine geri dönmeye veya dönmemeye karar vermelerinin nedenlerinden bazılarıdır. Dolayısıyla 12. soru sorulduğunda Geri dönmeye karar vermeniz için Arnavutluk'ta değişmesini istediğiniz koşullar nelerdir? Şu anda Almanya'da bulunan Arnavut doktora öğrencileri ve akademisyenlerin çoğu Almanya'da iş bulamamaktan bahsetmektedir. Bir kısmı da ailelerini ve Arnavutluk'ta yaşadıkları hayatı özlediklerini söylüyor. Bir kısmı da Arnavutluk'ta sadece işgücü piyasasında değil toplumun her alanında değişiklik görürlerse geri döneceklerini söylüyor. İşte katılımcılardan birinin söyledikleri:

N. J: *“Eğer Almanya'da iş bulamazsam, Arnavutluk'ta daha iyi iş fırsatları bulma ihtimali özellikle ilgi çekici hale geliyor. Bu düşünce sadece bir iş bulmanın ötesine geçiyor; memlekette olumlu değişikliklere katkıda bulunma fırsatıyla ilgili. Bir zamanlar Arnavutluk'ta yaşadığım hayata duyduğum nostalji, bu karar verme sürecini etkileyen önemli bir faktör. Geri dönme fikri sadece iş bulmakla ilgili değil; ülkemdeki olumlu dönüşümlerin bir parçası olmak için daha geniş bir arzu duyuyorum.”*

Benzer şekilde, bir başka katılımcı da yukarıda ifade edilen duyguları tekrarlıyor:

“Almanya'daki iş olanaklarının azlığı gerçek bir mesele ama tek mesele değil. Eğer burada iş bulamazsam, Arnavutluk'ta daha iyi iş imkânlarının olması ihtimali beni çekiyor. Arnavutluk'ta sahip olduğum yaşamı özliyorum. Ancak geri dönmek sadece

bir iş bulmakla ilgili değil. Arnavutluk'ta yönetimden toplumsal kapsayıcılığa kadar yaşamın çeşitli yönlerinde iyileşmeler görürsem, geri dönüş daha fazla ilgimi çeker. Kararım, sadece bireysel kariyer beklentilerinin ötesinde, daha iyi ve daha yaşanabilir bir Arnavutluk'a katkıda bulunma arzusu üzerine şekilleniyor.”

IOM ve INSTAT tarafından yürütülen anket, geri dönenlerin menşe ülkede kalma veya yeniden göç etme eğilimlerini de incelemiştir. Mali durumun, göçmenin karar verme sürecini etkileyen kilit bir gösterge olduğu ortaya çıkmıştır. Yurtdışına göç etmeden önce, göçmenlerin mali durumları ya iyi değildi ya da çok kötüydü, ancak yurtdışında kaldıkları süre boyunca dramatik bir şekilde iyileşti. Bununla birlikte, geri dönenlerin çoğunun kalıcı istihdam durumu, göç öncesine kıyasla Arnavutluk'a döndükten sonra çok fazla değişmemiştir (göç öncesi yüzde 11,7'den anket sırasında yüzde 11'e). Geri dönenlerin önemli bir yüzdesi (yüzde 32,6) ailelerini geçindirmek için yeterli gelir sağlamakta karşılaştıkları zorluklar nedeniyle yeniden göç etmeyi planlamaktadır. Öte yandan, göç öncesinde yüzde 7,4 olan meslek durumu anket sırasında yüzde 21,6'ya yükselmiştir; bu da geri dönenlerin yurtdışında edindikleri bilgi, beceri ve mali sermayelerini kazanç getirici faaliyetlere yatırmaya istekli olduklarını göstermektedir (Filipi, Galanxhi, & Nesturi, 2013, s. 10).

IOM ve INSTAT araştırmasından alınan bulgular, mali hususlar ile göç kararları arasındaki karmaşık etkileşime odaklanmaktadır. Göçmenler genellikle yurt dışındaki mali durumlarında önemli bir iyileşme yaşarken, kendi ülkelerine döndüklerinde kalıcı iş konusunda önemli bir değişiklik olmaması, önemli bir yüzdeyi yeniden göç etmeyi düşünmeye itmektedir. Bu durum, göçmenlerin sürdürülebilir geri dönüşünü desteklemek için ekonomik zorlukları ele almanın ve kendi işini kurma fırsatları yaratmanın önemini vurgulamaktadır.

Almanya'da doktora öğrencileri ve akademisyenlerle yaptığım görüşmelerde de benzer bir düşünce ortaya çıktı. Birçoğu, Arnavutluk'ta iyi bir ekonomik ortamın geri dönmeyi düşünmeleri için çok önemli olduğuna inandıklarını söyledi. Meslektaşlarının hikayelerinde de gözlemlendiği üzere, geri döndüklerinde mali durumlarının daha da kötüleşeceği korkusu, koşulların iyileştirileceğine dair güvence verilmeden geri dönüşü benimseme konusunda isteksizlik yaratmış. Bu durum, diasporanın kararlarını şekillendirmede ekonomik faktörlerin önemini vurgulayan anket bulgularıyla da uyumludur.

Bir katılımcı şöyle anlattı:

“Arnavutluk’un kalkınmasına uzmanlığımla katkıda bulunmayı çok isterim, ancak ekonomik koşulların elverişli olması gerekiyor. Geri dönen arkadaşlarımın iş olanakları ve mali istikrarsızlıkla mücadele ettiklerini gördüm. Kendi mali refahımı tehlikeye atmadan anlamlı bir etki yaratabileceğime dair güvenceye ihtiyacım var.”

Bir başka katılımcı ise şöyle konuştu:

“Yurtdışında kazandığım ve Arnavutluk’ta yatırım yapmak istediğim değerli becerilerim var, ancak istikrarlı bir iş bulma konusundaki belirsizlik beni engelliyor. Mali zorluklarla karşılaşan geri dönenlerin hikayeleri endişe verici. Geri dönmeyi düşünmem için ekonomik ortamda somut değişiklikler olmalı, mesleki gelişim ve istikrar için iyi bir ortam sağlanmalı.”

Hizmetlerin varlığı da Arnavutluk’ta kalma ya da yeniden göç etme kararını etkileyen önemli bir faktör. Anket, geri dönenlerin çok azının Arnavutluk’a döndükten sonra yardım aldığını ve bunu yaptıklarında da çoğunlukla özel hizmet sağlayıcılara güvendiklerini ortaya koymuştur. Geri dönenlerin çoğunluğu, Arnavutluk’a döndüklerinde karşılaştıkları iki temel sorunun yeterli hizmet eksikliği ve yetersiz sağlık sistemi olduğunu bildirmiştir. Anket, geri dönenlerin çoğunun Göç Danışma Merkezlerinden veya bu merkezlerin geri dönenlerin evlerine yeniden entegrasyonunu desteklemek amacıyla sunduğu hizmetlerden haberdar olmadığını ortaya koymuştur. Bu bulgu, geri dönenlere ulaşmak için Göç Danışma Merkezleri tarafından daha fazla çalışma yapılması gerektiğine dikkat çekmektedir (Filipi, Galanxhi, & Nesturi, 2013, s. 19).

Anketin mevcut hizmetlerin eksikliğine ve geri dönenlerin Arnavutluk’a döndükten sonra yardıma erişimde karşılaştıkları zorluklara yaptığı vurgu, yeniden entegrasyonun kritik bir yönünü vurgulamaktadır. Özellikle sağlık ve eğitim alanlarındaki destek hizmetlerinin yetersizliği, geri dönenlerin karşılaştıkları zorluklara önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır. Bu durum, etkili bir yeniden entegrasyon sağlamak için sadece bu hizmetlerin iyileştirilmesinin değil, aynı zamanda Göç Danışma Merkezleri gibi mevcut destek sistemleri hakkında farkındalığın artırılmasının da önemini vurgulamaktadır.

Almanya’da doktora öğrencileri ve akademisyenlerle yaptığım görüşmelerde de benzer bir duygu dile getirildi. Birçoğu Arnavutluk’a dönme arzusunu dile getirirken, sağlık

ve eğitim gibi önemli sektörlerde koşulların iyileştirilmesi gerektiğini vurguladı. Bu durum, geri dönmeyi düşünenler için daha yumuşak bir geçişi kolaylaştırmak amacıyla daha fazla erişim ve bilgi yayma ihtiyacına işaret etmektedir. Bir katılımcı şöyle demiştir:

“Ülkeme, özellikle de eğitim sektörüne katkıda bulunmak için geri dönmeyi çok isterim. Ama dürüst olmak gerekirse nereden başlayacağımı bilmiyorum. Keşke bize yol gösterebilecek, uygun pozisyonlar bulmamıza yardımcı olabilecek ve geçiş sürecimizi destekleyebilecek net kurumlar veya hizmetler olsaydı. Net bir yol olmadan geri dönmeyi düşünmek korkutucu.” Bir başka katılımcı ise şunları söyledi: “Sağlık benim için büyük bir endişe kaynağı ve ailemin iyiliği için geri dönmeyi düşündüm. Ancak tereddütlüyüm çünkü iyi sağlık hizmetlerini veya kuruluşlarını nerede bulabileceğimi bilmiyorum. Bu konularda bize yol gösterecek güvenilir kurumlar ya da bilgi kaynakları olsaydı, geri dönme kararım çok daha kolay olurdu.”

Göçmenlerin geri dönüşü tartışılırken kültürel entegrasyon bir diğer önemli kısımdır. Kültürel entegrasyon, geri dönen kişinin menşe ülke toplumunun değerlerine, yaşam biçimine, diline, ahlaki ilkelerine ve geleneklerine yeniden entegrasyonu ve ekonomik yeniden entegrasyon süreci olarak görülmektedir. Kültürel entegrasyon, göçte kazanılan deneyimin menşe ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınmasını desteklemek için kullanılmasını amaçlar. Sosyal entegrasyon, kişisel bir ağın geliştirilmesini ve diğer yandan dernekler vb. gibi sivil toplum yapılarının geliştirilmesini gerektirir (Filipi, Galanxhi, & Nesturi, 2013, s. 18).

Tüm bu hususlar göz önünde bulundurulduğunda, Jean-Pierre Cassarino tarafından geliştirilen geri dönüş göçüne ilişkin ‘üç aşamalı yaklaşım’, geri dönüş göçünü ve topluma entegrasyonu analiz etmek için kapsamlı bir kavramsal model sunmaktadır. Bu yaklaşım, geri dönüş göçünü göç döngüsünün bir parçası olarak görür; göç döngüsünün tüm aşamaları göçmenin geri dönme isteğini ve hazırlığını, dolayısıyla da topluma entegrasyonunun başarısını etkiler. Cassarino’ya göre, “geri dönüş göçü kapsamının giderek genişlemesi, yalnızca geri dönüş nedenlerinin karmaşılaşmasına değil, aynı zamanda göçmenlerin topluma entegrasyon yöntemlerinin ve kendi ülkelerine geri yerleştirilmeleri için gerekli kaynakların sağlanmasına ilişkin modellerin de çeşitlenmesine yol açmıştır. Bu modeller kesinlikle geri dönenlerin eski göç ülkelerindeki göç deneyimlerini yansıtmaktadır. Aynı zamanda dönüş sonrası ülkedeki sosyal, ekonomik, kurumsal ve siyasi koşullar tarafından da şekillendirilirler. Geri dönenlerin topluma entegrasyon kalıplarının nasıl ve neden

birbirinden farklı olduğunu anlamak için bu tür değerlendirmeler önemlidir. Dahası, geri dönüş göçü ile kalkınma arasındaki bağlantıyı güçlendirmenin ön koşullarını anlamak için de büyük önem taşımaktadırlar (Cassarino J. P., 2008).

Cassarinos'un modeli aynı zamanda bu çalışmada uygulanan ve göç deneyiminin, göç aşamalarını motive eden ve şekillendiren faktörlerin, ülkedeki sosyal ve kurumsal bağlamın ve bunların topluma geri kazandırma modelleri üzerindeki etkilerinin daha iyi anlaşılmasını sağlayan teorik yaklaşımı yansıtmaktadır. Geri dönenlerin topluma entegrasyonu, geri dönüşün kendisi geçici nitelikte olsa da, göçmenin menşe ülkeye yerleşme (veya yerleşmeme) kararına ve geri döndükten sonra ilgili kalış süresine bağlı olarak geri dönüş döngüsünün bir parçası olarak kabul edilir. Dönüşe hazırlıklı olmak, kişinin eve dönüşünü güvence altına almak için gereken maddi ve manevi kaynakları bir araya getirme becerisine ve fırsatına sahip olmasıyla ilgilidir. Dolayısıyla geri dönüşe hazırlıklı olmak, hem ev sahibi hem de menşe ülkedeki politika yapıcılarının geri dönüş göçü akışlarına yeterli şekilde yanıt verebilmeleri için bir politika seçeneğidir (Filipi, Galanxhi, & Nesturi, 2013, s. 18).

2008 yılında IOM Tiran tarafından gerçekleştirilen “Arnavutluk’ta göç ve geri dönüş göçünden en çok etkilenen alanların belirlenmesi: geri dönen göçmenlerin profilinin çıkarılması” (Identification of the areas most affected by emigration and return migration in Albania: profiling of returning migrants) başlıklı çalışma, Arnavutluk’ta geri dönen göçmenlerin ilk profilini çıkarmıştır. Bu çalışma, entegrasyon zorlukları ve hizmetleri konusuna odaklanmıştır; katılımcıların %60’ı entegrasyonu zor olarak tanımlarken, %24’ü tam tersini belirtmiştir. Geri dönenlerin geri döndükten sonra karşılaştıkları en önemli zorluk yetersiz mali kaynak/gelir olmuştur. Bu algılar, sadece Genel Yurtiçi Üretimi değil aynı zamanda sosyo-kültürel göstergeleri de dikkate alan yaşam kalitesinin ayrılmaz bir parçası olarak Arnavutluk’ta refah devletinin iyileştirilmesine yönelik artan taleple ilgilidir (Tirana, 2008).

IOM Tiran çalışmasında vurgulandığı gibi, geri dönen göçmenler bağlamında kültürel entegrasyona yapılan vurgu çok önemlidir. Tanımlanan zorluklar, özellikle de menşe ülkenin kültürel dokusuna yeniden entegre olmanın zorluğu, Arnavutluk’ta gelişmiş bir refah devleti için daha geniş bir taleple uyushmaktadır. Çalışmamda ve Almanya’daki Arnavut doktora öğrencileri ve akademisyenlerle yaptığım görüşmelerde paralel bir endişe ortaya çıktı. İki katılımcı, sosyal ve kültürel entegrasyonun kolaylığı konusundaki şüphelerini dile getirerek geri dönmeye karar verme konusundaki tereddütlerinden bahsetmiştir. Almanya’daki

mevcut seçeneklerin aksine, Arnavutluk'ta boş zamanlarını nerede geçirecekleri konusunda belirsizlik yaşadıklarını ifade ederek, boş zaman organizasyonunda bir gelişme olmadığının önemini vurgulamışlardır. Ayrıca, Arnavutluk'taki mevcut durum hakkında daha geniş bir şüphecilik dile getirerek, geri dönmelerini destekleyecek görünür olumlu değişikliklerin ve istikrarın eksikliğinden bahsettiler.

Katılımcıların verdiği cevaplardan ikisi bunu göstermektedir:

N. J. *“Arnavutluk’a dönme fikrini düşünüyordum ama bazı endişelerim var. Mesele sadece iş değil; genel olarak istikrar ve gelişme görmek istiyorum. Sosyal ortam pek iyileşmiş gibi görünmüyor ve Almanya’da boş zamanımı nasıl geçireceğime dair pek çok seçeneğim var. Geri dönme kararı vermeden önce olumlu değişiklikler ve yaşam kalitesinde genel bir iyileşme arıyorum.”*

P. O. *“Eve dönme düşüncesi var, ancak çeşitli açılardan istikrar ve iyileşme görmem gerekiyor. Bu sadece kültüre uyum sağlamakla ilgili değil; genel ortamla da ilgili. Almanya’da boş zamanlarım için yapılandırılmış seçeneklerim var ama Arnavutluk’ta nereye gideceğimden emin değilim. Güvenle geri dönmeye karar vermeden önce olumlu bir değişim görmek istiyorum.”*

Arnavutluk, ülkenin kalkınma hedeflerine ulaşmasına yardımcı olabilecek başarılı göçmenlerin geri dönüşünde bir süredir bir gecikme yaşamaktadır. Geri dönüş göçü ilk olarak 2005 yılında önemli hale gelmiştir. Ancak başarılı bir şekilde geri dönenlerin sayısı, yurtdışındaki zorluklar nedeniyle geri dönenlerden daha az olmuştur. Dolayısıyla geri dönüş ideolojisi çoğunlukla başarısızlık ideolojisi olmuştur. Mali krizin 2008’den bu yana Yunanistan ve İtalya ekonomileri üzerindeki etkileri özellikle geri dönüşleri tetiklemiş ve kalkınmaya bireysel katkılar konusunda zorlukları artırmıştır. 2008 ve 2014 yılları arasında, çoğunluğu Yunanistan’dan olmak üzere 150.000 ila 180.000 göçmenin Arnavutluk’a döndüğü hesaplanmaktadır. Çoğu, Arnavutluk ekonomisine ve toplumuna yeniden entegre olmak için sosyal ve sağlık yardımı ve çocuklarının eğitimi için destek de dahil olmak üzere devlet desteği talep etti. Bunların çok azı kendi kaynaklarını ülkenin kalkınmasına yönlendirebilmiştir. 2013 IOM/INSTAT araştırmasına göre, ankete katılan geri dönenlerin sadece yüzde 8’i en az bir projeye yatırım yaptığını söylemiştir. Geri kalan yüzde 92’si ise üç ana nedenden dolayı yatırım yapmadıklarını belirtmiştir: bir iş kurmak için gerekli finansal kaynakların mevcudiyetini sınırlayan yetersiz sermaye, yatırım yapmak için

önceden bir planın olmaması ve yatırım konusunda deneyim ve eğitim eksikliği. Göç yoluyla kazanılan farklı sermayelerin kullanımı kesinlikle dengesiz olmuştur. Göçmenler tarafından kazanılan insan sermayesi, ülkenin profesyonel ve eğitimsel eğitim sistemini modernize etme ya da piyasanın ihtiyaçlarına uyum sağlayabilecek bir işgücü geliştirme çabalarına dahil edilmemiştir (Barjaba & Barjaba, Migration Policy, 2019).

Geri dönenlerin çoğunun bahsettiği zorluklara rağmen, topluma yeniden entegre olmalarına yardımcı olacak ulusal bir plan bulunmaktadır. 2010 yılı itibariyle Arnavutluk hükümeti geri dönüş göçü ve entegrasyon konusunda bir politika çerçevesi geliştirmek ve uygulamak için sürekli çaba harcamıştır. Geri Dönen Arnavutluk Vatandaşları için Reentegrasyon Stratejisi (2010-2015) ve Eylem Planı 2010 yılında onaylanmıştır. Stratejinin genel amacı, gönüllü veya gönülsüz geri dönüş şekline bakılmaksızın, ülkedeki yeniden entegrasyon sürecine destek yoluyla Arnavut göçmenler için sürdürülebilir bir geri dönüş sağlamaktır. Strateji ayrıca, geri dönenlerin belirli hassas kategorilerine özel hizmetlerin sağlanmasını öngörmektedir (Shqiptare, 2010).

Göç gündemindeki bazı önemli sorular hala devam etmektedir. Göçmenler, ev sahibi toplumlarda destek aramanın yanı sıra Arnavutluk'taki evlerinde de daha fazla hak talep etmektedir. Göç-kalkınma bağıni desteklemek için gösterilen çabalar arasında işçi dövizlerinin kullanımı, Arnavutluk Yatırım Geliştirme Ajansı (AIDA) tarafından Arnavutluk'ta yatırım ve iş fırsatlarının teşvik edilmesine yönelik bazı kısıtlı çabalar ve Arnavutluk'un sosyal ve ekonomik kalkınması için göç yoluyla kazanılan beşeri ve sosyal sermayenin kullanımı yer almaktadır. Ancak hükümet, işçi dövizlerini güçlü bir kalkınma kaynağı olarak kullanmakta başarısız olmuş ve kalkınmaya katkıda bulunabilecek başarılı göçmenlerin geri dönüşünü teşvik etmek için mali ve finansal girişimleri kullanmaya yönelik çok az önemli çaba göstermiştir (Barjaba & Barjaba, Migration Policy, 2019).

Bu arada, göçmenler ve geri dönenler, ekonomik ve sosyal entegrasyonları için daha fazla desteğin yanı sıra yurtdışında kazandıkları mali, sosyal ve beşeri sermayelerini Arnavutluk'un kalkınmasına yatırmak için yasal ve mali destekler aramışlardır. Bu aşamada, hükümetin göç ve kalkınma arasındaki birliktelik hedefini destekleyecek yeterli yasal, politik ve kurumsal tedbirler bulunmamaktadır. Ayrıca, Arnavutluk'ta göçmenler tarafından oluşturulan bir dizi başarılı ulus ötesi girişim, Arnavut göçmenler arasında ulus ötesi ağların ve girişimciliğin oluşmasına yol açmıştır. Bu girişimler, hükümetin kalkınma hedeflerini iletirmek için faydalı bir kaynak olabilir. Bunun için hükümetin göç-kalkınma bağıni

desteklemek amacıyla bu ağırları destekleyecek politikalar, teşvikler ve kaynaklar oluşturması gerekmektedir (Barjaba & Barjaba, Migration Policy, 2019).

Bu kapsamda yapılan literatür incelemesi, göçmenlerin geri dönme kararlarının arkasındaki nedenleri, başarılı bir yeniden entegrasyonu etkileyen faktörleri ve menşee ülkenin yeniden entegrasyon sürecini kolaylaştırmak için uygulayabileceği tedbirleri ele almıştır. Göç ve kalkınma arasındaki sinerjiye yönelik yasal, politik ve kurumsal destekte tespit edilen boşluklar, nitelikli geri dönen göçmenlerin beraberlerinde getirdikleri ekonomik, sosyal ve beşeri sermayeyi kullanmak için kapsamlı önlemlere ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Çalışma, nitelikli göçmenlerin ve geri dönenlerin ekonomik ve sosyal entegrasyon konusunda daha fazla desteğin yanı sıra Arnavutluk'un kalkınmasına yatırım yapmak için yasal ve mali destek taleplerini vurgulamıştır. Sonuç olarak, nitelikli göçmenlerin Arnavutluk'a geri dönüşleriyle ilgili motivasyonları ve zorlukları anlamak önemlidir.

6.8. Akademik Göç: Tiran Üniversitesi İnsan Kaynakları Personelinin Arnavutluk'taki Beyin Göçünün Etkisine İlişkin Perspektifleri

Çalışmanın bu bölümü, Arnavutluk'taki beyin göçü olgusunu, özellikle Tiran Üniversitesi'ndeki İnsan Kaynakları personelinin bakış açısından incelemeyi amaçlamaktadır. Bu gruptan elde edilen bilgiler, akademik göçün dinamiklerini anlamada çok önemli bir rol oynaması, yetenekli bireylerin Arnavutluk'tan ayrılmasını etkileyen faktörlere odaklanması ve bunun sonucunda eğitim ortamı üzerindeki etkisine ilişkin fikir vermesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Arnavutluk'taki akademik beyin göçü, ülkenin eğitim ortamını önemli ölçüde etkileyen çok yönlü bir olgudur. Çalışmanın bu bölümü, Tiran Üniversitesi'ndeki İnsan Kaynakları personelinin bakış açısından, bu göçün nüanslı boyutlarını keşfetmeye çalışmaktadır. Öğretim üyeleriyle günlük etkileşimleri, idari sorumlulukları ve akademik kariyer süreçlerine ilişkin ilk elden bilgileri, onları Arnavutluk'tan vasıflı profesyonellerin göçünün ardındaki nedenlere ilişkin değerli bilgiler sunma konusunda değerli bir şekilde konumlandırmaktadır.

İnsan Kaynakları personelinin bakış açısı bu çalışma için özellikle önemlidir çünkü akademik alanda yetenek yönetiminin ön planında yer almaktadırlar. Bu çalışanların özel

pozisyonları, göç modellerine ilk elden bizzat tanık olmalarını, göçün arkasındaki nedenleri tespit etmelerini ve yerel eğitim sisteminin üzerindeki sonuçlarını değerlendirmelerini sağlamaktadır. Bu çalışma, onların bakış açısını analiz ederek beyin göçü ve bunun Arnavutluk'un akademik sektörü üzerindeki etkileri ile ilgili karmaşıklıklara dair kapsamlı bir anlayış kazanmayı amaçlamaktadır.

İnsan Kaynakları personelinin deneyimleri ve bakış açıları, Arnavutluk'tan akademik göçün bütüncül bir şekilde incelenmesine olanak tanıyarak analize farklı bir boyut katmaktadır. Akademik profesyonellerle günlük etkileşimleri, göç kararlarını etkileyen faktörlerin yerinde anlaşılmasını sağlayarak beyin göçüne katkıda bulunan hem kişisel hem de sistematik boyutlara ışık tutmaktadır. Dolayısıyla bu bölüm, Tiran Üniversitesi'nde insan sermayesini yönetenlerin gözünden beyin göçünün kapsamlı bir incelemesini sunarak akademik teori ile gerçek dünyadaki uygulamalar arasındaki boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır.

İnsan Kaynakları personelinin aydınatabileceği önemli bir husus, beyin göçüne neden olan kişisel hedefler ile sistemdeki zorluklar arasındaki etkileşimdir. Bu kişilerin bireysel motivasyonlar, kariyer hedefleri ve yerel akademik ortamda algılanan sınırlamalar hakkındaki yorumları, akademisyenlerin neden yurt dışındaki fırsatları takip etmeyi seçtiklerine dair kapsamlı bir anlayış sağlayabilir. Bu etkileşimi keşfederek çalışma, Arnavutluk'tan ayrılma kararını etkileyen kişisel hedefler ve dış faktörler arasındaki karmaşık dengeyi anlamayı amaçlamaktadır.

Ayrıca, İnsan Kaynakları personelinin görüşleri, Tiran Üniversitesi'nin beyin göçünü ele almak için uyguladığı strateji ve girişimlere kadar uzanabilir. Yetenekleri elde tutma, işe alma ve mesleki gelişim programlarındaki deneyimleri, beyin göçünün olumsuz etkilerini hafifletmek için değerli dersler sunabilir. Çalışmanın bu bölümü, sadece zorlukları değil, aynı zamanda Arnavutluk'taki akademik yeteneklerin elde tutulmasına ve geliştirilmesine katkıda bulunabilecek potansiyel çözümleri de ortaya çıkarmayı amaçlamakta ve akademik göç ile bunun ülkenin eğitim yapısı üzerindeki etkilerinin dengeli bir araştırmasını sunmaktadır.

Arnavutluk'taki beyin göçü olgusunu nasıl yorumluyorsunuz? İnsan Kaynakları personeli bu soruya yanıt verirken beyin göçünü nasıl anladıklarına dair değerli bilgiler sunuyor. Onların yorumları, akademisyenleri yurtdışında fırsat aramaya iten motivasyonları,

zaman içinde gözlemlenen eğilimleri ve üniversitenin insan sermayesi üzerindeki genel etkiyi kapsayabilir.

Sizce Arnavutluk'tan beyin göçüne neden olan itici ve çekici faktörler nelerdir? Bu bölüm, İnsan Kaynakları personelinin akademisyenleri ayrılmaya iten (itici faktörler) ve yabancı kuruluşlara çeken (çekici faktörler) faktörlere ilişkin algılarına odaklanmaktadır. Onların yanıtları, göç etmeyi düşünen akademisyenler için karar verme sürecinin çok yönlü yapısını aydınlatılabilir.

Arnavutluk'ta beyin göçü olgusunun sonuçları nelerdir? Personelin beyin göçünün sonuçlarına ilişkin bakış açısı, Arnavutluk'un eğitim ortamı üzerindeki etkileri ortaya çıkarmada önemli bir rol oynamaktadır. Bu, fikri sermayenin kaybını, yeteneklerin elde tutulmasındaki zorlukları ve bu sonuçları hafifletmek için gerekli olduğunu düşündükleri potansiyel stratejileri veya yapılan girişimleri içerebilir. Çalışmanın bu bölümü, bu soruları ele alarak Arnavutluk'taki beyin göçü olgusunun kapsamlı bir resmini çizmeyi ve Tiran Üniversitesi'ndeki İnsan Kaynakları personelinin bakış açısıyla ayrıntılı bir anlayış sunmayı amaçlamaktadır. Onların eşsiz görüşleri, akademik göç ve bunun ülkenin eğitim çerçevesi üzerindeki etkisiyle ilgili devam eden söylemlere önemli boyutlarda katkıda bulunmaktadır.

Her yıl 2.000 ila 4.000 Arnavut öğrencinin başta İtalya, Fransa, Almanya, İngiltere, Yunanistan ve ABD olmak üzere yurtdışında üniversite eğitimi almak üzere ülkeden ayrıldığı tahmin edilmektedir. Germenji ve Gedeshi'nin "Arnavutluk'tan Yüksek Vasıflı Göç: Mevcut Eğilimler ve Önümüzdeki Yollar Üzerine Bir Değerlendirme" (Highly Skilled Migration from Albania: An Assessment of Current Trends and the Ways Ahead) başlıklı çalışmalarında, Arnavutluk'un ekonomik ilerlemesi ve reformların etkili bir şekilde uygulanması için yüksek vasıflı bir elitin varlığının zorunlu olduğu da belirtilmektedir. Süregelen beyin göçü olgusu, uygun politikalar uygulanmadığı takdirde Arnavutluk'un geçiş aşaması için potansiyel riskler oluşturmaktadır (Germenji & Gedeshi, Highly Skilled Migration from Albania: An Assessment of Current Trends and the Ways Ahead, 2008).

Tiran Üniversitesi İnsan Kaynakları Personeline Arnavutluk'taki beyin göçü olgusunu nasıl yorumladıkları sorulduğunda, yanıtlarında tekrar eden bir konu ortaya çıkmıştır. Bazı katılımcılar, akademik elitin ülke içinde tutulmasının önemini vurgulamıştır. Bir katılımcıya göre, akademik araştırmacıların ülkeden ayrılması üniversitelerde bir boşluk yaratmış ve ülkeyi Arnavutluk'un gerçekliğini derinlemesine anlayan ve değerli çözümler sunabilecek

bireylerden mahrum bırakmıştır. Bir başka çalışan ise beyin göçünün üniversitelerde devam eden boşluğa katkıda bulunduğunu ve yetenekli profesyonellerin yurtdışında fırsat aradığını vurgulamıştır. Bu katılımcılar arasındaki görüş, akademik elitin elde tutulması halinde Arnavutluk'un ekonomik ve sosyal kalkınmasının ilerletilmesinde önemli bir rol oynayabileceği yönündedir.

Tiran Üniversitesi'nden katılımcılar, beyin göçünün sadece öğrencilerin fiziksel olarak ülkeyi terk etmesiyle sonuçlanmadığını, aynı zamanda Arnavutluk'taki akademik ve entelektüel sermayenin de tükenmesine yol açtığını vurgulayarak bu çalışmada belirtilen endişeleri tekrarlamışlardır. Bu olgunun devam eden doğası önemli sorunlara yol açmakta, katılımcılar yüksek vasıflı bireylerin sürekli olarak ülkeden çıkışını yönetmenin veya durdurmanın zorluğunu belirtmektedir.

Özetle, Tiran Üniversitesi İnsan Kaynakları Personelinden gelen yanıtlar, beyin göçünün olumsuz etkilerini önlemek için Arnavutluk'taki akademik eliti elde tutmanın kritik öneminin altını çizmektedir. Yanıtlar arasındaki ortak nokta, beyin göçünün ülkenin üniversitelerini önemli ölçüde etkilediğinin ve yönetilmesi ya da durdurulması zor bir eğilime yol açtığının kabul edilmesidir. Akademik topluluk, yüksek vasıflı bireylerin sürekli olarak ülkeyi terk etmesinin yansımalarıyla mücadele ederken, bu olguyu ele almak için etkili politika ve stratejilere duyulan ihtiyaç belirginleşmektedir. Bu anlatılanları örneklendirmek amacıyla, katılımcıların soruya ilişkin cevaplarından bazıları aşağıda verilmiştir: Arnavutluk'taki beyin göçü olgusunu nasıl yorumluyorsunuz?

Bir görevli şunları vurgulamıştır:

“Beyin göçü olgusu üniversitelerimizde dikkat çekici bir boşluk yaratmıştır. Akademik araştırmacıların özellikle yurtdışındaki kurumlara gitmesi, kampüslerimizde önemli bir uzman eksikliği yarattı. Bu kişiler Arnavutluk'un kendine özel zorlukları ve fırsatları konusunda derin bir anlayışa sahip oldukları için bu durum oldukça endişelendirici. Ülkemizin kalkınmasına katkıda bulunmak için böylesine yetenekli bir akademik elitin elde tutulması hayati önem taşımaktadır.”

Bir başka katılımcı ise şunları ifade etmiştir:

“Yüksek öğrenim için ülkeyi terk eden öğrencilerin devam eden eğilimine yakından bakmak umut kırıcı. Bu devamlı göç sadece üniversitelerimizi tüketmekle kalmıyor,

aynı zamanda Arnavutluk'un büyümesine katkıda bulunacak potansiyel kişilerin de kaybına yol açıyor. Akademik elit, eğer ülkede tutulursa, eğitim ve ekonomi dünyamızın geleceğini şekillendirmede hayati bir rol oynayabilir. Buradaki asıl sorun, bu beyin göçünü durdurmak ve bu yetenekli bireyleri yerel kalkınmamıza dahil etmek için etkili stratejiler geliştirmekte yatmaktadır."

Üçüncü bir personelin görüşleri ise şöyledir:

"Beyin göçünün etkisi akademik kurumlarımızda hissedilmektedir. Öğrencilerin ve vasıflı profesyonellerin sürekli olarak ülkeyi terk etmesi, doldurulması zor bir boşluk yaratmıştır. Akademik seçkinlerimizin elde tutulmasını teşvik eden politikalara duyulan ihtiyaç ortadadır. Bu kişiler Arnavutluk'ta olumlu bir değişim yaratmak için gerekli bilgi ve anlayışa sahiptir. Bu olguyu yönetmek veya durdurmak, ülke içinde gelişimi ve fırsatları destekleyen bir ortam yaratmak için ortak bir çaba ve stratejik planlama gerektirmektedir."

Bu yanıtlar, beyin göçünün Arnavutluk'un akademik ortamı üzerindeki kalıcı etkisine ışık tutmaktadır. Akademik araştırmacıların ve öğrencilerin ülkeden ayrılmasıyla üniversitelerde hissedilir bir boşluk oluştuğuna dair tekrarlanan bir görüş, ülkenin entelektüel sermayesini kaybettiğine dair daha geniş bir endişeyi yansıtmaktadır. Bu kişilerin sadece yerel sorunlar hakkında bilgi sahibi olmakla kalmayıp aynı zamanda ülkenin geleceğini şekillendirme potansiyeline de sahip olduklarının kabul edilmesi, bu yetenekli akademik eliti elde tutmak için etkili stratejilerin gerekliliğinin altını çizmektedir.

Ayrıca, bir katılımcının yurtdışında yükseköğrenim görmek üzere sürekli öğrenci göçü yaşanmasına ilişkin dile getirdiği umutsuzluk duygusu kritik bir noktaya işaret etmektedir. Bu beyin göçü, doğrudan akademik sonuçlarının ötesinde, Arnavutluk'un büyümesine katkıda bulunacak potansiyel kişilerin kaybı anlamına gelmektedir. Eğitim ve ulusal kalkınma arasındaki etkileşim açık bir şekilde ifade edilmekte ve sadece bireylerin ülkeyi terk etmelerini değil, aynı zamanda yerel kalkınmaya katılımlarını aktif bir şekilde destekleyen kapsamlı politikalara duyulan ihtiyaç vurgulanmaktadır.

Tüm müdahalelerde stratejik planlama çağrısı çok önemlidir ve beyin göçünü durdurmanın veya yönetmenin düşünceli, koordineli bir çaba gerektirdiğine dair ortak bir anlayışa işaret etmektedir. Yurt içinde büyümeye ve fırsatlara olanak tanıyan bir ortam yaratmaya odaklanılması, entelektüel sermayeyi elde tutmanın ötesinde, bu yetenekleri

ülkenin ilerlemesine anlamlı bir şekilde katkıda bulunmaya yönlendiren bir ortama sahip olunması gerektiğini kabul eden farklı bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Özetle, bu görüşler Arnavutluk'ta beyin göçünün yarattığı karmaşık zorlukları ve bütüncül ve stratejik bir yanıt verme gerekliliğini vurgulamaktadır.

Arnavutluk'taki beyin göçü olgusunun yorumlanmasının ardından, Tiran Üniversitesi'ndeki insan kaynakları personeline beyin göçüne neden olan itici ve çekici faktörlere ilişkin bir soru yöneltilmiştir. Personelin verdiği yanıtlar, bireylerin yurtdışındaki fırsatlar için Arnavutluk'tan ayrılmasına katkıda bulunan çeşitli faktörleri kapsayabilir. Aşağıda yanıtlarının bir özeti yer almaktadır:

Tiran Üniversitesi'ndeki insan kaynakları personeli, Arnavutluk'taki kariyer fırsatlarının kısıtlı olduğu algısını önemli bir itici faktör olarak vurgulamıştır. Bireyler, kariyer gelişimi, rekabetçi maaşlar ve iş istikrarı için sınırlı beklentilerle profesyonel olarak kısıtlanmış hissedebilir ve bu da onları yurtdışında fırsatlar aramaya itebilir. Ayrıca Arnavutluk'taki siyasi belirsizlik ve ekonomik istikrarsızlık da insan kaynakları personelinin verdiği bilgilere göre önemli itici faktörler olarak ortaya çıkmıştır. Yurtdışında siyasi ve ekonomik belirsizliklerin sıkıntılarından uzak, daha istikrarlı bir yaşam ve çalışma ortamı arzusu, göç için zorlayıcı bir neden haline gelmektedir. Akademisyenler ve araştırmacılar için, Arnavutluk'taki araştırma kaynaklarının azlığı itici bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Yeterli kaynağın olmaması, akademisyenleri araştırmalarını ülke içinde devam ettirmekten vazgeçirebilir ve onları daha destekleyici araştırma ortamlarına sahip ülkelerdeki fırsatları keşfetmeye yönlendirebilir. Bir başka itici faktör de, özellikle öğrenciler ve aileleri için yurtdışında daha iyi eğitim fırsatları algısıdır. Yabancı bir ülkede eğitim almak, daha kaliteli eğitim deneyimlerine erişmenin ve akademik beklentileri artırmanın bir yolu olarak algılanmaktadır.

Sosyal ve Kültürel Faktörler: Arnavutluk'taki sosyal ve kültürel sınırlamalar veya sorunlar, insan kaynakları personeli tarafından tespit edilen itici faktörlere katkıda bulunmaktadır. Bireyler, sosyal ve kültürel tercihleriyle daha fazla uyum algıladıkları, kültürel açıdan daha çeşitli ve yaşanabilir ortamlardaki fırsatları keşfetmek isteyebilir.

Tiran Üniversitesi'ndeki insan kaynakları personeli tarafından sağlanan bilgiler, Arnavutluk'tan beyin göçünün karmaşık dinamiklerini aydınlatmaktadır. Sınırlı kariyer fırsatları ve siyasi-ekonomik istikrarsızlık gibi itici faktörler, bireylerin ülke içinde

karşılaştıkları zorlukların altını çiziyor. Buna karşılık, daha iyi istihdam fırsatları ve yurtdışında daha yüksek bir yaşam kalitesinin sunulmasının çekiciliği gibi çekme faktörleri, yabancı destinasyonların kendine çekiciliğini vurgulamaktadır. Bu ikili bakış açısı, göç kararlarını etkileyen faktörlere ilişkin ayrıntılı bir anlayış ortaya koymaktadır. Yeteneklerin elde tutulmasına ve sürdürülebilir ulusal kalkınmaya elverişli bir ortam yaratmak için hem itici hem de çekici faktörleri ele alan kapsamlı stratejilerin gerekliliğinin altını çizmektedir. Bu bağlamda bir personel şunları ifade etmiştir:

“Sınırlı kariyer beklentileri ile Arnavutluk’taki istikrarsız siyasi ve ekonomik koşullar arasında ince bir denge kurmak, uzmanlar için her gün karşılaşılan bir zorluktur. Yurtdışında daha iyi istihdam olanaklarının bulunması sadece kişisel gelişim için değil, istikrar ve kariyer gelişimi için de tercih edilen bir seçenek haline geliyor.”

Katılımcılardan bir başkası ise şunları paylaştı:

“Akademik alanda, araştırma kaynaklarının azlığı önemli bir itici faktör olarak akademik arayışları engelliyor. Buna karşın, yurt dışındaki gelişmiş araştırma imkanlarının çekiciliği de güçlü bir itici güç oluşturuyor. Akademik yeteneklerimizi elimizde tutmak için bu dengeyi iyi kurmamız gerekiyor”. Başka bir çalışan ise şunları ifade etti: “Kültürel sınırlamalar, bireyleri kültürel açıdan daha çeşitli ortamlarda fırsatlar aramaya iten önemli itici faktörler olarak etki edebilir. Kültürel değişim ve yurtdışındaki farklı yaşam tarzlarına tanıklık etmek, sınırlarımızın ötesinde daha zengin bir kişisel ve profesyonel deneyim arzulayanlar için itici bir güç haline geliyor.”

Hedef ülkelerde daha iyi istihdam olanaklarına sahip olma ihtimali birincil çekici faktör olarak öne çıkmaktadır. Yurtdışında gelişen ekonomilerin ve güçlü iş piyasalarının çekiciliği, kariyer ilerlemesi, rekabetçi maaşlar ve daha fazla finansal istikrar arayan bireyleri çekmektedir. Hedef ülkelerdeki gelişmiş eğitim ve araştırma olanaklarının varlığının akademisyenler ve araştırmacılar için önemli bir çekici faktör olarak tanımlandığını belirtmişlerdir. Son teknoloji kaynaklara ve daha gelişmiş bir akademik ortama erişim, göç etmeyi düşünenler için ikna edici bir olasılık haline gelmektedir. Sağlık, güvenlik ve genel refah gibi faktörleri kapsayan gelişmiş yaşam kalitesi, insan kaynakları personeline göre önemli bir çekici faktördür. Yurt dışında daha yüksek bir yaşam standardının çekiciliği, bireylerin taşınmayı düşünmeleri için ilgi çekici bir neden haline

gelmektedir. Küresel ağ kurma, işbirliği ve farklı perspektiflere erişim fırsatı, özellikle akademik ve araştırma çevrelerinde bir çekim faktörü olarak vurgulanmaktadır. Uluslararası işbirliklerine katılma şansı zenginleştirici ve mesleki açıdan faydalı olarak görülmektedir. Kültürel değişimin ve yurtdışındaki farklı yaşam tarzlarına erişimin çekiciliği bir çekme faktörü olarak tanımlanmaktadır. Bireyler, çok kültürlü bir ortam sunan, kişisel gelişimi ve daha geniş bir dünya görüşünü destekleyen ülkelere çekilebilmektedir.

Arnavutluk'tan beyin göçüne katkıda bulunan itici ve çekici faktörler, göçün arkasındaki karmaşık motivasyonlara ilişkin kapsamlı bir bakış açısı sunmaktadır. Gelişen ekonomilerdeki daha iyi istihdam fırsatlarının çekiciliği, kariyer gelişimi ve finansal istikrar arayışındaki bireyleri çeken güçlü bir çekme faktörü olarak öne çıkmaktadır. Gelişmiş eğitim ve araştırma kuruluşlarının varlığı akademisyenler ve araştırmacılar için çekici bir faktör haline gelmekte ve daha gelişmiş bir akademik ortam arzusunu yansıtmaktadır. Buna ek olarak, gelişmiş bir yaşam kalitesinin çekiciliği, küresel ağ kurma ve kültürel değişim fırsatları ile birleştiğinde, karar verme sürecine daha fazla boyut katmaktadır. Bu faktörleri anlamak, yetenekleri elde tutmayı ve ulusal kalkınmayı desteklemeyi amaçlayan hedefli stratejiler geliştirmek için çok önemlidir. Konuyla ilgili görüştüğüm uzmanlardan biri şunları söyledi:

“Yabancı ülkelerdeki daha iyi istihdam olanaklarının etkisi reddedilemez. Yurtdışında gelişen bir ekonomi ve rekabetçi maaşlar beklentisi sadece bir kariyer tercihi değil, aynı zamanda mali açıdan daha istikrarlı ve güvenli bir geleceğe giden bir yol haline geliyor. Bu, Arnavutluk sınırlarının ötesinde profesyonel gelişim arayanlar için güçlü bir motivasyon kaynağıdır.”

Aşağıdaki soruda bir akademisyenlerin bakış açısı yer almaktadır:

“Son teknoloji kaynaklara ve daha gelişmiş bir akademik ortama erişim, araştırmacılar için itici bir faktör. Yurtdışında gelişmiş imkanlar ve destekleyici bir araştırma ortamı, çalışmalarının etkisini artırmak isteyen akademisyenleri çekiyor. Bu, yerel akademik ortamımız için oldukça rekabetçi bir dinamik.”

Bir başka katılımcı ise şunları söyledi:

“Sağlık hizmetleri ve genel refah gibi faktörleri kapsayan gelişmiş bir yaşam kalitesinin çekiciliği, önemli bir çekici faktördür. Taşınmayı düşünen bireyler daha

yüksek bir yaşam standardı vaadinin çekimine kapılıyor. Bu da karar verme sürecine kişisel bir boyut katarak çok yönlü ve tatmin edici bir yaşam deneyimi için daha geniş bir arzuyu yansıtıyor.”

İnsan kaynakları personelinin Arnavutluk'taki beyin göçüne ilişkin algılarına kapsamlı bir genel bakış sunduktan ve bu olguyla bağlantılı karmaşık itme ve çekme faktörlerine ilişkin ayrıntılı görüşlerini inceledikten sonra, sonraki paragraflarda Arnavutluk'taki beyin göçü nedeniyle ortaya çıkan çok yönlü sonuçlara ilişkin bakış açıları daha ayrıntılı olarak açıklanacaktır. Bu araştırma, yetenekli profesyonellerin ülkeden ayrılmasının ülkeyi etkilediği birçok yola odaklanacak ve bu yaygın fenomenin bir sonucu olarak Arnavutluk'un akademik ve profesyonel ortamının karşılaştığı zorlukların ve etkilerin detaylı bir incelemesini sunacaktır.

Gedeshi ve Germenji'nin çalışmasında görüşülen tüm kişiler, yüksek vasıflı personelin göç etmesinin Arnavutluk üniversitelerinin ve araştırma enstitülerinin/merkezlerinin daha az rekabetçi hale geldiği ve standartlarda düşüş olduğu anlamına geldiğini vurgulamıştır. Örneğin bir üniversite rektörü, beyin göçü nedeniyle iş kalitesinde düşüş gözlemlediklerinden şikayet etti. Ders verme seviyesinin oldukça düşük olduğunu, çünkü yeni mezun bir öğretim görevlisinin deneyimli bir öğretim görevlisiyle aynı bilgi birikimine sahip olamayacağını söyledi. Uzmanlar artık yok. Eskiden en iyi olanlar çoktan göç etti ve geride kalanlar özel sektörden işe alındı. Bu çalışmada Gedeshi ve Germenji şu soruyu gündeme getirmektedir: Eğer rektör bu konuda zorluklarla karşılaşıyorsa, bir öğrenci danışacak ya da tezini tartışacak uzmanı nasıl bulabilir? (Germenji & Gedeshi, Highly Skilled Migration from Albania: An Assessment of Current Trends and the Ways Ahead, 2008, s. 17)?

Gedeshi ve Germenji'nin çalışması, Arnavutluk'taki beyin göçünün özellikle akademik alandaki derin sonuçlarına dikkat çekmektedir. Yüksek vasıflı personelin göçünün üniversitelerde ve araştırma enstitülerinde rekabet gücünün ve standartların düşmesine yol açtığı tespiti, Tiran Üniversitesi'ndeki insan kaynakları personelinin anlattığı gerçek dünya tecrübeleriyle uyusmaktadır. Bir üniversite rektörünün, düşük ders verme standartları ve deneyimli uzmanların yokluğuna atıfta bulunarak iş kalitesindeki düşüşle ilgili dile getirdiği endişe, beyin göçünün tüm eğitim sistemindeki etkisini vurgulamaktadır. Tiran Üniversitesi'ndeki insan kaynakları personelinin görüşleri, Gedeshi ve Germenji'nin Arnavutluk'taki beyin göçünün sonuçlarına ilişkin çalışmasında dile getirilen endişeleri

yansıtmaktadır. İnsan kaynakları personeli, öğrencilerle günlük etkileşimlerinde, öğrencilerin eğitimleri ve kariyerleri hakkında bilinçli kararlar vermelerini engelleyen uygun akademik hizmetlerin önemli bir eksikliğini belirledi. Akademik rol modellerinin yokluğu bir boşluk yaratmış ve öğrencilerin arzu ettikleri rehberlik ve desteği alamadıkları düşüncesine kapılmalarına neden olmuştur. Bu duygu, en iyi öğrencilerin yurt dışına ileri eğitim almak için göç etmesine katkıda bulunan bir faktör olarak tanımlanmaktadır.

İnsan kaynakları personeline göre, Tiran Üniversitesi'ndeki profesörler öğrencilerin kalitesinden memnuniyetsizliklerini dile getirmekte ve bazıları sadece çalışmaya daha az eğilimli olanların kaldığını iddia etmektedir. Bu algı, profesörler arasında bu öğrencileri asistan olarak alma konusunda isteksizliğe yol açmıştır. Ayrıca alınan görüşler, bu memnuniyetsizliğin, öğrencilerin yeterince ilgili olmadığı algısı nedeniyle, profesörler arasında yüksek kaliteli dersler hazırlama konusunda motivasyon eksikliğine katkıda bulunabileceğini düşündürmektedir. Bu birbiriyle bağlantılı sorunlar, beyin göçünün yarattığı çok yönlü zorlukların altını çizmekte ve yalnızca vasıflı profesyonellerin mevcudiyetini değil, aynı zamanda Arnavutluk üniversitelerindeki genel akademik ortamı ve öğrenci deneyimini de etkilemektedir.

Özetle, Tiran Üniversitesi'ndeki insan kaynakları personeli, Arnavutluk'taki beyin göçünün sonuçları üzerine düşünürken çeşitli sorunlar tespit etmiştir. Bunlardan ilki akademik hizmetlerin yetersizliği. Tiran Üniversitesi'ndeki bir insan kaynakları personeli, gözlemlenen önemli bir sorunun, öğrencilerimiz için uygun akademik hizmetlerin olmaması olduğunu ifade etmiştir. Yüksek vasıflı personelin ayrılmasıyla birlikte öğrenciler, eğitimleri ve kariyer yolları hakkında bilinçli kararlar vermek için gerekli destek ve rehberliğe erişmekte giderek daha fazla zorlanmaktadır. Deneyimli uzmanların azalan durumu, akademik destek sisteminde bir boşluk yaratmıştır.

İkinci sorun ise rol modellerin yokluğudur. Tiran Üniversitesi'ndeki bir başka insan kaynakları çalışanı, beyin göçü olgusunun öğrencilerimiz için akademik rol modellerinin yokluğuna yol açtığını ifade etmiştir. Örnek alacakları deneyimli uzmanlar olmadığından, öğrenciler akademik çalışmalarında başarılı olmak için ihtiyaç duydukları mentorluk ve ilhamdan yoksun kalmaktadır. Bu boşluk, öğrenciler arasında bir hayal kırıklığı duygusu yaratmıştır ve kendilerini akademik ortamdan kopuk hissetmelerine neden olmuştur.

Üçüncü sorun, yüksek başarı gösteren öğrenciler üzerindeki sonuçlardır. Yüksek başarılı öğrenciler üzerindeki etkiye değinen farklı bir insan kaynakları personeli, hak ettikleri rehberliği alamadıkları algısı ve onlara ilham verecek rol modellerin yokluğu nedeniyle en iyi öğrencilerimizin birçoğunun yurtdışında ileri derece eğitim almayı tercih ettiğine dikkat çekti. Bu sadece yetenek kaybına yol açmakla kalmayıp aynı zamanda genel beyin göçü ikilemine de katkıda bulunmaktadır.

Öğretim üyelerinin bakış açısını ele alan Tiran Üniversitesi'ndeki bir başka insan kaynakları çalışanı, profesörlerin öğrenci kalitesinden memnuniyetsizliklerini dile getirdiklerini ve bunu beyin göçüne bağladıklarını vurgulamıştır. Sadece okumaya daha az eğilimli olanların kaldığına dair yaygın bir inanç var. Bu algı, profesörler arasında bu öğrencileri asistan olarak alma konusunda isteksizliğe yol açarak akademik topluluk içinde gergin bir dinamik yaratmaktadır.

Son olarak, potansiyel sonuçlara ilişkin bir başka insan kaynakları çalışanı, önemli bir konunun derslerin kalitesi üzerindeki potansiyel etkisi olduğunu belirtmiştir. Profesörler arasında öğrencilerin ilgisizliğinden duyulan memnuniyetsizlik, en iyi öğrencilerin ayrıldığına dair inançla birleşince sorunlu bir ortam yaratmıştır. Motivasyon kaybı yaşayan bazı profesörler, zenginleştirici bir akademik deneyim için çok önemli olan yüksek kaliteli dersler vermiyor olabilmektedir.

Tiran Üniversitesi insan kaynakları personeli tarafından sağlanan kapsamlı bilgiler, Arnavutluk'ta beyin göçünden kaynaklanan çok yönlü sorunların açık bir resmini çizmektedir. Akademik hizmetlerin eksikliğinden rol modellerin yokluğuna, yüksek başarılı öğrenciler için sonuçlardan profesör memnuniyetsizliğine kadar tespit edilen sorunlar, toplu olarak tüm akademik sistem üzerindeki geniş kapsamlı etkilerin önemini vurgulamaktadır. Nitelikli personelin ayrılması sadece öğrencilerin gerekli desteğe erişmekte zorlanmasına yol açmakla kalmamış, aynı zamanda mentorluk ve ilham konusunda da bir boşluk yaratmıştır. Bu domino etkisi, yüksek başarılı öğrencilerin göçü ve profesörler arasındaki memnuniyetsizlikle devam etmekte ve potansiyel olarak eğitimin genel kalitesini riske atmaktadır. Bu yorum, Arnavutluk üniversitelerinde akademik başarı ve öğrenci katılımını sürdüren bir ortamı destekleyerek yetenekleri korumak ve çekmek için hedeflenen stratejilere duyulan duyulan ihtiyacı vurgulamaktadır.

Komünizm sonrası Avrupa'daki reformcular, Arnavutluk da dahil olmak üzere komünizm sonrası ülkelerde yeni ve istikrarlı demokratik bir sistemin kurulmasının büyük ölçüde etkili bir eğitim reformu yapılmasına bağlı olduğunu kabul etmektedir. Bugün zayıf bir eğitim sistemi zayıf elitlerin yaratılmasıyla sonuçlanacaktır ve önümüzdeki on yılda komünizm sonrası hükümete rehberlik etme sorumluluğunu üstlenmesi gerekenler elitlerdir. Ve eğer devlet üniversiteleri düzeyinde öğretim standardı düşükse, gelecekte etkili ve duyarlı bir sosyal ve siyasi düzen yaratma olasılığı ciddi şekilde tehlikeye girecektir (Germenji & Gedeshi, *Highly Skilled Migration from Albania: An Assessment of Current Trends and the Ways Ahead*, 2008, s. 18).

Gedeshi ve Germenji'nin çalışmasında beyin göçünün yol açtığı bir diğer sorun da, beyin göçünün boyutunun ve özellikle de ülke genelindeki üniversite ve araştırma kurumlarındaki genç bilim insanlarının göç etme isteğinin, uzun vadede araştırma yapma motivasyonunu olumsuz etkilemesidir. Araştırma yapmak ancak uzun vadede sonuç verirken, beyin göçü insanları kısa vadeli düşünmeye yöneltmektedir. Bu nedenle gençler kısa vadeli program yapmaya daha eğilimlidir. Birçoğu üniversiteyi başka bir ülkeye ulaşmak ya da burs kazanmak için bir atlama tahtası olarak görmektedir. Her zaman daha iyisini bulma umudu içindedirler. Pek çok araştırma merkezinde araştırma 'hafızası' kaybolmakta, deneyim ve bilginin bir nesilden diğerine aktarılması için hiçbir araç kalmamaktadır. Tarım ve Gıda Bakanlığı'na bağlı bir kurumun başkanının belirttiği gibi: - "Beyin göçü nedeniyle kurumlarımız araştırma hafızalarının bir kısmını kaybediyor." Bir başka araştırma enstitüsünün başkanı ise şu yorumu yapmıştır: Araştırmacı göçünün özelliklerinden biri de orta yaşlı ve yüksek nitelikli kişilerin göç etmesidir. Sonuç olarak, enstitümüzde sadece uçlardaki yaş grupları kaldı: en yaşlı ve en genç gruplar. Genç profesyonellerin yeterli deneyime sahip olmadıkları düşünüldüğünde, bilgi birikiminin aktarılması zorlaşmaktadır" (Germenji ve Gedeshi, *Highly Skilled Migration from Albania: An Assessment of Current Trends and the Ways Ahead*, 2008, s. 18-19).

Bu bulguları, Arnavutluk'taki beyin göçünün kritik ve geniş kapsamlı bir sonucunun, özellikle de araştırma yapmak için gereken motivasyon üzerindeki olumsuz etkisinin altını çizmektedir. Beyin göçünün, özellikle de genç bilim insanları arasında, araştırmaya odaklanmayı uzun vadeli düşünmekten kısa vadeli düşünmeye kaydıracağı gözlemi oldukça dikkat çekicidir. Üniversitelerin, sürekli araştırma ve bilgi üretimi için bir platform olmaktan çıkıp, yurt dışındaki fırsatlara ulaşmak için sadece bir basamak olarak algılanması,

kurumlardaki araştırma “hafızasının” erozyona uğramasına yol açmıştır. Deneyimli orta yaşlı araştırmacıların kaybı, kuşaklar arası bir uçurum yaratarak sorunu daha da derinleştirmektedir. Araştırma hafızasındaki bu erozyon, sadece uzun soluklu araştırmalar için kurumsal kapasiteyi sınırlamakla kalmaz, aynı zamanda nesiller arası değerli deneyim ve bilgi aktarımını da tehlikeye atmaktadır.

Bu bulgular, mülakatlar sırasında insan kaynakları personeli tarafından sağlanan ve Tiran Üniversitesi’nde paralel bir durumu vurgulayan bilgilerle uyumludur. İnsan kaynakları personeli, araştırmacı eksikliğinin yarattığı sorunlara ve araştırma ortamının önemli fırsatlar içermesine rağmen geleceğini akademide gören bireyleri çekmekte başarısız olduğuna dair genel bir algıya dikkat çekmiştir. Deneyimli araştırmacıların ayrılması, genç profesyonellerin yeterli deneyim kazanmasını zorlaştıran bir boşluk bırakmaktadır. Ayrıca, araştırmaların genellikle yurtdışındaki fırsatlar için bir fırsat olarak kullanılması amacıyla yürütüldüğü düşüncesi, araştırma çabaları ile uzun vadeli kurumsal gelişim arasındaki kopukluğu daha da vurgulamaktadır. Hem araştırmanın hem de insan kaynakları personelinin ortak anlatıları, beyin göçünü ele almak ve Arnavutluk’ta sürdürülebilir bir araştırma kültürünü yeniden oluşturmak için kapsamlı stratejilere duyulan ihtiyacın altını çizmektedir. Tiran Üniversitesi’ndeki insan kaynakları personelinin, beyin göçünden kaynaklanan çok yönlü sorunlara ilişkin verdiği bazı önemli yanıtlar, gözlemlerini sonuçlandırmak üzere aşağıda yer almaktadır:

Araştırma Hafızasının Kaybı: Alınan yanıtlardan biri, beyin göçünün Tiran Üniversitesi’ndeki araştırma hafızası üzerindeki sonuçlarından yakındı. Deneyimli araştırmacıların, özellikle de orta yaştakilerin üniversiteden ayrılması, önemli bir kurumsal bilgi kaybına yol açmıştır. Geriye sadece en yaşlı ve en genç kadroların kalmasıyla, bilgi birikiminin aktarımı giderek daha zor hale gelmiştir. Bu durum, beyin göçünün sadece bireysel yetenek kaybı olarak değil, aynı zamanda kurum içindeki araştırma üstünlüğünün sürekliliğine yönelik bir tehdit olarak ele alınması gerektiğinin altını çizmektedir.

Araştırmacıları Çekmekte Karşılaşılan Zorluklar: Bir başka personel, yurtdışında kariyer yapmanın daha umut verici olduğu algısının yaygın olması nedeniyle araştırmacıları çekmenin zorluğunu vurgulamıştır. Araştırma için önemli fırsatlar sunmasına rağmen, bireyler araştırma yaparken bile bunu bir araç olarak gördüklerinden ve öncelikle ülke dışındaki fırsatları garantiye almak istediklerinden, kurumlar yetenekleri elde tutma konusunda zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu kısa vadeli anlayış, sadece güçlü bir araştırma

topluluğunun gelişmesini engellemekle kalmamakta, aynı zamanda kurum içinde sürdürülebilir bir araştırma kültürünün gelişmesini de zorlaştırmaktadır.

Deneyim Boşluğu ve Kariyer Hedefleri: Örnek olarak verilen üçüncü bir yanıt, araştırma topluluğu içinde bir deneyim boşluğu olduğunu vurgulamaktadır. Deneyimli araştırmacıların ayrılması, yeni profesyonellerin yeterli deneyim kazanmak için mücadele etmesine neden olurken, emekliliği yaklaşan yaşlılar da genellikle uzun vadeli araştırma sorumluluklarına ilgi göstermemektedir. Buna ek olarak, katılımcılar, araştırmacıların çalışma yürütürken bile bu deneyimi yurtdışında iş bulmak amacıyla kullanmaları gibi endişelendirici bir eğilime dikkat çekmiştir. Bu ikili sorun, uzun vadeli kurumsal gelişim ve bilgi sürekliliğine öncelik veren bir araştırma ortamını destekleme çabalarını daha da zorlaştırmaktadır.

Tiran Üniversitesi'nin insan kaynakları personelinin yanıtlarında vurgulandığı gibi, Arnavutluk'taki beyin göçünün etkisi sosyolojik açıdan önemlidir. Toplumsal etkileri, sadece kısa vadeli sonuçları değil, aynı zamanda ülkenin sosyal yapısı üzerindeki uzun vadeli etkileri de yansıtan çeşitli boyutları kapsamaktadır. İlk olarak, beyin göçü toplulukların ve sosyal ağların parçalanmasına katkıda bulunmaktadır. Yetenekli bireyler, özellikle de genç nesil, eğitim ve profesyonel fırsatlar için yurt dışına göç ettikçe, toplumlar yerel kalkınmaya katkıda bulunabilecek entelektüel ve yetenekli bireyleri kaybetmektedir. Bu durum, toplumlar içinde bir bağlantısızlık hissi yaratarak kolektif iyilik için gerekli olan sosyal bağları bozmaktadır.

İkinci olarak, beyin göçü sosyal eşitsizliği daha da kötüleştirmektedir. Yüksek vasıflı profesyonellerin ülkeyi terk etmesi, genellikle ülkede kalanların uzmanlığa ve büyüme fırsatlarına sınırlı erişimi olduğu anlamına gelmektedir. Eğitim ve kariyer kaynaklarına erişimdeki bu eşitsizlik, sosyal hareketlilik ve eşit olmayan bir performans alanının yaratılması üzerinde uzun vadeli potansiyel bir etkiyle toplumun tabakalaşmasına katkıda bulunur.

Ayrıca, beyin göçü olgusu kısa vadeli düşünme ve bireyci arzular döngüsünü sürekli hale getirmektedir. Bireyler akademik kurumlarını öncelikle yurtdışındaki fırsatlar için bir basamak olarak algıladıkça, kolektif ulusal kimlik duygusu ve ortak hedefler azalır. Yurtdışında bireysel başarı arayışı, ülkenin kalkınmasına katkıda bulunmanın önüne geçtiğinden, zihniyetteki bu değişimin sosyal uyum üzerinde daha geniş etkileri vardır.

Sosyolojik bağlamda, Arnavutluk'taki beyin göçü sadece vasıflı insan sermayesinin kaybına yol açmakla kalmıyor, aynı zamanda ülke içindeki sosyal dinamikleri ve değerleri de şekillendirmektedir. Bu sosyolojik sorunların ele alınması, sadece yetenekleri korumaya değil, aynı zamanda ulusal gurur ve toplumsal kalkınma için ortak sorumluluk duygusunu desteklemeye odaklanan kapsamlı stratejiler gerektirmektedir.

Beyin göçünün yarattığı zorlukları ele alan Tiran Üniversitesi insan kaynakları personeli, birkaç potansiyel stratejinin ana çerçevesini çizdi. İlk olarak, yetenekli profesyonelleri ülke içinde tutmaya yönelik politika ve girişimlerin uygulanmasının önemini vurguladılar. Faydalı bir araştırma ortamı yaratmak, rekabetçi maaşlar sunmak ve mesleki gelişim için fırsatlar sağlamak, araştırmacıları kalmaya ve yerel akademik ve araştırma ortamına katkıda bulunmaya ikna edebilecek temel faktörlerdir. Buna ek olarak, topluluk ve ulusal gurur duygusunun desteklenmesi, yurt dışındaki imkanların çekiciliğini ortadan kaldırmak ve bireyleri katkılarını kendi ülkelerinin gelişiminin ayrılmaz bir parçası olarak görmeye yöneltmek için çok önemlidir.

Ayrıca, insan kaynakları personeli akademik kurumlar, devlet kurumları ve özel sektör arasında işbirliği çabalarına duyulan ihtiyacın altını çizmiştir. Araştırma projeleri, staj programları ve bilgi alışverişi girişimleri için mali destek sağlayan ortaklıkların geliştirilmesi, akademi ve sanayi arasındaki bağları güçlendirebilir. Bu disiplinler arası işbirliği sadece araştırmanın pratikte geçerliliğini artırmakla kalmaz, aynı zamanda araştırmacıları Arnavutluk'ta uzun vadeli bir kariyer öngörmeye iten destekleyici bir ortam yaratır. İnsan kaynakları personelinin potansiyel çözümlere ilişkin görüşleri, beyin göçünün ülkenin akademik ve araştırma ortamı üzerindeki etkisini azaltmak için politika değişiklikleri, mali destekler ve işbirliğine dayalı çabaları içeren bütüncül bir yaklaşımın önemini vurgulamaktadır. Bu düşünceler bir sonraki bölümde daha ayrıntılı olarak incelenecek ve tartışılacaktır.

6.8.1. İnsan Kaynakları Personelinin Önerileri ve Arnavutluk'un Akademik Ortamının Şekillendirilmesinde Üniversitelerin Rolü

Çalışmanın bu bölümünde, Tiran Üniversitesi İnsan Kaynakları personelinin önerileri ve üniversitelerin beyin göçü olgusunu beyin gücüne dönüştürmede oynadıkları önemli role ilişkin değerli görüşleri ele alınmaktadır. İnsan Kaynakları personelinin önerileri ve

üniversitelerin rolüne ilişkin bakış açıları, beyin göçünün Arnavutluk'un akademik ortamı üzerindeki etkisini azaltmak için eyleme geçirilebilir öneriler üretilmesinde etkili olmuştur.

İnsan Kaynakları personeline beyin göçünü etkin bir şekilde beyin gücüne dönüştürebilecek öneriler hakkında sorular sorulmuştur. Potansiyel politika girişimlerine ilişkin görüşleri, yetenekli profesyonelleri Arnavutluk'ta kalmaya veya Arnavutluk'a dönmeye ikna edebilecek uygulanabilir tedbirlerin belirlenmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Akademik yeteneklerin yönetimiyle doğrudan ilgili kişilerden pratik öneriler almak, beyin göçünü ele almak için daha ayrıntılı ve etkili bir yaklaşıma katkıda bulunur.

Ayrıca, üniversitelerin bu dönüştürücü süreçteki rolü de araştırılmıştır. İnsan Kaynakları personelinden, üniversitelerin beyin göçünün durdurulmasına katkıda bulunmak için atabilecekleri proaktif adımlara ilişkin görüşler alınmıştır. Bu adımlar arasında yetenekleri elde tutma, zenginleştirici bir akademik ortam yaratma ve hükümet ve diğer paydaşlarla işbirliğini artırma stratejileri yer almaktadır. Üniversitelerin akademik ortamın şekillendirilmesindeki rolünün anlaşılması, olumlu değişim için potansiyel yollara ilişkin bütüncül bir bakış açısı sağlamaktadır.

Çalışma aynı zamanda beyin göçü bağlamında politikalar ve üniversitelerin rolü arasındaki bağlantıyı da incelemektedir. Akademik yönetim ve kurumsal politikaların kesişme noktasında yer alan İnsan Kaynakları personeli, akademik yetenekleri elde tutmak ve beslemek için bir ortam yaratmak üzere politikaların ve kurumsal girişimlerin nasıl uyumlu hale getirilebileceğine dair incelikli perspektifler sunmuştur.

Ayrıca bu bölümde, önerilen politikaların uygulanmasında ve üniversitelerin rolünün artırılmasında İnsan Kaynakları personeli tarafından algılanan sorunlar ve fırsatlar incelenmektedir. Potansiyel engellerin ve kolaylaştırıcıların anlaşılması, önerilen tedbirlerin uygulanabilirliği ve etkinliği konusunda gerçekçi bir değerlendirme yapılmasını sağlar. Bu ayrıntılı araştırma, sadece teorik olarak sağlam değil aynı zamanda pratik olarak da uygulanabilir tavsiyelerin hazırlanması için büyük önem taşımaktadır.

Sonuç olarak, çalışmanın bu bölümü, politika önerilerini oluşturmak ve beyin göçünü beyin gücüne dönüştürmede üniversitelerin rolünü tanımlamak için Tiran Üniversitesi'ndeki İnsan Kaynakları personelinin uzmanlığından yararlanmaktadır. Çalışma, politikalar ve kurumsal rollerle ilgili soruları ele alarak, Arnavutluk'un akademik ortamını yeteneklerin

ülkede kalmasını destekleyecek ve ülkenin entelektüel gelişimine katkıda bulunacak şekilde şekillendirmek için uygulanabilir bilgiler içermektedir.

Araştırmacılar, daha yüksek ücretli ülkelere göç etme olasılığının, bireyleri yurtdışında daha yüksek ücretli iş bulma beklentisiyle daha yüksek eğitim almaya yönlendirebileceğini göstermiştir. Göç için algılanan fırsatın harekete geçirdiği kayıtlar arttıkça, ortalama beşeri sermaye artar ve dolayısıyla kaynak ülkenin genel büyümesi tetiklenir. Bu argümanlarla bağlantılı olarak, kaynak ülkelerdeki yüksek eğitim kurumlarının kalitesini ve kapasitesini geliştirmeyi amaçlayan politikaların uzun vadede faydalı bir etkiye sahip olabileceği görüşü vardır (Lowell & Findlay, 2004).

1998-1999 döneminde oluşturulan veri bankasını güncellemek amacıyla, Tiran'daki CESS Vakfı ile işbirliği içinde, 2003-2004 yıllarında Batı Avrupa ve ABD'deki üniversitelerde doktora yapanlar veya adayları ile yeni bir anket gerçekleştirilmiştir. Bu ankette 108 kişiye Arnavutluk üniversiteleri ve araştırma kurumlarındaki çalışma koşulları ile ilgili olarak nelerin değişmesini istedikleri sorulmuştur. Ankete katılanların yüzde 12'si radikal reformlar yapılmasını istedi. Özellikle bu kurumların siyasi kriterlerden ziyade profesyonel kriterlere göre seçilmiş kişiler tarafından yönetilmesini istediler. Araştırmayı anlayabilen ve araştırmacıları motive edebilen bireyler görmek istiyorlardı. Katılımcılar ayrıca her düzeyde cinsiyet eşitliği görmek istiyordu. Bazı katılımcılar (yüzde 10) üniversitelerin ve araştırma kurumlarının bilimsel personeli işe alırken uluslararası ve adil seçim standartlarını uygulaması çağrısında bulundu. Yüzde 10'luk bir kesim ise hem kamu hem de özel sektörün akademik ve bilimsel altyapıya daha fazla yatırım yapması gerektiğinin altını çizdi (Germenji & Gedeshi, *Highly Skilled Migration from Albania: An Assessment of Current Trends and the Ways Ahead*, 2008, s. 19).

Gedeshi'nin çalışması, beyin göçünün dinamikleri ve Arnavutluk'un eğitim ve araştırma kurumları üzerindeki potansiyel etkisi hakkında değerli bilgiler sunmaktadır. Bulgular, göç olasılıkları, yüksek öğrenim arayışı ve kaynak ülkelerdeki genel beşeri sermaye büyümesi arasındaki bağlantıyı vurgulayarak literatürle uyumludur. Ayrıca, kaynak ülkelerdeki yükseköğretim kurumlarının kalitesini ve kapasitesini artıran politikalara yapılan vurgu, Lowell, Findlay ve Stewart'ın perspektifiyle uyum göstermekte ve uzun vadede olumlu bir etkiye işaret etmektedir. Bu bulgular Tiran Üniversitesi'ndeki İnsan Kaynakları personelini kapsayan mevcut çalışmayla ilişkilendirildiğinde, benzer duygu ve önerilerin

tekrarlandığı görülmektedir. Beyin göçünü beyin kazanımına dönüştürecek politikalar sorulduğunda, çalışanlar aşağıdaki önerileri vurgulamıştır:

Meritokratik Liderlik: İnsan Kaynakları personeli, siyasi bağlantılardan ziyade mesleki yeterliliğe dayalı liderlik seçimine doğru bir geçiş önermiştir. Araştırmadan anlayan, araştırmacıları motive edebilen ve akademik üstünlüğe öncelik veren kişilerin yönetimde olması gerektiğini vurgulamışlardır. Ayrıca, akademik ve araştırma kurumlarında her düzeyde cinsiyet eşitliğinin önemi konusunda bir fikir birliği ortaya çıkmıştır. Personel, tüm cinsiyetler için eşit fırsatları ve adil temsili destekleyen politikalara duyulan ihtiyacı vurgulamıştır.

İşe Alımda Uluslararası Standartlar: Bazı İnsan Kaynakları personeli, bilimsel personel işe alınırken uluslararası ve adil seçim standartlarının uygulanması çağrısında bulunmuştur. Bu, küresel standartların korunmasının akademik kurumların kalitesini ve itibarını artırdığı düşüncesiyle uyumludur. Ayrıca akademik ve bilimsel altyapıya hem kamu hem de özel sektör tarafından daha fazla yatırım yapılması gerektiğinin altını çizen çalışanlar, araştırma ve eğitim için iyi bir ortam sağlamak üzere sağlam destek sistemlerinin önemini kabul etmiştir. Tiran Üniversitesi İnsan Kaynakları personelinin bu tavsiyeleri, Gedeshi'nin çalışmasında vurgulanan daha geniş akademik toplulukla ortak bir anlayışı yansıtmaktadır. Üstün nitelikli arayış, meritokrasi, kapsayıcılık ve uluslararası standartlara bağlılık, beyin göçünü beyin kazanımına dönüştürmeye uygun bir ortamın desteklenmesinde ortak temalar olarak ortaya çıkmaktadır. Bir çalışan şunu vurgulamaktadır:

“Beyin göçünü ele almaya yönelik politikalar hakkındaki tartışmalarımda, liderlikte meritokratik bir yaklaşımın benimsenmesi konusunda hemfikir oluyorum. Akademik kurumlardaki liderlerin siyasi değerlendirmelerden ziyade mesleki uzmanlıklarına göre seçilmesi gerektiğine inanıyorum. Bu, en tepedeki kişilerin araştırmanın inceliklerini anladığı, araştırmacıları etkili bir şekilde motive edebildiği ve akademik üstünlüğe öncelik verdiği faydalı bir ortam sağlayarak yeteneklerin korunmasını destekleyen bir ortama yardımcı olur.”

Bir başka çalışan ise şunları vurguladı:

“Cinsiyet eşitliği konuşmalarımda tekrarlanan bir konu. Akademinin her kademesinde tüm cinsiyetler için eşit fırsatları destekleyen politikalar oluşturmanın önemini kabul ediyorum. Bu, mevcut eşitsizlikleri giderecek ve daha kapsayıcı bir ortamı

destekleyecek girişimleri de içeriyor. Cinsiyet eşitliğini savunarak, farklı yetenekleri çekmeyi ve korumayı, çeşitli bakış açıları ve deneyimlerden yararlanan daha zengin bir akademik topluluk yaratmayı hedefliyorum.”

Yine Germenji ve Gedeshi'nin çalışmasında mevcut veriler ve uluslararası deneyimler, en iyi ve en başarılı öğrencilerin ve araştırmacıların ülkeden kaçışını önlemek için Arnavutluk'un potansiyel öğrenciler, akademisyenler ve araştırmacılar için daha çekici bir eğitim sistemi sunması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu yönde atılabilecek adımlar arasında şunlar yer almaktadır: Mevcut altyapının iyileştirilmesinin yanı sıra yükseköğretim kurumlarındaki öğretim personelinin eğitilmesi: Arnavut öğrencilerin çoğu, Arnavutluk üniversiteleri tarafından sağlanan bilginin niteliği ve niceliğinden memnun olmadıkları için yurtdışında eğitim almayı tercih etmektedir (Kajsiu 2005).

Arnavutluk üniversiteleri eğitim müfredatlarını modernize etmeye de ilgi göstermiştir. Yeni üniversiteler kurulurken, mevcut üniversiteler de 1990'dan bu yana sahip oldukları bölüm sayısını dört katına çıkarmıştır. Ancak yükseköğretime olan talepteki artışa tam zamanlı öğretim personeli ve gerekli altyapıdaki artış eşlik etmemiştir. Sonuç olarak, üniversiteler, genellikle eğitimsiz ve niteliksiz öğretim elemanları da dahil olmak üzere, yükseköğretim sistemi dışından personel almak zorunda kalmıştır. Arnavutluk Eğitim Bakanlığı tarafından sağlanan 1998-99 verilerine göre, 7 (o zamanki 11) yükseköğretim kurumunun akademik personelinin yarısı uygun niteliklere sahip değildi (Statistikes, 2005).

Ülkedeki yetenekler için yüksek kalitede eğitim sağlayan yükseköğretim kurumlarının kurulması: Arnavutluk devletinin mali kaynaklardan yoksun olduğu bir dönemde bu tür kurumların kurulması oldukça pahalı olacağından, hem Arnavut hem de yabancı özel yatırımcıların ülkedeki yükseköğretim sistemine daha aktif bir şekilde katılmalarının desteklenmesi tavsiye edilmektedir. (Kamu) eğitim ve araştırma kurumlarında reform yapılması: Eğitim reformu, ülkenin en iyilerini ve en akıllılarını ülkede tutmak için 'arz yönlü' destekleri arttırmak açısından çok önemlidir. Beyin göçü üzerine 10 AB ülkesinde yapılan bir çalışma, kurumsal çekiciliğin beyin göçünü yavaşlatmak ve beyin kazanımına dönüştürmek için bir temel taşı olduğu sonucuna varmıştır. Sadece demokratik kurallar temelinde işleyen, uzun vadeli bir reform stratejisine sahip ve yurtdışındaki diğer kurumlarla kapsamlı işbirliği yapan kurumlar, özellikle genç Arnavut bilim insanları için çekici olabilir (Tsakonas, 2002).

Bu çalışmada, ulusal eğitim sistemini güçlendirmek için devam eden çabalara duyulan ihtiyacı vurgulayan bu fikirler hala yaygındır. Bununla birlikte, Tiran Üniversitesi personeli, yetenekli kişileri kazanma ve kaybetmeme potansiyelini daha da artırmak için iki ek fikirle daha katkıda bulunmuştur. Tiran Üniversitesi İnsan Kaynakları Personeli Tarafından Önerilen Diğer Fikirler:

Diaspora ile Daha İyi Bağlantılar: Arnavut diasporası ile bağların güçlendirilmesi stratejik bir hareket olarak görülmektedir. Diaspora ve yerel kurumlar arasında iletişim ve işbirliğini destekleyen ağlar ve platformlar kurmak, diasporanın geri dönme olasılığını önemli ölçüde artırabilir ve değerli beceri ve deneyimleri de birlikte getirebilir. Ayrıca, Arnavutluk ile öğrencilerin sıklıkla eğitim gördüğü ev sahibi ülkeler arasında işbirliklerinin desteklenmesi karşılıklı fayda sağlayabilir. Bilgi alışverişi, araştırma ortaklıkları ve ortak akademik girişimler için çerçeveler oluşturmak, yurtdışında okuyan öğrencilerin potansiyelinden faydalanabilir ve ulusal sınırların ötesine uzanan bir bağı güçlendirebilir.

Kamu Kurumlarında Daha İyi Kariyer Danışmanlığı ve Geri Dönerler İçin İmkanlar: Kariyer rehberliğinin öneminin farkında olan çalışanlar, güçlü kariyer danışmanlığı hizmetlerinin uygulanmasını önermektedir. Ayrıca, geri dönmeyi ve kamu kurumlarında çalışmayı tercih edenler için ilgi çekici teklifler oluşturmak da güçlü bir destek sağlayabilir. Özel programlar, mentorluk fırsatları ve rekabetçi teklifler vasıflı profesyonellerin geri dönüşünü destekleyebilir. Yanıtlarından bazıları aşağıda yer almaktadır:

H. J. *“Bence diaspora ile daha güçlü bağlar kurmak çok önemli. Katılım ve işbirliği için platformlar yaratarak, yurtdışında eğitim görmüş olanları geri dönmeye ve farklı becerilerini ve bakış açılarını getirerek akademik topluluğumuza ve bir bütün olarak ulusumuza katkıda bulunmaya yönlendirebiliriz.”*

Bir başka katılımcı ise şunları söyledi:

“Ülkeler arasındaki işbirliklerinin potansiyeline yürekten inanıyorum. Yurt dışında eğitim gören öğrencilerimizin ev sahibi ülkeleriyle ortaklıklar kurmak, ortak araştırma projeleri, bilgi alışverişi ve işbirliğine dayalı akademik girişimler için fırsatlar yaratabilir. Bu, her iki ülkenin güçlü yönlerini karşılıklı fayda için kullanmanın proaktif bir yoludur. Ayrıca kariyer danışmanlığı genellikle hafife alınıyor. Geri dönerlere kapsamlı ve kişiye özel rehberlik sağlamak büyük önem taşıyor. Ayrıca, kamu kurumlarında ilgi çekici teklifler ve fırsatlar sunmak, geri dönme

ihtimalini daha ilgi çekici hale getirebilir. Nitelikli profesyonellerimiz için eve dönüş sürecinin sorunsuz ve ödüllendirici olmasını sağlamalıyız.”

Diğer soruya gelince: Üniversitelerin bu süreçteki rolü nedir? Germenji ve Gedeshi'nin çalışması, araştırma ve geliştirme finansmanındaki uzun vadeli düşüşün tersine çevrilmesini önermektedir. Özellikle kamu üniversitelerine ve araştırma enstitülerine özel destekler verilerek yetenekli genç Arnavut bilim insanlarına yeni pozisyonlar açmaları mümkün kılınmalıdır. Arnavutluk hükümetinin potansiyel bağışçılarla yakın işbirliği, araştırma için yeterli miktarda finansman bulunmasını sağlayacaktır. Önceden iç veya dış tartışmalar olmaksızın yeni üniversiteler kurmak yerine mevcut (devlet) üniversitelerin konsolide edilmesi de bir başka öneridir. Durres Üniversitesi'nin 2006 yılında kurulması bunun bir örneğidir. Birleştirme olmadan böyle bir genişleme olduğunda kalite ilk kaybeden olmaktadır. Yakın zamanda basında çıkan bir haberde, bu üniversitedeki öğrencilerin rektörden geçme notlarını yüzde 40'a düşürmesini talep ettikleri belirtilmiştir (Metropol, 2007).

Bu bulgular, Arnavutluk üniversitelerinde araştırma ve geliştirmeye yönelik finansmandaki uzun vadeli düşüşün ele alınması gerekliliğinin altını çizmektedir. Yetenekli genç bilim insanlarına yeni pozisyonlar yaratmak için özel destek çağrısı ve devlet ile potansiyel destekçiler arasında yakın işbirliğinin önemi, akademik araştırmaların kalitesini yükseltmek için sürekli mali desteğe duyulan ihtiyaçla uyumludur. Buna ek olarak, çalışma aceleyle yeni üniversiteler kurmak yerine mevcut üniversiteleri birleştirmenin önemini vurgulamaktadır. Kalite güvencesine odaklanmak çok önemlidir ve bu çalışma, akademik standartlara gereken önem verilmeden hızlı bir şekilde genişlemenin potansiyel tehlikelerine odaklanmaktadır.

Tiran Üniversitesi'ndeki İnsan Kaynakları personelini kapsayan mevcut çalışmamda, katılımcılar yükseköğretimde bir reform ihtiyacını yinelemektedir. Mali desteğin önemini kabul etmekle birlikte, vurguları desantralizasyon üzerinedir. Üniversitelere tam bağımsızlık ve her bölüm ve çalışma alanındaki profesör ve öğrenci kabullerini belirleme yetkisi de dahil olmak üzere karar alma yetkisi verilmesini savunmaktadırlar. Önerilen bu reform, Arnavutluk'ta eğitim kalitesinin artırılması ve üniversitelerin statüsünün yükseltilmesi için bir araç olarak görülmektedir. Tiran Üniversitesi İnsan Kaynakları Personelinden gelen yanıtlardan bazıları aşağıda yer almaktadır:

J.N: “*Desantralizasyon reform vizyonumuzun anahtarıdır. Üniversiteler, profesörler ve öğrenciler de dahil olmak üzere her bir bölüme ve çalışma alanına kimin kabul edileceğine karar verme yetkisine sahip olmalıdır. Bu değişim, kurumları yüksek standartları korumaları için güçlendirir ve kararların akademik başarıya odaklanarak alınmasını sağlar.*”

N.U: “*Üniversitelere öğrenci kabulüne karar verme konusunda tam statü ve rol verilmesine inanıyoruz. Bu reform sadece idari değişikliklerle ilgili değil; Arnavutluk’ta eğitimin kalitesini yükseltmekle ilgili. Kurumlar kendilerine ait güçlü yönleriyle uyumlu kararlar alma yetkisine sahip olduklarında, üstünlüğün gelişebileceği bir ortam yaratmış oluruz.*”

T.N: “*Reform çağrımız üniversiteleri güçlendirmeye odaklanıyor. Eğitim Bakanlığı’nı merkezden uzaklaştırarak, kurumların kendi akademik ortamlarını şekillendirme özerkliğine sahip olduğu bir sistem düşünüyoruz. Bunun ülkedeki genel eğitim kalitesinin artırılmasına önemli katkı sağlayacağına inanıyoruz.*”

Literatür’de anlatılan bulguları ile Tiran Üniversitesi İnsan Kaynakları personelinin perspektifleri arasındaki uyum dikkat çekicidir. Her ikisi de sürekli mali desteğe, kalite güvencesine ve üniversitenin genişlemesine yönelik dikkatli bir yaklaşıma duyulan ihtiyacı vurgulamaktadır. Bu çalışmada katılanlar, merkeziyetçilikten uzaklaşma konusuna incelikli bir odaklanma getirerek, üniversitelerin üstünlüğü ön planda tutan bir yükseköğretim sistemini şekillendirmek üzere karar alma yetkisiyle güçlendirilmesini savunmaktadır. Bu ortak vizyon, Arnavutluk’ta eğitim standartlarını yükseltmek için mali destek, kalite güvencesi ve kurumsal bağımsızlığı birleştiren bütüncül reformun önemini vurgulamaktadır.

Çalışmanın bu bölümünde, politika önerileri ve üniversitelerin Arnavutluk’un akademik ortamını şekillendirmedeki rolüne ilişkin insan kaynakları perspektifleri incelenmiştir. Katılımcılardan beyin göçü olgusunu beyin gücüne dönüştürecek politikalara ilişkin önerilerini sunmaları istenerek potansiyel stratejilere ilişkin görüşler ortaya konmuştur. Ayrıca, üniversitelerin bu dönüşüm sürecindeki rolü araştırılarak akademik kurumlardan beklenen sorumluluk ve eylemlere ışık tutulmuştur.

Tartışmada, finansal destekler, profesyonel gelişim fırsatları ve elverişli bir araştırma ortamının yaratılması da dahil olmak üzere kapsamlı tedbirlere duyulan ihtiyaç vurgulanarak politika önerilerine çok yönlü bir yaklaşım getirilmiştir. Akademi, devlet kurumları ve özel

sektörü kapsayan işbirliği çabalarının önemli stratejiler olduğunun önemi vurgulanmıştır. Katılımcılar, Arnavutluk'un akademik ve araştırma ortamına katkıda bulunma kararlılığını aşılacak için kritik unsurlar olarak ulusal gururun ve toplum katılımının desteklenmesinin önemini vurgulamıştır.

Ayrıca, üniversitelerin önemli rolü vurgulanmış ve katılımcılar bu kurumların politikaların şekillendirilmesinde, akademik profesyonellerin ihtiyaçlarının savunulmasında ve kurumda kalmaya elverişli bir ortamın desteklenmesinde aktif olarak yer almaları gerektiğini belirtmişlerdir. Üniversiteler sadece eğitim kurumları olarak değil, ülkenin daha geniş sosyo-ekonomik kalkınmasına kilit katkıda bulunan kurumlar olarak konumlandırılmıştır. Bu, destekleyici bir akademik ortam yaratmayı, yenilikçiliği ve işbirliğini beslemeyi ve etkili araştırma girişimleri için kaynaklar sağlamayı içermektedir.

Arnavutluk'tan Almanya'ya giden doktora öğrencileri ve akademisyenler arasındaki beyin göçünü anlamak ve ele almak birkaç nedenden dolayı çok önemlidir. İlk olarak, yurtdışında fırsat arayan bireylerin karşılaştığı temel nedenlerin ve zorlukların belirlenmesine yardımcı olmaktadır. İkincisi, politika önerilerinin ve üniversitelerin rolünün araştırılması, yeteneklerin elde tutulması ve ulusal kalkınma için etkili stratejiler formüle etmek üzere ortaklara, politika yapıcılara ve akademik kurumlara eyleme geçirilebilir anlayışlar sağlamaktadır. Üçüncü olarak, bu tartışma Arnavutluk-Almanya göç yoluna özel nüanslara odaklanarak beyin göçüne ilişkin daha geniş bir söyleme katkıda bulunmaktadır. Çalışma sonuç olarak, beyin göçünü çevreleyen dinamiklerin kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını sağlamayı, akademisyenleri geliştiren ve hem kaynak hem de hedef ülkelerin sürdürülebilir kalkınmasına katkıda bulunan bilinçli politika ve uygulamaları şekillendirmek için ilgilileri bilgiyle donatmayı amaçlamaktadır.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

7.1. Arnavut Beyin Göçü: Ulusötesi Perspektifler

Bu tezin amacı, özellikle Arnavut doktora öğrencileri ve akademisyenlerin göç modellerine odaklanarak Arnavutluk'tan Almanya'ya beyin göçü olgusunu kapsamlı bir şekilde incelemektir. Çalışma boyunca, beyin göçüne katkıda bulunan çeşitli faktörler analiz edilmiş ve ekonomik, kültürel ve siyasi etkilerin yanı sıra diaspora ağlarının rolünün, yüksek vasıflı bireylerin karar verme süreçlerini toplu olarak şekillendirdiği vurgulanmıştır.

Bulgular, beyin göçünün Arnavutluk için 1990'lardan bu yana süregelen bir sorun olduğunu, bunun da nüfusun azalmasına ve çeşitli sektörlerde genç işgücünde belirgin bir düşüşe yol açtığını vurgulamaktadır. Özellikle küreselleşen ekonomi politikaları ve Avrupa Birliği göç stratejileri ülkedeki beşeri sermaye kaybını daha da arttırmıştır. Çalışma, ekonomik faktörler önemli faktörler olmakla birlikte, meritokrasinin yokluğu ve işgücü piyasası ile eğitim kurumları arasındaki uyumsuzluğun da Avrupa Birliği'ne göçü desteklemede önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır.

Bu araştırmada beyin göçünün yeterince incelenmemiş bir boyutu, yani bilimsel diasporayı oluşturan yeni öğrenci ve akademisyen gruplarının göçü incelenmektedir. Çalışma, Arnavutluk'tan ayrılma kararlarının ardındaki motivasyonları incelemekte ve potansiyel geri dönüşleri için gerekli temel koşulları tanımlamaktadır. Ekonomik ve sosyal faktörler ile bu kişilerin Arnavutluk'a ilişkin algıları, beyin göçü olgusunu etkileyen kritik unsurlar olarak ortaya çıkmıştır.

Hem göç veren hem de göç alan ülkeler üzerindeki ikili etkinin ışığında, Arnavutluk beyin göçü sorununu dikkate alarak ilerlemiştir. Ulusal göç stratejisi, yüksek vasıflı bireylerin geri dönüşü için uygun bir ortam sağlayarak ve ev sahibi ülkelerle işbirliği çabaları yoluyla Avrupa Birliği'nin işgücü piyasalarına entegrasyonunu kolaylaştırarak bu kişilerin ülkeden çıkışını engellemeyi amaçlamaktadır. Bu iki taraflı yaklaşım, beyin göçünün olumsuz etkilerini azaltırken menşe ülkeler ile ev sahibi ülkeler arasında olumlu ilişkileri geliştirmesi karşılıklı olarak faydalı görülmektedir.

Bu çalışma, çoklu teorik bir yaklaşım kullanarak Arnavutluk'tan Almanya'ya beyin göçü olgusunun incelikli bir analizini yapmıştır. Ağırlıklı olarak ekonomik faktörlere

odaklanan neoklasik teorinin sınırlılıklarını kabul eden bu çalışma, göç dinamiklerinin daha kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını sağlamak için tamamlayıcı teorilerin bütünleştirilmesi gerekliliğini savunmuştur. Başlarda yetenekli Arnavutları göç etmeye iten faktörlere odaklandığı düşünülen itme ve çekme teorisi, bu motivasyonel güçlere ilişkin görüşleri nedeniyle onaylanmıştır. Ancak bu çalışma, teorinin yalnızca itme ve çekme faktörlerini ele almadaki sınırlılığının altını çizerek beyin göçü üzerindeki etkilerin daha geniş bir yelpazesini kapsayan ek teorilere duyulan ihtiyacı vurgulamıştır.

Göç ağı teorisi, göçün süreklilik arz eden doğasını anlamak için değerli bir araç olarak tanıtılmıştır. Göçü sürdüren faktörleri analiz etmedeki katkısını kabul etmekle birlikte, bu çalışma, vasıflı bireyleri göçe iten ilk faktörleri dışarıda bırakma konusundaki sınırlılığını kabul etmiştir. Sonuç olarak, ağ teorisi diğer teorilerle birlikte kullanılacak tamamlayıcı bir perspektif olarak konumlandırılmıştır.

Arnavutluk'taki beyin göçünün karmaşıklığını incelerken, çalışmada ulusötesicilik teorisi ve Bourdieu'nun Kültürel Sermaye Teorisi incelenmiştir. Bu iki teorinin karşılıklı etkileşimi, beyin göçü olgusunun daha spesifik ve detaylı bir analizi için çok önemli görülmüştür. Çalışmada, nitelikli Arnavutların göçünün, kariyer ve eğitim hedeflerinin yanı sıra gelecek korkusu gibi daha geniş sosyokültürel faktörler de dahil olmak üzere ekonomik faktörlerin ötesinde boyutlar içerdiği belirtilmiştir.

Bu çalışma, Arnavutluk'taki beyin göçünün karmaşık dinamiklerini anlamak için tek bir teorinin yetersiz olduğunu ortaya koymuştur. Ulusötesi teori ve Bourdieu'nün Kültürel Sermaye Teorisi'nin birlikte uygulanmasının daha bütüncül bir anlayış sağladığı vurgulanmıştır. Çalışmanın odak noktası, Bourdieu'nün teorisiyle ilişkili olarak ulusötesi teoridir; beyin göçünün analizi, Arnavutluk'tan Almanya'ya vasıflı göçün karmaşıklığını çözmek için sermaye, mekân ve habitusu ayrılmaz bileşenler olarak gören Bourdieu'nün terimlerinin sağladığı kavramsal çerçeve içinde gerçekleştirilmiştir. Almanya'ya göç eden Arnavut profesyoneller bağlamında, Bourdieu'nün kültürel sermaye teorisi analitik bir çerçeve olarak çok önemli bir rol oynamıştır. Bu kuram, Arnavutluk'tan gelen vasıflı bireylerin neden yurtdışındaki fırsatları takip etmeyi seçtiklerinin kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını kolaylaştırarak beyin göçü olgusuna katkıda bulunmuştur.

Bourdieu'nun somutlaşmış, nesnelleşmiş ve kurumsallaşmış biçimleri kapsayan kültürel sermaye kavramsallaştırması, göçün ardındaki motivasyonların anlaşılmasıyla

özellikle ilgili olmuştur. Arnavutluk'ta vasıflı profesyoneller eğitim, uzmanlık becerileri ve çok dil yeterliliği şeklinde kültürel sermayeye sahiptirler. Ancak Bourdieu'nün terimleri, bu kültürel sermayenin tanınması ve ödüllendirilmesinin ülke içinde eksik olduğunu aydınlatmıştır. Becerilerine yönelik talep ile uzmanlıklarına yönelik değerlendirme arasındaki tutarsızlık, hayal kırıklığını ve başka yerlerde daha iyi imkanlar elde etme arzusunu besleyerek belirginleşmiştir.

Kendi ülkelerindeki bu tanınma eksikliği, Arnavut profesyonellerin kültürel sermayelerine değer verildiği ve ödüllendirildiği Almanya'nın sunduğu fırsatlarla keskin bir zıtlık oluşturmıştır. Almanya'daki ortam, yetenekli bireylere bilgilerini kullanabilecekleri, kariyerlerinde ilerleyebilecekleri ve iş gücüne anlamlı bir şekilde katkıda bulunabilecekleri bir platform sağlamaktadır. Sonuç olarak Almanya, kültürel sermayelerinin onaylanmasını ve kullanılmasını isteyen bu profesyoneller için çekici bir merkez haline gelmiştir.

Bourdieu'nun sosyal sermaye teorisi, sosyal ağların kaynaklara ve fırsatlara erişimdeki rolünü vurgulayarak analizi daha da zenginleştirmiştir. Arnavutluk beyin göçü durumunda, sosyal sermaye göç kararlarını etkilemede çok önemli bir rol oynamıştır. Bireyler sınırlı iş fırsatları, düşük maaşlar ve sosyal bağlantılarından yararlanarak tanınmama gibi zorlukların üstesinden gelirken sosyal ağların gücü ve kalitesi çok önemlidir.

Özetle, Bourdieu'nun kültürel ve sosyal sermaye teorileri, Arnavutluk'tan Almanya'ya beyin göçü olgusunun kapsamlı bir şekilde incelenebileceği bir perspektif sunmuştur. Arnavutluk'ta kültürel sermayenin tanınmaması ve kullanılmaması, Almanya'da daha fazla fırsat ve onaylanma potansiyeli ile birleştiğinde, vasıflı profesyonellerin göçü için önemli itici güçler olarak ortaya çıkmış ve Bourdieucu bir çerçevede beyin göçü dinamiklerinin daha geniş bir şekilde anlaşılmasına katkıda bulunmuştur.

Bu kapsamlı yaklaşımı benimseyen bu çalışma, göç kararlarını şekillendiren çeşitli motivasyonları ve etkileri yakalamak için çok yönlü bir teorik perspektife duyulan ihtiyacı vurgulayarak beyin göçü söylemine detaylı bir bakış açısı kazandırmayı amaçlamıştır. Çalışma, Arnavutluk'tan farklı tarihsel dönemlere yayılan göç modellerinin sosyo-ekonomik krizlerle karmaşık bir şekilde bağlantılı olduğunu göstermiştir. 1991-1994 yılları arasındaki ilk artış sosyalist sistemin çöküşü ile aynı zamana rastlarken, 1990'ların sonundaki zirve ise aldatici "piramit tasarruf programları" ile ilişkilidir ve tarihsel bağlamlar ile göç dinamikleri arasındaki etkileşimi vurgulamaktadır. Bu çalışma, Arnavutluk'ta beyin göçünü etkileyen

faktörlerin çok yönlü olduğunu ekonomik, sosyal ve siyasi unsurları kapsadığını göstermiştir. Çalışmanın ortaya koyduğu üzere beyin göçünün sonuçları, hem nüfusun hem de beşeri sermayenin azalmasında açıkça görülmektedir. Çalışma, ülkeyi terk eden vasıflı bireylerin Arnavutluk'un demografik ve entelektüel yapısını önemli ölçüde etkilediğini ve sosyo-ekonomik kalkınma için önemli bir sorun oluşturduğunu göstermiştir.

Arnavutluk beşeri sermayesinin Avrupa Birliği için çekiciliğine dikkat çeken bu çalışma, Arnavutluk'un vasıflı profesyoneller için önemli bir menşe ülke olduğunu göstermiştir. Yetenekleri AB ülkelerine doğru çeken faktörler incelenmiş, göç modellerini şekillendiren ve daha geniş beyin göçü olgusuna katkıda bulunan dinamikler hakkında görüşler sunulmuştur. Avrupa Birliği politikalarının gelişmekte olan ülkelere insan sermayesi çekmedeki rolünü inceleyen çalışma, bu politikaların göç modellerine katkıda bulunduğunu göstermiş ve AB girişimleri ile vasıflı bireylerin hareketi arasındaki işbirlikçi ilişkiyi vurgulamıştır.

Bu çalışma, Arnavutluk'un beyin göçünü yöneten politikalarını, daha geniş göç ortamını anlamada önemli bir unsur olarak analiz etmiştir. Arnavutluk, hem geri dönüşü hem de Avrupa Birliği ile işbirliğini destekleyen çift odaklı bir yaklaşım benimseyerek beyin göçünü bir beyin gücü rezervuarına dönüştürme konusundaki bağlılığını ortaya koymaktadır. Çalışmada, bu stratejik bakış açısının beyin göçü olgusunun çok yönlü yapısını kabul ettiği ve Arnavutluk'un sadece vasıflı işgücünü elinde tutmak için değil, aynı zamanda AB ile işbirliği yoluyla potansiyellerini kullanmak için de çalıştığı gösterilmiştir.

Bu araştırma, Arnavut göçmenlerin tercih ettiği destinasyonda önemli bir değişim olduğunu göstermiş ve Almanya'nın ülkeyi terk eden vasıflı bireyler için birincil tercih olarak ortaya çıktığını ortaya koymuştur. Önceki bölümlerde analiz edilen araştırmalar, Arnavut göçmenlerin profilinde bir dönüşüm yaşandığını, artan eğitim seviyesinin daha iyi iş fırsatları ve daha yüksek bir yaşam standardı için artan bir arzuya karşılık geldiğini göstermiştir. Bu çalışma, bu değişen profilin önceki göç modellerinden bir ayrılma anlamına geldiğinin altını çizmiştir.

Araştırma, AB ülkelerinin Arnavutluk gibi gelişmekte olan ülkelere beyin göçü sürecini kolaylaştırmak için tasarladığı politikaların, diğer ülkelere taşınan nitelikli Arnavutların sayısındaki artışı önemli ölçüde artırdığını göstermiştir. Özellikle, uluslararası işgücü piyasasında vasıflı bireyler için diploma tanıma ve işe alımın kolaylaştırılması,

önemli sayıda vasıflı Arnavut'u göçü tercih etmeye itmiştir. Bu araştırma, özellikle doktorlar, hemşireler ve bilgisayar mühendisleri gibi meslekler için kolaylaştırılmış istihdam politikalarının Almanya'nın tercih edilen destinasyon olarak konumlandırılmasında önemli bir rol oynadığını vurgulamıştır. Yüksek maaşlı pozisyonları garantileme fırsatı, prestijli bir sosyal statü kazanma ve Almanya'nın meritokratik ve gelişmiş bir ülke olarak algılanması, nitelikli Arnavutların tercih ettikleri yer olarak Almanya'yı seçme eğiliminin artmasına katkıda bulunmuştur.

Sonuç olarak, bu çalışmada Arnavutluk'ta beyin göçünü tetikleyen tarihi, sosyo-ekonomik ve jeopolitik faktörler kapsamlı bir şekilde değerlendirilmiştir. Yapılan görüşmelerden elde edilen bulgu ve analizleri içeren sonraki bölümler, bu göç olgusuna katkıda bulunanların yaşadıkları deneyimleri ve bakış açılarını daha derinlemesine incelemiştir. Bu bulgular ve analizler, Arnavutluk bağlamında beyin göçünün yarattığı çok yönlü zorluk ve fırsatların bütüncül bir şekilde anlaşılmasını sağlamıştır.

Bu araştırma, özellikle Almanya'daki akademik diaspora içinde yer alan Arnavut öğrenci ve akademisyenlerin göç kararlarını etkileyen ekonomik ve sosyal faktörlerin incelikli etkileşimini dikkatle analiz etmiştir. Bu faktörlerin göç kararına nasıl karmaşık bir şekilde katkıda bulunduğunu aydınlatarak, bireyleri uluslararası eğitim fırsatlarına yönelten akademik motivasyonlara ve isteklere odaklanmıştır. Bu analizde önemli bir boyut olan sosyo-kültürel faktör, ekonomik faktörlerin önemli olmakla birlikte sosyal faktörlerle tamamlandığını ortaya koymuştur. Araştırma, Almanya'daki Arnavut diasporasında ailevi bağların, sosyal ağların ve aidiyet duygusunun etkisini incelemiştir. Daha önce göç etmiş olan aile ve arkadaşlar ile diaspora dernekleri tarafından desteklenen topluluk duygusu, göç kararlarını etkileyen önemli unsurlar olarak ortaya çıkmıştır. Özetle, ekonomik ve sosyal faktörlerin göç kararlarındaki rolü, bireylerin ekonomik destekleri sosyal ve kültürel bağlarla karşılaştırdığı karmaşık ve çok yönlü bir olgu olduğunu kanıtlamıştır.

Bu çalışma, beyin göçünün ekonomik nedenlerinin Almanya'ya giden Arnavut öğrenci ve akademisyenlerin göç kararlarını önemli ölçüde etkilediğini ortaya koymuştur. Daha yüksek gelir, daha iyi finansal güvenlik, üstün eğitime erişim ve gelişmiş kariyer beklentileri, ekonomik itici güçler olarak saptanmıştır. Yapılan analiz, Arnavutluk toplumundaki yapısal faktörlerin derin etkisini vurgulayarak görüşülen kişiler tarafından paylaşılan perspektifleri sunmuştur. Çalışma sırasında yapılan mülakatlar, profesörler veya doktora öğrencileri gibi Arnavutluk'ta istikrarlı işlere sahip bireylerin bile göç etmeyi tercih

ettiğini ortaya koyarak ilk algılara karşı çıkmıştır. Çalışma, Almanya'nın çekiciliğinin sadece mevcut ekonomik gücünde değil, aynı zamanda bireylerin kişisel ve mesleki hedeflerine ulaşma konusundaki hızında da yattığını göstererek, ülkenin algılanan istikrarının ve gelişmiş koşullarının önemini vurgulamıştır.

Bu çalışma, karar verme sürecinin nasıl daha iyi bir yaşam ve profesyonel gelişim arzusu tarafından yönlendirildiğini ve bireylerin hedefleriyle uyumlu olduğunu analiz etmiştir. Bireyler daha iyi beklentiler sunan ortamlar aradıklarından, genellikle göçü yönlendiren karşılaştırmalı bakış açısını vurgulamıştır. Çalışma, nitelikli ve eğitilmiş bireylerin “kaybının” ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınması üzerindeki derin etkilerini analiz etmiştir. Arnavutluk'un kalkınması ve inovasyonu üzerindeki olumsuz etkinin vurgulandığı bu çalışmada, bu kişilerin kalıcı olarak ülkeyi terk etmesini önleyecek tedbirlere ihtiyaç duyulduğu vurgulanmıştır. Hem kısa hem de uzun vadede dönüşümlü göç, sadece yerel işgücü için değil aynı zamanda Arnavut Diasporası için de geçerli olan önemli bir strateji olarak ortaya çıkmıştır. Bu strateji, diasporanın yurtdışında uzmanlıklarıyla uyumlu pozisyonlar bulmada karşılaştıkları zorlukları kabul ederek, bu konuyu temel bir unsur olarak ele almıştır.

Arnavutluk diasporasının ülkenin beyin göçü olgusunu yönlendirmedeki önemli rolü vurgulanmıştır. Arnavutluk'un komünizmin çöküşünden sonra dünyaya açıldığı 1990'ların başından bu yana diaspora, yurtdışında daha iyi fırsatlar arayan çok sayıda nitelikli profesyonel, akademisyen, uzman ve öğrencinin ülkeyi terk etmesinin arkasındaki önemli bir güç olmuştur. Bu çalışma, beyin göçünün Arnavutluk'un ekonomik ve sosyal kalkınması üzerindeki etkisinin önemli olduğunu ve ülkenin işgücünde bir boşluk yarattığını vurgulamıştır. Yüksek vasıflı ve eğitilmiş bireylerin kaybı, ilerleme ve inovasyonu engelleyerek beyin göçünün yarattığı karmaşık sorunlara yol açmıştır.

Bu çalışmada yapılan mülakatlar, Arnavut beyin göçünün önemli bir yönüne dikkat çekerek, yurtdışında yaşayan akraba ve arkadaşların etkisinin akademisyen ve doktora öğrencilerinin Almanya'ya göç etme kararlarında önemli bir rol oynadığını göstermiştir. Bu bulgu, sosyal ağların ve kişisel bağlantıların, yurt dışındaki fırsatları takip etme konusunda bireylerin seçimlerini şekillendirmedeki gücünü vurgulamıştır. Bu çalışmada, Arnavutların göç etme kararlarında aile ve akrabaların oynadığı önemli rolü anlamak için değerli bir çerçeve sağlayan ulusötesi teorisi kullanılarak bulguların analizi yapılmıştır. Bu teori, küresel toplulukların birbirine bağlılığını ve bireylerin yurtdışında ikamet ederken bile kendi

lkeleriyle sürdürdükleri ilişkilerin devamlılığını vurgulamaktadır. Arnavut göçü bağlamında, ulusötesi teori, aile bağlantılarının kaynak, bilgi ve destek alışverişi için nasıl güçlü kanallar olarak işlev gördüğüne ve karar verme sürecini nasıl etkilediğine odaklanmaktadır.

Sonuç olarak, ulusötesi teori, aile ve akrabaların Arnavutların g kararını nasıl etkilediğini açıklamaya yardımcı olmuş ve bu etkinin çok yönlü yapısını vurgulamıştır. Sosyal ve kültürel unsurların aktarılmasında, duygusal desteğin kolaylaştırılmasında ve maddi yardımın sağlanmasında aile bağlantılarının rolünü vurgulamış, tüm bunların g kararının çekiciliğine ve uygulanabilirliğine katkıda bulunduğunu belirtmiştir. Bu kişisel bağlantıların etkisini kabul etmek, beyin gnn dinamiklerini anlamak ve buna yönelik etkili stratejiler formüle etmek için önemlidir. Politika yapıcılar ve kurumlar bu anlayıştan yararlanarak Almanya ve diğer ev sahibi ülkelerdeki Arnavut diasporasıyla ilişki kuran, dairesel g destekleyen ve uzun vadede yüksek vasıflı bireylerin Arnavutluk'a geri dönmesini destekleyen girişimler tasarlayabilir.

Doktora ğrencilerinin ve akademisyenlerin gn tetikleyen motivasyonların anlaşılması, Arnavutluk'un daha geniş sosyal çerçevesinin araştırılmasını gerektirmiştir. Burada akademik ortama katkıda bulunan ekonomik, siyasi ve kültürel boyutlar dikkatle değerlendirilmiştir. Arnavutluk'taki çalışma ve yaşam koşullarının kapsamlı analizi, akademisyenlerin bilgi ve profesyonel ilerleme arayışlarında karşılaştıkları zorluklara odaklanarak önemli bir içerik sağlamıştır.

nceki alışmalar, ekonomi, kamu güvenliği ve emniyet eksikliği, kurumlara güvensizlik, yasaların uygulanmaması ve meritokrasinin yokluğu gibi faktörlerin g için önemli itici faktörler olduğunu göstermiştir. Arnavutluk'ta meritokrasi eksikliği algısı, birçok kişi için kişisel ve profesyonel gelişimi engelleyerek hayal kırıklığı yaratan bir faktör olarak ortaya çıkmıştır. Bu hayal kırıklığı özellikle eğitimlerine ve kariyerlerine zaman ve emek harcamış öğrenciler ve akademisyenler arasında belirgindir. Özetle, bu faktörler toplu olarak Arnavutluk toplumunun sosyolojik dinamiklerini yansıtmakta ve karar verme sürecinin çok yönlü doğasına açıklık getirmektedir. Arnavut ğrenciler ve akademisyenler için g kararı sadece ekonomik kaygıları değil, aynı zamanda adalet, daha iyi yaşam standartları, yaşam güvenliği, aile desteği ve ekonomik refah arayışını da kapsamaktadır. Bu faktörlerin karmaşık etkileşimi, ülkelerinin ötesinde daha iyi fırsatlar arayan bireylerin istek ve seçimlerini yönlendiren karmaşık sosyolojik etkiler ağını vurgulamaktadır.

Ayrıca, Arnavutluk'ta algılanan meritokrasi eksikliğini çevreleyen karmaşık dinamikler bunun öğrencilerin ve akademisyenlerin yurtdışındaki, özellikle de Almanya'daki fırsatları takip etme kararları üzerindeki etkisi üzerine ayrıntılı bir analiz yapılmıştır. Nitelikleri ve liyakati tanıyan adil bir sistemin yokluğunun hayal kırıklığı ve adaletsizlik hissi yaratıp kişisel ve mesleki gelişimi engellediği tespit edilmiştir. Bu araştırma, çabalarının yerel bağlamda gerektiği gibi takdir edilmediğini düşünen bireylerin deneyimlerini ve bakış açılarını inceleyerek, bu algının daha geniş bir göç anlatısına nasıl katkıda bulunduğuna odaklanmıştır. Bu analiz, özellikle Arnavutluk'taki koşullarla karşılaştırıldığında, Almanya'yı eğitim ve istihdam için tercih edenlerin bu tercihlerini nasıl değerlendirdiklerine odaklanmıştır. Almanya'da evrak işlerinin kolaylığı, verimli iş kuralları ve iyi bir gelire sahip istikrarlı bir iş imkânı onları Almanya'ya doğru iten çekici güçler olarak algılanmıştır. Profesyonel gelişim beklentisi ve daha iyi bir yaşam kalitesinin çekiciliği, Almanya'yı tercih edilen bir yer haline getiren güçlü itici faktörlerdir.

Ayrıca, Arnavutluk'taki yetersiz eğitim koşulları da önemli bir itici faktör olmuştur. Katılımcılar, Almanya'ya göç etmenin kendilerine üstün akademik ve kariyer fırsatlarına erişme şansı sunduğuna inanmaktadır. Dolayısıyla göç kararı, onları Arnavutluk'tan uzaklaştıran itici faktörlerle, Almanya'daki gelecek perspektiflerine doğru çeken çekici faktörlerin bir kombinasyonu ile kapsamlı bir şekilde açıklanabilir. Çalışma, bu faktörlerin karmaşık etkileşiminin Arnavut entelektüellerin karar verme sürecini şekillendirdiğini göstermiş, göç ve eğitim tercihlerinin doğasında var olan sosyolojik boyutları vurgulamıştır.

Yapılan analiz, Almanya'daki Arnavut akademisyenler arasında göçün cinsiyete dayalı yönlerinin değiştiğini göstererek, değişen cinsiyet rolleri ve eşitsizliklerin kararları nasıl etkilediğine ilişkin önemli veriler sağlamıştır. Yapılan araştırma, aile dinamiklerinin özellikle kadınlar için göç tercihleri üzerindeki kalıcı etkisini vurgulayarak Arnavut akademisyenlerin göç deneyimlerini etkileyen çok yönlü dinamikler hakkında bilgi sağlamıştır. Geceleri belirli bölgelerdeki güvenlik sorunları, kişisel özgürlüğü sınırlayan ve profesyonel seçimleri etkileyen önemli bir faktör olarak tanımlanmıştır. Bulgular, katılımcıların düşüncelerinin, Almanya'da mevcut olan fırsatlarla tam bir zıtlık oluşturarak Arnavutluk'ta kadınların iş olanakları üzerindeki yaşam güvensizliğinin etkisini daha da vurguladığını göstermiştir. Birçok kadın için göç kararı, kendilerini güvende hissettikleri ve daha geniş bir yelpazedeki mesleki fırsatları keşfetme özgürlüğüne sahip oldukları farklı bir gerçeklik arayışından kaynaklanmıştır.

Yapılan analiz, katılımcıların yanıtlarında da örneklendiği üzere, Almanya’da eğitim alma kararının, kadın olarak kişisel gelişim arzusu, Arnavutluk’ta sınırlı olarak algılanan özgürlük arayışı ve kendi kariyerlerini şekillendirmek için ekonomik bağımsızlık arayışından kaynaklandığını ortaya koymuştur. Bu araştırma, mevcut bazı araştırmaların aksine, Almanya’ya doktora öğrencisi ya da akademisyen olarak göç eden Arnavut kadınların kendi gerçekliklerinden ve iş durumlarından yüksek düzeyde memnuniyet duyduklarını ortaya koymuştur. Bu memnuniyet, Almanya’nın nitelikli göçmenlere yönelik misafirperver ortamına, kolaylaştırılmış iş bulma prosedürlerine ve göçmenler için erişilebilir yasal süreçlere bağlanabilir. Yapılan analiz, katılımcıların Arnavutluk’a dönme niyetlerinin olmadığını açıkça ifade etmelerinin, Almanya’nın daha iyi bir yaşam algısı üzerindeki derin etkisinin altını çizdiğini göstermiştir. Araştırma, katılımcıların anlatılarının, Almanya’nın akademik yolculuklarında geçici bir durak mı yoksa uzun vadeli potansiyel bir ev mi olduğunu düşündüklerinde bu bireylerin geçirdikleri karmaşık karar verme sürecine odaklandığını göstermiştir. Genel olarak, katılımcıların ifadeleri, kişisel ve profesyonel gelişim arayışında olan bu bireyler için Almanya’nın tercih edilen bir destinasyon olarak çekiciliğini sağlayan faktörlere ilişkin değerli bilgiler içermektedir.

Bu çalışma, göçün Arnavutluk’ta reddedilemez bir şekilde yaygın bir sosyal norma dönüştüğünü ortaya koymuştur. Bu durum, kendi ülkelerinde koşullar uygun olsa bile göç etmeye istekli olduklarını gösteren nitelikli işçilerin ifade ettikleri duygularda açıkça görülmektedir. Arnavutluk toplumunda yaygın olan görüş, sınırların ötesindeki yaşamın doğası gereği daha iyi olduğu ve yurtdışında kişisel ve profesyonel gelişim için daha fazla fırsat olduğuna dair kolektif bir inançtan kaynaklandığı yönündedir. Arnavutluk’ta göçü çevreleyen sosyal tartışma, ülke içindeki yaşamın zorluklarla dolu olduğuna dair ortak bir anlayışı yansıtmakta ve dışarıda daha iyi bir yaşam arayışının mantıksal bir davranış olduğu düşüncesini beslemektedir.

Göçün Arnavutluk’ta bir eğilim ve sosyal norm olarak yerleşmesine iki temel faktör önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır. Birincisi, Arnavutluk’taki yaşamın yurtdışındaki fırsatlara kıyasla zorlu olduğu yönündeki yaygın anlayış, kolektif zihniyeti şekillendirerek bireylerin göçü daha umut verici bir gelecek için bir zorunluluk olarak görmelerine yol açmaktadır. İkinci olarak, Almanya’nın meritokratik bir ülke olduğu, bireyleri beceri ve niteliklerine göre tanıyıp ödüllendirdiği düşüncesi, göçün çekiciliğini pekiştirmektedir. Almanya’nın meritokratik özelliği, kişinin çabalarının ve yeteneklerinin gerektiği gibi

değerlendirileceğine olan inancı pekiştirmekte, göçün daha adil ve başarılı bir geleceğe yönelik stratejik bir hareket olarak normalleşmesini sağlamaktadır.

Arnavutluk'taki yaygın göç eğilimi, Pierre Bourdieu'nun sosyal teorisinin, özellikle de habitus ve sermaye kavramlarının bakış açısıyla analiz edilmiştir. Çalışma bu olguyu, habitusun bireylerin algılarını ve eylemlerini şekillendiren kökleşmiş, sosyal olarak edinilmiş eğilimlere atıfta bulunduğu Bourdieu'nun teorisi aracılığıyla analiz etmiştir. Arnavutluk toplumunda yurt dışında yaşamın daha iyi olduğu yönündeki genel düşünce, ekonomik zorluklar, siyasi istikrarsızlık ve ülke içindeki sınırlı fırsatlarla ilgili deneyimlerin şekillendirdiği ortak bir habitusu yansıtmaktadır. Bu kolektif habitus, Arnavutluk'taki yaşamın algılanan zorluklarına mantıklı bir yanıt olarak göçe yönelik bir yönelimi güçlendirmektedir.

Araştırma, Almanya'daki birçok Arnavut akademisyenin Arnavutluk'a dönme arzusunu ifade ettiğini, özellikle sağlık ve eğitim gibi önemli sektörlerde koşulların iyileştirilmesinin önemini vurguladığını analiz etmiş ve göstermiştir. Bununla birlikte, entegrasyonlarını kolaylaştırabilecek mevcut kurumlar hakkında bilgi eksikliği, daha fazla erişim ve bilgi yayma ihtiyacına işaret eden önemli bir sorun olarak ortaya çıkmıştır. Almanya'daki Arnavut doktora öğrencileri ve akademisyenlerle yapılan görüşmelerde, bazılarının geri dönmeye karar verme konusundaki tereddütlerini belirtmişlerdir. Almanya'daki yapılandırılmış seçeneklere kıyasla, Arnavutluk'taki boş zamanın düzenlenmesine ilişkin endişeler dile getirilerek sosyal ve kültürel entegrasyonun kolaylığı konusunda belirsizlikler ortaya çıkmıştır. Buna ek olarak, Arnavutluk'ta görünür olumlu değişikliklerin ve istikrarın olmamasından kaynaklanan mevcut gerçekliğe yönelik şüphecilik, geri dönme konusundaki isteksizliği daha da artırmıştır.

Yapılan literatür taramasında, göçmenlerin geri dönme kararlarının ardındaki motivasyonlar, başarılı bir entegrasyonu etkileyen faktörler ve menşe ülkenin bu süreci kolaylaştırmak için uygulayabileceği tedbirler araştırılmıştır. Göç ve kalkınma arasındaki birlikteliğe yönelik yasal, politik ve kurumsal destek alanlarındaki boşluklar belirlenmiş ve geri dönen nitelikli göçmenlerin birlikte getirdikleri ekonomik, sosyal ve beşeri sermayeden faydalanmak için kapsamlı tedbirlere ihtiyaç duyulduğu vurgulanmıştır. Bu çalışma, nitelikli göçmenlerin ve geri dönenlerin Arnavutluk'un kalkınmasına yatırım yapmak için yasal ve mali desteklerin yanı sıra ekonomik ve sosyal entegrasyon konusunda daha fazla destek talep ettiklerini vurgulamıştır. Sonuç olarak, nitelikli göçmenlerin Arnavutluk'a geri dönüşleriyle

ilgili motivasyonlarını ve yaşadıkları zorlukları anlamak çok önemlidir. Başarılı bir entegrasyonu kolaylaştırmak ve ülkenin kalkınması, geri dönen akademisyenlerin potansiyel katkılarından yararlanmak için kapsamlı önlemleri gerektirmektedir.

Sonuç olarak bu çalışma, Arnavutluk'taki beyin göçünün yarattığı derin zorlukları Tiran Üniversitesi'ndeki insan kaynakları personeli perspektifinden analiz etmiştir. Akademik hizmetlerin eksikliği, rol modellerin yokluğu, yüksek başarılı öğrenciler üzerindeki sonuçlar ve profesör memnuniyetsizliği de dahil olmak üzere tespit edilen sorunlar, toplu olarak akademik sistem üzerindeki geniş kapsamlı etkilerin kapsamlı bir görünümünü sunmaktadır. Nitelikli profesyonellerin ayrılması sadece öğrencilerin temel desteğe erişimini engellemekle kalmamış, aynı zamanda mentorluk ve ilham konusunda da bir boşluk yaratarak eğitim kalitesi üzerinde basamaklı bir etkiye yol açmıştır.

Bu zorlukların üstesinden gelmek için insan kaynakları personeli bir dizi stratejik çözüm önermiştir. Bunlar arasında yetenekli profesyonelleri elde tutmaya yönelik politikaların uygulanması, bir araştırma ortamının yaratılması, rekabetçi maaş yapıları ve profesyonel gelişim fırsatları yer almaktadır. Yurtdışındaki fırsatların çekiciliğine direnebilmek ve bireyleri kendi ülkelerinin gelişimine katkıda bulunmaya ikna edebilmek için topluluk ve ulusal gurur duygusunun vurgulanması çok önemli görülmektedir. Ayrıca akademik kurumlar, kamu kurumları ve özel sektör arasındaki işbirliği çabaları, araştırmacıları destekleyen ve akademi ile sanayi arasındaki bağları güçlendiren disiplinler arası ortaklıkları geliştirmek açısından önemli bulunmaktadır.

Verilen bilgiler, beyin göçünün Arnavutluk'un akademik ve araştırma ortamı üzerindeki etkisini azaltmak için politika değişiklikleri, mali destekler ve işbirlikçi çabaları içeren bütüncül bir yaklaşımın aciliyetinin altını çizmektedir. Bu stratejilerin uygulanmasıyla, akademik üstünlüğü sürdüren, öğrenci katılımını destekleyen ve yetenekli bireyleri ülke içinde uzun vadeli ve etkili bir kariyer planlamaya yönlendiren bir ortam yaratma potansiyeli bulunmaktadır. Ayrıca çalışma, bu dönüştürücü süreçte üniversitelere yüklenen çok önemli role de işaret etmektedir. Katılımcılar, üniversitelerin geleneksel eğitim rollerinin ötesinde, politikaların şekillendirilmesine aktif olarak katılmaları, akademik profesyonellerin ihtiyaçlarını savunmaları ve yeteneklerin korunmasına uygun bir ortamı desteklemeleri gerektiğini vurgulamışlardır. Çalışma, üniversiteleri ülkenin daha geniş sosyo-ekonomik kalkınmasına önemli katkılarda bulunan kurumlar olarak konumlandırarak, destekleyici akademik ortamların yaratılması, yenilikçiliğin, işbirliğinin geliştirilmesi ve

etkili araştırma girişimleri için kaynak ayrılması konularında aktif katılımlarını talep etmektedir.

Çalışmanın temelinde, İnsan Kaynakları personelinin bakış açılarının incelenmesi sadece Arnavutluk'ta beyin göçünün yarattığı zorlukları analiz etmekle kalmamış, aynı zamanda politika girişimleri için değerli tavsiyeler sunmuş ve üniversitelerin ülkenin akademik ortamını yeniden şekillendirmede oynaması gereken kritik rolü vurgulamıştır. Sunulan çok yönlü görüşler, Arnavutluk'taki beyin göçü ile ilgili karmaşık sorunları ele almak için kapsamlı ve işbirlikçi bir yaklaşımın önemini vurgulamaktadır.

7.2. Arnavutluk'ta Beyin Göçü Sorunlarını Yönetme Stratejileri

Çalışmanın bu bölümü, beyin göçünün Arnavutluk'un akademik ortamı üzerindeki etkisini azaltmayı amaçlayan stratejileri incelemektedir. Arnavut akademisyenler ve politika yapıcılarının, vasıflı profesyonellerin göçünün yarattığı çok yönlü zorlukların üstesinden gelmek için bir yol haritası sağladığından, gelecekteki çalışmalar ve politika oluşturma için bu önerileri dikkate almaları önemlidir. Bu tartışma, çeşitli düzeylerde uygulanabilecek politika önerileri ve girişimler de dahil olmak üzere bir dizi stratejiyi kapsayacaktır. Nitelikli profesyonelleri ülke içinde kalmaya ikna etmek için araştırma ortamı yaratmanın, rekabetçi maaşlar sunmanın ve profesyonel gelişim fırsatları sağlamanın önemine vurgu yapılacaktır. Çalışma, akademik kurumlar, kamu kurumları ve özel sektör arasındaki işbirliğine dayalı çabaların sürdürülebilir çözümler üretilmesindeki rolünü araştıracaktır.

Üniversitelerin politikaların şekillendirilmesine aktif olarak katılmalarının, akademik profesyonellerin ihtiyaçlarını savunmalarının ve destekleyici bir akademik ortama katkıda bulunmalarının önemi de vurgulanacaktır. Bu bölüm, beyin göçü sorunlarının ele alınmasına yönelik somut öneriler sunarak, akademisyenleri ve politika yapıcılarını gelecekteki girişimlere rehberlik edecek eyleme geçirilebilir fikirlerle desteklemeyi amaçlamaktadır. Sunulan stratejiler yalnızca daha fazla araştırma için bir temel oluşturmakla kalmayacak, aynı zamanda yetenekleri korumak ve ülkeye çekmek isteyen politika yapıcılar için pratik araçlar olarak da işlev görecek ve nihayetinde Arnavutluk'ta sağlam bir akademik sistemin gelişmesini sağlayacaktır. Bu stratejilerin uygulanmasının uzun vadeli etkisi, ülkenin entelektüel ve sosyo-ekonomik büyümesine katkıda bulunabilir ve bu tartışmayı Arnavutluk'taki akademik çabaların gelecekteki başarısı için çok önemli hale getirebilir.

“Arnavutluk Eğitim Sistemi ve Beyin Göçünü Önlemeye Yönelik Tedbirler” (Albanian Education System and Measures To Prevent Brain Drain) başlıklı çalışma, Arnavutluk’ta eğitimin yenilikçi yaklaşımlarla nasıl iyileştirilebileceğini tartışırken, beyin göçünün nasıl önlenebileceğine dair tavsiyeler de sunmaktadır. 2021-2026 dönemini kapsayan yeni “Eğitim Stratejisi” 2021 yılı sonunda onaylanmıştır ve ilk kez okul öncesi eğitimden yükseköğretime kadar tüm eğitim kademelerini kapsamaktadır. Stratejinin vizyonu, kapsayıcı ilkelere ve yaşam boyu öğrenmeye dayalı nitelikli eğitim sunmaktır. Stratejinin bir politikası, eğitim sisteminin etkin yönetimi, profesyonel yönetim yapıları ve kalite güvencesi yapıları aracılığıyla okul düzeyinde performansın artırılması ile ilgilidir (Sherifaj, 2021, s. 7).

Arnavutluk’ta 2017 yılından bu yana “Mesleki Eğitim ve Öğretim” yasası ve yeni bir “2023-2030 İstihdam ve Beceri Ulusal Stratejisi” uygulanmaktadır. “Mesleki Eğitim ve Öğretim” Kanununun amacı, genel eğitim sistemi, yerel ve küresel işgücü piyasası ihtiyaçları ile uyumlu olarak sosyoekonomik ve teknolojik değişikliklere cevap verebilecek birleşik bir Mesleki Eğitim ve Öğretim Sistemi oluşturmak, geliştirmek ve mesleki eğitim kurumlarında sürdürülebilir kalite güvencesi mekanizmaları oluşturmaktır (Sherifaj, 2021, s. 8).

Ayrıca yeni “Ulusal Beceri ve İstihdam Stratejisi 2023-2030” herkes için nitelikli istihdam ve hayat boyu öğrenmeye odaklanmaktadır. Strateji 16 zorluğu ele almakta ve 5 ana hedef etrafında gruplandırılmış 16 çözüm formüle etmektedir: tüm meslekler için beceri uyumsuzluğunun azaltılması; çalışma çağındaki kadın ve erkeklerin beceri düzeyinin artırılması; herkes için işgücü piyasasının daha iyi işlemesi; etkili ve kapsayıcı istihdam için destek programlarının aracılığı ve sunumu; ve herkes için, her yerde uygun işler sağlanmasıdır (Sherifaj, 2021, s. 8).

Yeni “Eğitim Stratejisi” (2021-2026), “Mesleki Eğitim ve Öğretim” yasası ve “2023-2030 Ulusal Beceri ve İstihdam Stratejisi” de dahil olmak üzere çalışmada özetlenen adımlar, Arnavutluk’ta beyin göçünü önlemeye yönelik kapsamlı bir yaklaşım sunmaktadır. Bu girişimler, eğitim, istihdam ve vasıflı profesyonellerin elde tutulması arasındaki bağlantının tanınmasını yansıtmakta ve yetenek göçüne katkıda bulunan temel hususları ele almaktadır. Yeni Eğitim Stratejisinde nitelikli eğitime, kapsayıcı ilkelere ve yaşam boyu öğrenmeye yapılan vurgu, nitelikli bir işgücünün yetiştirilmesi için güçlü bir eğitim temelini şart olduğu anlayışıyla uyumludur. Bu strateji, yenilikçi yaklaşımları bir araya

getirerek ve eğitim sisteminin etkin yönetimine odaklanarak, eğitim kurumlarının genel performansını artırmayı ve öğrencilere küreselleşmiş ve rekabetçi bir ortamda başarılı olmaları için gerekli bilgi ve becerileri kazandırmayı amaçlamaktadır. Ayrıca kalıcı güvence mekanizmalarının oluşturulması, mesleki eğitim kurumlarının güvenilirliğini ve uygunluğunu güçlendirerek öğrencileri, becerilerini ülke içinde sürdürmeye ve uygulamaya itebilir.

Bu stratejiler beyin göçüne karşı önleyici tedbirlere bir boyut daha eklemektedir. Bu stratejiler, beceri uyumsuzluğu, cinsiyet eşitsizliği, işgücü piyasasının işlevselliği gibi zorlukları ele alarak etkili ve kapsayıcı istihdam için destek programları sağlayarak, vasıflı profesyoneller için uygun bir ortam yaratılmasına zemin hazırlamaktadır. Herkes için uygun işin sağlanması, ülke içinde başarılı ve sürdürülebilir kariyer fırsatları sunarak yetenekleri koruma kararlılığını ifade etmektedir. Sonuç olarak, bu stratejik adımlar Arnavutluk devletinin sadece eğitim sistemini iyileştirmekle kalmayıp aynı zamanda yetenekli bireyleri yerel işgücüne katkıda bulunmaya iten bir ortam yaratmaya yönelik proaktif yaklaşımlarına işaret etmektedir. Arnavutluk, eğitimi piyasa ihtiyaçları ile uyumlu hale getirerek, kapsayıcılığı destekleyerek ve yaşam boyu öğrenme ile kaliteli istihdama öncelik vererek beyin göçünü önlemek ve sürdürülebilir ekonomik ve entelektüel büyüme için bir temel oluşturmak adına önemli adımlar atmaktadır.

Era Sherifaj'ın çalışması, Arnavutluk'ta gençlerin eğitime katılımının sık sık izlenmesinin önemini koruduğunu belirtmektedir. Aşağıda yer alan soruların cevapları analiz edilmektedir: Arnavutluk eğitim sisteminden genç nesil neden ayrılıyor? Ortalama yaş nedir? Bunun arkasındaki nedenler vb. soruların cevaplarının analiz edilmesi, önleyici tedbirlere katkıda bulunacak ve gençlerin Arnavutluk'a entegrasyonu konusunda girişimlerde bulunacak daha fazla veri sağlayacaktır. Era Sherifaj'ın çalışması, dünya çapında başarılı eğitim modellerinin çoğaltılmasının Arnavutluk eğitim sistemini önemli ölçüde geliştirme potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir. Örneğin sınıf sayısının azaltılması ve küçük grupların oluşturulması ve en iyi uygulamalardan örnek alınması her öğrenciye bireysel ilgi gösterilmesine katkı sağlayabilir. Bu yaklaşım, eleştirel düşünme, problem çözme, iletişim ve inovasyon becerilerini geliştirmek için çeşitli fırsatlar sunarak bütüncül bir eğitim vermeyi amaçlar ve sonuçta eğitimi daha çekici ve etkili hale getirebilir (Sherifaj, 2021, s. 11).

Bu çalışma, yeterli fiziksel ve öğrenim altyapısının sağlanması için eğitim bütçesine yapılan yatırımların artırılmasının önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, okula devam oranlarını artırmak için özellikle engelli öğrenciler ve uzak bölgelerde ikamet eden öğrenciler için erişilebilirliğin iyileştirilmesi gerektiğinin altını çizmektedir. Bu çalışma, üniversitelerin eğitim müfredatlarını ve öğretim metodolojilerini sürekli olarak güncellemelerini, araştırmalara yatırım yapmalarını ve öğretmenler ile profesörler için sürekli kapasite geliştirme fırsatları sunmalarını ve böylece daha nitelikli bir eğitim sistemine katkıda bulunmalarını savunmaktadır.

Buna ek olarak, Era Sherifaj'ın araştırması Arnavutluk eğitiminde teknolojinin dönüştürücü potansiyelini vurgulamaktadır. Çalışma, öğrenme deneyimini geliştirmek için akıllı projektörler ve eğitim yazılımları gibi interaktif teknolojilerin eğitim kurumlarına yaygın bir şekilde dahil edilmesini önermektedir. Çalışma ayrıca, Arnavutluk Yeterlilik Çerçevesinin uluslararası standartlarla uyumlu hale getirilmesinin, Arnavutluk üniversitelerinin Avrupa standartlarına göre belgelendirilmesinin ve öğrencilerin gelecekleri hakkında bilinçli kararlar almalarına yardımcı olmak için nitelikli uzmanlarla etkili kariyer rehberliği hizmetlerinin uygulanmasının önemini vurgulamaktadır. Son olarak, ulusal düzenlemeler ve güçlü üniversite-iş dünyası işbirlikleri ile desteklenen iş temelli öğrenme stratejilerinin uygulanmasının, öğrencilere gerçek hayattan iş deneyimleri kazandırması ve pratik becerilerin geliştirilmesi yoluyla iş bulabilirliklerini arttırması önerilmektedir. Era Sherifaj'ın önerileri arasında, yurtdışında eğitim gören öğrencilerin geri dönüşünü desteklemeyi amaçlayan tedbirler yoluyla beyin göçünün ele alınmasına yönelik önemli bir vurgu yer almaktadır. (Sherifaj, 2021).

Beyin göçünü önlemek için Arnavutluk'taki özel şirketler ve iş dünyası aktif olarak işbirliği yapmalıdır. Katılımlarını artırmak, iş fırsatları sunarak ve iyi eğitilmiş bireyleri çekmek için özel olarak tasarlanmış sözleşmeli anlaşmalar oluşturarak başarılabılır. Programın odak noktasını çeşitlendirerek, geri dönenlerin yüzdesini artırma ve nihayetinde beyin göçünün azalmasına katkıda bulunma potansiyeli bulunmaktadır. Programın kapsamının özel sektör katılımını da içerecek şekilde genişletilmesiyle birlikte bu girişim, iyi eğitilmiş bireyler için daha geniş bir fırsat alanı sunma ve böylece geri dönüşlerini destekleme imkanı kazanmaktadır. Bu çok yönlü yaklaşım, sadece beyin göçünü durdurmak değil, aynı zamanda Arnavutluk'un kalkınmasına katkıda bulunmak için yurtdışında edinilen değerli bilgi ve becerilerden yararlanma hedefiyle de uyumludur. Programın temel

bileşenleri olarak bilgi transferi ve mesleki deneyime yapılan vurgu, çalışmanın beyin göçü ile ilgili zorlukları ele alma konusundaki bütüncül bakış açısının temelini atmaktadır.

Özetle, çalışmanın bu bölümü, beyin göçünün Arnavutluk'un akademik ortamına etkilerini azaltmayı amaçlayan pratik ve odaklanmış stratejileri derinlemesine incelemiştir. Arnavutluk'taki akademisyenlerin ve politika yapıcılarının, nitelikli profesyonellerin ülkeden ayrılmasından kaynaklanan karmaşık sorunların üstesinden gelmek için bir rehber niteliği taşıyan bu önerileri dikkatle değerlendirmesi gerekmektedir. Bu tartışma, farklı düzeylerde uygulanabilecek politika önerilerini ve girişimleri kapsayan bir dizi stratejiyi kapsamaktadır. Nitelikli profesyonellerin ülkede kalmasını sağlamak için araştırma odaklı bir ortam geliştirmenin, rekabetçi maaşlar sunmanın ve mesleki gelişim için yollar yaratmanın önemine vurgu yapılmıştır. Çalışma ayrıca, beyin göçünün altında yatan nedenleri hedef alan sürdürülebilir çözümlere duyulan ihtiyacı vurgulayarak, akademik kurumlar, devlet kurumları ve özel sektör arasındaki işbirliğine dayalı çabaların kritik rolünü araştırmıştır.

Sonuç olarak bu tez, göç kararlarını etkileyen çok yönlü faktörlere odaklanarak Arnavutluk'tan Almanya'ya beyin göçünün karmaşık dinamikleri hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Bu sonuç bölümünde, çalışma sadece beyin göçü ile ilgili karmaşık sorunları incelememiş, aynı zamanda Arnavutluk'ta yetenekleri korumaya uygun bir ortamı desteklemek için pratik stratejiler de önermiştir. Bilimsel diasporanın deneyimlerini inceleyen bu çalışma, Arnavutluk gibi gelişmekte olan ülkelerin karşılaştığı sorunların incelikli bir şekilde anlaşılmasını sağlamış ve beyin göçünün devam eden etkilerini ele almak için daha fazla araştırma ve bilinçli politika oluşturma için bir temel sunmuştur. Bu çalışmada sunulan görüşler üzerine inşa edilen, Arnavutluk beyin göçü konusunda daha fazla araştırma yapılması için bir davet yapılmaktadır. Bu araştırma gelecekteki akademisyenlerin Arnavutluk bağlamında beyin göçü sorunuyla ilgili belirli yönleri keşfetmeleri ve ek boyutları ortaya çıkarmaları için temel bir çerçeve sağlamaya katkıda bulunmaktadır.

8. KAYNAKLAR

- Agunias, D. R. (2006). *From a Zero-Sum to a Win-Win Scenario*. Migration Policy Institute.
- Arango, J. (2000). Explaining migration: a critical view. *International Social Science Journal*, 52(165), 283-296.
- Arslan, C., Dumont, J.-C., Kone, Z., & Moull, Y. (2014). A New Profile of Migrants in the Aftermath of the Recent Economic Crisis. *OECD Social, Employment and Migration Working*(160), 1-71.
- Aspers, P., & Corte, U. (2019). What is Qualitative in Qualitative Research. *Qualitative Sociology*, 42(2), 139-160.
- Bank, W. (2010). *Albania, the New Growth Agenda: A Country Economic Memorandum*. Washington DC: WB.
- Bank, W. (2011). *Albania and the Western Balkans: Responding to the Crisis--Challenges and Opportunities*. Tirane: Tirana University.
- Bank, W. (2013). *Western Balkans Regional R&D Strategy for Inovation*. Tirane: Regional Cooperation Council .
- Bank, W. (2016). *South-East Europe Regular Economic Report, Resilient Growth and Rising Risks*. Tirane: WB.
- Barjaba, K. (2019). *Albania: Looking Beyond Borders. Migration Policies in Albania*. Tirane.
- Barjaba, K., & Barjaba, J. (2019). *Migration Policy*. Retrieved 12 08, 2023, from <https://www.migrationpolicy.org/article/embracing-emigration-migration-development-nexus-albania>
- Becker, G. (1994). Human Capital Revisited. *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis*, 3, 1-16.
- Beine, M., Docquier, F., & Rapoport, H. (1998). Brain Drain and Human Capital Formation in Developing Countries: Winners and losers. *The Economic Journal*, 631–652.
- Berry, A., & Soligo, R. (1969). Some Welfare Aspects of International Migration. *Journal of Political Economy*, 77(5), 778-794.
- Berxholi, A. (2005). Veçoritë e Vizualizimit të Dinamikës së Popullsisë. *Atlasi Gjeografik i Popullsisë së Shqipërisë*, pp. 156-170.

- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*. Cambridge: Harvard University Press.
- Bourdieu, P. (1991). *Language and Symbolic Power*. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, P. (1993). *The Field of Cultural Production*. Columbia: Columbia University Press.
- Bourdieu, P. (2020). *Habitus and Field: General Sociology, Volume 2 (1982-1983)*. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, P., & Wacquant, L. J. (1992). *An Invitation to Reflexive Sociology*. Cambridge: Polity Press.
- Breinbauer, A. (2007). Brain Drain- Brain Circulation or What Else Happens or Should Happen to the Brains Some Aspects of Qualified Person Mobility/Migration. *FIW, Working Paper*, 1-33.
- Bruzzone, M. (2020). Understanding Migration: Why “Push Factors” and “Pull Factors” Do Not Explain Very Much. *US Committee For Refugees and Immigrants*, 1-2.
- Cassarino, J. P. (2008). *Return migrants to the Maghreb countries reintegration and development challenges*. Firenze: European University Institute, Robert Schuman Center for Advanced Studies.
- Cassarino, J.-P. (2004). Theorising Return Migration: The Conceptual Approach to Return Migrants Revisited. *International Journal on Multicultural Societies*, 6(2), 253-279.
- Coniglio, N. D. (2003). Human Capital Accumulation and Migration in a Peripheral EU Region: the Case of Basilicata. *ERSA Conference Papers*.
- Curran, S., & Saguy, A. (2001). Migration and Cultural Change: A Role for Gender and Social Networks? *Journal of International Women's Studies*, 2(3), 54-77.
- Danaj, E. (2019). Gendered Experiences of International Student Migration: The Case of Albania. *Gender, Place & Culture, A Journal of Feminist Geography*, 26(4), 607-611.
- Denzin, N., & Lincoln, Y. S. (2000). *Handbook of Qualitative Research*. California: Thousand Oaks, Sage Publications.
- Diaspore, M. i. (2020). *Projekt Strategjia Kombetare per Diasporen dhe Plani i Veprimit 2021-2025*. Tirane: MSHD.
- Diasporen, M. i. (2021). *Projekt Strategjia Kombëtare 2021-2025*. Tirane: MSHD.
- Ditter, J.-G. (2008). L’Albanie, de L’autarcie à la Mondialisation. *Revue EurOrient*(27).

- Docquier, F., & Carneiro, M. (2014). Global Competition for Attracting Talents and the World Economy. *IRES Discussion Papers*.
- Docquier, F., & Rapoport, H. (2007). *The Brain Drain*. London: Palgrave and MacMillan.
- Docquier, F., & Rapoport, H. (2018). Globalization, brain drain and development. *Bar-Ilan University*, 1-60.
- Douglas, M. (1999). Why does immigration occur? A theoretical synthesis. In C. Hirschman, *The Handbook of International Migration*. Massey, Douglas S. 1999. "Why does immigration occur? A theThe Russell Sage Foundation.
- Drummond, D., Camara, S., & Jackson, R. (2007). What Is Qualitative Research? *Qualitative Research Reports in Communication*, 8(1), 21-28.
- Dzvimbo, K. (2003). The International Migration of Skilled Human Capital from Developing Countries. *World Bank Conference Paper*.
- Erel, U. (2010). Migrating Cultural Capital: Bourdieu in Migration Studies. *Sociology*, 44(4), 642–660.
- Filipi, G., Galanxhi, E., & Nesturi, M. (2013). *Return Migration and Reintegration in Albania*. Tirane: Instat.
- Fiorini, P., & Seles, B. (2018). Management Theory and Big Data Literature: From a Review to a Research Agenda. *International Journal of Information Management*, 112-129.
- Foundation, E. T. (2007). *The Contribution of Human Resources Development to Migration Policy in Albania*. Turin: ETF .
- Gedeshi, I. (2021). Si Ndërveprojnë Migrimi, Kapitali Njerëzor dhe Tregu i Punës në Shqipëri. *The Venna Institute for International Economic Studies*, 1-46.
- Gedeshi, I., & de Zwager, N. (2012). Effects of the Global Crisis on Migration and Remittances in Albania. In I. Sirkeci, R. Dilip, & J. Cohen, *Migration and Remittances during the Global Financial Crisis and Beyond* (pp. 237-254). Washington, DC: World Bank.
- Gedeshi, I., & Jorgoni, E. (2012). *Social Impact of Emigration and Rural-Urban Migration in Central and Eastern Europe*. Tirane: European Commission.
- Gedeshi, I., & King, R. (2006, 04). From Brain Drain to Brain Gain: Mobilising Albania's Skilled Diaspora. *CSES*, pp. 1-32.
- Gedeshi, I., & King, R. (2018). *New Trends in Potential Migration from Albania*. Tirane: CESS& Friedrich-Ebert-Stiftung.

- Gëdeshi, I., & King, R. (2018). Research Study into Brain Gain: Reversing Brain Drain with the Albanian Scientific Diaspora. *Western Balkans Migration Network*, 1-65.
- Gedeshi, I., & King, R. (2018). *Reversing Brain Drain with the Albanian Scientific Diaspora*. Tirane.
- Gedeshi, I., & King, R. (2020). *The Actual and Potential Migration of Students from Albania: a Putative Brain Drain?* Tirane: Friedrich-Ebert-Stiftung.
- Geiger, M. (2010). Mobility, Development, Protection, EU-Integration! The IOM's National Migration Strategy for Albania". *Migration, Minorities and Citizenship*, 15(32), 141-159.
- Gemi, E. (2013). *Albanian Irregular Migration to Greece: A new typology of crises*. Hellenic Foundation for European and Foreign Policy.
- Germenji, E., & Gedeshi, I. (2008). Highly Skilled Migration from Albania: An Assessment of Current Trends and the Ways Ahead. *Migration, Globalization & Poverty*, 1-34.
- Germenji, E., & Milo, L. (2011). Migration of the Skilled from Albania: Brain Drain or Brain Gain? *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 13(3), 340-356.
- Gibson, J., & McKenzie, D. (2011). Eight Questions about Brain Drain. *Policy Research Working Paper*.
- Gjonca, A., & Falkingham, J. (2001). Fertility Transition in Communist Albania, 1950–90. *Population Studies*(55), 309-318.
- Goga, C. I., & Ilie, V. (2017). From “Brain Drain” to “Brain Gain”. Where does Romania Stand? 54, 90-103.
- Goldthorpe, J. H. (2007). “Cultural Capital”: Some Critical Observations. *Sociologica*, 1-23.
- Government, F. (2023, 03 4). *The Skilled Immigration Act*. Retrieved 12 13, 2022, from Make it in Germany.com: <https://www.make-it-in-germany.com/en/visa-residence/skilled-immigration-act>
- Gyamfi, S. K. (2015). Pushed to the Brink of Uncertainty: Migration and Settlement. *Centre for Migration, University of Ghana*, 1-32.
- Haas, H. d. (2008). Migration and development. A theoretical perspective. *International Migration Institute*, 227-264.
- Iessa, L. (2014). Relation between migration and empowerment of women The case-study of Albania. *Wageningen Institute International Development Studies*, (pp. 1-34). Wageningen UR.

- INSTAT. (2015). *Labour Market 2015*. Tirane: Institute of Statistics.
- INSTAT. (2021, 06 21). *Albanian Institute of Statistics*. Retrieved 03 07, 2022, from AIS: <http://www.instat.gov.al/en/statistical-literacy/the-population-of-albania>
- Instat, & IOM. (2014). *Return Migration and Reintegration in Albania*. Tirana: Institute of Statistics Tirana & International Organization for Migration.
- Jarvis, C. (2000). Grandeur et Décadence des Pyramides Financiers en Albanie. *Finances & Développement*, 37(1), 46-49.
- Joy Simy, G. A., & Toshniwal, I. (2018). Applying Bourdieu's Capital-Field-Habitus Framework to Migrant Careers: Taking Stock and Adding a Transnational Perspective. *The International Journal of Human Resource Management*, 1-24.
- Kapucu, N. (2011). Social Capital and Civic Engagement. *International Journal of Social Inquiry*(1), 23-43.
- Karma, E. (2020). Modern Emigration: Negative Effects in Albanian Economy. *Euro-Balkan Law and Economics Review*, 1(2), 67-84.
- Kim, J. (2018). Migration-Facilitating Capital: A Bourdieusian Theory of International Migration. *Sociological Theory*, 36(3), 262-288.
- King, R., & Vullnetari, J. (2003). Migration and Development in Albania. *Development Research Centre on Migration, Globalisation and Poverty*.
- Kurekova, L. (2011). Theories of migration: Conceptual review and empirical testing in the context of the EU East-West flows. *University College London*, 1-37.
- Laczko, F. (2017). *Measuring Global Migration Potential, 2010–2015*. Berlin: Global Migration Data Analysis Centre, Data Briefing Series.
- Lamont, M., & Lareau, A. (1988). Cultural Capital: Allusions, Gaps and Glissandos in Recent Theoretical Developments. *Sociological Theory*, 6(2), 153-168.
- Lerch, M. (2016). Internal and International Migration Across the Urban Hierarchy in Albania. *Population Research and Policy Review*, 35(6).
- Longhurst, R. (2010). Semi-structured Interviews and Focus Groups. In N. Clifford, G. Valentine, & S. French (Eds.), *Key Methods in Geography* (p. 569). Los Angeles: Sage.
- Lovo, S. (2014). Potential Migration and Subjective Well-being in Europe. *Journal of Migration*, 3(24).

- Lowell, L., & Findlay, A. (2004). Brain Strain: Optimising Highly Skilled Migration from Developing Countries. *Asylum and Migration*(3).
- Mara, H., Dhimitri, R., & Krisafi, K. (1999). *Emigrimi i Elitës. Intelektuale nga Shqipëria gjatë Periudhës së Tranzicionit*. Tirane: Luarasi.
- Marshall, M. N. (1996). Sampling for Qualitative Research. *Family Practice*, 13, 522-525.
- Massey, D. (1993). Theories of International Migration: a Review and Appraisal. *Population and Development Review*, 19(3), 431-466.
- Massey, D. (1994). *Space, Place, and Gender*. Minneapolis: University of Minnesota.
- Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., & Taylor, J. E. (1993). Theories of international migration: A review and appraisal. *Population and Development Review*, 19(3), 431-466.
- Metropol. (2007, April). Na Genjyen per Noten Kaluese. *Albanian Daily Newspaper*.
- Netherlands, G. o. (2023, 12 12). *What permitt do foreign workers need*. Retrieved from Goverment of the Netherlands: <https://www.government.nl/topics/foreign-citizens-working-in-the-netherlands/question-and-answer/what-permits-do-foreign-workers-need>
- Nikas, C. (2005). Economic Growth Through Remittances: Lessons from the Greek Experience of the 1960s Applicable to the Albanian Case. *Journal of Southern Europe and the Balkans*, 7(2).
- Parker, S., & Geddes, A. (2019). Snowball Sampling. *Research Methods Foundations*, 1-14.
- Perruchoud, R., & Jillyanne, R. (Eds.). (n.d.). *Göç Terimleri Sözlüğü* (Vol. 31). Uluslararası Göç Örgütü(IOM).
- Portes, A. (2001). Introduction: The Debates and Significance of Immigrant Transnationalism. *Global Networks*, 1(3), 181-194.
- Ragaru, N., & Dymi, A. (2004). The Albanian-American Community in the United States. *Canadian Review of Studies in Nationalism*, 31(2), 45-63.
- Raport, W. B. (2018). *Higher but Fragile Growth:Western Balkans Regular Economic Report*. Washington.
- Rizvi, F. (2005). Rethinking “Brain Drain” in the Era of Globalisation. *Asia Pacific Journal of Education*, 25(2), 175-192.

- Schultz, T. W. (1961). Investment in Human Capital. *The American Economic Review*, 51(1), 1-22.
- Sherifaj, E. (2021). *Albanian Education System and Measures To Prevent Brain Drain*. Tirana: Partners Albania for Change and Development.
- Shqiperi, I. K. (2017). *Faktoret e Migrimit*. Tirane: INSTAT.
- Shqiptare, Q. (2010). *The Reintegration Strategy for Returning Albanian and its Action Plan*. Tirane: Fondi i Qeverise Shqiptare.
- Simy, J., Annile, G., & Ishita, T. (2018). Applying Bourdieu's Capital-Field-Habitus Framework to Migrant Careers: Taking Stock and Adding a Transnational Perspective. *The International Journal of Human Resource Management*, 1-24.
- Soto, H. D., Gordon, P., & Sinoimeri, Z. (2002). Poverty in Albania : A Qualitative Assessment. *World Bank Technical Paper*(520).
- Stark, O. (1991). *The migration of labor*. Cambridge: Basil Blackwell.
- Stark, O. (2004). Rethinking the Brain Drain. *World Development*, 32(1), 15-22.
- Statistics, A. I. (2004). *Gender Perspectives in Albania, Population and Housing Census 2001*. Tirane: INSTAT.
- Statistikes, I. i. (2005). *Albania in Figures*. Tirana: INSTAT.
- Stecklov, G., Carletto, C., Davis, B., & Azzarri, C. (2010). Gender and Migration from Albania. *Demography*, 47(4), 935-961.
- Tataj, X., & Akbaş, E. (2021). Brain Drain Toward EU and its Impact on Labor Market: Albanian Case. *Anadolu ve Balkan Araştırmaları Dergisi*, 4, 371-384.
- Tirana, I. (2008). *Identification of the areas most affected by emigration and return migration in Albania: profiling of returning migrants*. Tirane: IOM Tirana.
- Todisco, E., Brandi, M. C., & Tattolo, G. (2003). Skilled Migration: a Theoretical Framework and the Case of Foreign Researchers in Italy. *FULGOR*, 1(3), 116-130.
- TPZ. (2023, 04 21). "Me sytë nga Gjermania", pse po ikin shqiptarët? DW: Një valë të re emigrimi në Shqipëri, tregon pasigurinë për të ardhmen. Retrieved from tpz.al: <https://www.tpz.al/me-syte-nga-gjermania-pse-po-ikin-shqiptaret-dw-nje-vale-te-re-emigrimi-ne-shqiperi-tregon-pasigurine-per-te-ardhmen>
- Tsakonas. (2002). *Private Sector Development in Education in South East Europe*. Tirane: World Bank.

- Revise Sociology*. (2023). Retrieved 12 07, 2023, from A Level Sociology Revision: <https://revisesociology.com/2016/04/01/non-participant-observation/>
- UNESCAP. (2007). *Perspectives of Gender and Migration*. Bangkok: Proceedings of the Regional Seminar on Strengthening the Capacity of National Machineries for Gender Equality to Shape Migration Policies and Protect Migrant Women.
- UNESCO. (1969). *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*. UNESCO Report.
- Velde, D. W. (2005). Globalisation and Education: What do the Trade, Investment and Migration Literatures Tell us? *ODI Working Paper*.
- Vullnetari, J., & King, R. (2012). A population on the move: migration and gender relations in Albania. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*(5), 207-220.
- Wickramasinghe, A., & Wimalaratana, W. (2016). International Migration and Migration Theories. *Social Affairs*, 1(5), 13-32.
- Wimalaratana, W. (2016). International Migration and Migration Theories. *Social Affairs*, 1(5), 13-32.
- Xiaowei, H. (2019). Understanding Bourdieu - Cultural Capital and Habitus. *Review of European Studies*, 45-49.

9. EKLER

EK 1. Katılımcılara Yöneltilen Yarı Yapılandırılmış Soru Formu

A: Yurtdışında çalışan veya okuyan Arnavut öğrencilerle yapılan görüşme formu

Demografik Sorular

- ☐ Yaşınız
- ☐ Doğum yeriniz
- ☐ Yaşadığınız yer
- ☐ Eğitim durumunuz
- ☐ Medeni durumunuz
- ☐ Mesleğiniz

a. Nitelikli öğrencilerin Almanya'ya göç etmesini sağlayan itici ve çekici faktörlerle ilgili sorular.

1. Göç etmeye karar verdiğiniz dönemde Arnavutluk'taki ekonomik ve sosyal durumu nasıl tanımlarsınız?
2. Bu durum göç etme kararınızı nasıl etkiledi?
3. Yurtdışına çıkma konusunda sizi en çok etkileyen kişi veya faktörler nelerdir?
4. Okumak/çalışmak için Almanya'yı tercih etme sebepleriniz nelerdir?

b. Yabancı bir ülkede kalma ve bunun katılımcıların yaşamları üzerindeki etkisi ile ilgili sorular.

5. Yaşadığınız ülkenin koşulları, göç etmeden önceki beklentileriniz ne derece karşıladı?
6. Geldiğiniz ülke ile göç ettiğiniz ülke arasındaki yaşam ve çalışma koşullarını karşılaştırırsanız, ne gibi değişiklikler fark ediyorsunuz?
7. İki ülke arasındaki kültürel farklılıklar Almanya'daki uyum sürecinizi nasıl etkiledi?
8. Almanya'da kalmanız gelecek planlarınızı nasıl etkiledi?
9. Eğitiminizi tamamladıktan sonra hangi ülkede yaşamak istersiniz?
10. Bu ülkeyi seçmenizin sebepleri nelerdir?

c. Yurtdışında yaşama veya Arnavutluk'a dönme kararı ile ilgili sorular.

11. Almanya'da size sunulan koşullar Arnavutluk'ta da aynı olsaydı, yine de göç eder miydiniz?

12. Geri dönmeye karar vermeniz için Arnavutluk'ta değişmesini istediğiniz koşullar nelerdir?

Ekleme istediğiniz veya söylemek istediğiniz herhangi bir şey var mıdır?

B. Arnavutluk üniversitelerinde insan kaynakları yöneticileriyle yapılan görüşme formu.

Demografik Sorular

☐ Yaşınız

☐ Doğum yeriniz

☐ Yaşadığınız yer

☐ Mesleğiniz

1. Arnavutluk'taki beyin göçü olgusunu nasıl yorumluyorsunuz?

2. Sizce Arnavutluk'tan beyin göçüne neden olan itici ve çekici faktörler nelerdir?

3. Arnavutluk'taki beyin göçü olgusunun sonuçları nelerdir?

4. Beyin göçü olgusunu beyin gücüne dönüştürmek için izlenmesi gereken politikalara ilişkin önerileriniz nelerdir?

5. Bu süreçte üniversitelerin rolü nedir?

Ekleme istediğiniz veya söylemek istediğiniz herhangi bir şey var mıdır?

EK 2. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Etik Kurulu Onay Belgesi

